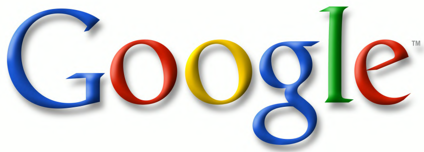
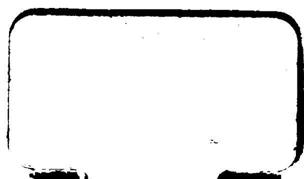

SKRIFTER UTGIFNA AF

SVENSKA LITERATURSÄLLSKAPET I FINLAND.

XLI.

JAKOB TENGSTRÖMS

VITTRA SKRIFTER I URVAL

MED EN

LEFNADSTECKNING.

HELSINGFORS 1899.

Tillkännagifvande.

Personer, som önska inträda i Svenska Literatursällskapet, kunna anmäla sig hos Sällskapets skattmästare, direktör Sigfr. Kullhem, å Fennias kontor, Unionsgatan 25. Sällskapets medlemmar fördelas i tre kategorier: „stiftande medlemmar“, hvilka inbetala 200 mark eller därutöfver, „ständiga medlemmar“, hvilka en gång för alla erlägga 100 mark, samt „årsmedlemmar“, hvilka betala 10 mark årligen i tolf års tid, hvarefter de öfverföras till ständiga medlemmar. Ständiga och årsmedlemmar kunna öfvergå till stiftande medlemmar genom att inbetala differensen mellan stiftareafgiften 200 mark och det som de tidigare erlagt till Sällskapet. Stiftande medlemmar äga rätt att erhålla samtliga utkommande tomer af Sällskapets skrifter; ständiga och årsmedlemmar få alla Förhandlingar och Uppsatser, men af de öfriga skrifterna blott de mera populära. Nyinträdande stiftande medlemmar erhålla ännu gratis de flesta förut utkomna tomer. Så väl äldre som nya ständiga medlemmar och årsmedlemmar kunna för halfva priset tillösa sig de tomer, hvilka utdelas endast åt stiftare, genom att insända rekvisitioner och penningar till Sällskapets arkivarie, lektor Elis Lagerblad, Myntgatan 5.

Med Svenska Literatursällskapet i Uppsala har öfverenskommelse ingåtts, att i detsamma mot erläggande af endast half afgift eller 3 kronor, postportot inberäknadt, kunna inträda medlemmar af Svenska Literatursällskapet i Finland, hvilka därigenom blifva delaktiga af det i Sverige värkande Sällskapets skrifter. Också äga medlemmarna af bägge Literatursällskapen rätt att för halfva priset tillösa sig de båda Sällskapens äldre skrifter, så vida de ej äro utgångna. Ständiga medlemmar af Uppsala-sällskapet kunna Literatursällskapets i Finland medlemmar blifva, om de så önska, mot en afgift en gång för alla af 50 kronor. Inträdessökande äga anmäla sig tils vidare hos lektor Lagerblad.

SKRIFTER

UTGIFNA AF

SVENSKA LITERATURSÄLLSKAPET

I

FINLAND.

XLI.

FINLANDS SVENSKA VITTERHET.

1.

JAKOB TENGSTRÖM.

F. TILGMANN, A-B. HELSINGFORS

J. Tengström

JAKOB TENGSTRÖMS

VITTRA SKRIFTER I URVAL

MED EN

LEFNADSTECKNING

AF

M. G. SCHYBERGSON.

HELSINGFORS 1899.

J. Tengström

JAKOB TENGSTRÖMS

VITTRA SKRIFTER I URVAL

MED EN

LEFNADSTECKNING

AF

M. G. SCHYBERGSON.

HELSINGFORS 1899.

HELSINGFORS,
TIDNINGS- & TRYCKERI-AKTIEBOLAGETS TRYCKERI
1899.

Vid Bestyrelsens för Svenska Literatursällskapet i Finland sammanträde den 16 mars 1893 framlade d. v. ordföranden, kanslirådet C. G. Estlander, ett förslag om utgifvande af en publikationsserie med titeln: **Finlands svenska vitterhet,** *omfattande i skilda volymer samlingar af valda vitterhetsalster, författade på svenska språket af finländare, jämte biografier öfver författarne.*

Samlingen skulle fördelas efter tidsåldrar i: a) **Den Carolinska tiden,** *b)* **Frihetstiden** *och* **Gustaf III:s tid,** *samt c)* **Den Franzénska tiden.**

Serien borde icke sträcka sig utöfver Åbotidens slut, och, då hvarje volym blefve oberoende af de andra, skulle icke någon kronologisk ordning vid utgifvandet behöfva iakttagas.

Förslagsställaren betonade, att om samlingar af sådana gamla vitterhetsalster skulle kunna påräkna allmännare intresse, två saker måste afses vid utförandet: 1:o) skulle hvarje samling åtföljas af biografier eller biografiska notiser, koncist och åskådligt affattade, med användande af alla tillgängliga lefnadsdata samt andra upplysningar, som kunna bibringa läsaren rätta förståndet om tiden och omständigheterna, under hvilka alstren framstälts och därigenom återge åt dem i en modärn läsares ögon något af det värde de ägt på sin tid; och 2:o) borde dock icke hvarje rimmeri få sin plats i samlingen. Där en lefvande känsla eller en lycklig, sinnrik idé synes kämpa mot ett outbildadt språk, böra ännu alstren kunna påräkna intresse hos

en upplyst läsare, men saknas båda faktorerna, må stycket lämnas åt glömskan, dock icke helt och hållet: om det innehåller någonting för lefnadshistorien, kan det där intagas, i alla fall bör det därstädes förtecknas, med angifvande af stället, där det återfinnes. Vid urvalet bör dock hållas i ögnasikte den allmänna nivån, hvartill diktkonsten hunnit för tiden, och hvad som stannar långt under denna nivå endast på särskilda starka skäl åter upphämtas i dagsljuset.

Förslaget granskades och godkändes vid Bestyrelsens möten den 4 maj och 14 december 1893, hvarjämte en komité utsågs att ombesörja företaget.

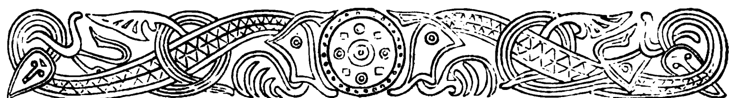
På uppdrag af denna komité åtog sig undertecknad att sammanställa ett urval af Jakob Tengströms vitterhetsarbeten och utarbeta en lefnadsteckning öfver honom, hvilket jag genom den härmed framträdande publikationen, som så vidt möjligt är planlagd enligt det ursprungliga programmet, fullgör. Det har varit mig en så mycken större glädje att sysselsätta mig med denne betydande, men af en senare tid föga kände författares skrifter, som jag af många forskare samt tjänstemän vid arkiv och bibliotek rönt vänligt tillmötesgående och värksam hjälp. Särskildt bör jag tacka ärkebiskop Tengströms dotterson, statsrådet **Wilhelm Lagus** *för den välvilliga uppmuntran han visat mig och för att han stält den samling af Tengströms manuskript han har i sin värjo till mitt förfogande.*

En följande volym af den nu började serien torde snart komma att utgifvas.

M. G. Schybergson.

Svenska literatursällskapets i Finland
n. v. Ordförande.

LEFNADSTECKNING.

Jakob Tengström.

Lefnadsteckning.

INLEDNING.

Det intresse för historiska, biografiska och genealogiska studier, som var ett af de utmärkande dragen hos Jakob Tengström, dref honom till ganska omfattande forskningar rörande sin egen släkts historia, hvilka han på slutet af sitt lif sammanfattade i en uppsats med titeln «*Anteckningar om Tengströmska släkten*». Jag har icke sett dessa anteckningar i original, men väl i en af Jakob Tengströms brorsson och svärsson Johan Jakob Tengström tagen afskrift, till hvilken afskrifvaren gjort följande anmärkning: «Afskrift efter det af ärkebiskop Tengström uppsatta originalet, dock ej ordagrant, emedan originalet ej var slutligt redigeradt år 1830, då denna afskrift togs». Vi finna i denna copia, som förvarats bland Johan Jakob Tengströms efterlämnade papper, icke blott noggranna och synnerligen pålitliga uppgifter om Jakob Tengströms släktingar och förfäder, utan äfven om honom själf, isynnerhet med afseende å hans tidigare lefnadsöden, hvarutom Johan Jakob Tengström bifogat några egna anmärkningar om svärfaderns personliga förhållanden, för det mesta enligt hvad han af denne omedelbart erfarit. Medan ärkebiskopens själfbiografiska anteckningar förblifvit outgifna och för allmänheten okända, hafva de dock legat till grund för biografiska uppsatser, som varit synliga i tidningar och uppslagsvärk. Den af Johan Jakob Tengström författade nekrolog öfver Jakob Tengström, som ingår i n:ris

18—21 af Helsingfors Morgonblad för 1833 (4—15 mars) är ett så godt som ordagrant utdrag ur ärkebiskopens anteckningar, som äfven anlitats för den jämförelsevis kortfattade karaktäristiken i Johan Jakob Tengströms Kronologiska förteckningar och anteckningar om finska universitetets forna prokansler m. m. Med ledning af dessa sistnämda uppsatser äro åter de artiklar om Jakob Tengström, som offentliggjorts i Biografinen Nimikirja (sign. E. G. P.) och Nordisk Familjebok (sign. M. G. S.) till väsentlig del affattade.

Af värde äro äfven af J. G. Linsén kort efter dödsfallet med varm hand författade «*Personalier*», som i koncept med talrika ändringar förvaras å vårt universitetsbibliotek[1]). Det utskrifna originalet, som funnits bland J. J. Tengströms papper, torde hafva förkommit, men är mig bekant genom en afskrift, som i tiden togs af biblioteksamanuensen B. O. Schauman och af honom vänligen meddelades mig. Det sakliga innehållet är äfven här väsentligen hämtadt ur ärkebiskopens själfbiografiska anteckningar. Upplysningar rörande ärkebiskopens lif, isynnerhet under dess sista skede, finner man äfven i J. G. Linséns «*Tal vid Alexandersuniversitetets minnesfest öfver framlidne f. d. prokanslern, ärkebiskopen Jakob Tengström* d. 4 dec. 1834 (tryckt i Suomi 1842)» och i A. J. Hippings «*Åminnelsetal*», hållet vid prästmötet i Åbo 1842. I detta sammanhang må äfven nämnas ett konvolut bland J. J. Tengströms papper, innehållande aktstycken till ärkebiskopens meritförteckning samt kejserliga nådevedermälen.

Jakob Tengström var en flitig brefskrifvare, som isynnerhet i literära frågor underhöll en liflig korrespondens med flere af sin tids främsta forskare och skrifställare. Oaktadt flerårigt sökande har säkert en stor del af hans bref undgått mig, men måhända har jag dock lyckats öfverkomma de viktigaste. Brefven till C. C. Gjörwell och flere svenska literatörer från 18 seklets sista decennier och 19 seklets

[1]) Amanuensen Georg Schauman har först funnit detta koncept bland bibliotekets oordnade manuskript. Se hans uppsats «Jacob Tengström och Anders Schönberg» i Finsk tidskrift t. XLIV sid. 424, juni 1898.

första år, hvilka förvaras i k. biblioteket i Stockholm och universitetsbiblioteket i Upsala, gifva en mängd upplysningar om de omständigheter, under hvilka hans biografier öfver Terserus och Rothovius författades, och om hans öfriga literära planer. Brefven till Rumjantsoff och andra vetenskapernas idkare och vänner i Petersburg vittna om hans lifliga intresse för att öppna förbindelser mellan den vetenskapliga odlingens representanter i Åbo och Petersburg i syfte att därigenom bereda finska vetenskapsmän nya utvägar. Koncepten till dessa bref och till hans bref till Speranski finnas till stor del i den samling af Jakob Tengströms efterlämnade papper, som förvaras hos statsrådet W. Lagus. Jakob Tengströms bref till R. H. Rehbinder 1815—1826, hvilka meddela upplysningar om hans ställning vid universitetet och äfven om hans enskilda förhållanden, äfvensom brefven till J. F. Aminoff 1811—1832 finnas sedan några år tillbaka i Finlands Statsarkiv, där jag varit i tillfälle att studera dem. Den energi, med hvilken han såsom professor och sedermera såsom prokansler arbetade för universitetets förkofran, belyses genom det akademiska konsistoriets protokoll och brefböcker, som bl. a. innehålla många koncept af hans hand. Åbo domkapitels tryckta cirkulärbref äro en viktig källa för kunskap om hans värksamhet såsom administrator i stiftet. Däremot framträder han personligen i jämförelsevis mindre mån i Åbo domkapitels protokoll och i den 1814 tillsatta skolkommissionens akter.

En del af Jakob Tengströms papper nedlades i den porthanska samlingen, som enligt Tengströms förordnande först år 1900 får öppnas. J. J. Tengström omtalar i sina Anmärkningar till svärfaderns självbiografi att depositionen innehåller bref och meddelanden från Schönberg och G. M. Armfelt till J. Tengström, men i öfrigt vet man intet annat om det material till hans biografi, som här kommer att påträffas, än hvad depositören själf i det i Consistorii academici protokoll införda depositionsbrefvet af den 24 mars 1817 yttrar, då han bland kistans deposita nämner: «Min egen enskilda korrespondens, som i en framtid torde upp-

lysa några af min tids politiska händelser samt isynnerhet Finlands Historia Litteraria». Dock har man icke skäl att vänta sig att vid den porthanska kistans öppnande finna ingående upplysningar om Tengströms förhållande till de ryska myndigheterna år 1808. I de nämda Anmärkningarna heter det nämligen: «Svärfars viktigare politiska korrespondens under kriget uppbränd, i anseende till hans kinkiga ställning. Hans förslager till Ryska Regeringen skulle ej agreerats af Gustaf Adolf». Det synes således såsom om bedömandet af denna episod i Tengströms lif äfven för framtiden skulle blifva beroende af en mer eller mindre subjektiv uppskattning af de motiv, som bestämde hans handlingssätt. Däremot föreligga upplysningar om hans värksamhet vid Borgå landtdag i de tryckta landtdagshandlingarna, särskildt i prästeståndets protokoll med bilagor, som nyligen publicerats af Sv. Lit. S:t i Finland genom E. Lagerblad. Några af de yttranden han under de första åren efter Finlands förening med Ryssland afgaf i finansiella och administrativa styrelseangelägenheter hafva af dr Aug. Hjelt blifvit införda i Historiallinen Arkisto XII. 1. Ett par andra sådana bidrag har dr Hjelt vänligen meddelat mig i original.

En framför andra viktig källa till kännedom af Jakob Tengströms lif och literära värksamhet är den ofvannämda hos statsrådet W. Lagus förvarade samlingen af hans efterlämnade papper, hvilken jag genom statsrådet Lagus' välvilliga tillmötesgående fått tillfälle att studera och använda. Dessa delvis genom fukt svårt skadade papper innehålla spridda bidrag till kunskap om de olika skedena af Tengströms lefnadslopp. Från skolåren i Vasa finnas latinska skriföfningar, affattade under ledning af konrektorn Johan Westzynthius och rektorn Christian Cavander. Från studenttiden har Tengström bevarat öfversättningar till latin af Holbergs komedier. Vår kunskap om Tengströms värksamhet såsom skald riktas genom «Min Rimsamling» och genom originalmanuskriptet till det äfven för Tengströms närmaste okända dramat «Zelis». Vidare finnas flere bundtar föreläsningar och predikokoncept på latin, utan tvifvel

afsedda att framföras på svenska, samt koncept till tal, hållna på latin eller svenska vid särskilda högtidliga tillfällen, äfvensom ett koncept på finska till personalier öfver kyrkoherden dr Pihlman, upplästa efter slutad likbegängelse i Eura Åminne kyrka. Från Tengströms sista period ingå genealogiska anteckningar och samlingar, afsedda för C. H. Strandbergs Herdaminne samt, förutom de ofvannämda koncepten, bref från särskilda korrespondenter i Finland och utlandet, isynnerhet i Petersburg. Tillägger jag, att vi här påträffa öfverslag och räkenskaper, hörande till Tengströms privata ekonomi, så har jag i korthet karaktäriserat denna samling, som i det följande ofta skall åberopas.

Tengströms biografi har icke hittils varit föremål för omfattande bearbetning, men väl hafva, oafsedt de nämda minnesteckningarna, enskilda punkter af hans lefnadslopp blifvit belysta. *Wilhelm Lagus* har i uppsatsen «Åbo Litteraturtidnings undergång» (Strödda blad III), i det intressanta arbetet «Skalden J. H. Kellgrens Finska Lefnadsminnen» samt i broschyren om 'Musikaliska sällskapet i Åbo gifvit bidrag af värde. *Gabriel Lagus* har i sina föreläsningar öfver den Svensk-finska literaturens utveckling berört Tengströms poetiska författarskap. I *J. E. Strömborgs* arbete öfver J. L. Runeberg finna vi drag ur Tengströms familjelif på Pargas prästgård. Dr *Aug. Hjelt* har i Fennia I infört ett meddelande om ärkebiskop Tengströms «Försök till en geografi öfver Finland». *Förf.* till föreliggande arbete har meddelat flere uppsatser om honom: i Sv. Lit. S:ts i Finland Förhandlingar och uppsatser IV: «Drag ur ärkebiskop Jakob Tengströms literära lif» (föredrag vid årsmötet d. 5 februari 1889); i samma publikationsserie XI: «Zelis. Drama af Jakob Tengström» och XII: «Jakob Tengströms värksamhet vid riksdagen i Norrköping 1800»; i Finsk Tidskrift t. XXXII: «Ur ärkebiskop Jakob Tengströms svenska korrespondens» samt i samma tidskrift XL: «Ur ärkebiskop Jakob Tengströms franska brefkoncept»; i Åbo tidnings Nyårsalbum 1895 «Ett literärt projekt från år 1813«; äfvensom i Historiallinen Arkisto XIII sid. 384—388 «Om orsakerna till biskop Jakob Tengströms partiella afsked år 1817». I mitt

arbete «Historiens studium vid Åbo universitet» (Åbo universitets lärdomshistoria utg. af Sv. Lit. S:t i Finland III, sid. 130—142) är hans värksamhet såsom historiker omtalad. Amanuensen *Georg Schauman* har i Finsk Tidskrift t. XLIV lämnat detaljerade upplysningar om förhållandet mellan Anders Schönberg och Jakob Tengström. Slutligen må nämnas, att Tengströms värksamhet såsom medlem och ej sällan ordförande i Finska hushållningssällskapet blifvit framhållen i festskriften «K. Finska hushållningssällskapet 1797—1897» af *Gustaf Cygnaeus.*

Det vore för tidigt att företaga en detaljerad skildring af Tengströms lif och värksamhet, så länge det material, som finnes nedlagdt i den porthanska kistan, ännu icke är att tillgå. Jag har dock tänkt att en teckning af honom isynnerhet såsom literär personlighet redan nu kunde försökas i samband med utgifvandet af ett urval af hans vittra skrifter. Såsom en källa, som jag så vidt möjligt anlitat, bör jag ytterligare nämna den muntliga traditionen, hvilken icke ännu helt och hållet förbleknat.

För det urval af Tengströms vittra skrifter, som här meddelas, har arten af den kollektion af våra äldre svenska vittra författares arbeten, som Svenska Literatursällskapet i Finland velat utgifva under titeln «Finlands Svenska Vitterhet» varit normgifvande. Syftet var att publicera sådana vitterhetsarbeten, som genom stil och innehåll ännu i vår tid kunna vara af intresse och karaktärisera den förgångna tidens smak och uppfattningssätt, medan underhaltiga rimmerier, som haft betydelse endast för stunden, icke borde upptagas. Jag har så mycket hällre följt denna anvisning, som det här gält att för den läsande allmänheten presentera en jämförelsevis okänd skald, hvars dikter icke förut blifvit sammanstälda, hvarför det skulle varit orätt handladt mot hans minne att upptaga sådant, som saknar såväl literaturhistoriskt som poetiskt intresse och på intet sätt är betecknande för hans skaldeindividualitet. Jag har därför främst haft ögonen fästa på de dikter, som Tengström publicerat i tidningar, tidskrifter eller annars i tryckta arbeten, och så-

ledes själf delgifvit allmänheten. Bland dem ha i urvalet införts alla i Stockholms Posten eller andra svenska publikationer förut tryckta dikter, med undantag af den ofulländadade öfversättningen af Aeneiden, i den tanke att dessa stycken, såsom granskade af vederbörande redaktioner, ansetts goda enligt tidens smak. Ur Åbo tidningar har jag gjort en riklig skörd, men dock uteslutit en mängd stycken, bl. a. åtskilliga epigram, bearbetningar och öfversättningar, som synts mig svaga eller föga karaktäristiska. Såsom utgifvare och medarbetare torde väl Tengström ofta som spaltfyllnad gifvit tidningen bidrag, som han vid en närmare granskning icke skulle godkänt. Därutöfver finnas till icke ringa antal tryckta tillfällighetsdikter, begrafningskväden m. m. af Tengströms hand, men dessa bära i allmänhet så afgjordt tillfällighetens prägel, att deras upptagande i samlingen skulle gifvit läsaren en för skalden ofördelaktig föreställning om hans poetiska begåfning. Detsamma gäller om de tillfällighetsverser, förlofningskväden m. m., som i riklig mängd ingå i den sammanställning Tengström själf under titeln *Min Rimsamling* gjorde af sina dikter. Att han icke ansåg denna samling vara egnad att utgifvas, framgår däraf att han icke vidtog någon åtgärd i sådant syfte; han betraktade densamma såsom tillkommen för sitt eget nöje eller för sina närmaste vänners räkning. Jag har därför äfven i fråga om Min Rimsamling varit tvungen till en utgallring, som varit svår och måhända ej sällan godtycklig, men oundviklig. Ett eller annat mindre stycke därur har jag infört i den biografiska skildringen. Det är sålunda endast en del af Tengströms strödda poesier, som här sammanstälts under titeln «Valda Dikter», men till tjänst för den literaturhistoriska forskaren har jag därjämte såsom bilaga till biografin fogat en förteckning öfver dem alla, för så vidt min kunskap sträcker sig, med upplysning om stället, där de kunna återfinnas. I uppställningen af «Valda Dikter» har jag följt den kronologiska ordningen för författandet, hvarigenom det blir lätt för läsaren att vinna en öfversikt af utvecklingen af Tengströms skaldskap, en anordning, som underlättats genom att Tengström själf i Min Rimsamling t. o. m. 1785 angifvit året, vanligen äfven

dagen för nedskrifvandet af sina dikter. Lättare har det varit att träffa ett urval ur de af Tengström med omsorgsfull granskning slutförda arbetena «*Läseöfning för mina barn*» och «*Tidsfördrif för mina barn*». Ur «Tidsfördrifven» hade jag gärna upptagit ännu mera än här skett, om jag icke fruktat, att detta arbete komme att blifva representeradt i oproportionerligt stor omfattning. De berättelser, i hvilka poetiska stycken äro inskjutna, och som utmärka sig genom en något mera utförd skildring hafva främst synts mig böra komma i fråga. Dramat «Zelis» har slutligen fått en plats i samlingen. Denna tragedi blef visserligen icke i allo slutredigerad och lämnades outgifven, men bör dock anses såsom en af de märkligaste produkterna af Tengströms skaldskap såväl med afseende å den icke obetydliga stilistiska och dramatiska talang förf. ådagalägger, som emedan stycket är det enda arbete inom vår literatur, som är skrifvet i det franska klassiska dramats stil.

Tengströms ortografi var i början af hans författarbana en annan än på slutet däraf, till följd af att den svenska rättskrifningen från slutet af 18 seklet undergick en genomgripande reform. Det hade varit föga öfverensstämmande med min publikations populära syfte att följa hans rättskrifning i dess olika skeden, och ännu vanskligare hade det varit att söka normalisera densamma efter någon allmän, ur hans egna skrifter hämtad medel-princip. Jag har därför i hufvudsak följt den ortografi, som Svenska Literatursällskapet i Finland antagit. Likaså har jag lagt modärna grundsatser till grund för interpunktionen. Däremot hafva de språkliga egendomligheterna i Tengströms stil med pietet blifvit vidhållna. Där flere varianter föreligga har jag med enskilda undantag följt den tryckta och för offentligheten afsedda redaktionen, hvarvid jag underlåtit att belasta arbetet med anmärkningar rörande olika versioner.

Tengströms prosaiska arbeten hafva, med undantag af de i Tidsfördrif för mina barn införda berättelserna, ett praktiskt syfte eller bära en mer eller mindre lärd prägel, hvilket sistnämda gäller äfven om de af hans tal, som blifvit tryckta. Han talade oftast obundet, ej sällan utan att ens

hafva uppsatt ett utkast, hvarefter han icke gaf sig mödan att fästa sina ord på pappret. Publicerade han någon gång ett tal, underlät han icke att, för det mesta i form af vidlyftiga noter, förse det med nödiga upplysningar. De flesta af dessa orationer, bland hvilka det på latin affattade talet öfver Henrik Gabriel Porthan intager ett framstående rum, kunna därför lika litet som minnet öfver Johannes Elai Terserus eller Vita Rothovii räknas bland hans egentliga vitterhetsalster. Likaså falla hans uppsatser i tidningar och tidskrifter utom ramen af det arbete, som för denna gång varit i fråga.

Jag hoppas att framdeles en edition af Tengströms samlade arbeten skall kunna utgifvas, hvilken kommer att omfatta äfven hans historiska värk samt tal och publicistiska uppsatser. I samband med en sådan publikation, hvilken skulle göra honom känd för allmänheten äfven såsom häfdatecknare och tidningsman, kunde en vidlyftigare skildring af hans lefnad än den här följande företagas.

I.

Släkt. Barndom. Skolår och universitetsstudier. Det begynnande författarskapet.

De familjeförhållanden, som omgåfvo Jakob Tengström under barndomen och den tidigare ungdomen, lofvade icke en bemärkt bana eller en framtida betydande värksamhet. Hans släkt härstammade, såsom han i sina Anteckningar om Tengströmska släkten uttrycker sig, liksom de flesta ståndspersonssläkter så i Sverge som i Finland, från det hedervärda bondeståndet. Hans farfars fader Olof Arvidsson var ägare af Djupedals rusthåll i Tengeneds pastorat och Trehörna socken (Vestergötland). Efter pastoratet fick släkten namnet Tengström. Med sin hustru, Justina Andersdotter, hade Olof Arvidsson fem barn, hvilka alla stannade inom sina föräldrars stånd, med undantag af älste sonen, *Göran,* som, född 5 januari 1688, ägnade sig åt prästbanan. Denne Göran blef 1715 krigspräst vid grefve Stenbocks då i Skåne organiserade armé, men tjänsten indrogs efter 1721 års fred. Han hade 1718 gift sig med Anna Cederberg, dotter till den under ofreden såsom flykting i Sverge bosatta sockenadjunkten i Pedersöre Benedikt Cederberg, och hade med henne tre barn, då han sålunda förlorade sin plats och sina inkomster. Under sådana tryckande omständigheter, som på denna tid ofta förekommo, åtföljde Göran Tengström sin svärfader, då denne 1722 återflyttade till hemorten, hvarigenom släkten blef bofast i Österbotten. Han hade knapt annan utväg till bärgning än ett rekommendationsbref från statssekreteraren, friherre Samuel Barck till biskopen i Åbo stift, Herman Witte, som äfven gjorde alt hvad

på honom ankom för att förskaffa Göran Tengström en lämplig prästlägenhet. Därvid var emellertid Tengströms bristande kunskap i finska språket ett svårt hinder, och därpå berodde det, att han, sedan han handhaft smärre prästtjänster, slutligen 1726 stannade på en föga bemärkt plats såsom kapellan i Solf, där han lefde till sin död 1742. Såsom vittnesbörd om det förtroende han tillvann sig nämner Jakob Tengström, att farfadern 1725 erhöll sockenboernas enhälliga kallelse till kyrkoherdeämbetet i Malax, ehuru en annan mera meriterad fick tjänsten. Att han icke saknade studier framgår däraf, att han af domkapitlet utsågs till respondent vid ett 1725 beramadt prästmöte i Vasa, hvilket uppdrag han likväl för sjukdom måste afsäga sig. Han efterlämnade vid sin död den 2 december 1742 åtta barn i största fattigdom.

Släkten förgrenade sig sedermera såväl på mans- som kvinnolinjen, men hufvudstammen utgick från den älste af Göran Tengströms vid faderns död kvarlefvande söner, Johan, som föddes i Thun socken i Vestergötland den 6 september 1722, blef student i Åbo 1743, promoverad magister 1751 och prästvigd 1753. Hans framgång på prästbanan var icke lysande, ty, sedan han vid prästvigningen blifvit förordnad till sockenadjunkt och pädagog i Gamla Karleby, vann han ingen vidare befordran. Svaghet i finska språket var för honom liksom för fadern ett hufvudsakligt hinder. På den tiden innehades Gamla Karleby pastorat af prosten Jakob Chydenius, inom hvars familj ett vaket intelligent lif var rådande. Bland sönerna hafva docenten, fysikern och strömrensaren Samuel och isynnerhet riksdagsmannen och skriftställaren, sedermera faderns efterträdare såsom kyrkoherde i Gamla Karleby Anders förvärfvat sig ett namn i vår historia. Desse hade en syster, *Maria,* född den 13 februari 1734, hvars utmärkta naturgåfvor kommo bröderna till hjälp i deras bemödanden att gifva henne en bildning utöfver hvad i allmänhet på denna tid föll på kvinnans lott. Isynnerhet intresserade sig Samuel Chydenius för hennes utveckling, som icke blef oberörd af tidens ekonomiska och naturvetenskapliga riktning, att döma däraf att hon tidigt anlade en växtsamling. Med henne ingick Johan Tengström äkten-

skap den 16 januari 1755, och då han kvarstannade såsom sockenadjunkt hade familjen förmånen af fortsatt nära förbindelse med svärfaderns hem. Johan Tengströms svåger, Anders Chydenius, skildrade honom i bref till Jakob Tengström i följande ordalag: «Han var en man af medelmåttig lärdom, hade svag röst att sjunga, men ypperliga predikogåfvor och var i prediksstolen en mästare. Han var kort till växten och undersätsig, men fast till sin kroppsbyggnad och hade goda krafter, var glad och munter i sällskaper, trägen i sitt ämbete, men något envis och självkär; god hushållare och kom skäligen väl till rätta med en ringa lägenhet». Han dog den 17 februari 1767 och efterlämnade enka och fem barn i högst torftiga omständigheter. Den ekonomiska ställningen i hemmet förbättrades genom att enkan 1769 gifte sig med efterträdaren i ämbetet, sockenadjunkten och pädagogen i Gamla Karleby Johan Reinholm, som sålunda blef Jakob Tengströms styffader. Efter hennes död den 2 juli 1782 ingick Johan Reinholm ett andra äktenskap med Beata Vargelin. Han dog 1793 såsom kapellan i Kuortane.

Moderns andra giftermål bidrog icke till den husliga trefnaden. *Johan Reinholm* var soldatson, hade visserligen gjort nödiga studier för inträde på prästbanan, men förblifvit rå och obildad. Den älste styfsonen, Jakob, rönte välvilja af honom, men «de öfriga erforo», enligt Johan Jakob Tengströms uttryck i Anmärkningarna, «ett strängt och hårdt behandlingssätt». Dessa hemförhållanden voro måhända en orsak till att Jakob numera sällan vistades i hemmet. Af de fyra yngre syskonen blef brodern *Johan* (född 1757 död 1821) slutligen 1811 kyrkoherde i Vasa och kontraktsprost. En af dennes söner var filosofieprofessorn Johan Jakob Tengström. Den yngre brodern *Karl Fredrik* (född 1762 död 1824) gick in vid Stora Sjötullskontoret i Stockholm och blef slutligen 1809 kamrerare vid finansexpeditionen i regeringskonseljen. Systrarna Anna Hedvig och Katarina Magdalena ingingo äktenskap, den förre med kyrkoherden i Nystad Jakob Beckman, den senare med kontrollören i Kristinestad Anton Ludvig Runeberg.

Dessa antydningar skola vara tillräckliga att karaktärisera den omgifning, i hvilken den blifvande ärkebiskopens barnaår förflöto. Jakob Tengström föddes i Gamla Karleby den 4 december 1755 och var vid födelsen så svag, att han måste få nöddop. Hemmets tillgångar voro knappa, men där fans ett lefvande intresse för bildning, och föräldrarna vinnlade sig om att, så vidt förhållandena medgåfvo, gifva gossen en god uppfostran. Den första undervisningen leddes af fadern och äfven af modern, som lärde gossen första boken af Euklides elementer och undervisade honom i botanikens grunder med ledning af sin egen örtsamling. Hon var solen i hemmet och det var säkert genom henne, som sonens rika anlag först bragtes till utveckling. Icke häller försummades de tillfällen till annan undervisning, som därutöfver erbjödos. Hos den förmögne handlanden och rådmannen i Gamla Karleby Per Stenhagen voro enligt tidens sed såsom informatorer anstälde två studenter, Gustaf Gumse och Erik Elfgren, hvilka handledde Jakob Tengström, jämte det de skötte sina konditioner. Han åtnjöt äfven undervisning af studenten Anders Falander, som var lärare för prosten Chydenii två barn i ett senare gifte. Med en på denna tid sällsynt omtanke sökte föräldrarna gifva barnen, som uppväxte i en rent svensk näjd, någon kunskap i finska språket. De visste ju genom Johan Tengströms och egen erfarenhet, hvilka svårigheter åtföljde bristande finsk språkkunskap. De höllo därför alltid någon finsk tjänstejungfru, och särskildt var en kvinna från Viitasaari, som inom hemmet kallades gamla Lisa, moderns favorit och trotjänarinna.

Gossens lediga tid förflöt till stor del hos morfadern på Gamla Karleby prästgård och efter dennes död, 1766, hos morbrodern, *Anders Chydenius,* som 1770 efterträdde morfadern i ämbetet. Han emottog här rika andliga väckelser, och särskildt utöfvade Anders Chydenius ett afgörande inflytande på honom. Den klara uppfattning af ekonomiska och andra praktiska frågor, som utmärkte Jakob Tengström, blef säkert grundlagd genom umgänget med morbrodern, och den literära anda, som rådde på prästgården, väckte hans

håg för skriftställeri. Här fick han också se något af denna tids sällskapslif i dess ännu, åtminstone i Österbotten, stela, t. o. m. sträfva former. Barnen höllos, enligt J. J. Tengströms berättelse, mycket strängt. Det var dem aldrig tillåtet att öppna sin mun vid morfaderns bord. När prosten Salmenius från Kalajoki höll prostevisitation på Gamla Karleby prästgård, hvarvid Jakob Tengström, då student, var närvarande, visades prosten den allra djupaste respekt, liksom om han hade varit en påfve. Alla höllo sig af vördnad för honom nere vid dörren, och ingen öppnade munnen utan att af honom tilltalas. I det enkla föräldrahemmet var dock ceremonielet måhända mindre strängt, och gossen led i hvarje händelse ingen brist på sådana nöjen, som höra gossåldern till. En daglig sysselsättning var att med andra stadens pojkar gå ut på båt i sundet utanför staden. Där vann han den kärlek till lifvet ute på hafvet och särskildt till fiske, som in i ålderns höst var ett utmärkande drag hos honom; däraf äfven den dristighet till sjös, som han vid farliga tillfällen ådagalade.

Tengström var något öfver 12 år gammal, då man fann den förmodligen icke fullt regelbundna undervisningen i hemmet otillfredsställande och beslöt att söka en plats för honom i Vasa trivialskola, som på denna tid hade ett godt anseende. Han ledsagades i början af vårterminen 1767 af sina föräldrar till Vasa och inskrefs såsom den tredje eleven i trivialskolans konrektorsklass. Kort därefter rubbades hemmets ekonomiska ställning genom faderns död, men Tengström behöfde dock icke afbryta sin skolgång. Morbrodern, Anders Chydenius, åtog sig den yngre brodern Johans uppfostran och kunde därför icke sörja för Jakob, men tvänne fastrar funnos, på hvilka denne kunde räkna. Den ena af dem, Maria Kristina, var gift med handelsmannen Magnus Roundell i Vasa. I hennes hus åtnjöt han mycken godhet och hade där fri kost, tils fastern dog på våren 1769, då Roundell gifte om sig. Den andra fastern Magdalena Kristina och hennes man, kapellanen i Kurikka Isak Alstrin, bistodo honom likaledes under skoltiden, och hos dem tillbragte han för det mesta ferierna.

Han ihågkom senare konrektorn Westzynthius och rektorn Cavander, de två lärare som hufvudsakligen handledde honom i skolan, såsom nitiska och i sitt värf framstående män, den förre en världsman, som visade belefvenhet äfven i sitt förhållande till disciplarne, den senare en lärd och drifvande lärare, men het i sitt uppförande mot eleverna. Tengström gjorde anteckningar efter deras predikningar, ty bägge voro framstående predikanter, och äfven efter Cavanders förklaringar i teologin. Såsom ett minne från trivialskolan förvarade han sina af dem korrigerade öfversättningsöfningar från svenska till latin, skrifna med ännu barnslig, men tydlig handstil. Dessa exercitier vittna om en ej ringa färdighet i att behandla romarspråket. I öfrigt försummades icke kroppsöfningar, såsom bållspel och skridskoåkning, i hvilka skolungdomens tidsfördrif lärarne, isynnerhet Westzynthius, ofta deltogo.

Från konrektorsklassens öfre afdelning, där Jakob Tengström började sina skolstudier, uppflyttades han 1768 till högsta klassen, rektorsklassen, i hvilken läsningen i regeln fortgick i två års tid. Tengström kvarstannade emellertid där i tre år, icke därför att han skulle varit omogen för akademin, utan emedan han saknade utvägar att uppehålla sig i Åbo och bekosta resan dit. Ur detta bekymmersamma läge räddades han genom provincialläkaren i Österbotten, den förtjänstfulle B. R. Hast. Denne var närvarande vid Tengströms sista skolexamen, sommaren 1771, hvarvid rektorn meddelade honom, att ovisst vore, om gossen i brist på tillgångar ens ännu skulle kunna begifva sig till universitetet. Dr Hast föranstaltade med anledning däraf, utan Tengströms vetskap, en subskription till hans understöd, hvarigenom 50 plåtar (= 300 dal. k. m. eller 188 Fmk) insamlades. Samma sommar besökte auskultanten i Åbo hofrätt Karl Johan Fagerström Gamla Karleby prästgård under resa till Åbo. Anders Chydenius vidtalade honom att taga Tengström med sig på schäsen, och sålunda kom denne kostnadsfritt till Åbo med sina 50 plåtar i behåll. Hans af rektor Cavander den 18 juni 1771 utfärdade, på latin affattade dimissionsbetyg från trivialskolan innehöll efter ti-

dens sed icke vissa vitsord i de särskilda skolämnena, utan ett allmänt och mycket fördelaktigt uttalande om hans mogenhet för akademiska studier, i det att det bl. a. hette, att han, utmärkt väl hemmastadd i skolstudierna, redan utan dröjsmål i högre läroanstalter kunde förvärfva sig djupare kunskaper och sålunda med det snaraste motsvara de förhoppningar man hyst om honom. Detta intyg bekräftades till fullo, då studentexamen aflades inför dekanus i filosofiska fakulteten, professorn i grekiska och österländska språken Isak Ross, ty i det af denne den 19 september 1771 gifna, likaledes latinska examensbetyget hette det, att Tengström i latin, grekiska, Nya testamentet, hebraiska, teologi, filosofi, matematik, historia och geografi samt andra ämnen ådagalagt vackrare kunskaper, än man kunde vänta sig af en trivialskoleelev[1]). Ännu på gamla dagar erinrade sig Tengström, att den berömde astronomen, professorn, sedermera biskopen Jakob Gadolin, som han besökte med helsning från sin mor, sade sig hafva hört talas om hans med distinktion aflagda studentexamen. Han inskrefs den 27 september 1771, ännu ej fullt sexton år gammal, i österbottniska nationen och filosofiska fakulteten samt förblef därefter vid universitetet till läseårets slut.

Hans närmaste framtidsmål var den filosofiska graden, som han så mycket hällre ville eftersträfva, som hans fader och bägge morbröder förvärfvat sig magistervärdigheten, hvilken sålunda blifvit traditionell inom hans släkt liksom i flere österbottniska prästsläkter. Hans goda hufvud och grundliga förkunskaper voro tillräckliga förutsättningar att nå detta mål, om också en vacklande hälsa och torftiga ekonomiska omständigheter kunde göra hinder.

På denna tid gjorde Tengström sin första bekantskap med Porthan. Han åhörde nämligen de föreläsningar i romerska literaturen denne höll i stället för eloqventiae professorn Hassel, som för ålder åtnjöt tjänstledighet. I öfrigt föreligga icke underrättelser om huru han anlade och bedref

[1]) Bägge intygen finnas i det ofvannämda (sid. IV) konvolutet, som innehåller aktstycken till J. Tengströms meritförteckning.

sina studier, medan han däremot meddelat åtskilliga upplysningar om sina yttre lefnadsomständigheter.

Han hade i Åbo en farbror, Benedikt eller Bengt, som varit köpman, men kommit på förfall och gjort cession, hvarefter han underhöll sig och de sina med bokföring hos andra handlande och handtvärkare. Denne erbjöd brorsonen fri kost, ett löfte, som han dock för sin fattigdom icke alltid kunde fullgöra. I öfrigt kom Tengström till rätta med den summa han medfört från hembygden och med sin andel i en pension af 370 dal. k. m., som årligen utbetalades åt honom och hans syskon från enkekassan i Stockholm. Ett afbrott i hans studier inträffade på slutet af höstterminen genom en långvarig febersjukdom. Sommaren tillbragtes å fiskarläget Tankar, ytterst i Gamla Karleby skärgård, dit fisket och det fria lifvet i hafsbandet lockade honom. Han har äfven antecknat, att det var nu, som han första gången predikade i Gamla Karleby kyrka.

För en följande termins vistelse vid universitetet hade han emellertid inga medel och sökte sig därför plats såsom informator, på denna tid en gifven utväg för fattiga studenter. Han fick kondition hos kapellanen i Kalajoki-Haapajärvi, magister Johan Salmenius, såsom lärare för dennes son Johan och för kommissarien Henrik Achrenii son Henrik med 80 plåtar (inemot 300 Fmk) i årlig lön. Något på denna tid sällsynt var att icke blott allmogen, utan äfven herrskapet i denna trakt talade idel finska, hvarför Tengström nu vann én förkofran i finska språket, som sedermera kom honom väl till pass. Han blef äfven här bekant med de svårigheter, med hvilka allmogen i norra Österbottens inre, fattiga bygder hade att kämpa, en kunskap, som han, såsom vi skola finna, senare tillgodogjorde sig i ett betänkande om medlen att förbättra tillståndet därstädes. I Haapajärvi öfversatte han för öfnings skull i april 1773 Holbergs «Moralske fabler« till latin, en ingalunda lätt uppgift.

Informatorslönen gaf honom med sträng sparsamhet så mycket i behåll, att han sommaren 1774 åter kunde begifva sig till Åbo, nu med ett fartyg från Gamla Karleby, som passerade genom Stockholm. Färden var kostnadsfri,

och han hade nöjet att för första gången se rikets hufvudstad, där han sedermera tillbragte några af sin ungdoms minnesrikaste år. Anländ till universitetet fann han gradualstudierna i full gång med hänsyn till magisterpromotionen, som skulle firas på slutet af vårterminen 1775, och själf beslöt han att använda läseåret till att vinna den efterlängtade graden. Så flitigt han än enligt sin egen berättelse sökte använda tiden, måste dock många vetenskaper genomlöpas skyndsammare än som vederbort, ty filosofiekandidatexamen omfattade en mängd olikartade kunskapsgrenar. Höstterminen 1774 skref han inför fakulteten pro exercitio öfver Croesi ord: «Nemo ante obitum felix» (ingen lycklig före sin död). Därefter disputerade han den 18 februari 1775 under prof. Kalms praesidium: «De pulvia tempestiva et serotina, qvarum in bibliis sacris mentio fit» (Om morgon- och aftondaggen, som omtalas i den Heliga Skrift). Såsom sedvanligt var, bekostades disputationen af respondenten Tengström, medan den författades af praeses Kalm. Betecknande för de akademiska förhållandena och äfven för Tengströms ställning är att disputationens omfång för hushållnings skull inskränktes till endast ett ark och att han vände sig till Kalm såsom praeses, emedan denne såsom inspektor för österbottniska nationen icke af nationsmedlemmarna tog betalning för praesidium. På våren aflade han skrifprof pro gradu: «De praestantia litterarum elegantiorum» (Om den sköna literaturens företräde), undergick filosofie-kandidatexamen med mycken heder och fick vitsordet «maxime dignus» samt disputerade den 1 juni pro gradu, äfven under professor Kalms praesidium med: «Oförgripliga tankar om storskiftets nödvändighet för skogarnes bättre vård», hvilken disputation, äfven den, för hushållnings skull trycktes med blott ett ark 4:o och utan tvifvel helt och hållet var fluten ur Kalms penna. Afhandlingen ventilerades den 1 juni 1775. Tengström skulle, efter dessa öfverståndna lärda mödor, haft ingen kärare önskan än att deltaga i promotionen, som blef särskildt högtidlig genom konungens närvaro, men han afstod därifrån för kostnaderna. De tillgångar han haft, besparingen af informatorslönen och ånyo upp-

buren andel af sterbhusets pensionsmedel, hade icke varit tillräckliga, och han hade därför varit tvungen att skuldsätta sig. Landttullinspektorn J. E. Callmeyer, som var en gammal vän till hans föräldrahem, hade lånat honom 300 d. k. m. Han hade äfven, i nödens stund, tagit sin tillflykt till landträntmästaren i Åbo, L. Mörtengren, oaktadt denne var honom alldeles obekant. Sedan Mörtengren underrättat sig om Tengströms uppförande och lefnadsomständigheter, gaf han honom ett räntefritt lån af 600 d. k. m. att betalas, när hans tillgångar så medgåfvo, hvilken skuld han betalade två år senare. Han ansåg sig icke böra öka sin skuldbörda, som ehuru i sig själf liten dock för en fattig yngling kunde vara betydande, och lämnade därför Åbo, där han frånvarande promoverades till fil. magister vid promotionen, som firades den 29 juni med J. Bilmark såsom promotor. Större delen af sommaren tillbragte han återigen på Tankar under fiske och läsning.

De drag jag hittils framhållit ur Tengströms lif vittna om flit, godt hufvud och omtanke om framtiden. Han var vid snart tjugu års ålder en yngling, som gaf godt hopp om sig. Men han var äfven något därutöfver. Han hade gjort sina första lärospån såsom skald och därmed beträdt skrifställarbanan, där han sedermera blef en af våra främste.

Bland de yttre omständigheter, som tidigt hos honom väckte håg för skaldekonsten, böra vi främst erinra om den literära anda, som var rådande i fädernehemmet och på Gamla Karleby prästgård. Anders Chydenii förträffliga svenska stil kan ju icke vunnits utan flitig sysselsättning med den vittra literaturen, ehuru han såsom skriftställare uteslutande rörde sig på de politiska och ekonomiska områdena. Därnäst hafva vi att taga tidsriktningen med i räkning. Redan under Gustaf III:s första år uppspirade den kärlek till vältaligheten och skaldekonsten, hvarur sedermera den svenska skönliteraturens största epok framgick. Vid akademin i Åbo var man icke oberörd däraf. Aurora-sällskapet, af hvilket Anders Chydenius från början var medlem, stiftades 1770, och grundläggandet af «Tidningar, utgifna af ett sällskap i Åbo» förebådade en ny tid för den vittra literaturen

äfven i vårt land. Säkert kände sig den mera intelligenta delen af den akademiska ungdomen lifligt anslagen af dessa företag, hvilka uppburos af Porthan och några andra bland universitetets mest populära lärare. Här var en mark, ur hvilken Tengströms skaldeanlag kunde hämta näring. Slutligen bidrog flitig och grundlig läsning af den antika, isynnerhet den romerska literaturen till att utbilda hans håg och smak för vittra öfningar. Att han med studiet af de romerska skalderna väsentligen åsyftade att tillägna sig deras poetiska smak framgår af att han använde mycken tid och möda på att öfversätta deras dikter till svenska.

Vi hafva en god vägledning för kunskap om Tengströms utveckling såsom diktare i «Min Rimsamling», där han 1782 samlade de diktförsök, som han då ansåg hafva något värde. Sedermera inskref han nya stycken, så att det renskrifna och häftade manuskriptet sträcker sig till och med 1785. Ytterligare inlade han i samma häfte lösa koncept till senare dikter, hvarigenom kollektionen i dess helhet går ända in på 1820-talet. I den häftade delen af samlingen har han, såsom ofvan sid. IX blifvit anmärkt, oftast antecknat året, ej sällan månaden och till och med dagen för affattandet af dikterna, hvari vi hafva ett viktigt kronologiskt stöd för våra iakttagelser om hans utveckling såsom skald.

På första bladet i denna samling har Tengström nedskrifvit följande anteckning:

«Det mesta af hvad jag skref innan år 1775 är, med all rättvisa å min sida mot dessa mina vanbördiga skaldebarn, lämnadt eldenom till rof. En stor del, som dock för sällskaps skull, men utan all min egen förtjänst, här blifvit förvarade, torde framdeles få undergå en lika förödelse.

Åbo den 14 februari 1782.

J. T.»

Man finner häraf, att han redan före 1775 icke så litet sysslat med diktning, ehuru han förstörde sin tidigare

ungdoms skaldeförsök såsom alldeles omogna. I behåll finnes endast en i april 1772 gjord öfversättning af nionde elegin i första boken af Ovidii Amores, som, enligt tidens bruk, är gjord ganska fritt i alexandriner. Såväl i språkets som versens behandling märkas i ögonen fallande svagheter, ehuru man icke kan frånkänna stycket all förtjänst, isynnerhet såsom ett arbete af en sjuttonårig författare.

Skaldeäran syntes på denna tid Tengström mera lockande än någonting annat, och särskildt ägnade han sig 1775 med ifver åt diktkonsten, hvarför han betraktade detta år såsom begynnelseåret till sitt skaldskap i egentlig mening. Han hade också efter slutade gradualstudier jämförelsevis ledig tid för vittra sysselsättningar. Sedan han tillbragt sommaren på Tankar, slog han sig på hösten ned i Gamla Karleby, där han öppnade en läroanstalt för «stadens köpmansgossar», hvilka han undervisade isynnerhet i nyare språken, historien och geografin. Den kunskap i de moderna språken han således redan egde hade han förmodligen på egen hand inhämtat genom studium af den västeuropeiska literaturen. Skolan fick, enligt Tengströms egen anteckning, mycket tillopp och vann bifall. Den upprätthölls af honom «med särdeles fördel» intill år 1777, men tog icke hela hans tid i anspråk. «Mellanstunderna tillbragtes», berättar han, «dels med vitterhets- och predikoöfningar, dels ock med musik på Flute Traversière vid det musikaliska kapell, som min morbroder, prosten Chydenius, hade kommit till rätta med att formera». De musikaliska sysselsättningarna, åt hvilka han sålunda började egna sig, förblefvo sedermera ett kärt tidsfördrif för Tengström in på hans sena ålderdom. Ännu mera låg dock hans håg till vitterhetsöfningarna, åt hvilka jag här bör ägna en närmare uppmärksamhet.

Tengström upptog ännu en gång Ovidius, hvars lätta lekande stil lockade honom till efterhärmning. En «imitation» af 14:de elegin i 3:e boken af Ovidii Amores är enligt anteckning i Min Rimsamling skrifven i oktober 1775. Han behandlar här originalet ännu friare än i det förut nämda öfversättningsförsöket af 1772, men med större stilistisk lätthet och herravälde öfver den poetiska diktionen.

En stor skicklighet förvärfvade sig Tengström i att återgifva de klassiska författarnas epigrammer, hvilka, öfversatta af honom, sällan sakna den träffande udd, som utmärker originalen. Från år 1775 hafva vi ett epigram ur Anthologia græca, en hel följd likartade uddhvassa stycken efter Martialis och Catullus, om hvilka Tengström säger, att de först blifvit «öfversatta på franska och sedan på svenska, ehuru fritt och på många ställen helt och hållet ändrade», samt från 1776 några epigram af moderna författare[1]).

Tengströms mest betydande arbete åt detta håll var en öfversättning på rimmade alexandriner af Virgilii Aeneid, som nu började och senare fortsattes, men icke slutfördes. Endast öfversättningen af första boken publicerades, men andra och tredje böckerna finnas i koncept i behåll i W. Lagus' samling. I sin i början af 1780 till Åbo akademis kansler inlämnade ansökning att utnämnas till universitetsbibliotekarie säger Tengström, att han med öfversättningen «på kongl. (Vitterhets) akademins befallning så vida fortfarit, att jag i höst, vid dess allmänna sammankomst, kunde inlämna den tredje och fjärde boken af samma auktor, likaledes på svensk vers öfversatta». Första boken inlämnades 1776 till Vitterhetsakademin, som utsatt pris för någon svensk öfversättning af ett klassiskt latinskt skaldestycke. Framgången var fullständig, ty akademin belönade arbetet s. å. med sitt större täflingspris, akademins guldmedalj, hvilken 1777 högtidligen i Åbo tillstäldes Tengström af presidenten i Åbo hofrätt, baron Axel Gabriel Leijonhufvud, som själf var medlem af Vitterhetsakademin[2]). Samma första bok trycktes 1785 i Regnérs «Svenska Parnassen». Arbetet vittnar om ledighet oeh ej ringa smak i språkets och den alexandrinska versformens behandling, men den frihet, hvarmed originalet här, liksom i Tengströms öfriga öfversättnin-

[1]) Se Valda Dikter.

[2]) I «Drag ur J. Tengströms literära lif» och i Nordisk Familjebok har jag uppgifvit att prisbelöningen skedde 1775, hvilken oriktighet, såsom G. Schauman i Finsk Tidskrift t. XLIV sid. 417 not. anmärkt, förskrifver sig från Svenska Parnassen, där öfversättningen uppgifves hafva prisbelönts år 1775.

gar, blifvit behandladt, skulle väl knapt af våra dagars granskare godkännas. I stället för det episka lugn, som behärskar Virgilii dikt, möter oss hos Tengström en subjektiv och retorisk ton, som erinrar om moderna skaldevärk. Såsom exempel vill jag välja skildringen af stormens framfart, som är en af öfversättningens mest lyckade episoder:

En gruflig nordan-il straxt mot hans segel rusar,
Och böljan skumbeklädd mot stjärnehvalfvet frusar.
Hans åror sönderslås, och sjön med skyhögt svall
Från sidan störtar in i täta öfverfall.
Då själfva djupets grund af sänkta stammen plöjes,
Den andra upp mot skyn af böljans skuldror höjes.
Tre skepp en sunnanstorm har vräkt mot dolda skär,
Dem hafvet då och då för sjömän blotta plär,
Som namn af *altare* åt dessa klippor gifva;
Tre andra Trojas skepp för östans ilar drifva
I lika vådlig fart och kastas uppå land
Att bråkas utaf sjön emot en stenig sand.
Orontis stolta skepp, som Lyciens härar följde,
En hög och våldsam våg tre gånger öfversköljde.
Från rodret styrman slits, i hvirflar skeppet förs,
Tils det i vågens svalg med brak och dån förstörs.
Än syns en usling här, än där en annan simma,
Och skatter och gevär kring vida rymden glimma.
Ilioni skepp, och det *Achates* bar,
Och det *Alethes* för ännu på gamla dar,
Och det som *Abas* styr, dem alla stormen krossar,
Och ger dem läck på läck och fogningarna lossar.

Sedan gammalt hade tillfällighetspoesin spelat en stor roll i sällskapslifvet, men sällan höjt sig öfver det hvardagliga rimmeriets nivå. Man skref vers till förlofningar, bröllop och begrafningar eller med anledning af andra det enskilda lifvets händelser, som tycktes värdiga att förhärligas genom skaldekonstens alster. Så äfven i Gamla Karleby, där man icke var okunnig om Tengströms poetiska syssel-

sättningar och icke underlät att taga hans talang i anspråk vid glada och sorgliga tillfällen i det husliga lifvet. Han var altför godhjärtad att vägra sin medvärkan och sålunda tillkom en hel rad tillfällighetsdikter, hvilka öfverhufvud icke äro af egentligt poetiskt värde, men i allmänhet utmärka sig genom stor lätthet och fyndighet i uttryckssättet, någon gång, då ämnet är allvarligt, genom storslagenhet.

Särskildt utmärka sig Tengströms dikter vid lysningstillfällen genom raskhet och pigghet. Sådana sånger kallades «Krycksånger» med anledning af det då och intill våra dagar brukliga skämtsamma talesättet, att bruden vid lysningens afkunnande «ramlat ned» från prediksstolen och därvid svårt skadat sig. Sångaren, som förskräckt varit vittne till olyckan, skyndar att bjuda den sårade och haltande en krycka och en käpp till stöd, men finner med häpnad att hon hamnat i kärleksgudens famn, hvarför föga hjälp behöfves. Tengström författade ofta sådana gratulationsskrifter för andras räkning och undertecknade dem äfven i «Min Rimsamling» ej sällan med främmande initialer. Två exempel må anföras.

Då första gången lystes för N. L. och L. I.

(16 juli 1775; undert. H. C.)[1]

Nyss jag såg en hisklig höjd,
Ögat hissnad', hjärtat ryste!
Midt på kullen glad och nöjd
Zephis stod och vänligt myste.
Följd af nöjens muntra tropp
Hon sig ut för branten kastar.
Himmel ack! jag genast hastar
Till att hjälpa Zephis opp.

I min brådska jag då får
I en liten käpp och krycka.

[1]) Ett annat poem «Vid samma tillfälle» är undert. A. H. T.

Jag med dem till Zephis går
Att min vän ur faran rycka.
Skrämd jag ropar Zephis namn;
Men när jag till stället hinner,
Jag herdinnan oskadd finner
Uti kärleksgudens famn.

Zephis skrattad' — — Flat blef jag.
Lycklig den, som så kan falla;
Såna skutt fast hvarje dag
Kund' man himmelsfärder kalla;
Men om än en annan gång
Zephis slika vägar tager,
Jag mig mera ej bedrager,
Zephis blott gör kärlekssprång.

Kryck-Rim.

(Oct. 1776, undert. A. H. T.)

Jämmer ack! Hvart tar jag vägen.
Jag är rådlös, snart förlägen,
Ack, hvar skall man finna bot.
En min vän i dessa dagar,
Stackars henne jag beklagar,
Brutit har sin lilla fot.

Ingen enda står till finna,
Som den riktigt kunde binda.
Ingen fältskär är för hand.
Tälj till spjälkar, sök ett snöre,
Trasor till för några öre.
Jag vill ta' mig saken an.

Smörjor, salfvor, plåster, dukar,
Utom annat smått man brukar,
Stundom äfven hjälpa plär.

Dock — hvad hör jag någon säger:
Benet ingen fara äger.
Brottet ej så farligt är.

Jag blir glad — — Ja hör hvad lycka:
Med en liten käpp och krycka
Skall hon kunna hulpen bli.
Straxt ett par, ehuru svaga,
Jag till hennes säng vill laga,
Att jag henne frisk må si.

Att du då ur säng må slippa
Och ännu på golfvet trippa,
Jag dig dessa styltor ger.
Och skall städs min önskan vara,
Att din fot i sliker fara
Aldrig måtte råka mer.

Lef då lycklig, glad och nyter
I det äkta band du knyter.
All din lefnad blifve lätt.
Nöjen hopetals dig möte
I din ljufva makas sköte,
Tils du blir af lefnad mätt.

Tengströms sånggudinna togs äfven i anspråk för «grafskrifter», i hvilka han dock ännu på denna tid icke kunde befria sig från den traditionella tillfällighetspoesins öfverdrifna svulst i uttryckssättet och moraliserande predikoton. Detta gäller om «Grafskrift öfver fru E. M. v. H.» (6 augusti 1775) och «Grafskrift öfver fru C. N. i Gamla Carleby» (dec. 1775). En varmare och djupare ton fann han i böner, som framsades i poetisk form i förbindelse med predikan. Vackert och enkelt uttrycker han sig i «Suspirium (suck) efter predikans delning», november 1775:

Men du min Jesu, min Frälsare blida,
Nådenes källa och vishetens brunn,
Kom till mitt bistånd och stå vid min sida,
För du själf ordet igenom min mun.
Hela min tanke, mitt hjärta och sinne,
Milde Förbarmare, hälgar jag dig.
Bygg då och bygg då din boning därinne,
Bygg då ditt tempel och blif uti mig.
Främja din ära, ditt rike föröka,
Skingra den listiga fiendens råd!
Värdes, o Jesu, oss alla besöka
Med din upplysande, hjälpande nåd.[1])

Till att stränga sin lyra i religiöst-lyrisk tonart manades Tengström äfven, då Gamla Karleby och Kaustby boarne vände sig till honom för att få inskriptioner till sina kyrkors storklockor. Han författade icke mindre än tre «projekt», (maj 1777) bland hvilka det första torde hafva företrädet genom det ämnet motsvarande stämningsfulla innehållet och den klangfulla formen. Jag inför dem här alla:

N:o 1.

Jag kallar Zions folk till Herrans gård och kyrka
Att där med samlad nit en nådig fader dyrka.
Jag syndarn med mitt ljud till minnes dagligt för,
Att hjärtat upp till Gud från stoftet höjas bör.
När lifvets matta ljus i dödsens mörker släckes,
Och kroppen stel och kall i grafvens gömmor täckes,
När lågans bistra makt förstöring med sig bär,
Jag med mitt gälla dån ett vanligt bådskap är.

---

[1]) Till samma art höra: «Suspirium till predikan» den 30 september 1775, «Suspirium till predikan på juldagen» (dec. 1776) och «På juldagen», alla i Min Rimsamling. Det sistnämda stycket, hvars början är kraftig, medan fortsättningen är didaktisk och prosaisk, har upptagits bland Valda Dikter såsom ett af de få större religiösa kväden vi äga af Tengströms hand.

N:o 2.

När med mitt gälla dån jag i ditt öra ljuder,
Jag dig, du Kristi hjord, till Herrans gårdar bjuder
Att där hans majestät, hans nåd och under se
Och åt din Himla-Gud ett värdigt offer ge!
Jag äfven båda plär, när döden lifvet lyktar
Och själen upp till Gud ur vanskligheten flyktar;
När man i grafvens djup den stela kroppen för,
Och lågan rasa vill, mitt ljud man äfven hör.

N:o 3.

När mitt dån i luften ljuder,
Jag till Herrans tempel bjuder
Christi kyrkas spridda här.
När sitt välde döden öfvar,
Och en bister vådeld ströfvar,
Jag ett budskap vara plär.

Bland tillfällighetsdikterna från denna tid bör jag slutligen mindre för det poetiska värdets skull än såsom ett bidrag till Tengströms lefnadshistoria framhålla ett i november 1776 författadt poem till A(nders) C(hydenius), som, hållet i en ton full af beundran och vördnad, kan betraktas såsom ett afskedskväde till morbrodern, med hvilken Tengström nu länge hade stått i daglig beröring:

Den vördnad, värda man, jag länge hyst för dig,
Kan intet döljas mer; den måste yttra sig — —
Det band, som mellan oss natur och skyldskap knutit,
Din ömhet för mitt väl, den gunst jag af dig njutit
Min aktning aldrig väckt, mitt offer aldrig tändt;
Nej, högre vördnadsdrift mitt tjusta hjärta känt.
Din djupa tankekraft, som saken genomtränger,
Som ej vid skalet blott och yttre ytan hänger,
Som intill själfva grund med manlig styrka går
Och sprider dag och ljus där villsamt mörker rår,
Ditt vett, som utan tvång, som djupt och redigt tänker

Och ej ett slafviskt ja åt andras tankar skänker,
Som öfver hopens skri så värdigt höjer sig,
Som hedrar fosterland, din samtid, oss och dig,
Ditt hjärta högt och stort, ditt bröst, som ömsint blöder
För mänskosläktets väl, för fosterland och bröder,
Din själ ur mörkrets band, ur fördoms bojor fri,
Som trotsar tidens bruk och vanans slafveri,
Som ej med sluten syn en banad irrgång väljer
Och hela statens väl för någras nytta säljer;
På denna själens höjd och denna samfunds dygd
Min vördnad grundad är, min aktning endast bygd.
Man ofta mänskor ser kring kungatroner lysa,
Som blott ett lagomt vett och svaga själar hysa,
Som söka printsars gunst, som smickra deras fel,
Men knapt i rikets värf sig taga minsta del,
Som lifvets högsta lust i rang och titlar leta,
Som äro stora nog, när de få nåder heta,
Fast själn i mörker snärd, i veklighetens band
Af mänskor föga vet, af folk och fosterland. — —
Så höjas ofta upp de låga lyckans trälar,
Då mänskosläktets ljus och världens stora själar,
Som dessas rum förtjänt, i låga hyddor gå
Och af ett tanklöst folk förakt för vördnad få;
Som i ett lyckligt lugn från stoj och buller gömmas;
Hvars vett, hvars stora själ af värld och samtid glömmas;
Som mera godt likväl åt mänskligheten skänkt,
Än mången, som i prakt kring ärans höjder blänkt;
Som i den lilla krets i den de dolda blifvit
Långt flera prof af dygd och mänskokärlek gifvit,
Än lyckans bistra folk, som andras nöd ej ser
Och med en villsint själ åt andras tårar ler;
Som mera kunskaps ljus bland mänskosläktet sprida
Än matta själars vett, fast invid tronens sida;
Som för sin dygd förtjänt att evig vördnad få
Och bland de största män i minnets tempel stå.
Du vördnadsvärde man, du mänskosläktets heder,
Ditt vett, din stora själ åt dig en stod bereder,
Ett lof, som vara skall till åldrens sista dar,

Så länge dygd och vett i världen aktning har.
Fast lyckans blinda barn och lasten sällan känner
De store jordens ljus och släktets äkta vänner,
De dock hos upplyst folk sitt rätta värde få
Och genom deras lof till tidens gräntsor gå.
Ack måtte du vår värld i långa tider pryda
Och vanskelighetens lag i sensta åldren lyda.
Ack att den dagen sent på himlen viste sig,
Då du oss lämna skall och världen sakna dig.

Den höga tanke om morbrodern Tengström här anger har godkänts af eftervärlden, som gifvit Anders Chydenius en plats bland vår odlings främste banbrytare. Själf bidrog han till att föra den vördade beskyddarens lof till «tidens gräntsor» genom den vackra lefnadsteckning han efter Anders Chydenii död införde i «Allmän Literaturtidning».

Lofprisandet af dygden och den gömda lyckan gentemot världslifvets fåfänglighet och flärd var, såsom bekant, en grundton i denna tids vittra literatur. Tengström anslöt sig till denna riktning i de större naturbeskrifvande dikter, hvilka höra till tiden för hans vistelse i Gamla Karleby. Dessa skilja sig i öfrigt från de förutnämda tillfällighetsstyckena genom att de författades i vittert syfte, för att bereda honom en plats bland tidens skalder. De naturbeskrifvande poeterna älskade att i breda drag måla naturens skönhet och växlingarna i naturens lif, hvarvid moraliska reflexioner, framstälda i formen af jämförelser mellan människolifvet och naturlifvet flitigt inströddes. Med detta innehåll var en tröttande enformighet oundviklig, hvarför t. o. m. Oxenstjernas berömda naturbeskrifningar i dag förefalla långtrådiga. Men tidens konventionella smak gynnade denna diktart, som ansågs vara en af de högsta grenarna af klassisk lyrik, och Tengström kände sig så mycket mera dragen till detta område, som han sedan barnåren hade en liflig känsla för naturens skönhet. Hans första större arbete i denna genre är «Renön, kväde», i hvilken dikt han i poetisk form klädde den erfarenhet om naturen och lifvet i skärbandet han vunnit under den angenäma

vistelsen på fiskarläget Tankar. Också bar dikten ursprungligen namnet «Tankar», under hvilket namn den är införd i Min Rimsamling, men sedermera fann författaren måhända «Renön», som är namnet på en nära Tankar belägen, något större ö, mera poetiskt eller också ansåg han Renön vara mera känd af allmänheten, hvarför han ändrade titeln. Utkastet gjordes på Tankar, och stycket slutfördes i Gamla Karleby i oktober 1775 samt insändes därefter förökadt och förbättradt på föranstaltande af Anders Schönberg, hvars förbindelse med Tengström snart skall närmare beröras, till Göteborgska vetenskaps- och vitterhetssamhället, som införde det i första stycket af Vitterhetsafdelningen af sina Handlingar (tr. 1778).

Oaktadt den naturbeskrifvande diktarten numera är föråldrad, skall man icke neka, att Renön, som återfinnes bland Valda Dikter, har poetiskt värde. Att skalden själf känt och erfarit hvad han besjunger gör sig altigenom märkbart, och diktionen är visserligen retorisk, men vacker och prydlig. Uppräknandet af naturens särskilda föremål blir tröttande och den sentimentala motsättningen mellan stad och land, som är omkvädet i det hela, är en osjälfständig reflex af epokens natursvärmeri, men skildringen är liflig och raskt fortlöpande. Den fröjd landtlifvet skänker angifves klangfullt redan i de två första stroferna, där soluppgången på hafvet i färgrika ord skildras. Anslående är äfven skildringen af naturlifvets och människolifvets uppvaknande, förmiddagens sysselsättningar samt den enkla, men smakliga middagsmåltiden. Mot kvällen vinner taflan ökadt lif, då fiskarbåtarna lägga ut från stranden och med stegradt nöje ser skalden dem följande morgon segla af för förlig vind:

Med spända dukar fältet yfves,
En östanvind i seglen gnyr;
Af snälla kölar böljan klyfves,
Ett fuktigt damb kring luften yr.

I dessa strofer når berättelsen höjden af lif och friskhet. På slutet tyckes skalden haft behof af att införa en

kontrast i den ljusa taflan. Han låter hösten inträda med en storm, hvarunder ett skepp förliser. Detta motiv förefaller nog sökt, och diktionen är här i ögonen fallande forcerad. Att skalden själf lyckas rädda en förolyckad förefaller äfven det såsom en konstlad episod, afsedd att förhöja läsarens intresse.

Det Göteborgska sällskapet visade sin tacksamhet, genom att den 29 augusti 1778 utfärda kallelse till Tengström att vara dess ledamot, hvarvid det i kallelsebrefvet hette, att samhället «med utmärkt fägnad emottagit och i sina handlingar införa låtit herr magisterns ganska vackra kväde Renön»; tillika uppmanades Tengström att «med något ytterligare vackert arbete rikta samhällets handlingar» [1]), en önskan, som Tengström tillmötesgick genom att i andra delen af dess Handlingar införa en fritt hållen, med talang gjord öfversättning af ett ode af Horatius [2]).

Från tiden i Gamla Karleby hafva vi ännu ett större ode, en pendant till Renön, ehuru icke en naturskildring, utan en reflexionsdikt, nämligen den i januari 1777 författade dikten «Ensligheten», som med det horatianska «Odi profanum vulgus» såsom motto besjunger den stilla förnöjsamhetens lycka. Stycket är mattare än Renön, hvilket väl beror på att själfva ämnet är prosaiskt uppfattadt. Det är af intresse för Tengströms lefnadshistoria såsom tydande på den oro, med hvilken han gick att möta en framtid, som ännu syntes honom tvifvelaktig och vansklig. Det ingår bland Valda Dikter i den väsentligen omarbetade och förkortade form, hvari det är infördt i Åbo tidning 1782.

Den förlängda vistelsen i Gamla Karleby hade i många afseenden varit nyttig för Tengström, men han kunde dock icke där lägga en varaktig grund för framtiden och längtade därför efter att återvända till universitetet. Han antog

---

[1]) Kallelsebrefvet, utfärdadt af M. J. Wallenstråle och kontrasign. af Joh. Alander, finnes i original i det ofvannämda (sid. IV) konvolutet, som innehåller aktstycken till Tengströms meritförteckning.

[2]) Detta stycke: Horatii Carmina Liber IV ode 7 (20 juni 1776) återfinnes bland «Valda dikter» jämte en nästan samtidig (20 maj 1776) öfversättning af Horatii Carmina Liber II ode 14.

gärna, i början af 1777, ett anbud om akademisk kondition hos tullförvaltaren i Åbo *Karl Caloander* såsom informator för dennes två söner. Han skötte denna befattning intill slutet af 1777, då den äldre af disciplarne hunnit blifva student, hvarefter konditionen öfvertogs af Jakob Tengströms yngre broder Johan, numera äfven han student sedan 1776. Värksamheten såsom informator lämnade tid öfrig för akademiska studier, hvilka hufvudsakligen rörde sig på moralfilosofins område. Han författade en afhandling: *Num et qvatenus pœnæ capitales sint juris naturæ? (Om och i hvad mån dödsstraff öfverensstämma med naturrätten),* för hvilken han själf presiderade [1]. Den icke synnerligen vidlyftiga disputationen (24 sid. 4:o) vittnar icke om självständig ståndpunkt, men väl om att förf. gjort sig förtrogen med upplysningsfilosofins humanitära grundsatser och lärt känna den ädle Beccarias straffteori. På grund af detta lärdomsprof förordnades han af universitetskanslern Ulrik Scheffer genom bref af 16 okt. 1778 till moralium docens vid akademin, hvarmed dock icke följde annan fördel än den merit, som genom utöfvandet af venia docendi, d. v. s. genom akademisk lärarvärksamhet kunde vinnas; dock stod det måhända i förbindelse med docentutnämningen, att han genom kanslersbref af s. d. antogs till stipendiarius Segercrantzianus [2]. Med anledning af hans utnämning till docent utfärdade Porthan den 15 december 1778 sedvanligt program. På våren 1778 valdes han till österbottniska nationens kurator med 30 röster mot 15, hvilka gåfvos åt den af nationens inspektor P. Kalm protegerade licentiaten Salomon Kreander. Den fasthet österbottningarna härvid ådagalade gentemot sin inspektors påtryckning vittnar godt om det förtroende Tengström förvärfvat sig bland dem. Kalms

[1]) Enligt dåtida akademiskt bruk författades en akademisk afhandling af praeses. Afhandlingen, som utgafs af studeranden Isak Schroderus och var tillägnad hofrättspresidenten Axel Gabriel Leijonhufvud, ventilerades d. 13 juni 1777.

[2]) W. Lagus: «Åbo akademis studentmatrikel» uppger att han skulle erhållit Segercr. stipendiet redan $^{24}/_{5}$ 1777, men min uppgift stödjer sig på kanslersbrefvet därom.

försök att förmå nationen att välja en andra kurator afböjdes likaledes. Tengström handhade därefter kuratelet till juni 1788, då han afsade sig detsamma. Senare valdes han till hedersledamot af österbottniska nationen [1]).

Hans poetiska talang var redan så känd i akademiska kretsar, att han af magistrarna vid 1778 års promotion valdes till promotionsskald, hvilket i alla tider inneburit en betydande utmärkelse för en begynnande diktare. Hans i akademisk och retorisk stil hållna promotionspoem af d. 30 juni 1778 handlar om huru nordens köld icke utgör ett hinder för snillets bragder, hvarvid skalden infogar en hyllningsgärd åt Gustaf III såsom vetenskapernas och skaldekonstens vän och beskyddare:

Han själf för trenne år vårt lärdomshus besökte
Och med sitt majestät Parnassens glans förökte;
Han eld åt snillet gaf, och af hans Guda-blick
Vårt hjärta vällust njöt, och vishet muntran fick.

Äfven såsom talare började Tengström blifva uppmärksammad. Vid den fest, som universitetet på hösten 1778 firade med anledning af kronprinsens födelse höll han ett tal om arfmonarkins företräde framför valmonarkin.

Annars voro åren 1777 och 1778 så tagna i anspråk genom studier och dagligt arbete, att icke mycken tid blef öfrig för poetiska sysselsättningar. De i Min Rimsamling förvarade styckena från dessa år angifva icke någon ny ton i Tengströms diktning. Bland tillfällighetsstyckena märkas dikter till «Zephis»: A. C. C., under hvilka initialer döljer sig namnet på Tengströms blifvande maka, den nämda tullförvaltaren Caloanders dotter *Anna Christina Caloander*, som blifvit honom väl bekant under vistelsen såsom informator i hemmet och redan nu hade tillvunnit sig hans tillgifvenhet. Han uppvaktade den ännu endast 11—12 åriga flickan, som han gaf det poetiska namnet «Zephis»,

---

[1]) A. H. Snellman: Pohjalaisen osakunnan historia II sid. 31—32; Joukahainen VIII s. 129—130.

(hon var född d. 1 maj 1766) på Anna dagen d. 9 december 1777 och 1778 med poem, af hvilka det förra tyder på läraren, som vill inskärpa aktning för sedelärans bud, medan det senare redan i ömmare ton talar om «dina ögons eld», som «min vördnad lågor gett». De sista verserna:

Om ock i andra band din kärlek leder dig,
Må dock till lifvets gränts din vänskap följa mig

vittna dock om att en förbindelse för lifvet ännu icke var i fråga [1]).

Ett poem af större omfång hafva vi från denna tid: «Skogarna», enligt anteckning i Min Rimsamling författadt den 23 september 1778. Det är hållet i samma stil och ton som Renön och behandlar liksom denna dikt landtlifvets behag och stilla frid i motsättning till stadslifvets oro och bekymmer. Liksom en storm i Renön afbryter skildringen, så är det här en björn, som stör det stilla nöje skalden njuter vid Zephis' sida. Diktionen förråder emellertid vunnen större öfning och säkerhet. Man må lägga märke till de vackra verser, i hvilka han skildrar vårens ankomst eller hvilan i skogens skuggrika hvalf.

«Skogarna», som under titeln «Skogskväde» infördes i fjärde delen af Vitterhetsnöjen utg. af Utile dulci och ingår bland Valda Dikter, vittnar liksom andra samtida dikter om att Tengström ännu på slutet af denna period helt och hållet var bunden af den rådande klassiska smaken. Vissa i tidens literatur och sällskapsbildning upptagna abstrakta idéer om bildningslifvets ytlighet och naturlifvets renhet och sanning återkomma konventionelt, utan att man finner hans egen personlighet bakom de vackra orden. Formen, i hvilken detta innehåll klädes, är äfven den lånad och rik på ord och bilder hämtade från den romerska

---

[1]) Det förra poemet publicerades, väsentligt omarbetadt, i Åbo tidning 1784 n:ris 30 och 32. Det senare ingår bland *Valda dikter*. Jag inför där äfven det skämtsamma stycket «*Inpromtu i en plånbok* till A. B. C.» (april 1778; «Zephis», till hvilken denna dikt är adresserad, är såsom af initialerna framgår icke Anna Christina Caloander).

och den klassiska franska literaturen. Namnen Damon, Cloe, Astrilds pil o. s. v. återkomma oaflåtligt. Med dessa brister har dock Tengströms ungdomsdiktning företräden framför många samtida, äfven nog så prisade poeters alster genom värklig känsla för naturens skönhet och sträfvan efter renhet och lyftning i det poetiska språket.

II.

I Sverge åren 1779—1781.

Det var icke sällsynt att unga akademiska lärare för längre eller kortare tid slogo sig ned i Stockholm för att där förvärfva sig den utbildning hufvudstaden kunde erbjuda, anknyta förbindelser i vittra och vetenskapliga kretsar samt möjligen äfven vinna sådana relationer, som kunde vara nyttiga för framtida befordran. Johan Henrik Kellgren och Abraham Niklas Clewberg äro lysande exempel därpå. Äfven Tengström inslog en likartad väg, i det att han antog ett anbud om en informatorsplats hos kammarrådet *Gustaf v. Stockenström* i Stockholm för dennes bägge söner den snart tolfårige Karl Gustaf och den ännu icke åttaårige Fredrik Roland. I januari 1779 reste han postvägen öfver hafvet till Stockholm för att öfvertaga sin nya befattning [1]).

Släkten v. Stockenström var en af Sverges aristokratiska ämbetsmannasläkter och räknade ett riksråd samt andra högt uppsatta tjänstemän bland sina medlemmar. Äfven Gustaf v. Stockenström hade en framstående plats bland hufvudstadens ämbetsmän, och hans familj var en af de mera bemärkta inom Stockholms societet [2]). Det var således en

---

[1]) W. Lagus säger i »Skalden Johan Henrik Kellgrens finska lefnadsminnen» s. 131, att konditionen förskaffades honom genom morbrodern Anders Chydenii relationer. Det är att märka att Chydenius i början af samma år såsom riksdagsman vistades i Stockholm, hvilket torde varit brorssonen till ej ringa fördel.

[2]) Gustaf Printzell nobiliterad och adopterad v. Stockenström, f. 1736, gjorde en juridisk karrier och blef kammarråd 1776; d. 1798; gift med Althéa Johanna De Geer.

ny värld, som öppnade sig för Tengström, i hvilken han synbarligen med stor lätthet gjorde sig hemmastadd. J. G. Linsén säger i de personalier jag omnämt [1]) om hans ställning i v. Stockenströms hus: «Omfattad med godhet och vänskap inom denna familjekrets och knytande utom den många andra förtroliga förbindelser utbildade Tengström ej mindre sina snillegåfvor än det anlag för sällskapslifvet, som ännu på ålderdomen gjorde hans umgänge så älskvärdt». Det var förmodligen här som han med en äfven annars framträdande utomordentlig lätthet att tillegna sig främmande språk gjorde sig så förtrogen med franskan, att han sedermera utan svårighet begagnade sig däraf såväl i tal som skrift. Familjen v. Stockenström tillbragte vintrarna i Stockholm, men somrarna omkring en mil från Stockholm i Roslagsskären på det numera genom anläggningen af en vacker förstad bekanta frälsegodset Djursholm, som då tillhörde en öfverste Banér, men var arrenderadt af v. Stockenström. Informatorn flyttade redan i april till Djursholm med sina disciplar, medan de äldre familjemedlemmarna först någon tid senare lämnade Stockholm. Djursholm bibehåller ännu i dag, med sin kuperade mark, sin på väldiga, urgamla ekar rika skog och sina leende hafsvikar en skönhet, som förhöjes genom det gamla, minnesrika slottet. Att naturen där år 1779, då stadslifvet icke trängt dit öfver, var ännu mera mäktigt anslående, är själffallet, och man har lätt att förstå huru berusad Tengström med sitt öppna sinne för naturlifvet blef af alt det vackra, som han såg i vårlifvets första knoppning under full frihet att med sina unga vänner ströfva genom skog och mark. Hans känslor gåfvo sig uttryck i ett bref på vers, som hån i april 1779 sände till kammarrådet v. Stockenström. Den muntra, stämningsfulla episteln förtjänar en plats bland Valda Dikter såväl för dess egen skull och till karaktäristik af Tengströms ställning i familjen, som måhända äfven såsom ett litet bidrag till Djursholms historia. Redan de första verserna skildra det vårliga uppvaknandet i friare drag

[1]) Sid. IV.

än de som förut mött oss i Tengströms poetiska naturskildringar:

Sig naturen kring oss gläder,
Allting lefva tycks på nytt.
Marken sig i grönska kläder,
Löf och knoppar träden prydt.
Solen milda strålar gjuter,
Luften frisk och uppvärmd är,
Tjusta örat vällust njuter
Af en glädtig fågla-här.

Slutet, där förf. adresserar sig till sitt «herrskap», är dock svagare.

Under den fortsatta vistelse på Djursholm blef Tengström själen i familjen v. Stockenströms vittra lif, dess Dalin i smått, och man var icke sen att taga hans lätthet att skrifva tillfällighetsvers i anspråk. I Min Rimsamling finnes en hel rad tillfällighetsdikter, författade med anledning af namnsdagar, födelsedagar eller andra mer eller mindre märkliga tilldragelser inom familjen v. Stockenström eller dess närmaste vänkrets, hvarvid Tengström än framträder i eget, än i de yngre familjemedlemmarnas namn. Dessa i hast utkastade stycken äro naturligtvis af olika värde och kunna icke täfla med de dikter Tengström samtidigt publicerade i Stockholms Posten, men utmärka sig oftast genom en lätt och lekande form. Såsom exempel vill jag införa följande rätt vackra gratulationskväde, som är riktadt till de bägge disciplarnes enda syster, den ännu icke tioåriga *Charlotta Althéa v. Stockenström,* på hennes namnsdag d. 12 maj 1779. Dikten öfverlämnades, såsom verserna antyda, med en blomma:

Zephis, hvilka glada dar
Våren i sitt sköte hyser!
Du dock framför alla lyser,
Som ditt namn till prydnad har.
Späda blomman i sin vår

Vid de blida solens strålar
I sin högsta fägring prålar,
Allas smak och aktning får.
Hon af dig en afbild bär
Och din rätt, ditt värde tyder.
Det behag din ungdom pryder
Lika täckt och vördadt är.
Redan i de första år
Hon i dig sin like finner;
Men när du din mognad hinner,
Blommans prakt du öfvergår.
Tag med gunst ett offer an,
Om ej nog din täckhet värdigt;
Hjärtat till din dyrkan färdigt
Snillets brist dock skyla kan.
Må behagens täcka tropp
Dig med ökad fägring kröna,
Tils du en gång skall belöna
Någon trogen herdes hopp.

Åt kammarrådet v. Stockenström egnade Tengström följande poem på hans namnsdag d. 6 juni 1779:

Då Gustafs namn i Svea länder
Så hälgad dyrkan plägar få,
En dubbel kraft mitt hjärta tänder
Att denna dyra dag begå.
Det än till tronen nalkas vågar,
Än af en billig vördnad lågar
För svenska män af Gustafs dygd,
Af Gustafs namn, af Gustafs ära,
Som jämt i troget minne bära
Sin plikt, sitt folk och fosterbygd.

Hvem framför er bland denna skara
Har till min aktning större rätt?
I lärt att dygdens renhet para
Med fritt och upplyst tänkesätt.

Ert kloka nit för allmänt bästa,
Att dämpa våld, att rätt befästa
Och skipa lagen som sig bör,
Ert ädelmod, ert goda hjärta,
Som ömmar vid den uslas smärta,
Ert namn så stort och älskadt gör.

Må då er dygd, er klokhet skörda
En värdig lön i ärans famn,
Och världens sista tider vörda
Er stora själ, ert dyra namn!
Må I till åldrens sensta dagar
I skygd af nöjets milda lagar
Få pryda Gustafs tidehvarf!
Och då er himlen sist täcks kalla,
Må med ert namn er ära falla
Åt barn och barnabarn i arf.

Till fru *A. Johanna v. Stockenström* finnas flere i beundrande och vördsam ton hållna kväden. Jag meddelar här det första, skrifvet till Johanna-dagen, den 21 juli 1779:

Den forna världens gudalära
Åt täckhet, snille, dygd och vett
Förunt så hög och himmelsk ära,
Att man dem tempel resas sett.
De länge rika offer skördat,
Och alla tidens åldrar vördat
Med helig tjusning deras makt.
Bör då vår tid förtjänsten glömma
Och fala rökvärk endast tömma
På gods och titlars falska prakt?

Nej gudabarn! I rena seder,
I fägring, snille vett och dygd,
Än skall till svenska hjärtans heder
Er höghet vördas i vår bygd.
Om man er ser vid tronen lysa

Ell' kojans låga tak er hysa,
Ert minne evigt firas skall.
Ja, må den dagen aldrig vakna,
Då I ert värde skulle sakna,
Och edra tempel nå sitt fall!

Hvad himmelsk art hos mänskan blänker,
Då hon af eder prydas får!
Hon genom edra milda skänker
Gudomlighetens likhet når.
Den först en värklig höghet äger,
Där I förenta slagit läger
Uti ett stort och ädelt bröst.
Dess lof till tidens gräntsor hinner
Och rena vördnadsoffer vinner
Utaf en upplyst samtids röst.

I dag, min fru! till eder ära
En drift min skaldmö äfven känt
Att inför er det offer bära,
Som plikt och vördnad hos mig tändt.
Hvad sig en dödlig önska kunnat
En mild natur er nådigt unnat,
En ädel håg att göra väl,
Som sig med upplyst snille parar,
En täckhet, som mot resten svarar
Och värdig en så vacker själ.

Men fåfängt jag ert värde tyder.
Det mina sånger öfvergår.
Ert vett, den dygd ert hjärta pryder
Af mig ett mattadt loford får.
En samtid, som ert värde känner
Och rättvist hedrar dygdens vänner,
Er mera värdigt prisa bör,
Med samladt ljud ert lof besanna
Och länge vörda den Johanna,
Som denna dagens prydnad gör.

Vid det glada lifvet på Djursholm under sommaren 1779 anknyter sig ett äfventyr, ur hvilket Tengström med knapp nöd räddade sig, och som skildras i hans egna Anteckningar äfvensom i J. J. Tengströms Anmärkningar till dem. En söndag i augusti seglade han ut från Stockholm till Djursholm i en stor, väl bygd slup, åtföljd af en musiker vid operan, en altist vid namn Leiditz, som lärde v. Stockenströms gossar spela, och en betjänt, Nyberg. Tengström styrde och varnade så mycket mera följeslagarna att väl akta på skoten, som färden under stark blåst gick öfver den öppna Värtan. En vacker holme tog bort vinden, men då slupen kom framom holmen, öfverfölls den af en stark väderil, som kullkastade slupen, hvilken först lade sig på sidan. Betjänten räddade sig upp på suden (båtrelingen). Tengström, som kunde något simma, nådde därefter med böljornas hjälp slupen och fick tag i suden. Betjänten frågade, om han fick taga hr magistern i luggen, emedan han annars ej kunde hjälpa. Han drog så upp Tengström. Musikanten, som trasslat in sig mellan slupseglet och masten, kom sist upp. Slupen drefs sedan för vinden mot Lidingölandet, där den stannade med masten i bottnen. De förolyckade ropade på hjälp och slutligen rodde en skogsvaktare oaktadt stormen ut till dem med en ekstock. Han förbehöll sig att endast en i sender skulle föras i land, men knapt hade Tengström stigit i ekstocken, innan de båda följeslagarna rusade efter. Roddaren svor och spådde, att alla fyra skulle omkomma, men de nådde dock lyckligt land. Med jublande glädje hälsades han vid återkomsten af sina vänner, hvilka redan hade ansett honom förlorad.

Den långvariga och minnesrika vistelsen på Djursholm afslutades för denna gång på hösten, då Tengström med familjen v. Stockenström flyttade in till Stockholm. Vårterminen 1780 tillbragte han med sina disciplar vid Upsala universitet, där han bl. a. gjorde bekantskap med ärkebiskop Mennander, för hvars insikter han hyste den största aktning. Följande sommar och början af hösten inpå oktober förflöto åter inom familjen v. Stockenström på Djursholm, hvarefter

hösten och vintern tillbragtes i Stockholm. Fortfarande sågo tillfällighetsdikter dagen af särskilda anledningar.

Medan Tengström skötte sin informatorsbefattning och deltog i det sällskapslif som omgaf honom var han äfven upptagen af allvarliga studier och literära planer, hvilka till ej ringa del framkallades och närdes genom det rika vittra lif, som under denna Gustaf III:s glansperiod uppspirade i tronens närhet. Därvid var förbindelsen med *Johan Henrik Kellgren,* som nu redan inträdt i den mest lysande epoken af sin skaldebana, af stor betydelse för honom. Förmodligen voro de från Åbo-tiden i någon mån bekanta med hvarandra, ehuru intet därom är meddeladt, men i hvarje händelse hade Tengström ingen svårighet att närma sig den endast fyra år äldre Kellgren, som äfven han var docent vid Åbo akademi. Mellan dem knöts ett vänskapsband, som under fortsatt beundran och tillgifvenhet från Tengströms sida fortgick till Kellgrens död[1]). Tengström kallades 1779 till medlem af sällskapet Utile dulci, som var hufvudhärden för den vittra utveckling, såsom hvars ledare Kellgren begynte framträda. Han fungerade såsom sällskapets sekreterare 1779 och 1780 och var jämte Kellgren och den tredje i klöfverbladet, den äfvenledes på permission i Stockholm bosatte Åbo-docenten Clewberg en af hufvudbidragarne till fjärde delen af sällskapets Vitterhetsnöjen (utg. år 1781). Tillika var Tengström medarbetare i Kellgrens tidning Stockholms Posten, där han publicerade några vackra poetiska bidrag och, enligt hvad W. Lagus förmodar, äfven tog del i redaktionen af tidningens prosaiska del. Mot en framträdande konkurrent «Stockholms Courieren» skref han en satirisk dikt «Till auktor af Stockholms Courieren» (Min Rimsamling, juni 1779), som var afsedd för Stockholms Posten, men icke infördes, kanske emedan Kellgren ansåg det skarpa utfallet vara mindre lämpligt. Samarbetet gaf anledningen till ofta upprepadt sammanträffande. Bland annat satt Tengström hos Kellgren vid ett tillfälle, då Gustaf III oförmodadt

---

[1]) Se härom den intressanta framställningen i «Skalden Johan Henrik Kellgrens finska lefnadsminnen» af *W. Lagus* sid. 126 o. f.

i egen hög person infann sig, och ännu långt senare omtalade Tengström för J. L. Runeberg, huru monarken vid detta tillfälle bemötte sin bibliotekarie, Kellgren, såsom om de hade varit jämlikar [1]). Kellgrens ensidiga beundran för Voltaire delade Tengström emellertid icke, såsom framgår af hans i det följande ytterligare citerade bref till A. Schönberg af den 9 oktober 1780, däri han i fråga om den i Stockholms Posten sedan dess grundläggning 1778 fortgående polemiken om Voltaire säger:

Jag bifaller af all min öfvertygelse till de sunda reflexioner Herr Canc. Rådet behagar anföra öfver striden i våra dagpapper om Voltaire. Jag gör mig en heder öfver att hafva alldeles samma tankar om den saken. Det är vissa ämnens lott att snart sagdt utan ända blifva ventilerade. Åtminstone har detta problem snart i 2 års tid sysselsatt de krigande pennorna. Noster Kellgren inter alios är nästan för stark partisan af Voltaire och vill ej tåla den minsta fläck på hans ära. Det är visst en skyldighet för honom att vara tacksam mot en lärmästare, i hvars skola hans snille och smak profiterat så mycket; men så borde det dock ej göra honom så alldeles blind för hans fel.

Om Tengström i denna punkt höll sig i viss mån reserverad gent emot mästaren, anslöt han sig däremot odeladt till honom i hans sträfvan att i vissa punkter bryta sig fram genom den klassiska smakens råmärken. Ossians sånger, af hvilka Kellgren blifvit anslagen redan under Åbo-tiden, blefvo, såsom vi skola finna, äfven för Tengström ett föremål för varm beundran och en källa till poetisk inspiration.

Vi kunna spåra Kellgrens inflytande på Tengström i den förändring i dennes stil, som inträdde. Hvad Tengström numera skref är affattadt med en elegans i diktionen och ett herravälde öfver språket, som knapt annars än i Kellgrens skola kunde ernås. Men Tengström var icke blott en receptiv emottagare af intryck, utan arbetade sig äfven själfständigt in i frågorna om den vittra literaturens uppgift och

---

[1]) A. st. sid. 136.

lifsvilkor. Vi hafva af hans hand två uttalanden i detta ämne, det ena ett tal *Om det höga i skaldekonsten,* hållet i sällskapet Utile dulci den 24 januari 1781, konungens födelsedag och sällskapets högtidsdag, det andra ett svar på en af Vitterhetsakademin uppstäld prisfråga: *Om intet folkslag hittils gjort, är det väl troligt, att någon nation hädanefter gör några lyckeliga framsteg i vitterhetsöfningar, utan att känna de gamla grekers och romares originalskrifter.* Det i Utile dulci hållna talet är i original förvaradt i statsrådet Lagus' samling, dock i svårt skadadt skick. Svaret till Vitterhetsakademin belönades med stora priset 1780 och trycktes 1788 i femte delen af denna akademis Handlingar sid. 1—57. Det författades, enligt de självbiografiska Anteckningarna, under vistelsen i Upsala vårterminen 1780. En kort blick på dessa båda uppsatsers innehåll skall här vara på sin plats.

Talet Om det höga i skaldekonsten begynner med anledning af konungens födelsedag med en inledning, i hvilken frihetstiden skildras i mörka färger, medan Gustaf III:s revolution och hans intresse för vetenskaperna och konsten prisas. Därefter öfvergår Tengström till den estetiska njutningen, hvilken han benämner «smak». Denna har två föremål: det *höga* och det *vackra,* hvilka bägge angenämt inverka på densamma, men på olika sätt. «Åsynen af ett eldsprutande berg, beskrifningen af ett förstörande stormväder, ett skeppsbrott, en slaktning eller målningen af helvetet hos Milton uppväcka hos oss behag, men som därjämte är förknippadt med en slags fasa och häpenhet. Utsikten öfver en blomsterrik äng, genomskuren af klara och sorlande bäckar, de Eliseiska fältens beskrifning eller Homeri beskrifning af Fröjas bälten gifva oss äfven en behaglig känsla, men som tillika är glad och leende. Stora ekar och stilla skuggor i den heliga lunden äro höga. Låga buskar och skurna träd äro vackra. Den skumma natten upplyst af stjärnornas dallrande sken är hög. Den försätter oss i en djup tystnad inom oss själfva och uppfyller oss med heliga och allvarsamma tankar. Dagen däremot är vacker och ger oss glada och flyktigare intryck.

Jämte det *sinliga höga* framhåller talaren *det moraliska,*

stora och sällsynta snillegåfvor, ett stort och ädelt hjärta såsom värda vår beundran. *Själfva lasten,* då den röjer en stor och behjärtad själ, kan föreställas oss såsom hög och förundransvärd, nämligen såvida den kan hafva sken af dygden och det sanna·hjältemodet. Men det värdigaste ämnet för höga och intagande betraktelser företer sig dock, *där ett stort förstånd åtföljes af en värkeligen stor själ.*

Sedan talaren sålunda angifvit de ämnen, som det höga i skaldekonsten omfattar, öfvergår han till frågan om huru skalden bör framställa sådana ämnen. «Som skaldekonsten», säger han, «ej annat är än en målning af naturen, känslor och tänkesätt, anses den i den mån fullkomlig eller ej, som den mer eller mindre liknar de ting den vill föreställa oss, och som den är i stånd att göra lika intryck på vår själ. Skall således ett skaldestycke kunna kallas högt, bör det hos oss förorsaka en viss förundran, blandad med bestörtning och en behaglig häpenhet. Det bör äga en oöfvervinnelig styrka att hänrycka vår själ, intrycka hos oss starka och häftiga känslor, upplyfta oss öfver vår vanliga sinnesställning och liksom inblåsa hos oss höga och majestätliga tankar om oss själfva».

Vissa regler kunna uppställas för det höga i skaldekonsten, hvilkas obrottsliga efterlefnad isynnerhet bör vara en Apollos dyrkare på det närmaste om hjärtat, om annars hans snillefoster skola förtjäna namn af att vara höga och intagande. Den första bland dessa regler är, att det ämne skalden tänker utföra i sig själft bör vara värdigt och högt. Tengström varnar «våra gratulanter, grafsångare med flera» att eftersträfva det höga, där det aldrig bort eller kunnat hafva plats. Men skalden är ej strax hög, om han ock valt ett högt och värdigt ämne att sjunga om. Han bör ytterligare vid ämnets behandling vinnlägga sig om att alla hans tankar och uttryck äro så sanna, att de utan fara kunna ställas för förnuftets strängaste domstol. Han bör därför framför alt akta sig för det falska höga, som endast består i granna och välljudande ord utan all mening, eller åtminstone utan att någon sund och lämplig tanke är därmed förenad. Därvid anmärker Tengström, att under rubriken sant i skalde-

konsten ej allenast kommer det värkligen sanna, utan ock det sannolika och det som genom antagna fabler och berättelser vunnit en häfd af sanning och trovärdighet. En tredje regel är att skalden skall uttrycka sig så tydligt, att tanken utan mödosamt eftersinnande faller läsaren i ögonen, ty ju hastigare och lifligare intryck ett skaldestycke gör, dess behagligare och fullkomligare är det. Visserligen kan det mörka uttryckssättet ibland förtjäna någon ursäkt, då nämligen tanken för öfrigt är vacker och sann, men det kan dock aldrig undgå klander af en sträng granskare, ty erfarenheten visar, att man kan vara hög utan att vara mörk. Den sista regeln är att författarens tankar uttryckas genom vackra och värdiga ord, ty orden äro detsamma för tankarna som kläderna för människan. Nedriga och ohöfviska ord äro i allmänhet och med skäl utdömda från all slags vitterhet. Skaldekonsten är isynnerhet ett gudars språk och bör således aldrig oskäras af låga och smutsiga uttryck. Men en skald, som vill vara hög, har ej allenast att undfly dessa, utan äfven en stor mängd andra ord, som väl i allmänt tal, äfven i den lägre slags skaldekonsten såsom satiren, komedin, fabelstilen m. fl. kunna nyttjas, utan att vara anstötliga, men som misskläda ett episkt eller tragiskt poem. Det är svårt och nästan omöjligt att gifva någon viss grund, hvarefter man i alla språk kunde pröfva ordens och talesättens mer eller mindre värdighet, emedan sådant ganska mycket beror dels af särskilda folkslags och tiders särskilda smak, dels ock ganska ofta af den stämpel, som blotta vanan och dess nycker sätta på en hop ord, dem vi i grund däraf nödgas anse såsom låga och ovärdiga. En skald, som i grund känner det språk han skrifver uppå och därtill är handledd af en sund smak, kan ej gärna i den delen misstaga sig. Örat är därutinnan en säkrare domare än alla regler, som konsten och språkforskningen någonsin kunna åstadkomma.

Slutligen återgår talaren till dagens betydelse, prisar Gustaf III:s regering och manar åhörarna till medborgerlig plikttrohet.

Det i vårdad stil affattade föredraget tyder på att Tengström gjort bekantskap med den tyska filosofen J. G. Sul-

zers konstfilosofi, som på slutet af 18:de seklet i Sverge åtnjöt ett högt anseende, men han gör dock icke i samma mån som Sulzer intresset för de sköna konsterna beroende af moralen. Den uppfattning han i sina reflexioner om det sköna och sublima framlägger har i hufvudsak bestått till senaste tid. Däremot är definitionen af skaldekonsten såsom en «målning af naturen, känslor och tänkesätt» föga tillfredsställande. Och hvad Tengström säger om den yttre form, i hvilken det sublimt sköna bör framställas, kan nästan utan förändring tillämpas äfven på vältaligheten. Tengströms tal, som ju icke afsåg en fullständig utredning, är emellertid märkligt såsom ett af de första försöken att inför allmänheten upptaga ett estetiskt ämne.

Medan Tengström såsom föredragare i Utile dulci genom själfva minnesdagens högtidlighet kände sig manad att iakttaga en hänsynsfull mått, gaf han mera oförbehållsamt uttryck åt sina opinoner i svaret på Vitterhetsakademins prisfråga om betydelsen af grekernas och romarnas originalskrifter för senare folks vitterhet. Han uttalar sig här med ej ringa djärfhet i en riktning, som utan tvifvel var motsatt till hvad akademin väntat sig. Han erkänner de grekiska och romerska författarnas mästerskap, men frågar sig, om icke andra nationer, till och med barbariska, haft skalder, hvilka kunna ställas i bredd med grekernas och romarnas. Hos gamla testamentets författare: Job, David, Salomo, Esaias m. fl. finner han en skaldeinspiration, som i kraft och rikedom fullt kan jämföras med de grekiska och romerska skaldernas. Äfven arabernas och persernas poesi har fullt värdiga medtäflare till de klassiska auktorerna. T. o. m. hafva chineserna, enligt hvad man uppgifvit, goda skalder. Men främst gälla dock Tengströms loford Ossian. Han medger, att Ossians sånger i Macphersons öfversättning förlorat mycket af sitt värde, men de hysa likväl, säger han, «än öfveralt så mycken eld och liflighet, så mycken styrka, det intagande behag och okonstlade majestät, att man omöjligen kan läsa dem, utan att röras af det ömma, tjusas af det vackra, intagas och liksom hänryckas af det höga, som denna mästerliga skald så rikt om hvarandra blandat i de

sånger, som af honom hunnit till eftervärlden». Om också, anmärker han vidare, de regler Aristoteles fastställt för en episk dikt icke till pricka blifvit följda i Ossians hjältekväden, visar det sig dock här som alltid, att ett stort snille följer de i skaldekonstens själfva natur liggande grundsatserna af egen medfödd drift, utan att därtill tvingas af några konstens påbud.

Tengström tvekar icke att framhålla, huru skadlig den fördom varit, som ledt vitterhetens idkare att söka efterlikna de grekiska och romerska skalderna såsom oöfverträffliga mönster. »Man kan«, säger han, »knapt föreställa sig, huru mycket ondt denna fördom tillfogat vår vitterhet, med huru obilliga fjättrar den belagt snillet, huru många matta och dåliga kopior den framalstrat, huru den likasom förbudit våra författare att vara originala i sina arbeten och tvungit dem att hällre för evigt krypa i sina föregångares fotspår, än att med en fri och ädel flykt, på eget bevåg, mäta snillets och inbillningens rymder, skapa nya skönheter och med ständigt förnyade omväxlingar roa och öfverraska sina läsare. Huru gärna önskade ej det äkta snillet att kunna krossa detta fördomens ok. Huru mäktigt skulle det ej med egna krafter höja sig öfver den trånga krets, inom hvilken de gamles arbeten inskränkt vår vitterhet».

Skriften är märklig såsom ett upprop mot den förkonstling, som under namn af klassisk smak gjort sig gällande inom poesin. Snille och natur äro, enligt Tengströms mening, hufvudvilkoren för skaldekonstens uppblomstring. Professor Linsén säger i sitt minnestal öfver Tengström, att dennes afhandling gjorde ej mindre uppseende än Rousseaus bekanta svar på akademins i Dijon prisfråga angående den invärkan literaturens och konstens återupprättande utöfvat på sederna. I dessa ord ligger nog en ej ringa öfverdrift, ty Tengström syftade icke till en radikal brytning med det klassiska idealet. Genom sin förkärlek för den rena och klara formen stod han alltid den äkta klassiska uppfattningen nära, medan han genom sitt yrkande på fri utveckling af snillets naturliga ressurser höjde sig öfver den pseudoklassiska smakens snäft tillskurna mönster. Men Tengströms

yttrande var i alla fall ett inlägg af betydelse till den under Kellgrens ledning pågående utvecklingen inom den vittra literaturen. I sin ungdomliga entusiasm för Ossian, kunde han räkna på Kellgrens och dennes vänners sympatiska bifall.

I sina självbiografiska Anteckningar säger Tengström, att han 1780 vann akademins pris, «ehuru han då mot sin värkliga öfvertygelse hade, såsom paradox, författat ett jakande svar». Han ville således, på sin höga ålderdom, desavouera sitt i unga år afgifna votum, men tvifvelaktigt synes vara, hvilken betydelse man bör tillerkänna dessa ord. Det är visst möjligt, att Tengström, äggad af akademisk disputationsifver, gaf sitt svar på prisfrågan en skarpare form, än han annars skulle ansett nödigt, men bevisföringens allvar vittnar om att grunduppfattningen var framsprungen ur en värklig öfvertygelse. Att hans ståndpunkt sedermera i någon mån förändrades låter lätt förklara sig. Han såg med misshag romantikens hänsynslösa angrepp mot den klassiska vitterheten och stötte sig isynnerhet vid det oklara känslosvammel, hvartill dess anhängare läto förleda sig. Han stod därför dåmera bland det gamlas försvarare och hade till följd däraf ett behof af att, åtminstone inför sina närmaste, göra en sentida ursäkt för hvad som tycktes honom hafva varit ungdomlig öfverilning.

Tillfällighetsdikterna i v. Stockenströms familjekrets och andra likartade småstycken vittna mindre om huru den förändrade uppfattningen af poesin invärkade på hans poetiska produktion än de dikter han publicerade i Stockholms Posten. Han ger i dem med vida större frihet än förut luft åt den poetiska inspirationen, hvarvid uttrycket vinner ökad värme och kraft, med bibehållen klarhet. Säkerheten i språkbehandlingen och friheten från arkaismer förråder eleven af Kellgrens skola.

Då dessa poem ingå bland Valda Dikter behöfver jag här endast antydningsvis beröra dem. Främsta rummet intager i poetiskt afseende «Ode till solen», som enligt anteckning i Min Rimsamling författades i slutet af juli 1780 och infördes i Stockholms Posten 1780 n:o 261. Här röjer

sig ej mindre än i svaret på Vitterhetsakademins prisfråga, hvilket mäktigt intryck Ossians sånger gjort på Tengström, ty poemet anger sig vara en öfversättning af slutet af Ossians poem «Carthon», men tolkningen är, med bibehållande af originalets tankegång, gjord med sådan frihet, att det kan betraktas såsom en originaldikt. Redan den första strofen, som skildrar solens framträdande på himlafästet värkar mäktigt gripande, och fortsättningen är altigenom hållen i samma höga tonart. Detta stycke har blifvit omtaladt af Atterbom och Ljunggren såsom ett tecken till att en ny tid började gry inom den svenska literaturen, men åtminstone den sistnämde förf. tyckes tillskrifva det Kellgren[1]). Tengströms auktorskap framgår emellertid, såsom redan W. Lagus anmärkt, af att poemet är infördt i Min Rimsamling med anteckning om publikationen i Stockholms Posten.

Stämningsfulla äro äfven hans dikter öfver aflidna. Sorgekvädet «Vid grefvinnan Ruuths död» författades enl. Min Rimsamling i oktober 1779 och infördes i Stockholms Posten 1779 n:o 248 under titeln: «Till hågkomst af framlidna grefvinnan Ebba Beata Ruuth f. von Rosen». Dikten, som emot hvad i Stockholms Posten var vanligt undertecknades af Tengström, är en vacker minnesgärd åt ungdomen, godheten och skönheten och öfverträffar vida två andra i Stockholms Posten införda poem öfver samma ämne. Med skär finhet tecknar skalden den aflidna i orden:

Det bröst, där oskuld nyss ett ädelt hemvist hyste,
Man mer ej höjas ser af känslans andedräkt.
Det öga, ur hvars blick behag med ömhet lyste,
Sitt ljus, sin milda glans i evigt mörker släckt.
Den kind, som förr af rodnad prålat,
Med blekhet höljs och dödens stämpel för.
Så rosens prakt, som lunden målat,
Förfallnar, hvitnar af och dör.

Elegin «Vid hofpredikanten Elias Waldii dödliga frånfälle» (inf. i St. Posten 1781 n:o 78) är en varm hyllning åt en sak-

[1]) Svenska Vitterhetens häfder del. 1 sid. 142.

nad vän. Till denna tid höra äfven med fin känsla och talang, men fortfarande i det fria maneret gjorda öfversättningar från Horatius och en naturbeskrifvande dikt «Ode öfver mörkret» förf. i sept. 1780. Det sistnämda stycket, som publicerades i fjärde delen af Utile dulci's Vitterhetsnöjen, är till anläggningen ganska likartadt med Tengströms äldre naturbeskrifvande poem, dock med märkbara framsteg i språket och den poetiska diktionen[1]).

Den skämtsamma och lätta tonart, genom hvilken Stockholms Posten måhända mera än genom något annat vann sina läsares gunst, förstod Tengström äfven att med framgång träffa; så i «Felices, qvi bona norint sua», som börjas med versen «Nyss ur sin makas famn fru Lisa blifvit väckt» och «Stackars flicka Melicerta», åt hvilken Tengström gifvit den från Horatius hämtade rubriken «Omne tulit punctum, qvi miscuit utile dulci». Läsaren finner, att skämtet, ehuru ganska fritt, dock icke öfvergick i den lascivitet, som skaldebrodern Kellgren ofta tillät sig.

Ännu har jag dock icke berört Tengströms mest omfångsrika poetiska arbete från denna tid: femaktstragedin *Zelis*. Om den impuls, som föranledde honom att försöka sig såsom dramatiker, berättar Johan Jakob Tengström i Anmärkningarna: «Morbr. Anders Chydenius var lierad med riksrådet Carl Fredrik Scheffer. Skref för svärfar, då han först kom till Stockholm, ett rekommendationsbref till Scheffer, som blef svärfar särdeles gynnsam, bjöd honom ut en och annan gång till sin landtegendom Tyresjö, en mil från Stockholm. Scheffer uppmuntrade svärfar att skrifva någon tragedi, emedan konungen fästade särdeles uppmärksamhet vid teatern. Svärfar skref äfven en tragedi, som än skall bland svärfars papper förvaras, hvars ämne var Alexander och Darius (dennes milda behandling af den förra).» — Tengström gjorde icke något försök att låta uppföra detta värk, som den annars med hans literära värksamhet för-

---

[1]) Öfvers. af Horatii Carm. Lib. 2 Ode X, som manar till varsamhet i med- och motgång är gjord i september 1779 och af Carm. Lib. 4 ode V ungefär samtidigt. Det sistnämda stycket trycktes i Åbo tidn. 1782 p. 161.

trogne mågen, såsom man finner, hvarken till innehållet eller namnet kände. Förmodligen ansåg han det vara bristfälligt, hvarför han icke ens fann mödan värdt att i alla detaljer slutföra korrigeringen. Men vi kunna i alla fall skatta såsom en lycka att dramat Zelis blifvit bevaradt, ty för eftervärlden är det af värde såväl för dess poetiska förtjänst som såsom ett intressant och i sitt slag ensamt stående tillskott till vår gamla literatur.

«Zelis» föregås af några inledande ord, i hvilka förf. säger, att ämnet till sorgespelet är Alexanders mildhet emot Darii fångna gemål och familj efter slaget vid Issus med särskild anslutning till ett ställe (lib. III cap. 12) ur Curtii Rufi Alexander d. stores historia. Därvid har, heter det vidare, förf. emellertid ganska litet vare sig följt eller kunnat följa den historiska sanningen, utan snarare låtit sig ledas af sin egen inbillningskraft. Han har trott sig berättigad därtill, såväl på grund af äldre och nyare mästares föredöme och uttalande som på grund af den tragiska skaldekonstens egen art, som «ej gärna, om den i alt skall blifva rätt rörande och lämpad efter konstens många och grannlaga reglor, tål att så noga bindas vid händelserna, att en skald ej har lof att därmed göra de ändringar, som ämnet och ändamålet fordra».

Redan denna inledning angifver att vi här alls icke hafva för oss en historisk tragedi i Shakespeares och Schillers anda, åsyftande att låta de historiska personligheterna framträda i deras konkreta värklighet. Det är icke Alexander den store i hans historiska mission, som intresserar skalden, utan Alexander såsom en typisk representant för den segrande herskarens ädelmodiga mildhet mot de besegrade. Likaså är Darii gemål Zelis en typisk företrädarinna för det hat mot den framgångsrike motståndaren, som plär råda hos de slagna. I Statiras älskliga gestalt har skalden fint tecknat striden mellan pliktkänslan mot modern och kärleken till den milde Alexander. I enlighet med tidens smaklära är ett moraliskt syfte altigenom märkbart, medan däremot den historiska troheten i så ringa mån är iakttagen, att förf. låter Darius stupa i slaget vid Issus, hvarigenom han vinner

större frihet att genomföra sin tankegång. Däri ansluter sig Zelis till det franska klassiska dramat, hvars karaktäristiska drag vi äfven i öfrigt återfinna. Versmåttet är den rimmade alexandrinen, som gärna förbinder sig med retorisk högtidlighet i stilen. Händelsens utveckling är enligt det klassiska dramats regler enkel, till följd hvaraf den föreskrifna enheten i ort, tid och handling utan svårighet upprätthålles. Med det pseudoklassiska dramats schema öfverensstämmer det slutligen äfven, att handlingen försiggår oberoende af yttre lokala omständigheter, hvarför förf. icke häller gifvit några antydningar till ledning vid det sceniska utförandet.

Att Tengström, så lifligt han än samtidigt yrkade på snillets rätt att fritt skapa, såsom sorgespelsförfattare helt och hållet stälde sig inom klassicitetens råmärken, berodde väl närmast på att det franska klassiska dramat var det enda inom Sverges vittra värld kända och erkända. Själf var han väl förtrogen med Corneilles, Racines och Voltaires tragedier, medan Shakespeare ännu var honom obekant, att döma däraf att denne skald i svaret på Vitterhetsakademins prisfråga alls icke omnämnes. I öfrigt hade C. Fr. Scheffer, som uppmuntrade Tengström till detta arbete, säkert icke varit till freds med annat än en klassisk tragedi.

Om vi, såsom sig bör, döma dikten efter den art, till hvilken den hör, synes mig dess poetiska halt böra skattas högt nog. Den är icke felfri, men såväl till uppränning som utveckling genomförd med icke ringa känsla för dramats fordringar. Den poetiska diktionen är vacker och altigenom öfverensstämmande med det höga ämnet, men snarare retorisk än dramatisk, åtminstone i nyare mening. En modern läsare skall ofta stöta sig vid att känslor och tankar uttryckas i vältaligt afrundade fraser, där man hade väntat sig handling och rask dialog, men detta är, äfven det, en karaktäristisk egenhet hos det pseudo-klassiska dramat, hvarför anmärkningen mindre gäller Tengström än hela den diktart, till hvilken Zelis hör.

Det anlag för dramatiskt författarskap Tengström här omisskännligt röjer blef han icke i tillfälle att vidare utbilda. Förhållandena i Åbo, dit han snart återvände och där den

sceniska konsten var så godt som okänd, voro föga uppmuntrande, och nya sysselsättningar lämnade icke tid öfrig till så omfattande poetiska arbeten. Så blef det dramatiska författarskapet endast ett öfvergående moment i Tengströms mångsidiga värksamhet. Det bör dock icke glömmas att åtskilliga stycken i «Tidsfördrif för mina barn» äro dramatiskt anlagda, samt att han senare skref «Prolog till Stora operan Det befriade Tyskland», där han begagnar sig af dramats form till att uttala sina opinioner[1]).

Jag har härmed tecknat Tengströms värksamhet såsom tänkare i vittra frågor och vitter skrifställare under vistelsen i Sverge. I språkets behandling och herraväldet öfver den literära formen hade han under jämförelsevis kort tid gjort så betydande framsteg, att han numera i detta afseende var jämbördig med den svenska vitterhetens främste. Inspirationens kraft och originalitet ägde han däremot icke i samma mån, såsom framgår redan däraf, att ingifvelsen till hans bästa dikt «Ode till solen» är hämtad ur Ossian. A. Schönberg skref i bref till N. F. Gyldenstolpe dat. 8 december 1780: «Denne Tengström får snart ett af de högre rummen på den poetiska Parnassen. Dess verser äro ej alldeles så eldiga som Kellgrens, men alltid kvicka och mycket städade, jämte den förmån, att de aldrig stöta religion och morale, som eljest en del unge skalder i vår tid anse som ett snilleprof»[2]). Måhända hade Tengström vunnit en större självständighet såsom skald, om han fått förblifva i det vittra lifvets centrum, och om icke andra intressen med alt större makt dragit honom till sig.

I Sverge lade Tengström grunden äfven till en annan sida af sin literära värksamhet, i det att han begynte de historiska studier, hvilka slutligen, jämförda med det vittra författarskapet, blefvo den starkare armen i hans literära lif.

Historien låg Tengström såsom vän af den klassiska,

---

[1]) En uppsats om Zelis har jag meddelat i Svenska Lit. S:ts i Finland Förh. och upps. XI sid. 138—148.

[2]) Cit. af G. Schauman i Finsk Tidskrift XLIV sid. 420.

moderna och inhemska literaturen alltid nära, men att hans blick redan tidigare specielt skulle varit riktad på historiska ämnen, är icke omtaladt. Af Porthans undervisning hade han, såsom nämdt, tilsvidare endast i sina klassiska studier profiterat. Men i Stockholm gjorde han personlig bekantskap med riksdagsmannen, publicisten och historikern, den nyssnämda rikshistoriografen och kanslirådet *Anders Schönberg,* som blef hans förste vägvisare på historiens fält, liksom Kellgren var hans mästare och lärare i skaldekonsten. Schönberg, som hade vidsträckta förbindelser och en mycket utbredd korrespondans, trädde gärna i beröring med lofvande unga män och hade haft blickarna fästa på Tengström och brefväxlat med honom, alt sedan Tengström specimineratt som vitterhetsidkare genom att inlämna första boken af sin öfversättning af Aeneiden till Vitterhetsakademin, af hvilken Schönberg var ledamot. Schönberg var dessutom en gammal vän till Anders Chydenius, som säkert icke underlät att hos den värderade rikshistoriografen rekommendera sin afhållne systerson och själf närvarande vid riksdagen 1778—9 kunde förmedla det omedelbara närmandet mellan dem. Tengström önskade intet bättre än att kunna vinna den framstående mannens sympati, och så uppkom en förtrolig bekantskap, hvilken snart öfvergick till varm vänskap[1]). Schönberg väckte hos den liflige och för intryck mottaglige Tengström intresse för historisk forskning, och den brefväxling de under Schönbergs vistelse på sin egendom Åsberg i Östra Fernebo socken af Gestrikland flitigt underhöllo tyckes väsentligen rört sig kring frågor ur den inhemska historien. Vi hafva i behåll ett bref från Tengström till Schönberg, dat. Djursholm d. 9 okt. 1780, det älsta af Tengströms mig bekanta bref, däri Tengström omtalar, att han på Djursholm öfverkommit en literär skatt, bestående af familjen Banérs arkiv och bibliotek, och i arkivet funnit aktstycken af intresse både för honom själf och Schönberg, särskildt grefve Mauritz v. Wellingks bref belysande Sverges historia mot

[1]) G. Schaumans A. st.

slutet af Karl XII:s regering och under början af frihetstiden[1]).

Om de omständigheter, under hvilka Tengström någon tid senare kom Schönberg ännu närmare, berättar han i de självbiografiska Anteckningarna: «Oaktadt all i Stockenströms hus åtnjuten öfverflödande godhet, blefvo dock informatorsarbetena slutligen alltför tröttande, äfvensom längtan väcktes efter ett självständigare lefnadssätt. Tengströms hälsa var dessutom vacklande och af arbeten försvagad. Tengström beslöt således att lämna sin kondition och mottog en bjudning af kanslirådet Schönberg, med hvilken han stått i flerårig brefväxling, att, innan sin återresa till hemlandet, hos honom tillbringa någon tid». — Tengström lämnade i mars 1781 sin informatorsplats och slog sig ned hos Schönberg på Åsberg.

Hos den, enligt Tengströms ord i Anteckningarna, icke mindre älskvärde människovännen än lärde häfdeforskaren tillbragtes «i literärt lugn några de intressantaste månader». Han var en så mycket mera kärkommen gäst, som Schönberg var sysselsatt med att slutredigera sina «Historiska bref om det svenska regeringssättet» och därvid fann en medhjälpare i Tengström, hvars «ganska goda smak och urskilning» han värderade. Tengström bidrog att gifva stilen den omväxling, som Schönberg sökte vinna, och hans inkast föranledde små disputationsakter mellan dem bägge. Med studierna växlade landtliga nöjen, framför alt fiske i den förbiflytande elfven. En episod ur denna vänskapsfulla samvaro må här såsom karaktäristisk omnämnas. I ett bref af d. 11 maj 1781 till den såsom literaturens och vetenskapens beskyddare bekante grefve N. F. Gyldenstolpe erinrar sig Schönberg med rörelse, att ett år förflutit sedan grefvinnan Gyldenstolpes bortgång och gifver i brefvet uttryck åt sina känslor i anledning däraf. Han tillägger, att adjunkten Teng-

[1]) Innehållet af det vidlyftiga brefvet är något närmare angifvet i ett föredrag «Jakob Tengström såsom historiker», som jag höll vid Finska Hist. Samf:s årsmöte d. 9 nov. 1898 och som snart kommer att publiceras i 16:de delen af Hist. Arkisto.

ström, som i några dagar varit ute på elfven med fiskaren, kom hem med detsamma, som jag hade börjat denna uppvaktning» och fortsätter:

Vi talade därom med tårar och största rörelse, hvarvid jag beklagade, att jag ej vore poet, till att kunna för Min Nådige Herre uttrycka mina känslor. Han gick därpå in i sin kammare, och jag fortsatte denna uppvaktningen, men i detsamma som jag skulle sluta den, kom han in till mig med de verser, som han öfver detta ämne skrifvit, som syntes mig vara vackra, fastän skrifna i mycken hast.

Verserna, som bifogades till brefvet och vittna om den lätthet, hvarmed Tengström beherskade den poetiska formen lyda:[1]

Än vid en älskad makas graf
Aristides du tårar gjuter,
Då ren det bistra år sig sluter,
Som ämne åt din klagan gaf.
Hvad mig din dygd, ditt ömma hjärta rör!
Ack att din vän dig kunde unnas åter!
Jag hänryckt dina suckar hör
Och utaf ömhet med dig gråter.

Hon, värdig att till tidens höst
Få säll i dina armar hvila,
Vid lifvets glada vår sågs ila
Ifrån den bästa makas bröst.
Af afund rörd till härjnings döden gick — —
Hvad fasligt slag! — — Sig hennes ålder lyktar,
Och all din glädje i en blick
Med hennes lif i grafven flyktar.

---

[1]) Enl. Min Rims.; äfven aftryckt enligt ett exemplar i Sjöholms arkiv i Södermanland i G. Schaumans ofvannämda uppsats, därur jag hämtat min framställning i denna punkt.

Men då ett oblidt ödes bud
Dig sänkt uti ett haf af smärta,
En tröst för ditt betryckta hjärta
Dig skänks af känslans milda gud:
En vördad kung — — En älskad fosterbygd — —
Hvad ämnen än du för din ömhet finner!
Gå, vis att du med lika dygd
För dem, som för din maka brinner.

Du allas vördnad redan har;
Far fort att allas kärlek söka;
Och, att än mer din ära öka,
Var snillets skyddsgud, konstens far;
Så skall din ätt, ditt minne och ditt namn
Så stort som kärt till världens sensta tider
Förvaras uti ärans famn
Bland Curier och Aristider.

Tengströms afsikt var att anonymt låta trycka verserna i Stockholms Posten, men Gyldenstolpe afböjde detta.

På Åsberg förflöto tre månader, hvarefter den angenäma vistelsen på den svenska landsbygden ytterligare förlängdes genom en resa, som på vårsommaren företogs i Schönbergs sällskap. Färden gick genom Helsingland, där Tengström å Högbo bruk blef bekant med riksrådet Bunge, söderut, hvarvid bl. a. grefve Gyldenstolpe besöktes å hans gods Forsby i Österåker socken af Södermanland. Där tillbragte de resande några minnesrika dagar hos den fine aristokraten och ädle människovännen. Sina reseminnen har Tengström återgifvit i «Skaldebref åt landet», skrifvet i Stockholm i juli 1781 till tack åt Schönberg, i hvilket stycke hans kärlek till landtlifvet ger sig uttryck i vältaliga verser[1]).

[1]) Äfven denna dikt, som ingår i Min Rimsamling och återfinnes i «Valda Dikter» är enl. ett ex. i Sjöholms arkiv publicerad i G. Schaumans uppsats. H:r Schaumans tvekan (a. st. sid. 425) om besöket hos Gyldenstolpe förfaller gent emot Anteckningarnas i G. Linséns Personalier upprepade uttryckliga vittnesbörd. Det heter nämligen i Anteckningarna: «T. hade ock det nöjet att med Schönberg, icke mindre älskvärd människovän än lärd häfde-

Under vistelsen på Åsberg gjorde Tengström, begagnande sig af Schönbergs såväl muntliga upplysningar som goda historiska bibliotek, första utkastet till sitt arbete «*Historisk afhandling om svenska sjömakten i äldre tider och isynnerhet under konung Erik XIV*», hvilket äfven det var afsedt till prisskrift «i anledning af kongl. Vitterhetsakademiens uppgifne ämne». Arbetet fortsattes fram på sommaren i Stockholm och under vistelsen på Djursholm, där Tengström några veckor dröjde, numera icke såsom informator, utan såsom vän och bekant. Riksarkivets och kammarkollegiets till ämnet hörande samlingar genomgingos, och afhandlingen kunde ännu samma höst inlämnas till Vitterhetsakademin, som den 29 november 1781 belönade författaren, nu för tredje gången, med sitt stora pris och sedermera införde arbetet i fjärde delen af sina Handlingar (sid. 92—283, tr. 1783) [1].

Afhandlingen utmärker sig genom den lätthet i språkets behandling och den klara stil, som öfverhufvud kännetecknar alstren af Tengströms penna, och bör betraktas såsom ett godt utkast i ett ämne, hvilket ännu var alldeles obearbetadt. Författaren är synbarligen väl förtrogen med hela den svenska historiska literaturen och äfven med de fornnordiska sagorna. För Erik XIV:s tid, som i enlighet med uppgiften behandlas jämförelsevis mera i detalj, har han öst ur svenska riksarkivets källor, isynnerhet riksregistratu-

forskare, göra på vårsommaren en resetour upp åt Helsingland, alt till Högbo bruk, och att därunder besöka, utom många andra goda hus, äfven riksrådet Bunge på en af hans åt denna trakt belägna egendomar, samt, på återvägen genom de sydligare orterna af Sverige, äfven Hans Exc. grefve Gyldenstolpe på hans landtgård i Österåker, där de resande i några dagar på det angenämaste sätt uppehöllos».

[1]) Att kanslirådet Erik af Sotberg biträdt Tengström vid afhandlingens utarbetande omtalas af J. G. Linsén i minnestalet af 1834. Måhända syftar Tengström därpå, då han i sin akademiska oration med anledning af Lovisa Ulrikas död omtalar af Sotberg, som på slutet af hennes lif stod enkedrottningen nära, i följande ord: «qvos inter rarissimæ fidei et eruditionis hominem — de Sotberg, non minus de me qvam pluribus aliis Musarum amicis immortaliter meritum heic loci compellare jubet et ipsa res, et gratissimus meus in hunc mæcenatem animus».

ren; det förtjänar anmärkas att före honom knapt någon annan af våra forskare än Scarin hade anlitat detta arkiv, ur hvilket sedermera det bästa materialet till vår historiska literatur blifvit hämtadt. I kammararkivet, som ännu på denna tid föga begagnades, har han bland annat studerat skeppsgårdsräkenskaperna, som lämnat honom betydligt material till kunskap om skeppens antal, utrustning m. m.

Ett särskildt intresse för Finlands historia röjer sig ännu icke i denna afhandling, hvari förf. helt och hållet står på allmän riksståndpunkt. Det var först senare, som Finlands häfder under Porthans invärkan blefvo Tengström kära och togo hela hans uppmärksamhet såsom historiker i anspråk.

Afhandlingen om den svenska sjömakten var Tengströms sista arbete under vistelsen i Sverge. Han var numera redo att återvända till akademin i Åbo för att där grundlägga en framtida lefnadsställning. Han hade i öfrigt icke häller i Stockholm lämnat sin akademiska bana ur sikte. Han ansökte i början af 1780 den efter O. Schalberg lediga bibliotekarietjänsten och protegerades därvid af Schönberg, som nitiskt sökte förmå såväl Gyldenstolpe som hofkanslern, baron Fredrik Sparre, att lägga sig ut för honom hos kanslern, grefve Ulrik Scheffer. Han förbigicks såsom mindre meriterad än A. N. Clewberg, som fick platsen. Men kort därefter blef det, förmodligen icke utan hans eget initiativ, fråga om att han skulle utnämnas till e. o. filosofie-adjunkt. Äfven nu lade sig Schönberg i bref till Gyldenstolpe med värme ut för honom, prisande honom såsom «en af våra lyckeliga genier, som har mycket goda studier och lyckeligt poetiskt snille» [1]) och denna gång med framgång, ty genom ett kanslersbref af 14 dec. 1780 utnämdes Tengström till e. o. filosofie-adjunkt «till billig belöning för mag. docens Tengströms visade åtskilliga prof af lärdom och nyttiga kunskaper samt till uppmuntran att därutinnan till allmänna undervisningsvärkets nytta än vidare fortfara». Emellertid hade universitetets konsistorium redan i december

[1]) G. Schaumans uppsats sid. 420.

1779 yrkat att han liksom hans vänner Clewberg och Kellgren «ofördröjligen» skulle infinna sig till tjänstgöring vid k. akademin. Han lyckades visserligen i febr. 1780 utvärka sig kanslerns tillstånd att dröja i Stockholm, men ånyo tog konsistorium saken till öfverläggning, och altför länge kunde icke den nyutnämde e. o. akademieadjunkten sätta de akademiska fädernas långmodighet på prof, oaktadt kanslern på hösten 1780 ytterligare beviljade honom rätt att kvarstanna [1]). I början af höstterminen 1781 återvände han till Aura-staden, sedan han i Sverge tillbragt mera än två och ett halft år under träget arbete samt i en krets af högt värderade vänner.

Tengström förblef de förbindelser han i Stockholm knutit trogen. För familjen v. Stockenström hyste han in på sin höga ålderdom lifligt intresse, och med A. Schönberg var han likaså fortfarande lierad. Denne bad Tengström efter sin död hålla det sedvanliga parentationstalet öfver sig i Vitterhetsakademin och försåg honom med materialier därtill. Tengström var efter Schönbergs död 1811 till följd af Finlands skilsmässa från Sverge och de rådande politiska förhållandena urståndsatt att fullgöra hans önskan, hvarför han, enligt J. J. Tengströms «Anmärkningar» öfversände materialierna till Adlerbeth, som åter lärer tillstält dem Ödman. Dock upptog Tengström äfven i förteckningen öfver innehållet af de handlingar, som han 1817 nedlade i den Porthanska kistan «Anteckningar af framlidne Cancellie-Rådet och Riddaren Schönberg om hans lefnadsomständigheter och de tiders politiska värf, i hvilka han deltagit», hvarför vid dess öppnande aktstycken till Schönbergs lefnadshistoria torde komma att påträffas.

[1]) Närmare hos Wilh. Lagus: Skalden Johan Henrik Kellgrens Finska lefnadsminnen cap. XVI.

III.

Lefnadsöden och vittra sysselsättningar 1781—1803.

Efter återkomsten till Åbo sysselsatte sig Tengström så flitigt dels med privata pensionärers, dels med den akademiska ungdomens undervisning, att han måste använda nätterna till egna studier, om han ville räkna på någon framtid såsom lärare vid universitetets filosofiska fakultet. En ansökan om adjunktslön blef sommaren 1781 afslagen [1]), och att han s. å. blef amanuens vid universitetsbiblioteket innebar icke någon nämvärd ekonomisk fördel.

Under sin trägna värksamhet var han således icke fri från bekymmer. Hans hälsa försvagades genom ansträngning i hög grad. Han omtalar i Anteckningarna «täta och häftiga anfall af pleuresi och blodspottning», hvilka syntes hota med en oundviklig lungsot. Det onda bekämpades energiskt genom medicinerande, flerårigt drickande af seltersvatten, resor under somrarna i särskilda trakter af Finland samt sorgfällig diet. Därvid hade han en äldre vän och ett stöd i assessorn, den såsom den medicinska vetenskapens dåvarande främste målsman vid universitetet bekante professorn *Johan Haartman,* som själf lidit af likartad svaghet och därför kunde gifva honom så mycket bättre råd såsom läkare samt dessutom bjöd honom gratis middagsbord, ett anbud, hvaraf Tengström i halftannat års tid begagnade sig.

[1]) G. Schaumans ofvannämda uppsats sid. 428.

Han omtalar i öfrigt i Anteckningarna att han hade sina två oförsörjda systrar: Anna Hedvig och Katharina Magdalena att «kläda och hålla i pension» samt att bekosta sin yngste broder Karl Fredriks uppehälle i Stockholm, där denne var utan lön anställd vid stora sjötullkontoret. Oaktadt all sparsamhet blef Tengström under sådana omständigheter tvungen att skuldsätta sig.

Dessa svårigheter förmådde honom, sedan ett af Schönberg 1782 förordadt förslag om utnämning till e. o. professor strandat, att ändra lefnadsplan och att, då föga hopp om befordran i filosofiska fakulteten förefans, «nödsakad» och oaktadt sitt svaga bröst «vända tankarna på prästvägen». Han fattade, såsom af de citerade orden framgår, icke med alldeles gladt hjärta sitt beslut. Det var att befara, att han icke skulle stå ut med en predikants och själasörjares mödor, och ej mindre tungt kändes det säkert att afstå från en ställning, där de literära studier, som hittils utgjort hans glädje, kunde göras omedelbart fruktbringande. Å andra sidan saknade han dock icke böjelse för prästkallet. Han hade ärft prästerliga traditioner från fädernehemmet, och hans sinnesriktning var från tidiga år religiös, hvarom de religiösa ungdomsdikter jag omtalat vittna. Såsom predikant hade han gjort goda lärospån redan under studentåren, och den stora lätthet han hade att tala kunde göra den andlige lärarens kall lockande för honom.

Speciella teologiska studier hade Tengström icke före sin vistelse i Stockholm bedrifvit, och ännu mindre hade han i den svenska hufvudstaden ägnat sig åt kyrkliga spörjsmål. Han måste således nästan börja från början, men med vanlig snabbhet hade han snart gjort sig hemmastadd i de teologiska disciplinerna. En utsikt att vinna plats i teologiska fakulteten yppade sig nu genom att teologie-adjunkten David Deutsch 1783 afled, hvarefter Tengström anmälde sig såsom sökande till den lediga platsen och, för att göra sig kompetent, utarbetade första delen af en akademisk afhandling *De expiatione Jesu Christi vicaria*, hvilken han under domprosten, professor Jakob Gadolins presidium den 1 no-

vember 1783 försvarade[1]). De akademiska disputationerna voro, äfven om de utgåfvos såsom specimina för lärartjänster, på den tiden hvarken så digra eller lärda som våra dagars likartade lärdomsprof, hvilket gäller äfven om Tengströms ifrågavarande afhandling, som visserligen ådagalägger teologisk beläsenhet, men icke med självständig kritisk skärpa går in i ämnet. Syftet är att tillbakavisa åtskilliga från den lutherska kyrkans lära afvikande meningar, isynnerhet Socinianernas.

Ehuru Tengström i denna sin utläggning af en af kyrkans hufvuddogmer förfäktar den rena lutherska läran, vore det dock förhastadt att gifva honom en plats bland ortodoxins målsmän. Tvärtom ansågs han enligt en tradition, som kommit ända till våra dagar, under början af sin teologiska bana af strängt kyrkligt sinnade personer nära nog såsom en fritänkare. Det är i själfva värket troligt, att han rönt inflytande af det ganska allmänt äfven i den svenska kyrkan spridda neologiska tänkesättet, ehuru något bestämdt vittnesbörd därom svårligen torde kunna hämtas ur hans skrifter; i sina recensioner af andras teologiska arbeten uttalar han sig alltid med stor objektivitet, utan att framhålla sin egen personliga tanke. För öfrigt kan den mening man hyste om hans hållning i dogmatiska frågor haft sin grund i att han i Stockholm stått i nära beröring med män, som hyllade alt annat än kyrkliga åsikter, eller ock i den varma sympati, hvarmed han sedermera tecknade ortodoxins store motståndares Johannes Terseri lefnad. I hvarje händelse ogillade han den religiösa förföljelseifvern, som var ett framträdande drag hos den äldre ortodoxin, ty till hela sin lifsåskådning var han en toleransens man. I ett bref till C. C. Gjörwell uttalar han sig om historikern, prosten Lencqvist, med anledning af dennes förföljelse mot pietisten Utter i följande ord: «Prosten Lencqvists många memorialer i denna sak hedra ej hans minne hos upplysta och fogliga medkristna. Men han hör till den gamla, hyperortodoxa skolan,

[1]) Dissertationis theologicæ de expiatione Jesu Christi vicaria (Om Jesu Christi vikarierande försoningsoffer) pars prior, 26 sid. 4:o.

som räknade det bland en kristens första plikter att förfölja kättare, och detta heliga nit brann visserligen hos gubben Lencqvist i ljusan låga»[1]. Äfven annars framträder hos honom ett tolerant uppfattningssätt af religiösa frågor. Han lade öfverhufvud i religionen mindre vikt på dogmatiken än på den kristliga godheten och ödmjukheten. Såsom biskop var han sedermera en nitisk upprätthållare af den kyrkliga ordningen, hvari han såg ett mäktigt medel till folkets uppfostran och sedliga utveckling.

Tengströms ansökan ledde till önskadt resultat och han utnämdes till innehafvare af teologieadjunkturen, hvarå fullmakt den 21 december 1783 utfärdades af t. f. kansler F. Sparre. Inemot ett år senare ordinerades Tengström den 8 december 1784 till präst af biskop Jac. J. Haartman, hvars intyg därom ännu är i behåll. Pikis öster om Åbo belägna pastorat, såsom annex förbundet med teologie-adjunkturen, blef efter nådårets utgång den 1 maj 1785 ledigt och tillträddes då af Tengström.

Det skifte, som nu inträdde, var mera bekymmerfritt än någon annan period af hans lefnadsbana. Den lön, som enligt stat tillkom teologieadjunkten, var visserligen icke betydande, men då inkomsterna af Pikis pastorat tillkommo, kunde han godt komma till rätta. Tjänsteåliggandena vid universitetet voro icke betungande, ty teologieadjunkten hade endast att i händelse af förfall eller tjänstledighet sköta teologieprofessorernas lärarvärksamhet, medan han i öfrigt fick ordna sin undervisning efter behag. I pastoratet handhades den närmaste kyrkliga vården af en kapellan, men Tengström egnade sig dock med stort intresse åt sitt kall såsom kyrkoherde. Därvid hade han en svårighet genom att befolkningen i Pikis var finskspråkig, ty den finska han under studentåren inhämtat hade han under den långvariga vistelsen i Sverge till stor del glömt. Han nödgades nu, såsom J. J. Tengström i Anmärkningarna uttrycker sig, «ifrigt lägga sig på finskan». Han skref predikningar på finska och läste dem i början utantill för språkets skull samt förkofrade sig

[1]) Dat. Åbo d. 17 dec. 1798.

äfven genom läsning af finska bibeln, så att han slutligen obehindradt kunde använda finskan i tal och skrift. Vi hafva i behåll några finska predikningar eller predikoutkast af honom, men hans flesta koncept af denna art äro skrifna på latin. Han hade nämligen för sed att först på latin affatta hvad som sedermera muntligen utfördes på församlingens språk, i syfte att bibehålla vanan att uttrycka sig på romarspråket, hvilken han högt skattade, måhända äfven för att vid det slutliga utförandet vara så mycket mera obunden af konceptets ordalag [1]).

Samtidigt hade Tengströms redan under de första docentåren gryende böjelse för Anna Christina Caloander utvecklat sig till en kärlek, som blef bestämmande för lifvet. I Min Rimsamling ingår en följd dikter, som vittna om känslans tilltagande styrka och förtjäna uppmärksamhet äfven därför att de innehålla de enda upplysningar vi från denna tid hafva om Tengströms blifvande maka. Den 9 dec. 1781 uppvaktade han henne på Anna-dagen med en vördnadsfull versifierad namnsdagsgratulation. Vi kunna förmoda att «Zephis» fann ännu större behag i följande i lekande, lätt stil skrifna «Verser till en nyårsgåfva af Vitterhetsnöjen», (förmodligen den 1781 utkomne fjärde delen, däri stycken af Tengström själf voro införda), skrifna den 31 december 1781:

En nyårsgåfva? Ja, hvad då?
Mån band och nipper och hvad mera,
Som plär i slika fall passera
Och könets tycke säkrast få?

Nej, Zephis! om du billig är,
Du mig som filosof förtänker,
Att jag just ej så granna skänker
I dag för dina fötter bär.

[1]) I universitetsbibliotekets i Helsingfors manuskriptsamling finnes i handskrift ett mindre antal predikningar af Tengström; i W. Lagus' samling ett större antal.

Jag ser dig gärna nätt och grann,
Din prakt mitt öga till dig leder,
Men genom vett och ädla seder
Du endast hjärtan vinna kan.

Min bok dig gagna tör kanske
Ditt vackra hjärtas art att bilda,
Att göra dina känslor milda
Och dig det vackra hjärtat ge;

Det hjärtat, som så ömt, så godt
Med afund aldrig andra sårar,
Som tvingar af dig glädjetårar,
När du en usling hjälpa fått,

Som i din ädla själ förstör
De nycker som ditt kön besvära,
Som lär dig att den högsta ära
I dygd och oskuld sökas bör.

Jag redan glad i hoppet ser
Den hugnad jag mig trygt kan lofva
Utaf den lilla nyårsgåfva
Jag dig i kväll, min Zephis, ger.

Må du så nådigt se den an,
Som jag den välment till dig skickar;
En skymt af dina milda blickar
Dess värde mångfaldt öka kan.

Den poetiska hyllningen fortsattes ännu mera skämtsamt i «Fastlagsris till A(nna) C(hristina) C(aloander)», som infördes i Åbo tidning 1782 och ingår bland Valda Dikter. I «Till A(nna) C(hristina) C(aloander) på Annas dag» den 9 dec. 1782 te sig framtidstankarna redan säkrare, hvarutom detta stycke såsom en karaktäristik af den ömma lågans föremål här förtjänar en plats:

Hvad ljufva känslor tända mig!
Hvad glädje sig i själen gjuter!
Jag ren en hemlig aning njuter,
Att Zephis' namnsdag visar sig.
Hvar gång, då jag för mina vänner
Mitt tänkesätt förklara får,
Min själ en vällust hos sig känner,
Som alla nöjen öfvergår.

Det jag dig tusen gånger sagt,
Jag än med lika vällust säger:
Att du mitt hjärtas ömhet äger,
Att du det först i tjättrar lagt.
Ett bröst, som lyckligt lärt att ömma
För dina dygder och behag,
Kan aldrig dessa uttryck glömma
Uppå en älskad Annas dag.

Men säg mig, lilla Zephis! Säg
Hvad jag i dag dig önska borde?
Välj söta! Själf du svara torde:
Mer skönhet; ack, förlåt mig, nej!
Det vore farligt för mitt hjärta;
Jag mina ord tillbaka tar;
Besinna själf, att till min smärta
Du ren för mycken skönhet har.

Mer pengar då? Det något var,
Som litet mera plär betyda. —
Men den så många dygder pryda,
Och den så mycken täckhet har,
Har rätt att utan gull behaga;
Hon utan pengar älskas bör.
Den är långt mera att beklaga,
Som endast gullet älskvärd gör.

Nej, kanske *nöjen*, *assembléer*,
Visiter, *suckar* och *presenter*

Och hoptals granna komplimenter,
De skulle dig behaga mer?
Alt fåfängt, Zephis, ty besinna
Din ungdom är ej evigt lång.
Den med din skönhet skall försvinna
Och alla nöjen på en gång.

Jag börjar då bekymrad bli
Hvad önskningar jag dig skall sända;
Men att med en gång göra ända
På detta myckna bryderi,
Så har jag nu min önskan färdig
Och, som jag hoppas, dig i lag:
En dygdig vän, ditt hjärta värdig
Ett bröllop nästa Annas dag!

Väl funnet är slutligen ett epigram: Till A(nna) C(hristina) C(aloander) med ett gullhjärta (1784):

Sen genom dina vänners list
Du plötsligt så ditt hjärta mist,
Jag dig ett nytt i stället sänder
Och hoppas att du aldrig mer
Ditt lilla vackra hjärta ger
På så bedrägeliga händer.

Af dessa dikter kan man sluta till att de redan länge varit förlofvade, då äktenskapet ingicks den 24 juni 1787. Tengströms maka var då 21 år gammal. Till det yttre voro de kontraster: han kortväxt och klent bygd; hon storväxt. Hennes porträtt från en senare tid karaktäriseras genom stora, vackra ögon och ett välvilligt ansiktsuttryck. Om hennes själsegenskaper har jag, förutom Tengströms kärlekskväden, inga andra uppgifter än hvad traditionelt blifvit meddeladt: att hon var utmärkt genom mycken godhet.

Sitt sommarhem hade Tengström och hans maka på Pikis prästgård, där Tengström så mycket bättre trifdes, som

han där fann ett fält för sin praktiska värksamhetslust. Det vid hans utnämning helt och hållet förfallna bostället sköttes af honom med eget legofolk samt försattes genom åkrarnas dikning och gödande, de skogslupna ängarnas rödjning och nyodlingar i så förbättradt skick, att afkastningen slutligen fördubblades, hvarutom Tengström äfven på åbyggnaderna nedlade ej ringa kostnader. — Sin tillfredsställelse öfver sin förbättrade ekonomiska ställning anger Tengström i Anteckningarna med följande ord: «Genom den vunna befordran hade en sorgfriare utkomst vunnits. Pensionärer och kollegiitimmar kunde minskas äfvensom de dittils trägna arbetena med de studerandes skrifōfningar. Hälsan hade efter hand stadgats, och bröstet tycktes af predikningar och andra prästerliga göromål, mot förmodan, icke lida, utan stärkas. Pastorsbefattningen sköttes således träget, jämte det tillika de kära historiska studierna idkades och fortsattes».

Tengström afstod, såsom de sista orden antyda, under den nya vändning, som inträdt i hans lefnadsbana, icke från sin vittra värksamhet. Han deltog tvärtom i det literära lifvet i Åbo med en lifaktighet, som under en följd af år gjorde honom till dess främste bärare.

Den krets, som grundlagt Auroraförbundet och upprätthållit Åbo tidning, var år 1781 icke mera så lifaktig, som då dess medlemmar först slöto sig kring Porthan såsom ledare. Mennander hade, utnämd till ärkebiskop, flyttat öfver till Upsala. Kellgren och Clewberg hade öfvergifvit den lilla akademiska världen i Åbo och slagit sig ned i rikets hufvudstad. Bilmark hade åldrats och var alt mera uteslutande upptagen af det regelbundna skötandet af sin akademiska lärarvärksamhet. Porthan själf, som i öfrigt aldrig ägt en högre begåfning för vittert skriftställeri, gick så upp i sina historiska specialforskningar, att han icke kunde gifva mycken tid eller uppmärksamhet åt vitterheten. En ung skriftställare såsom Tengström, hvilken anlände med redan grundlagdt rykte och förde med sig den entusiasm för vittra idrotter, som rådde kring konungatronen och bland snillena i Stockholms literära värld, var därför en kraft, som måste vara välkommen. Särskildt emottog Porthan honom med

en välvilja, som snart växte till en vänskap, hvilken förblef orubbad till Porthans död. De voro i mycket hvarandra olika. Tengström var en lifligare och rörligare personlighet än Porthan, i hvars karaktär försiktighet och betänksamhet utgjorde ett hufvuddrag. Men genom sin fasthet och sina säkra studier utöfvade Porthan ett mäktigt inflytande på Tengström, som slöt sig till honom såsom den unge adepten till den redan pröfvade mästaren. Tengström var den emottagande, Porthan den gifvande, men Porthan hade å sin sida glädjen att samarbeta med en man, hvars oförsvagade krafter lofvade rika framtida frukter. Främst leddes Tengström genom Porthan in på den finska historiens forskningsområde, där Porthan brutit mark och där han önskade sig en medhjälpare och efterträdare.

De intresserade sig bägge för universitetsbiblioteket, hvars utveckling Porthan med aldrig svikande uppmärksamhet följde och i hvars vård Tengström såsom förordnad att förestå bibliotekarietjänsten (december 1783) i ett års tid deltog. Men ett gemensamt arbetsfält af större betydelse var Åbo tidningar, hvilket veckoblad 1778 upphört, men 1782 återupptogs med Porthan såsom hufvudredaktör. Tengström var den flitigaste medarbetaren, isynnerhet i den poetiska afdelningen. Bl. a. ingå i en mängd nummer af årgångarna 1782—1785 «epigram», författade af honom, småbitar på vers, hvilka i tidens publicistik på sätt och vis motsvarade våra tidningars «hvarjehanda», men hade ett högre literärt värde. En uddhvass spets saknas här sällan. Lärodikter, oden och tillfällighetsstycken, bland dem en vacker sång med anledning af hertig Karl Gustafs födelse (årg. 1782 n:o 48, inf. bl. Valda Dikter) utgöra i öfrigt Tengströms poetiska insats. Till den prosaiska afdelningen har han bidragit med den historiska delen af en omfattande «Beskrifning öfver Åbo stad», som genomgick flere nummer af årg. 1782 och afslutades först i årg. 1783. De naturvetenskapliga och hygieniska upplysningarna i denna afhandling äro meddelade af läkaren ass. dr. Bergman, medan däremot den ingående och intressanta redogörelsen för stadens topografi, ekonomiska förhållanden och historia är af Tengströms hand

och utgör hans första arbete på det fosterländska forskningsområde, åt hvilket han senare egnade en stor del af sina krafter. Under loppet af 1785 nedlades företaget till följd af hindrande bestämningar i en utkommen k. förordning, men prenumeranterne erhöllo till ersättning ett bihang, i hvilket dikter af Tengström äro införda. År 1789 återupptogs publikationen under namn af Åbo nya tidningar, men fortgick med endast en årgång, till hvilken Tengström bidrog med poetiska stycken, bl. a. fritt, men med mycken smak gjorda imitationer ur Anthologia græca. De flesta af hans poetiska bidrag till tidningen från dessa år äro införda bland Valda Dikter [1]).

Åbo tidning var sålunda en sporre till poetisk produktion, och ej mindre manade hvarjehanda tillfälligheter Tengströms skaldegudinna till värksamhet. Men i det hela var perioden 1782—90 icke synnerligen gynnsam för honom såsom skald, hvartill orsaken utan tvifvel låg i ökade dagliga göromål och vetenskapliga studier. Han lefde såsom poet på traditionerna från Stockholms tiden och i hans diktnings historia ter sig denna period såsom en öfvergångsperiod till ett följande skifte, från hvilket vi hafva dikter af ny och frisk fägring.

Att han fann sin ställning i poesins värld förändrad, sedan han egnat sig åt det prästerliga lefnadskallet, säger han själf i en dikt «Till min bror J(ohan), då han d. 12 aug. (1784) sammanvigdes med jungfru Lisa Greta Aemeläus», som börjar med följande ord:

Nyss korad af Försynens råd
Att såsom präst uti hans kyrka
För usla dödeliga yrka
Den dyra läran om hans nåd,
Jag åt Parnassens öfverdrott
Ren återbar den glada lyra

[1]) De här och i det följande intagna uppgifterna om Tengströms medarbetarskap i tidningen äro hämtade ur W. Lagus' uppsats: Förteckning öfver anonyme författare i äldre årgångar af Åbo tidning (Finska vetenskapssocietetens Bidrag till känn. af Finl:s nat. o. folk h. 17) och ur Min Rimsamling.

Jag fordom af hans händer fått
Och fruktade som högsta brott
Att såsom förr i skalders yra
Dess stämda toner stundom styra
Till Astrilds och till nöjets lof.
Uti de nio systrars hof
Jag inga offer mera tände
Och aldrig mera någon gång
Uti mitt bröst den lågan kände,
Som fordom lifvade min sång.
En kväll, då jag kring bygden vankar
Från all poetisk yrsel fri,
Försänkt i min teologi
Och full af alfvarsamma tankar,
Jag såg en gosse skön och yr
Med ögon fulla utaf lågor,
Som simmande på molnens vågor
Sin fart kring höjdens rymder styr
Och under tusen äfventyr
Sig ändtligt ned mot jorden svingar.
Utaf hans båga och hans skrud,
Hans tända fackla och hans vingar
Jag kände strax igen den Gud,
Som under sina envåldsbud
De dödeligas hjärtan tvingar.
Men huru kallnar ej min blod,
Då han så vred i retadt mod
Den lyran åter till mig bringar,
Som, förr af skalders gud mig skänkt,
Jag nyss uti hans tempel hängt
Till minnesvård utaf hans ära
Och evigt där förvara tänkt
Att efterkommandena lära,
Hur gudarna med gifmild hand
Åt stoftets låga barn ibland
Gudomlighetens lott förära.

Sedan kärleksguden återgifvit skalden lyran, tilltalar han honom sålunda:

«Förmätne», han mig talar till,
«Du som så egensinnigt vill
«En himmelsk eld i otid kväfva,
«Som dristat hädiskt glömma mig
«Och, utan att för hämnden bäfva,
«Ifrån min dyrkan skilja dig
«Och öfver gudar dig förhäfva.
«Så djärft och trotsigt öfverdåd
«Af mig ej onäpst borde lämnas;
«Min lag, min ära borde hämnas;
«Men bättra dig och njut min nåd.
«Se här! Din lyra återtag
«Och svär vid mig och vid min lag
«Att alltid ömma för min ära,
«Att, vördnadsfull för mitt behag,
«Uti din sång, från denna dag,
«Åt kärlek alltid offer bära.
«I dag igen en segerfest
«Jag i mitt tempel ser beredas,
«Och tvänne till mitt altar ledas,
«Dem jag och dygden sammanfäst.
«Sen de min ynnest länge njutit,
«I dag jag ändtligt har beslutit
«Med Hymens band förena dem;
«Till dagens pris din harpa stäm,
«Och så försona hvad du brutit.

Stycket slutar med en varm lyckönskan till brodern, som genom ålder, lefnadsställning och bildning stod honom närmast i syskonkretsen och intill sin död förblef honom orubbligt tillgifven.

Det var icke en djup inre strid, sådan som den hvilken Lars Stenbäck sextio år senare genomkämpade, som gjorde Tengström till en jämförelsevis sällspord gäst i diktens värld, och det är lätt märkbart att återbärandet af lyran till Parnassens öfverdrott icke var egentligen allvarligt menadt. En asketisk världsuppfattning, som i konsten och religionen ser

emot hvarandra stående, fientliga makter var öfverhufvud främmande för hans ljusa världsåskådning.

Tvärtom strängade han sin lyra äfven till skämtsamma tillfällighetsstycken, bland hvilka märkas de i Valda Dikter upptagna: «Skaldebref till A. B. C.», däri Tengström liksom ofta med lätt hand och i rimmade alexandriner tecknar lifvets små förhållanden, och det skämtsamma «I bref till C. M. C.», som börjar:

Ljufva vänskap, du som andas
I mitt känslofulla bröst,
Lät din helga låga blandas
Med din ömhet i min röst!
Sväfva kring min lilla Clara
Och min hälsning henne bär!
Lät dess hjärta rätt förfara,
Hur hon af mig saknad är!

I några större dikter behandlade Tengström erotiska eller satiriska ämnen i Kellgrens manér, men hade icke alltid framgång i sin sträfvan att nå dennes lätthet i diktionen och fyndighet i uttryckssättet. I «Phaon förevigad» (Åbo tidn. 1782 n:o 27) har Saphos kärlekskänsla fått ett sökt uttryck, och «Dröm» (Åbo tidn. 1783 n:o 5) hade vunnit på en mera koncentrerad sammanfattning. «Vid första surprisen öfver Herr Bagers död» infördes i Stockholms Posten 1782 (n:o 92) och emottogs förmodligen gärna såsom en epilog till striden mot den bekante rimsmidaren. «Försvar för vår tid, satir» (inf. i Åbo tidn. 1784 n:o 2 och 3) är en föregångare till Franzéns «Förr och nu».

Anmärkningsvärdt är äfven stycket «Visa, Menuette, Trio» (Å. tidn. 1783 n:o 24), däri en glad världsåskådning gifvit sig uttryck i lätt och anslående form. Men hälst grep dock Tengström till lyran för att i lärodikter, eller s. k. oden i poetisk form kläda de tankar, som vaknat hos honom under de filosofiska och teologiska studierna, en diktart, som till sitt innehåll och sin natur är prosaisk, men hos Tengström ofta vinner en om icke rent poetisk, dock

åtminstone retorisk lyftning genom den kraft, med hvilken tanken gör sig gällande och beherskar formen. Ett högstämdt stycke i denna genre är «Ode öfver lagens utgifvande» (Åbo tidning 1785 n:o 4), som börjar med strofen:

Att dock en fläkt af samma anda,
Som lifvade en Davids röst,
Uti min sång sig ville blanda
Och tända lågor i mitt bröst!
Kom, hänryck mig, du helga yra,
Som styrt de forna skalders lyra,
Och lär mig deras starka slag!
Gjut din förtjusning i mitt snille;
Min skapare jag sjunga ville,
Hans allmakt, godhet och hans lag.

Till samma art hör «Mänsklighetens och skaldekonstens förbund» (Åbo tidn. 1784 n:o 17) och «Tankar för mig själf» (Åbo tidning 1785 n:o 9). I en efter J. B. Rousseau gjord öfversättning af kon. Davids psalm n:o 49 förkunnas i högstämd och kraftig ton all världslig storhets förgänglighet och allas likhet inför den hämnande, evige domaren. Detta poem (Åbo tidn. 1785 n:o 1) kan betraktas såsom ett uppslag till de psalmarbeten åt hvilka Tengström sedermera med stort intresse egnade sig. I detta sammanhang må äfven, ehuru hörande till en något senare tid nämnas «Upplysningen» (Åbo tidn. 1793 n:o 50), i hvilket stycke Tengström i 18:de seklets upplysningsfilosofis anda uttalar sin fasta tro på upplysningens seger öfver mörkrets makter [1]).

Det är karaktäristiskt för mångsidigheten af Tengströms skaldskap, att han samtidigt, som han besjöng ämnen af högstämd filosofisk, moralisk eller kyrklig art, gjorde sina första lärospån inom en, om man så vill, alldeles motsatt art af lyrik. Hans första små, i Min Rimsamling upptagna sällskapsvisor kunna här förtjäna en plats såsom vittnesbörd

[1]) Alla de ofvannämda styckena äro upptagna bland Valda Dikter.

om att teologieadjunkten i umgängeslifvet kunde inslå en öfverdådigt uppsluppen ton:

Skål inpromtu 1783.

Den våta brodrens skål,
Som kanntals bischof tål
Och tjogtals supar.
Får han ej till en bål
Uti sin hufvudskål
Han aldrig stupar.

Inpromptu att sjungas vid en punschbål.

Nyss vi dig fylt, men för att åter tömma.
Hör hur' din saft har lifvat upp vårt lag!
Snart sku' vi blott om dig och flickan drömma,
Sen vi i rus fått surra ut vår dag.

Till Tengströms poetiska alster för åren 1782—1790 höra ytterligare strödda, till särskilda personer adresserade stycken i Min Rimsamling. Ledsamt nog kan man endast sällan af de angifna initialerna sluta till emottagarnas namn.

Emellertid var han sysselsatt med ett för tidens förhållanden omfattande literärt företag: en biografi öfver den såsom ortodoxins motståndare bekante biskopen i Åbo, sedermera i Linköping Johannes Elai Terserus. Närmaste anledning till att han upptog detta ämne gaf hans under vistelsen i Stockholm knutna förbindelse med vicebibliotekarien vid k. biblioteket *C. C. Gjörwell,* den mångsidige och flitige skriftställaren, som med oförtruten ifver utgaf tidskrifter, publicerade urkunder från skilda perioder af Sverges historia m. m. För sin publicistiska värksamhet behöfde Gjörwell pålitliga meddelanden om undervisningen och det literära lifvet vid universiteten, bland dem akademin i Åbo. Hans förste korrespondent i Åbo var Johan Bilmark, men då denne, upptagen af hvarjehanda göromål, började blifva

sparsam med sina notiser, vände han sig i medlet af 1780-talet till Tengström, som under en följd af år ganska regelbundet gaf honom de önskade upplysningarna [1]). Under Gjörwells ledning hade 1779 bildats ett s. k. Uppfostringssällskap för åstadkommande af tjänliga och tidsenliga läroböcker för den offentliga och enskilda undervisningen samt publikation af historiska skrifter. Sällskapet, som utgaf «Tidningar» redigerade af Gjörwell [2]) och årligen utdelade pris för en skrift, som på framstående sätt behandlade en utmärkt medborgares lefnadsöden, hade 1783 beslutit att vid sitt årsmöte 1786 med medalj belöna den bästa inlämnade täflingsskriften om biskop Johannes Elai Terserus. Tengström beslöt uppmuntrad af Gjörwell och andra att söka vinna priset och ägnade sig under en följd af år med en ihärdighet, som fördelaktigt karaktäriserar honom såsom historiker, åt att samla material till Terseri biografi, hvilken han ville göra så fullständig som möjligt.

Han vände sig främst till den lärde domprosten i Linköping *Samuel Älf,* af hvilken han hoppades erhålla bidrag ur Linköpings stiftsarkiv och samlingar till belysande af sitt ämne och hade snart anledning att tacka honom för «graciösa och oförtrutna bemödanden att illustrera min hjältes öden och lefnadsomständigheter». Af professor *E. M. Fant* i Upsala begärde han afskrifter af i Upsala universitets bib-

[1]) I k. biblioteket i Stockholm förvaras icke blott Tengströms bref till Gjörwell, utan äfven delvis koncepten till Gjörwells bref till Tengström. Tengströms tidigaste bref är skrifvet den 25 oktober 1785. Jag har redogjort för dessa bref och för Tengströms öfriga korrespondens på Sverge i: «Ur ärkebiskop Jakob Tengströms svenska korrespondens» (Finsk tidskrift t. XXXII, jan. febr. 1892). I Tengströms bref benämnes Gjörwell assessor, af hvad anledning har jag icke kunnat finna, ty officielt tillkom denna titel honom icke. — En literär utmärkelse tillföll Tengström genom att han den 28 mars 1785 kallades till ledamot af Nordiska sällskapet i London, som var stiftadt af i London bosatta svenskar, danskar och norrmän för att «upplifva och bibehålla kärleken till fosterlandet samt genom underrättelser från främmande länder och afhandlingar gagna och roa».

[2]) I Uppfostringssällskapets Tidningar 1782 pag. 455—59 och 460—64 ingår ett bidrag af Tengström: «Lefvernesbeskrifning öfver Joachim Rusdorf, kurpfaltzisk statsminister», till hufvuddelen enligt ett på franska uppsatt manuskript af J. Arckenholtz, som åt biblioteket i Åbo hade donerat Rusdorfs bref.

liotek förvarade aktstycken samt underrättelser om där befintliga sällsynta exemplar af Terseri arbeten. Af den såsom utmärkt orientalist och medlem af svenska bibelkommissionen bekante professorn i Upsala *Karl Aurivillius* erhöll han upplysningar om Terserus såsom biblisk exeget. Äfven i Åbo fann han betydligt material till belysande af sitt ämne.

Medan samlandet af materialet ännu fortgick, begynte utarbetningen af skriften och drefs så raskt, att manuskriptet i god tid kunde insändas till Gjörwell, hvarefter priset vid Uppfostringssällskapets årsmöte den 1 november 1786 tilldelades Tengström. Prismedaljen, en jetton i guld med historikern Lagerbrings bröstbild, tillständes honom sommaren 1787.

Men nu återstod frågan om arbetets tryckning, som icke var lätt att lösa på en tid, då vetenskapliga arbeten oftast utgåfvos under form af akademiska disputationer och förläggarne sällan vågade öfvertaga sådana affärer. Tengström hoppades på Uppfostringssällskapet och sände gång efter annan till Gjörwell mer eller mindre direkta förfrågningar, men denne, som icke ville medgifva att hans sällskap saknade de för ändamålet erforderliga medlen, undvek att svara, hvarför Tengström slutligen vände sig till boktryckaren J. Kr. Frenckell i Åbo, som visade sig böjd för företaget. I bref till Gjörwell af den 21 februari 1793 frågade Tengström «antingen herr assessorn ämnat låta trycka min biografi öfver Terserus eller ock, i händelse det ej kan ske, om herr herr assessorn vill därtill bifalla, att vår akademiske boktryckare här trycker den, med all typografisk anständighet». Gjörwell kunde icke annat än gifva sitt bifall, men Frenckell tvekade, så intresserad han än var för den literära utvecklingen, att kasta sig in i affären. Först den 7 december 1793 kunde Tengström meddela Gjörwell, att Frenckell åtagit sig att utgifva en upplaga af 500 exemplar, mot vilkor att Tengström anskaffade ett visst antal subskribenter. «Jag för min del», säger Tengström, «har ej en styfver fördel däraf, men önskade dock gärna att min förläggare åtminstone skadeslös komme ifrån saken». Frenckell

hade «begärt och erhållit Consistorii ecclesiastici föreskrift till de öfriga konsistorierna om befordran af den äskade subskriptionen», och Tengström bad för sin del att Gjörwell «såsom en gammal vän och befordrare af vår literatur ej skulle vägra sitt biträde för att befordra framgången af detta tvetydiga företag». Arbetet utkom i början af 1795 med titeln: «*Minne öfver Johannes Elai Terserus, theol. doct. och biskop i Linköping,* som vann belöningen uti Uppfostringssällskapet den 1 nov. 1786».

Mottagandet var välvilligt. Enligt ett bref till Gjörwell af den 16 mars 1795, som åtföljdes af ett exemplar af boken, var priset 16 sk. för subskribenter, men dyrare för dem, som ej subskriberat; oaktadt subskriptionslistorna från flere stift ännu ej inkommit, steg de tecknades antal till 300, så att Frenckell kunde gå «coupfri»; ensamt i Linköpings stift prenumererades genom domprosten Älfs välvilliga försorg på 68 exemplar. I Åbo tidning (1795 n:o 11, 13) skref Franzén en förmånlig recension, hvari särskildt förf:s varma intresse för Terserus såsom en af ortodoxins motståndare betonades. Äfven i Stockholms Posten (1795 n:o 249) infördes en af Gjörwell författad välvillig anmälan af boken [1]).

[1]) I företalet «Till läsaren» hette det bl. a.: «Måtte de öfrige i Uppfostringssällskapets värjo liggande och af detta sällskap genom vår om vetenskaperna och svenska häfderna så mycket förtjänte prof. Lidéns frikostighet redan längesedan belönte biografier öfver namnkunniga svenska män snart allesammans finna likaså oegennyttige förläggare som denne öfver biskop Terserus, till säker båtnad för vår lärdomshistoria». Det beröm, som Tengström här gaf den oegennyttige förläggaren, förtröt Gjörwell, som gärna själf, om han kunnat, i Uppfostringssällskapets namn hade utgifvit arbetet, och dessutom fann sig stött af att Tengström tillskref Lidén stiftandet af Uppfostringssällskapets pris, medan han dock själf donerat de till belöningarna erforderliga medlen. Han meddelade Tengström i bref sitt missnöje, och denne skyndade att affatta en rättelse, som under rubriken «Suum cuique» af Gjörwell skulle införas i Stockholms Posten. Gjörwell synes dock hafva funnit lämpligare att korrigera misstaget i slutet af recensionen i Stockholms posten, hvilken vittnar om att han återvunnit sitt goda lynne i förhållande till Tengström. Att Gjörwell var recensionens författare, framgår af ett bref från Tengström till Samuel Älf, som i utdrag är infördt i min förut citerade uppsats: «Ur Ärkebiskop Jakob

Minnet öfver Terserus författades, såsom af Tengströms korrespondens framgår, sålunda att han först skref en i populär stil hållen, jämförelsevis kortfattad lefnadsteckning, lämpad efter planen för Uppfostringssällskapets skrifter, men sedermera, då utsikten till publikation genom sällskapet måste uppgifvas, utvidgade texten och tillade en mängd noter, i hvilka han nedlade resultaten af senare forskningar. Detta har ländt värket till fördel, ty genom att förf. vänder sig till den stora allmänheten går han fri från det lärda pedanteri, som annars utmärker en mängd alster af denna tids historiska literatur. Hans lifliga intresse för den «hjälte» han behandlar ger dessutom åt framställningen en varm ton, som rycker läsaren med sig. Det är icke utan att en viss tendens kan märkas. Redan i början säger Tengström: «Det sunda förnuftet, den äkta och människoälskande religionen, skyddade af regenten och bättre värderade af ett upplystare folk, återtaga äfven hos oss småningom sin rätt, och man behöfver ej mer frukta för framtidens vrånga omdömen öfver sundt och fritt tänkande medmänniskor». Han tillägger, att Terserus bör räknas bland desse sistnämde och därför var en af de märkligaste svenske män. Den konsekvens, hvarmed han vidhåller denna synpunkt höjer intresset, utan att skildringen dock förlorar sin prägel af opartiskhet. Dispositionen af ämnet är förträfflig. Inga afvikningar eller obehöriga tillsatser störa framställningens lugna och klara gång. Förf. har med klok urskillning ur de allmänna tidsförhållandena upptagit endast hvad som med nödvändighet hör till Terseri biografi, medan han i öfrigt förutsätter, att rikets sociala och politiska samt kyrkliga ställning på Terseri tid är känd för läsaren.

Detta arbete intar en framstående plats i vår literatur såsom det första omfattande biografiska värk, som hos oss utkommit. Tengström hade klar blick för det betydande rum den biografiska monografin bör hafva i en historia så-

Tengströms svenska korrespondens». I uppsatsen (sid. 32) säges «Rättelsen återfinnes icke i Stockholms Postens årgång 1795», hvilket icke är fullt korrekt, då Gjörwell i sin recension «på författarens begäran» framhöll huru prisbelöningarna tillkommit.

dan som vår, där det enhetsband, som ligger i en självständig politisk utveckling, saknas. Genom «Vita Rothovii» fortsatte han i samma riktning och intill slutet af sin bana bibehöll han ett oförsvagadt intresse för denna gren af literaturen.

På den tid, då det nioåriga arbetet med Terseri biografi slutfördes, hade värf af praktisk och administrativ art redan i alt högre grad börjat taga Tengströms tid och uppmärksamhet i anspråk.

Han ansökte 1789 den genom Gabriel Tidgrens död lediga professuren i grekiska och orientaliska språken, men afstod kort därefter från denna ansökan för att söka tredje teologie-professuren, som äfven den blifvit ledig. Han uppfördes på andra förslagsrummet, men kanslern Karl Sparre fann honom «så i anseende till dess vid undervisningen nedlagda mångåriga möda som ägande loford om goda och lyckliga gåfvor» förtjänt att i främsta rummet befordras, hvarför han den 29 januari 1790 erhöll k. fullmakt att vara tredje teologieprofessor[1]). Hans introduktion skedde den 27 april 1790, hvarvid han höll ett latinskt tal: *De recentissimis potissimum theologiæ christianæ in lutherana ecclesia fatis formaque qvam nostro æro in scholis theologorum induit*[2]).

Med tredje teologieprofessuren var såsom annex förenad finska domkyrkoförsamlingen i Åbo, men Tengström ville därutöfver behålla Pikis annex, emedan han fann hvila, nöje och behag i lifvet på landet under ferierna och på kyrkoherdebostället förbättring nedlagt kostnader, hvilkas frukter han fortfarande ville tillgodonjuta. Efter långvarig skriftväxling med vederbörande myndigheter vann han sin afsikt genom att åt professorn i naturalhistoria, Hellenius, afstå sin indelta lön, som steg till 400 dal. s. m. Denna för Hellenius fördelaktiga anordning varade till 1794, då Teng-

[1]) Vid detta tillfälle värkade Schönberg ännu en sista gång på Tengströms anhållan genom grefve Gyldenstolpe till hans förmån. G. Schaumans anf. uppsats sid. 432—34.

[2]) *Om den kristna teologins senaste öden i den lutherska kyrkan och om den form, som hon i vår tid antagit i teologernas skolor.* Konceptet finnes bland Tengströms efterlämnade manuskript.

ström återfick sin ordinarie indelta lön, men måste afstå från det ena af sina annex, Pikis. Han var sålunda under någon tid i saknad af kyrkoherdeplats på landet, men «Tengströms kärlek till landtlefnaden», heter det i Anteckningarna, «förde honom snart därefter att i stället för Domkyrko Finska församlingen begära Mariæ annexa, ledigt efter Kreander». Emot detta förslag, som afsåg att bereda honom tillfälle att vistas på landet och befrielse från den i många afseenden besvärliga pastorsvården öfver finska församlingen i Åbo, hade kanslern intet att invända, och Tengström tillträdde, på grund af hans resolution, d. 1 maj 1795 S:t Marie invid Åbo belägna pastorat[1]). Han tillbragte därefter somrarna med de sina på S:t Marie prästgård. Kärleken till landtlifvet växte hos honom med åren i styrka, och åkerbruket, som han dref med alt större insikt, var för honom en angenäm förströelse. Också kunde han, såsom han uttrycker sig, i landsbygdens lugn mera än annars ägna sig åt sina favoritstudier. — År 1800 utnämdes och promoverades han, med anledning af konungens kröningsfest, till honorär teologie doktor.

Tengström ansågs enligt en tradition, som kommit ända till våra dagar, under början af sin teologiska bana af strängt kyrkligt sinnade personer nära nog såsom en fritänkare, och det är i själfva värket troligt, att han rönt inflytande af det ganska allmänt på denna tid i den svenska kyrkan spridda neologiska tänkesättet, ehuru något bestämdt vittnesbörd därom svårligen torde kunna hämtas ur hans skrifter. Hans fördragsamhet gent emot i teologiska frågor olika tänkande och den sympati, hvarmed han i Minnet öfver Terserus skildrade denne såsom ett offer för ett oupplyst tidehvarfs intolerans, var äfven mången en nagel i ögat. Men alla gåfvo honom erkännande för det nit, hvarmed han skötte sina läraråligganden, och för ospardt intresse för alt, som kunde främja akademins bästa.

[1]) I «Henrik Gabriel Porthans bref till Mathias Calonius» utg. af W. Lagus I (Svenska Lit. S:ts i Finland skrifter) ingå åtskilliga notiser om denna löneregleringsfråga.

Hans vältalighet, som redan tidigt gjort sig bemärkt och som, enligt J. J. Tengströms ord, isynnerhet i hans «muntliga föredrag än högtidligt och varmt efter ämnenas fordringar, än eldigt, kvickt och glädtigt, stundom mildt satiriskt, alltid lätt och otvunget, vanligen i praktisk riktning framflödade och i hela hans umgänge afspeglade sig»[1]), kom till nytta vid en mängd akademiska högtidligheter. Vid festen med anledning af Lovisa Ulrikas död prisade han den aflidna enkedrottningens kärlek till vetenskaperna och konsterna. Då sekularminnet af mötet i Upsala firades, betonade han den vetenskapliga forskningens betydelse äfven på det teologiska området. Hans tal vid Gustaf IV Adolfs besök i Åbo 1796, som trycktes 1797, innehöll en jämförelse mellan Finlands tillstånd på Gustaf II Adolfs tid och dess uppblomstring under Gustaf III. Vid aftäckandet af Bilmarks grafvård (1803) dröjde han vid den aflidnes förtjänster såsom upplyst, plikttrogen medborgare. Åt den kvinliga dygden, som sprider gagn och välsignelse i det enskilda lifvet, ägnade han slutligen å universitetets vägnar ett varmt erkännande i sitt tal (1798) till minne af enkefru Ulrika Fredrika Bremer, som stiftat ett akademiskt stipendium[2]).

I vården af universitetets ekonomiska angelägenheter, hvilka då voro mera invecklade än i våra dagar, deltog Tengström med ospard möda. Han företog inspektionsresor för undersökning af akademiehemmanens förvaltning och framlade återkommen vidlyftiga och detaljerade förslag om storskifte, skatteförmedlingar och andra kamerala angelägenheter. Så reste han sommaren 1797 i sällskap med Porthan till Mouhijärvi, Ikalis och Tavastkyro, i hvilka socknar universitetets flesta hemman voro belägna, hvarvid de bägge professorerna begagnade ett och samma åkdon, Porthan sittande uti och Tengström bakpå en ensitsig schäs. Såsom

---

[1]) Chronol. Fört. sid. 104.

[2]) Talen med anledning af Lovisa Ulrikas död och vid reformationsfesten finnas på latin, talen till Gustaf IV Adolf och vid Bilmarks grafvård på svenska bland Tengströms efterlämnade manuskript. Den ganska utförliga minnesteckningen öfver fru Bremer är tryckt i Åbo 1798. — Tidigare hade han hållit liktal öfver hennes man, handlanden Jakob Bremer, tr. 1785.

revisor af räkenskaperna vann han en grundlig kunskap om alla till universitetets budget hörande omständigheter. Han gjorde sig äfven förtrogen med akademins arkiv och ombesörjde ordnandet och inbindandet af oordnade handlingar. Såsom rektor grep han 1799 med all ifver i med den stora frågan om universitetets nybyggnad, som enligt hans mening borde företagas efter en omfattande och äfven för en aflägsen framtid beräknad plan. Ett projekt uppgjordes, som vann kanslerns godkännande; tomtplatser inköptes; arkitekten Gjörwell, en son till Tengströms lärde vän, vidtalades att uppgöra ritningarna, hvilket han äfven fullgjorde; och förlängning vans å det för företaget anslagna understödet af besparade pastoratsinkomster. Tengström utsågs sedermera (1802) till den förste ordföranden i universitetets byggnadskomité, och det omfattande byggnadsföretaget var fortfarande ett af de käraste föremålen för hans omtanke. — I samband härmed må nämnas, att Tengström 1799 blef inspektor för Åbo nation och s. å. dekanus för teologiska fakulteten. 1796 kallades han till medlem af sällskapet Pro Fide et Christianismo.

Hans sinne för praktiska angelägenheter togs äfven på andra håll i anspråk. Redan 1792 kallades han till medlem af en i ekonomiskt syfte tillsatt komité, som stod under landshöfdingens i Åbo ledning[1]). Han deltog i Finska hushållningssällskapets värksamhet från dess stiftelse 1797 och blef snart en af dess stödjepelare, ja slutligen dess egentligen ledande personlighet. Han var den förste redaktören af sällskapets «dagbok»[2]). Stiftsbrödernas förtroende kallade honom snart till ännu mera omfattande värf. Mot slutet af 1799 valdes han af sina medbröder i Åbo stift till revisor i riksgäldskontoret och kort därefter, medan han sedan början af 1800 för revisionen vistades i Stockholm, af prästerskapet i södra delen af Åbo stift att jämte professor Gustaf Gadolin vara fullmäktig vid riksdagen i Norrköping år 1800. Han erhöll vid riksdagen flere bevis på sina ståndsbröders förtroende, blef ledamot af bankutskottet, ecklesiastikutskot-

[1]) Medd. af lektor G. Cygnaeus.

[2]) G. Cygnaeus: K. Finska Hushållningssällskapet 1797—1897 sid. 150.

tet och komitén för granskning af profhandboken samt valdes, ehuru ännu jämförelsevis ung prästman och för första gången närvarande i ståndet, till ledamot af sekreta utskottet efter biskop O. Wallqvist, som under riksdagens lopp aflidit. I detta utskott yttrade han sig, så vidt protokollet anger, icke en enda gång, troligen emedan han ansåg sig böra iakttaga all försiktighet, då konungen ständigt var närvarande. Däremot afgaf han såväl vid ståndets som ecklesiastikutskottets sammanträden flere yttranden, som oftast med hans egen hand utskrifna ådagalägga en frisinnad ståndpunkt i frågor rörande kyrkans ställning och en grundlig kunskap om hennes kamerala förhållanden. Han lämnade riksdagen, som fortgick från mars till juni, med en erfarenhet om representationsväsendets former och vilkor, som sedermera kom honom till nytta, då han vid Borgå landtdag innehade den ledande platsen i prästeståndet[1]).

År 1801 blef han ytterligare af sina stiftsbröder vald till en af revisorerna af riksbanken och riksgäldskontoret och utgaf såsom bilaga till Åbo domkapitels cirkulärbref en detaljerad berättelse, i hvilken han med klarhet och insikt framhöll de omständigheter, som borde gifva förtroende till bankens soliditet och förmåga att fullgöra sina förbindelser.

I samband därmed må nämnas, att han äfven inom sällskapslifvet i Åbo utöfvade ett lifgifvande och sammanhållande inflytande. Från ungdomen vän och idkare af musikaliska öfningar tog han initiativet till stiftandet af Musikaliska sällskapet i Åbo, hvars förste sekreterare han var. Flöjten, som han i Gamla Karleby lärt sig att behandla, var fortfarande hans instrument. Tengström var äfven själen i ett 1798 i Åbo bildadt Läsesällskap, som hade regelbundna sammanträden för sällskaplig samvaro, prenumererade på tidningar och tidskrifter m. m. Tengström, som

[1]) Vid återkomsten från riksdagen hälsades Tengström af Mikael Choræus i ett poem, som är förf. i «juni månad 1800» och infördes i Åbo tidn. d. 20 sept. 1800 n:o 41. Dikten ger en vacker bild af Tengströms hemlif. Om Tengströms värksamhet vid riksdagen har jag lämnat närmare upplysningar i den i Inledningen nämda upps. om Tengström vid riksdagen i Norrköping i Förh. och upps. 11.

var lifligt intresserad för saken, handhade så godt som ensam detta sällskaps angelägenheter[1]).

Det oaflåtliga sysslandet med tjänsteangelägenheter och löpande bestyr var ej sällan tröttsamt, och i sina bref klagar han alt oftare öfver bristande tid för vittra värf. Betecknande äro följande ord ur ett bref till Gjörwell af d. 20 oktober 1800, hvilket handlar om önskligheten af att ett herdaminne för Åbo stift blefve utarbetadt:

Vore jag ledig från hundra andra göromål, skulle jag visserligen ej länge besinna mig på en sådan entreprise; men då man redan är så med sysslor och affärer belastad, att den ihärdigaste arbetsamhet ej vill förslå till deras vård, kan det väl vara förlåteligt att litet besinna sig, innan man vågar ingå i något nytt engagement. Jag skall emellertid ej glömma saken. Att utvidga planen medger min tid än mindre, hälst under brinnande termin, då mina studenter och präster rycka mig dageligen i rocken än till höger och än till vänster, och dem jag både af plikt och böjelse är skyldig den första uppmärksamheten.

Det var endast under ferietiderna på S:t Marie prästgård, som han numera odeladt kunde egna sig åt historiens och sånggudinnans tjänst, men så lifligt var hans intresse, att han äfven därutöfver fann mellanstunder för literaturen.

I Åbo tidning var han ännu mera än förut värksam. Det 1789 nedlagda företaget återupptogs 1791 under hans ledning, hvarför han författade företalet och sedermera redi-

[1]) Läsesällskapet sammanträdde från 1 jan. 1799 tvänne aftnar i veckan kl. 3—7 i Finska Hushållningssällskapets lokal enl. *G. Cygnaeus* a. st. sid. 118. Det fortbestod 1799—1822 och räknade talrika medlemmar ur alla bildade klasser samt ägde ett godt förråd af tidskrifter jämte andra literära och vittra värk. Det var i fullaste flor under första åren af 1800-talet. *Wilh. Lagus:* Strödda blad III sid. 5, 6. 1813 var Läsesällskapet temporärt upplöst, men återupprättades s. å. enl. kungörelser i Åbo Allmänna Tidning 1813 n:o 137 och 142. Ännu efter denna tid var Tengström själen i läsesällskapet.

gerade årg. 1791—1793, i hvilka han orubbadt bibehöll publikationens halft vittra och halft lärda karaktär. Bland poetiska bidrag af hans hand märkas sånger till glädjens, kärlekens och minnets lof, fabler, epigram och psalmer, stycken, som så olika de än äro till innehållet, nästan alla hafva en vacker och ren diktion. Hans alt mera djupgående studier inom det finska universitetets historia gåfvo ämne till talrika meddelanden. Ej sällan förekomma minnesteckningar öfver aflidna landsmän och notiser om Musikaliska sällskapet i Åbo. Bland uppsatser, som kunde kallas ledande artiklar, framstår *Reflexioner öfver fruntimmers seder och uppfostran* (årg. 1793 n:o 17—36), däri han i kvick och lekande form yrkar att den unga kvinnans uppfostran skall leda till en djupare bildning än förut varit fallet.

I längden kunde han emellertid icke ägna tidningen den omsorg den enligt hans mening kräfde. De till alt större antal ingående historiska bidragen tycktes icke häller falla läsarne rätt i smaken. Han lämnade därför från och med början af 1794 den egentliga redaktionen i andras, i främsta rummet Franzéns händer, men bidrog äfven därefter flitigt, bl. a. med artiklar i ekonomiska frågor t. ex. med en i årg. 1797 införd «Underrättelse om sättet att uppodla kärr och mossar till åker och äng», en uppsats, som lästes med intresse och hvars anvisningar följdes på många håll [1]). Om sin ställning till tidningen yttrar han i bref till Gjörwell af den 20 februari 1798:

Franzén har nu mesta besväret med redaktion, hvari dock prof. Porthan och jag tidtals deltaga, så mycket våra många öfriga sysslor tillåta. För debitens skull har man måst menagera med införandet af historiska handlingar, hvarför de sista årgångarna ej så mycket som de förra kunna intressera häfdatecknaren.

I bref af d. 4 oktober 1802 klagar han öfver svårigheten att «få in biografier öfver bortgångna landsmän» och

[1]) G. Cygnaeus: K. F. Hushållningssällskapets historia sid. 86.

tillägger: «slika mödosamma anstalter äro ej i Franzéns smak».

Under år 1803 tog den nya literaturtidningen hela den tid han kunde ägna åt publicistisk värksamhet i anspråk. Bidragen till Åbo tidning voro därför nu och äfven senare jämförelsevis sparsamma, men han bibehöll dock alltid sin förkärlek för detta blad, som uppkommit under hans ungdom och hvaråt han egnat en ej ringa del af sin mannaålders arbete. Han publicerade ännu efter 1809, oaktadt tidningen helt och hållet förändrat karaktär, i densamma då och då poetiska bidrag.

Vid sidan af Porthan var sålunda Tengström den värksammaste upprätthållaren af detta vårt första publicistiska organ. Han ägde i hög grad en publicists egenskaper: mångsidiga kunskaper, lätthet att bedöma personer och förhållanden samt en klar och anslående stil. Han uppskattade också högt den publicistiska värksamhetens betydelse för spridande af kunskaper och bildning. Men det område, inom hvilket han kunde röra sig, var genom de rådande politiska förhållandena begränsadt. Den stränghet, hvarmed tidningarna öfvervakades, förbjöd all sträfvan att invärka på den politiska utvecklingen eller väcka politiska intressen hos läsarne, och äfven i skrifsättet ansåg man sig, såsom Tengström i bref till Gjörwell af d. 24 november 1803 uttrycker sig, tvungen att vidhålla «en jämn och enkel styl».

En ny impuls till literär värksamhet fann Tengström i familjelifvet, hvars omsorger och fröjder alt mera togo honom i anspråk i den mån familjemedlemmarnas antal ökades. Hans första barn, sonen *Karl Jakob,* föddes 1788 och följdes af fem syskon, den sista född 1803 [1]). «Jag är far», säger han i Företalet till *Läseöfning för mina barn* (1795). «Den heliga skyldigheten har således ålegat mig att sörja för mina barns uppfostran, att ge kunskaper åt deras förstånd och dygder åt deras hjärta. De uppnå snart den ål-

---

[1]) *Anna Carolina* f. 1790, *Johan Magnus* f. 1793, *Hedvig Maria* f. 1795, *Anton Fredrik* f. 1798, *Sophia Magdalena* f. 1803.

der, då de kunna lära läsa, och jag har följaktligen bort vara omtänkt att ge dem i händerna en till detta ändamål lämpelig lärobok». Förutom a. b. c. och siffrorna innehåller det lilla häftet om 95 sidor enkla berättelser på prosa, tänkespråk på vers och prosa, samtal om de nödvändigaste religionsbegreppen, små poetiska stycken, böner och psalmer, alt affattadt i en för barn om sex eller sju års ålder anslående, enkel och ren stil. Skickligt fortgår förf. från de lättfattligaste ämnen till stycken, som fordra någon större eftertanke. I religionssamtalen uppskjutas svårare frågor t. ex. om Kristi natur uttryckligen till en mognare ålder. Anmärkningsvärdt är äfven huru lyckligt Tengström här liksom i de af honom författade psalmerna i Åbo tidningar träffat psalmdiktningens enkla och allvarliga tonart. I företalet betecknar han utanläsning af böner och andra andaktsöfningar, som barnen ännu icke förstå, såsom en i hög grad skadlig osed, hvaremot han anser det vara nyttigt, att tänkespråk och sederegler läsas utantill till minnesöfning. Skriften emottogs med stor välvilja. Franzén skref i Åbo tidningar (1795 n:o 18, 19) en ganska utförlig och berömmande recension, däri «Läseöfning» framhålles såsom ett nytt uppslag inom barnliteraturen, med syfte att gifva barnet lärdomar och föreställningar, som det lätt kan fatta, i stället för att, såsom förut varit fallet, begynna med de abstraktaste lärosatser. Alla ömma föräldrar och goda barn stå, säger rec., i förbindelse till författaren och hans barn, för hvilkas räkning läroboken egentligen blifvit författad. — Nya upplagor af denna omtyckta barnbok utgåfvos 1798, 1801 och 1813. Dess i bunden form affattade «Tänkespråk», psalmer och böner har jag upptagit i min samling.

Tengström ville så mycket hällre skrifva en fortsättning till detta arbete som hans egna små växte upp och behöfde en läsebok, afsedd för en något mognare ålder. Redan 1796 tyckes han också varit i beråd att utgifva en sådan publikation, att döma däraf, att ett äldre titelblad jämte företalet till *Tidsfördrif för mina barn* är tryckt detta år. Men förmodligen fann han arbetet sedermera omoget, återgick till utarbetningen och var ännu i tre års tid syssel-

satt därmed, tils den nya barnboken om 152 sid. 1799 utkom med ett nytt titelblad, som infogades framför det gamla[1].

Tidsfördrifven, som med beröm omtalades i Stockholms Posten 1800 n:o 10, hafva, såsom afsedda att vara mindre en lärobok än en läsning till nöje och nytta för det uppväxande släktet, en mera literär karaktär än Läseöfning för mina barn. Uppfinningen är icke alltid självständig och i företalet åberopar Tengström «allmänt godkända tyska uppfostringsböcker», men behandlingen är alt igenom originel. Skillnaden i afseende å innehållet mellan denna barnbok och vår tids sago- och berättelseböcker för barn faller lätt i ögonen. Hos Tengström söka vi förgäfves troll, gastar och alt det underbara, hvarmed man numera invärkar på barnens fantasi och lockar dem till sig. Det öfvernaturliga kom med romantiken in i barnliteraturen och därmed ej sällan osunda och skadliga element. Tengströms Tidsfördrif röra sig däremot uteslutande inom den värld, som står barnet närmast: föräldrarna, syskonkretsen och anförvandterna. De förtälja konflikter, sorger och fröjder, som där inträffat, med det uttryckliga syftemålet att «göra dygdens bud antagligare och angenämare för barnaåldern och vår uppväxande ungdom». Den ständigt framträdande tendensen kunde möjligen göra dem enformiga, men detta motväges af deras förträfflighet i öfrigt: det enkla, synnerligen vårdade språket, den lifliga, målande skildringen och den rena anda, som genomgår det hela. Skickligt utbyter författaren då och då den vanligen berättande framställningsformen mot samtal, hvarjämte poetiska stycken infogas, dels såsom episoder i skildringen, dels äfven såsom fristående visor.

[1] Jag rättar härmed ett misstag i min förutnämda uppsats i Sv. Lit. s:ts i Finland Förh:r och upps:r 4 sid. 16, där jag, liksom äfven andra tidigare författare, missledd af det äldre titelbladet uppgifvit 1796 såsom året för utgifvandet af Tidsfördrifven. I ett i början af sommaren 1799 skrifvet bref till Gjörwell säger Tengström: «Med honom (Porthan) skickar jag 1 ex. af *tidsfördrifven för mina barn*, ej för Tit., men kanske för någon läsande dotterson, som lika med mina barn gärna torde höra sagor och läsa lite vers». Förhållandet med de båda titelbladen påpekas äfven i recensionen i Stockholms Posten.

Dessa till uppfattningen oskuldsfullt naiva och till formen lika enkelt som fint utförda dikter bibehålla ännu i dag sin fulla fägring. Några bland dem t. ex. «Den sena våren», «Vårvisa», «Barnen och insekterna» samt «Gossen och fjäriln» böra räknas bland den svenska diktkonstens pärlor. Barn lära sig dem ännu i dag med stort nöje utantill.

Denna i sitt slag förträffliga skrift vann en i vårt land ovanlig spridning. Nya svenska upplagor utkommo 1803 och 1813 samt en finsk upplaga 1836[1]). I Karl Collans «Läsebok för ungdom» finner man flere stycken hämtade därur. Ännu 1875 utgåfvos i Viborg på Gabriel Lagus' förlag «Jakob Tengströms skaldestycken för barn» i ett litet häfte, hvars innehåll delvis är valdt ur Läseöfning för mina barn, men till större delen ur Tidsfördrifven. Jag har, såsom i Inledningen antyddes, i den nu föreliggande samlingen upptagit Tidsfördrifven i betydligt vidsträcktare omfattning.

Frändskapen såväl till form som innehåll mellan visorna i Tidsfördrifven och Franzéns ur barnens lif hämtade sånger är omisskännlig, hvarvid man icke får tänka sig, att Tengström, såsom Gabriel Lagus trott[2]), imiterat Franzén, utan tvärtom att den yngre Franzén rönt inflytande af Tengström, ja till och med gått i skola hos denne. Tengström omfattade sin österbottniske landsman, alt från dennes ankomst till Åbo med en vänskap, som oaflåtligt växte och varade till lifvets slut, om han också ibland fann honom mindre företagsam i lifvets alldagliga bestyr[3]). Att han tidigt hade öga för Franzéns poetiska begåfning och uppmuntrade honom att ägna sig åt skaldekonsten, framgår af följande ord, skrifna till Gjörwell d. 12 februari 1794, efter det Franzén, ännu icke 22 år gammal, nyligen af Svenska akademin fått

---

[1]) Den finska upplagans titel är «Ajanviete lapsille». Öfversättaren *Tarvanen* (O. Tandefelt) har utelämnat så godt som alla dikter.

[2]) Den svensk-finska literaturens utveckling II sid. 71.

[3]) «Hans karaktär är den honettaste i världen, men kommissioner och korrespondans äro ej hans sak. Jag håller af honom öfver alt hvad jag det kan uttrycka», heter det i bref från Tengström till Gjörwell af d. 4 sept. 1798.

det Lundbladska priset: «Med innerlig fägnad ser jag vår unga, kvicka och beskedliga Franzén utmärka sig så lyckeligen i vår vitterhet och hedra både mig, akademin och nationen. Han är österbottning och uleåbo, således min landsman, hvilken jag i många år både känt, handledt och uppmuntrat att gå den väg han nu så lyckeligen beträder». Någon närmare upplysning om arten af denna ledning, som kanske stod i samband med redaktionen af Åbo tidningar, hafva vi icke, men utan fara för misstag kunna vi anse att Tengströms formtalang invärkade på Franzén. Måhända har äfven Franzéns sinne för hemlifvets poesi uppspirat under umgänget med Tengström, dock så att hans inspiration icke därför behöfver tänkas mindre originel. Franzén var genom sitt lynne böjd att besjunga sorgerna och fröjderna vid den husliga härden, och dessa ämnen lågo nära till hands på en tid, då yttrandefriheten i frågor rörande det offentliga lifvet var kväfd genom det strängaste tvång.

Tidsförhållandena under Gustaf IV Adolfs ljusskygga regering voro äfven orsak till att sällskapsvisan vann en annars okänd popularitet, ty i sången, som sjöngs vid glaset i den förtrogna vänkretsen, sökte man tröst för det tryck, som rädde i staten och samhället. Det fans knapt någon skald, som icke diktade till vinets och kärlekens lof, och vi böra snarare i denna allmänna tidsriktning än i en ömsesidig direkt invärkan se orsaken till att Tengström och Franzén nästan samtidigt författade dryckesvisor, hvilka höra till tidens yppersta. Tengström är på detta fält snarare Franzéns öfverman än tvärtom, ty den otyglade lifsglädjen strömmar kraftigare fram hos Tengström, som går fri från den moraliska bottensats, som ej sällan hos Franzén värkar afkylande. Jag tänker härvid närmast på dryckessången «Mer lycklig än Kresus de lydiers kung», som är ett mästerstycke inom denna gren af poesin genom uttryckets kraft och stämningens uppsluppenhet. Buren af O. Åhlströms melodi har dikten, som enligt hvad traditionsvis berättats blifvit nedskrifven vid en glad sammankomst inom prästeståndet vid riksdagen i Norrköping, gått från släktled till släktled och ännu under senaste tider lefvat i oförsvagadt

minne hos många äldre personer. Jag inför denna sång bland «Valda dikter» jämte Tengströms öfriga dryckesvisor, hvilka mera närma sig till sällskapsvisans vanliga tonart. «Mer lycklig än Kresus», som ingår i Åbo tidning 1802 n:o 2 under titeln «Sällskapsvisa», finnes i Min Rimsamling i ett första koncept, som talar om den säkerhet och snabbhet, hvarmed dikten blifvit nedskrifven. Jag har trott mig böra här införa detta koncept samt Åhlströms melodi såsom bilagor[1]).

I ännu en gren af lyrisk diktning anslog Tengström toner, som i skönhet och kraft öfverträffade hvad hans diktkonst förut skapat: i sången vid de dödas grafvar. Kraftfullt och manligt tecknade han i minnessången öfver Johan Henrik Lidén, den ädle forskaren, som under ett af plågor hemsökt lif offrade sina sista krafter åt vetenskapen. Han gaf genom denna dikt, som infördes i Åbo tidning 1793 n:o 24 och för hvilken han emottog loford af Gjörwell, uttryck äfven åt sin personliga tacksamhet till en man, som vänligt uppmuntrat honom särskildt vid författandet af Minnet öfver Terserus. Mäktigt klingade hans lyra vid underrättelsen om vännen och läraren Johan Henrik Kellgrens död. Där ligger en sällsynt styrka och värme i hans minneskväde, som, jämte en kort erinran om att det var i Åbo, som Kellgrens skaldegåfva först utvecklade sig, infördes i Åbo tidning 1795 n:o 24 såsom «en hjärtats, icke snillets gärd åt en begråten vän». Uttrycket för känslan är ännu i dag fullt friskt och lefvande t. ex. i de ord, som skildra Kellgrens betydelse för den svenska diktkonsten:

Hvem dristar dessa toner härma
Och dessa manliga behag
Och denna bildningskraftens värma
Och dessa snillets mästardrag,
Som stadgat svenska smakens lag

---

[1]) Detta stycke är icke upptaget i W. Lagus förteckning i Vetenskapssocietetens Bidrag 17. I konceptet står *Croesus*, i Åbo tidning *Kresus*.

Och lockat snillen fram i dagen
Att skapa nya skaldeslag
Och nya offer åt behagen[1]).

Tengströms gamla håg för psalmdiktningen hade vunnit ökad styrka under det dagliga sysslandet med prästerliga värf. Han uppkastade en plan att utarbeta en ny svensk psalmbok och gjorde förarbeten därtill, hvilkas frukter framträdde i ett antal i Åbo tidningar 1792 och 1793 införda psalmer, till stor del imitationer eller öfversättningar från tyskan. En from och sedligt ren världsåskådning uttalar sig i dem, medan däremot dogmatiska ämnen undvikas. Den stora planen kunde icke fullföljas, ehuru Tengström i Franzén sökte och fann en medarbetare[2]).

Under perioden 1790—1803 nådde Tengström sin högsta utveckling såsom vitterhetsidkare. Hans diktning är till formen renare och till innehållet originellare än förut, hvilket berodde ej blott på en mognad uppfattning af poesins väsen, utan äfven på de gynnsamma yttre förhållanden, som omgåfvo honom genom familjelifvets lycka och det dagliga umgänget med Porthan och den älskvärde Franzén. Men likväl betraktade han icke numera, såsom då han var en deltagare i de vittra samkvämen i Stockholm, skaldekonsten såsom en lifsuppgift. Ett uttalande i detta afseende utgöra några ord i det ofvan citerade brefvet till Gjörwell af d. 12 februari 1794, i hvilket han uttryckte sin glädje öfver Franzéns framgång såsom skald. Med anledning af att Gjörwell berömt hans minnessång öfver Lidén säger han: «Så mycken oförtjänt grannlåt för verserna öfver salig Lidén suprenerade mig, då jag länge sedan öfvergifvit alla pretensioner å Parnassen, nöjd att i däldens skugga och okänd någon gång få roa mig själf med skaldens lyra, utan att begära eller vänta allmänhetens uppmärksamhet å min tysta och okonstlade sång». Han lämnade platsen åt Franzén, som var mera

[1]) Sångerna öfver Lidén och Kellgren ingå bland Valda dikter.

[2]) W. Lagus: Skalden Johan Henrik Kellgrens finska lefnadsminnen sid. 296. Åbo tidning *1792* n:o 43, 46, 48, 51; *1793* n:o 2, 15, 28, 32.

lyriskt anlagd, medan reflexionen småningom tog öfverhand hos honom själf.

Däremot såg han i arbetet för Finlands historia alt mera sin literära hufvuduppgift och ägnade sig med växande energi däråt. I företalet till «Vita Rothovii» anger han den plan, efter hvilken han ärnade arbeta, med orden, att han ville följa den af honom högt älskade Porthan i spåren, om också icke med motsvarande steg, «och vid hans utmärkta förtjänster om fäderneslandets historia anknyta mina fortgående forskningar, i det att jag ville behandla de biskopars lefnadsförhållanden och minnesvärda öden, hvilka efter den vördnadsvärde P. Juusten innehaft den finska biskopsstolen». Han tillägger, att han därvid icke på något sätt skulle anse sig bunden af tidsföljden, utan snarare afse tillgången på vittnesbörd till belysande af deras värksamhet. Han ville således vara fri från på förhand gifna löften vid fullföljandet af sin plan, och i själfva värket hoppades han väl knapt på att hinna genomföra en fortgående skildring af våra biskopar från och med Juustens död 1576. Han grep emellertid raskt i med forskningarna om Rothovius, som han främst ville behandla, måhända därför att denne var en af Terseri närmaste föregångare, måhända äfven emedan Uppfostringssällskapet upptagit också detta ämne bland sina prisuppgifter, hvarför han till en början hade för afsikt att skrifva arbetet för dess räkning, ehuru han sedan föredrog den vanliga disputationsformen[1]. Länge syntes det honom vida mindre lockande att skildra den stränge administratorn Rothovius än den eldige, frisinnade Terserus. «Öfver Rothovius», skref han till Gjörwell i bref af d. 9 mars 1787, «lär föga någon minnesskrift inkomma. Hans förtjänster äro ej mycket att säga om. Äran af akademins inrättning i Åbo tillhör gref Brahe nästan hel och hållen. I stiftet vet man ej häller synnerligen att tala om hans öfriga förtjänster såsom biskop». Men

[1]) Om huru J. Bilmark gaf anledning till sällskapets åtgärd och om de föreskrifter om ämnets behandling, som meddelades allmänheten, se mitt arbete: Historiens studium vid Åbo universitet (Åbo universitets lärdomshistoria utg. af Sv. Lit. S:t i Finland 3) sid. 86, 87.

sedan han kommit in i arbetet, steg intresset. I postskriptum till ett bref till Gjörwell af d. 20 juni 1793 heter det redan: «Jag har samlat till en biografi öfver vår gamle biskop Rothovius, som förtjänte några ord mer än man härtilldags sagt om honom. Men materialier till en fullständigare lefvernesbeskrifning äro altför sparsamt att tillgå». Han bad Gjörwell meddela alt hvad denne kunde komma öfver rörande Rothovius och vände sig tillika, liksom tidigare i fråga om Terserus, till andra personer, af hvilka han trodde sig kunna få upplysningar. Professor E. M. Fant i Upsala, med hvilken han kände sig såsom landsman på grund af att dennes släkt härstammade från Finland, var en af hans förnämsta sagesmän, och af en ättling till Rothovius brukspatron Rothoff hoppades han vinna genealogiska upplysningar. Då dessutom ej obetydligt arkivmaterial var att tillgå i Åbo, var hans samling inom några år så pass fullständig, att han kunde skrida till utarbetandet af texten, som, såsom vanligt i denna tids disputationsliteratur, skrefs på latin.

Den första disputationspartikeln af *Diss. academica vitam et merita M. Isaaci B. Rothovii episcopi q. aboensis expositura* utkom 1796, och sedan fortgick publikationen kontinuerligt intill 1801, då nionde disputationspartikeln, fortfarande under Tengströms eget presidium utkom. Därefter afbröts utgifvandet, till följd af de omsorger, som åtföljde biskopsämbetet, men återupptogs 1808; partiklarna 10—16 utkommo under Franzéns presidium 1808—1810 samt 17 och 18 under J. Fr. Wallenius 1812 och 1813.

Disputationsformen och den latinska språkformen bidrogo till att detta Tengströms andra historiska arbete i literärt hänseende blef mindre tilldragande än biografin öfver Terserus. Vita Rothovii saknar dessutom, kanske till följd af att disputationspartiklarna utkommo med mångåriga mellantider, enhet i kompositionen. Hufvudpersonen träder i en stor del af arbetet i bakgrunden, medan förf. uppehåller sig vid universitetets lärare eller vid allmänna förhållanden ur det samtida lärdoms- och bildningslifvet. Men detta oaktadt är boken, som innehåller en mängd viktiga bidrag till den finska kyrkans, skolans och universitetets

historia, en af vår literaturs värdefullaste skatter. Den är en lika pålitlig som ovärderlig källa för hvar och en, som vill vinna inblick i vårt andliga lif på en tid, då det klädde sig i former, som sedermera under två århundraden blefvo bestående.

Knapt var manuskriptet till detta värk, som jämte minnet öfver Terserus är Tengströms historiska hufvudarbete, så pass utarbetadt, att tryckningen kunde påtänkas, innan han återvände till Terserus, hvars biografi han ytterligare ville komplettera genom att utgifva aktstycken, som han efter bokens utkommande lyckats öfverkomma. Domprosten Älf var därvid återigen den medhjälpare, på hvars beredvilliga tillmötesgående han räknade. I ett bref till denne af 12 juli 1798 säger han sig samla «ytterligare upplysningar om denne märkelige man och hans deltagande i sitt tidehvarfs märkeliga händelser, hvilka Collectanea jag disputationsvis med noter ärnar framdeles utgifva, så snart jag hunnit fulländа min på lika sätt utgående biografi öfver biskop Rothovius». Någon disputationsserie af detta slag kom icke till stånd, men Tengström lät dock, med den ihärdighet, som karaktäriserade honom såsom forskare, sin plan icke helt och hållet falla. I hans senare utgifna «Handlingar till upplysning af Finlands kyrkohistoria» ingår en vidlyftig serie värdefulla aktstycken till belysning af Terseri religionsprocess och lefnadsomständigheter.

Tillika hade han andra smärre historiska arbeten under hand. År 1793 valdes han till medlem af Vitterhets, Hist. och Ant. Akademin och höll där 1795 ett väl affattadt inträdestal «*Om de forna finnars nöjen och tidsfördrif*», hvilket (publ. 1802 i ak. handl. d. VII) kan anses såsom en återklang af Porthans forskningar snarare än såsom resultatet af självständigt arbete. Den finska runosångens egendomliga art åskådliggöres här genom bifogade melodier. I Åbo tidningar meddelade han historiska uppsatser och urkunder, hvilka till största delen beröra ämnen, som stå hans biografiska arbeten nära. Bland handlingar om Terserus samt bidrag ur Åbo hofrätts och domkapitels arkiv märkas *Underrättelser om tillståndet i Finland under de svåra miss-*

växtåren 1695—97, som innehåller statistiska upplysningar om hungersnödens härjningar (1793), och *Anmärkningar om de i äldre tider till Finska församlingens tjänst genom trycket utgifna skrifter* (1796), som är ett sakrikt utkast till behandling af ett för vår finskspråkiga literaturs historia betydelsefullt ämne. I likhet med Porthan skref Tengström för tidningarna små biografiska uppsatser och i förening med honom uppkastade han planen till en omfattande historia öfver Åbo akademi, för hvilken materialierna redan till icke ringa del synas varit samlade. Porthan skulle behandla den yttre, administrativa utvecklingen, Tengström det andliga lifvet. Ett af Porthan författadt fragment «Kort historia öfver k. akademin i Åbo» ingick i Åbo tidningar 1799, men därefter afstannade företaget, och efter Porthans död blef det icke vidare fråga om dess återupptagande. Tengström har i «Vita Rothovii» infört det viktigaste af hvad han för ändamålet samlat.

I bref af den 20 juni 1800 uppmanade Gjörwell Tengström att skrida till författandet af en stiftsmatrikel öfver Åbo stift, likartad med dem som utkommit öfver särskilda svenska stift. Tengström var lifligt intresserad för saken, men trodde sig icke kunna gripa sig an därmed, såvida icke tillräckligt och pålitligt biträde var att påräkna. I ett bref af 20 oktober 1800 tackar han Gjörwell för att denne sändt Upsala stifts matrikel såsom modell, men tillägger följande ord, som gifva oss en föreställning om huru sliten han var bland mångfaldiga dagliga värf:

«Vore jag mer ledig ifrån 100 andra göromål, skulle jag visserligen ej länge besinna mig på en sådan entreprise; men då man redan är så mycket med sysslor och affärer belastad, att den ihärdigaste arbetsamhet ej vill förslå till deras vård, kan det väl vara förlåteligt att litet besinna sig, innan man vågar ingå i ett nytt engagement. Jag skall emellertid ej glömma saken. Att utvidga planen medger min tid än mindre, hälst under brinnande termin, då mina studenter och präster rycka mig dageligen i rocken än till höger och än till vänster, och dem jag både af plikt och böjelse är skyldig den första uppmärksamheten».

Löftet att icke glömma saken höll han sedermera, såsom vi skola finna, till fullo. Han lät i öfrigt de mångfaldiga göromålen icke hindra sig att taga initiativet till ett vida större literärt företag än den ifrågasatta stiftsmatrikeln. Det är nämligen Tengström, som äran tillkommer af att Allmän Literaturtidning, som måhända kan betraktas såsom det vackraste uttrycket för det literära lifvet i Åbo, kom till stånd. Porthan benämner honom uttryckligen «förslagets upphofsman och hufvuddriffjädern i hela vårt företag med tidningen». Om hans lifliga intresse för saken talar äfven hans korrespondens med Gjörwell och E. M. Fant, i hvilka han hoppades finna värksamma medarbetare. I bref till den förre af 4 okt. 1802 anger han det gagn som åsyftades med orden, att det här gälde att befrämja «en god sak, hvarvid man ej må tänka på annan vinning än den att kunna gagna och upplysa våra unga studerande isynnerhet, som numera äro och blifva idioter i hela vår nyare Historia Litteraria, om ej ett inländskt lärdt veckoblad kan komma dem i händerna». Han var icke blind för de svårigheter, med hvilka en sådan publikation under de rådande små förhållandena var förbunden, men litade på medarbetarnes uppoffrande intresse. «Magister Frenckell», skref han d. 20 september 1802 till Fant, «ger oss 100 rdr pro labore eller rättare till journalers inköp, korrespondens och andra små omkostnader, således är här ej fråga om någon annan båtnad för oss än att kunna göra något för allmänt gagn, för hvilket ändamål herr doktorn med oss har gemensamt intresse». Utsikterna voro emellertid icke så alldeles dåliga, ty d. 16 december 1802 kunde han meddela Fant: «omkring 150 prenumeranter lära härtils anmält sig». Själf var han besluten att med all kraft arbeta för tidskriften, hvilken han ville göra till en centralorgan för det literära lifvet icke blott i Finland, utan i hela riket.

Jag bör, innan jag öfvergår till det följande skiftet af Tengströms lif, nämna att han jämte sina kolleger Franzén, J. Gadolin och Porthan var medlem af det 1797 i Köpenhamn stiftade Skandinaviska Literatursällskapet, som värkade för befrämjande af den literära förbindelsen mellan de

skandinaviska länderna samt att han enligt Anteckningarna skref afhandlingar och recensioner i den i en tolerant, med hans egen uppfattning öfverensstämmande anda redigerade «Journal för präster», som utkom i Linköping 1797 och 1799. Då artiklarna i denna publikation icke äro signerade, är det svårt att afgöra hvad som härrör från Tengströms hand, men måhända var han här liksom på andra håll en produktiv medarbetare.

Från denna tid togs Tengström, som redan förut blifvit indragen i praktiska värf, alt mera i anspråk för administrativa och politiska uppdrag. En man med hans utmärkta begåfning för värksamhet på lifvets olika områden, kunde icke under de rådande små förhållandena undgå att tillmötesgå samhällets olika kraf. Den fosterländska literaturens vänner måste beklaga den förlust hon därigenom led, men vi böra å andra sidan tacksamt erkänna den betydande bärvidden af hans värksamhet inom det praktiska offentliga lifvet.

IV.

Lif och värksamhet 1803—1832.

I ett bref till Gjörwell af 6 december 1802 skref Tengström om biskopsvalet, som i ledighet efter biskop Jakob Gadolin då pågick i Åbo stift:

Så mycket man af redan inkomna underrättelser om biskopsvalets förlopp kan gissa till få domprosten, jag och dokt. Pihlman förslaget. Utgången står i Herrans nådiga hand, till hvars visa och nådiga välbehag jag mig med stilla förtroende öfverlåter, nöjd med hvad i ena eller andra fallet hända kan och färdig att följa hans skickelse.

Valet ledde till att Tengström bland de nämda erhöll andra förslagsrummet [1]). Han var den utan jämförelse i skicklighet och förtjänst främste, och då han dessutom såväl annars som genom de uppdrag han såsom revisor och riksdagsman handhaft i Stockholm var väl bekant för höga vederbörande, torde å högsta ort knapt funnits tvekan om att icke den främsta platsen i den finska kyrkan skulle gifvas åt honom. Den 15 februari 1803 utnämdes han till biskop i Åbo stift, hvarmed följde Pargas församling såsom annex. Å Pargas prästgård tillbragte han sedermera intill slutet af sitt lif somrarna i kretsen af sin familj och sina öfriga anförvandter, och traditionen å orten förtäljer ännu i

[1]) Domprosten Cavander, Tengströms forne lärare i Vasa, fick 189, Tengström 183 och Pihlman, kyrkoherde i Eura Åminne, 134 röster; i öfrigt gåfvos spridda röster åt särskilda personer. (Åbo tidn. 1803 n:o 2).

dag talrika drag ur biskopens sommarlif i Pargas vackra skärgård med fiskefärder och andra landtliga nöjen.

Bland rikets biskopar intog Tengström från början en bemärkt plats. Han uppfördes 1804, efter lottning med andra som erhållit lika många röster, på tredje förslagsrummet till det då lediga ärkebiskopsämbetet, fick röster vid biskopsvalet i Linköpings stift 1805, utnämdes 1805 till ledamot af k. Nordstjerneorden samt kallades enligt Anteckningarna «i nåder d. 12 juni 1807 att biträda vid det då förväntade kongl. barnets dop; och då en svår åkommen frossa hindrade denna färd, befaldes Tengström ånyo öfverkomma till Stockholm för att vara tillstädes vid drottningens förestående kyrktagning, hvartill han sig ock instälde». År 1805 deltog han för tredje gången såsom stiftsfullmäktig i revisionen af banken och riksgäldskontoret, hvarom han återigen såsom bihang till Åbo domkapitels cirkulärbref publicerade en sakrik och klart affattad berättelse [1]).

De nämda cirkulärbrefven gifva rika vittnesbörd om den raskhet, med hvilken Tengström, så snart han öfvertagit biskopsvården, grep in i kyrkans och skolans lif. Genomförandet af en god ordning i alla förhållanden var ett af hans hufvudsyften. Han gaf noggranna föreskrifter om huru prästerna borde sköta kyrkornas ekonomi, om utgifvandet af betyg, om läsförhör samt om själavården i församlingarna. Pastoraterna klassificerades för ordnande af det prästerliga befordringsväsendet. Kontraktsprostarnes åligganden i afseende å inspektion och vård af församlingarna faststäldes. Förordningar utfärdades om skolexamina, om rektorernas räkenskaper och om andra skolans ordning rörande förhållanden. För att bereda barn af finska talande föräldrar tillfälle att begagna sig af undervisningen i katedralskolan i Åbo, delades denna skolas lägsta klass i två afdelningar, af hvilka den ena skulle bestå af gossar med finskt modersmål. En ny klass, afsedd för elever som

[1]) Linsén omnämner i sitt Minnestal att konungen erbjöd Tengström Töfsala pastorat såsom personligt prebende, men att Tengström afböjde med förslag att det borde åtfölja biskopsstolen såsom annex, hvilket onådigt upptogs af Gustaf IV Adolf.

ville egna sig åt praktiska yrken, inrättades. Hvad som icke genom reglementerande bestämningar kunde ernås, sökte Tengström vinna under form af råd och vänliga samtal. Det är betecknande att protokollet öfver det märkliga prästmötet i Åbo 16—20 september 1807, det första som Tengström sammankallade, på slutet innehåller särskilda öfverenskommelser, som «med lofvärd samdräkt och förtrolighet» träffades under samtal mellan biskopen och de församlade prästerne, hvilket fortgick tils tiden var «långt in på aftonen förliden». Under denna ordnande värksamhet, som grundlade en stor del af de ännu i vår kyrka bestående förvaltningsformerna, förblef Tengström såväl af princip som böjelse human i sitt förhållande till kyrkans och skolans män. «Jag har», skref han senare till Rehbinder, «varit i tillfälle att både gifva och emottaga så kallade skrapor och jag försäkrar herr Baron af mångårig erfarenhet, att de sällan medfört det gagn man därmed åsyftat, väl förbittrat, men sällan förbättrat, mer förlamat än stärkt känslan för en rättskaffens utöfning af ämbete och plikt» [1]).

Såsom biskop var Tengström äfven prokansler för universitetet, som i honom hade en lika värksam som intresserad ledare. Han förde ordet vid så godt som hvarje af det akademiska konsistoriets sammanträden. I frågor af vikt plägade han afgifva utförliga yttranden, hvilka, skrifna med hans karaktäristiska handstil, äro bifogade till protokollen. Ej sällan redigerade han skrifvelser, som afgingo till högre ort och någon gång skref han t. o. m. ut protokollet. Påskyndandet af de akademiska ärendenas behandling genom en lämplig arbetsfördelning och slutförandet af den 1802 grundlagda akademibyggnaden voro särskildt föremål för hans omtanke.

Det låg Tengström både såsom biskop och prokansler

[1]) Tengström till R. H. Rehbinder d. 12 febr. 1819. Cirkulärbrefven tjänade bl. a. till att upprätthålla och lifva prästerskapets literära intresse. Oaflåtligt inbjödos prästerna genom dem till subskription på nyutkomna teologiska och literära värk samt tidskrifter. Så t. ex. uppmanades prästerskapet genom cirkulär af 2 dec. 1818 till prenumeration på den bebådade nya tidskriften Mnemosyne.

om hjärtat att värka för utbildandet af dugliga lärare för kyrkans och skolans tjänst, hvilket syfte bäst kunna ernås genom inrättandet af ett seminarium för blifvande lärare och ett annat för blifvande präster. Han vann de bägge konsistorierna för saken och framlade i juni 1806, då kanslern grefve C. A. Wachtmeister besökte Åbo, inför denne ett detaljeradt projekt, som så mycket mera vann kanslerns bifall, som Tengström funnit utväg till de båda nya läroinrättningarnas upprätthållande medels till största delen redan förut förhandenvarande och disponibla krafter. Kanslersgillet, som handhade vården om uppfostringsvärket, uttalade sig synnerligen gynnsamt, och redan d. 15 oktober 1806 kunde domkapitlet i cirkulärbref meddela instruktionerna för de båda seminarierna, hvilkas värksamhet Tengström sedermera med ständigt vaken blick följde [1]).

Dessa ämbetsomsorger hindrade icke Tengström att flitigt medarbeta i Finska hushållningssällskapet. År 1801 inlämnade han till sällskapet såsom prisskrift *Försök till lärobok i landthushållningen för finska bonden,* som belönades med högsta priset, dock utan att han anmälde sig såsom pristagare. Den lilla redigt uppstälda och praktiskt affattade skriften om 88 sid., åt hvilken han i Anteckningarna gifvit namnet «Åkerbruks-katekes», trycktes första gången på svenska i Åbo 1803 och andra gången 1844 samt utkom äfven i finska upplagor 1844 och 1846, alt på hushållningssällskapets förlag, äfven detta en ovanlig framgång. Förf. undanbad sig att omnämnas på titelbladet. Af större literär betydelse är hans svar på sällskapets prisfråga *Om Ahlmanska sockne-skolornes tjänligaste inrättning,* som likaså inlämnades utan anspråk på pris. Denna skrift om 70 sid., som författades 1802 och utgafs 1804 jämte ett af Jakob Bonsdorff författadt svar på samma prisfråga, är rik på synpunkter i fråga såväl om allmogens undervisning i kunskapens enklaste element som dess handledning till insikt i jordbruket. Tengström yrkar att jämte de ahl-

[1]) Närmare upplysningar därom finnas i domkapitlets och consistorii academici akter, i K. G. Leinbergs «Handlingar rörande Finska skolväsendets historia» andra samlingen samt i F. L. Schaumans program till L. J. Stenbäcks professorsinstallation 1855.

manska sockenskolorna en praktisk jordbruksskola må inrättas på ett för ändamålet inköpt hemman. Därigenom skulle, säger han, något värkligt och varaktigt göras för den finska hushållningens uppkomst. Hans tanke, hvars genomförande hade fordrat stor omsorg och ej ringa ekonomiska tillgångar, blef ej realiserad, men vittnar om hans säkra blick äfven på detta håll för de praktiska behofven. Öfver hufvud önskade han att hushållningssällskapet skulle utvidga sin nyttiga värksamhet.

I samband härmed må nämnas, att han 1803 utnämdes till medlem af strömrensningsdirektionen för Finland, hvars uppdrag närmast gick ut på rensning och kanalisering af Kumo älf, ett företag som till en början drefs med stor raskhet, men genom 1808 års krigshändelser afbröts och sedermera icke kunde slutföras.

Tengström afstod, oaktadt sin nya ställning, icke från de literära sträfvanden, som varit hans ungdoms och mannaålders älsklingssysselsättningar, och främst ägnade han sin uppmärksamhet åt Allmän Literaturtidning, där han på en gång var hufvudredaktören, som kring företaget lyckades samla en mängd dugliga krafter, och den flitigaste bidragaren. Det stora antal sakrika och omsorgsfullt affattade uppsatser han midt under löpande bestyr och biskopsämbetets nya omsorger publicerade i halfveckoskriften, talar mera än något annat om snabbheten och lättheten i hans författarskap. Man har anmärkt att han i sällsynt mått besatt «förmågan af själfbehärskning, parad, oaktadt lynnets eldfängdhet, med den humanaste framställningsgåfva så i tal som skrift» och att för honom gälde «leniter in verbis» kanske ännu mera än «fortiter in re» [1]. Detta kan särskildt sägas om hans i Literaturtidningen införda recensioner af teologiska arbeten, hvilka synbarligen äro skrifna mera för att hos läsaren väcka literärt intresse i historiskt upplysande eller refererande syfte, än för att kämpa för egna åsikter. Dock dolde han icke sin ståndpunkt såsom vän af forsk-

[1]) Wilh. Lagus: Åbo Literaturtidnings undergång: Strödda blad III sid. 12.

ningens frihet äfven i teologiska ämnen, och det var därigenom som han råkade i polemik med biskopen i Visby Joh. Möller, hvars Läsning i blandade religionsämnen han vidlyftigt, och i den mest välvilliga afsikt granskade. Polemikens gång är af annan hand i ingående framställning återgifven [1]), hvarför den här endast behöfver omnämnas. Tengströms undfallande hållning gentemot motståndarens beskyllningar för neologiskt och irrlärigt tänkesätt berodde väl ej mindre på de tryckande censurförhållandena än på hans ringa böjelse att i rent dogmatiska frågor precisera sin ståndpunkt. Jämte det han följde med den teologiska literaturen meddelade han sina läsare fortlöpande underrättelser om undervisningsvärken isynnerhet i Frankrike, där en nyorganisation af undervisningen försiggick under ledning af Bonaparte, hvars geni Tengström beundrade, medan han dock hyste tvifvelsmål om möjligheten för honom att i längden upprätthålla sin ställning. Bland biografiska bidrag af Tengströms hand framstår den innehållsrika Lefvernesbeskrifningen öfver morbrodern Anders Chydenius (i n:o 58), där en varm beundran döljer sig bakom det måttfulla, kortfattade uttryckssättet. Denna uppsats har sedermera anlitats för alla följande lefnadsteckningar öfver den betydande mannen. Till och med framgår ur Literaturtidningen huru uppmärksamt Tengström höll sig au courant med den ekonomiska literaturen. Mindre märklig är i detta afseende en recension (i n:o 91) öfver ett från franskan öfversatt arbete: «Undervisning för fårherdar och hjordägare», men i en uppsats om H. Thorntons «Enquiry into the Nature and Effects of the Paper Credit of Great Britain» (i n:o 95), gör rec. träffande anmärkningar om stats- och bank-krediten samt ådagalägger ohållbarheten af den ännu allmänt antagna teorin om handelsbalansen [2]).

Huruvida ett så pass stort anlagdt företag som Litera-

---

[1]) Wilh. Lagus: Åbo Literaturtidnings undergång: Strödda blad III sid. 12.

[2]) Tengströms uppsatser i Allmän Literaturtidning äro förtecknade af Wilh. Lagus i «Förteckning öfver författarne i Allmän Literaturtidning» (Finska Vet. soc:s Bidrag 24).

turtidningen hade kunnat hålla sig länge uppe i Åbo kan vara tvifvelaktigt, men säkert är att Tengström icke skulle svikit och att han kände det såsom en af sina största missräkningar, att Literaturtidningen, som dock äfven i ekonomiskt hänseende gaf anledning till förhoppningar, med slutet af år 1803 måste upphöra. Det öde, som träffade Gjörwells öfversättning af Patriotisk katekes af Siede, för hvars spridning han åtagit sig att värka i Finland, men som 1803 blef förbjuden och indragen, var ett dåligt omen. Emellertid utfärdades kungörelser om tidningens utkommande för följande år, men löftet återkallades genom annons af d. 23 dec. 1803, där det talades om att nya och oförmodade hinder å postkontoren yppats, medan dock den egentliga orsaken låg på annat håll. J. J. Tengström har antydt [1]) och Wilh. Lagus bestyrkt, att detta första försök i vårt land att samla de spridda literära krafterna, nedlades till följd af en från högre ort kommen befallning, som mera eller mindre direkt blifvit framkallad af biskopen i Visby. I Anteckningarna heter det, att utgifvandet «måste inställas, då en och annan teologisk och statistisk recension väckt höga vederbörandes missnöje, därom redaktionen i tysthet underrättades».

Det följande året medförde för Tengström en oersättlig förlust: Porthans död d. 16 mars 1804. I ett s. d. skrifvet bref till Gjörwell gaf han uttryck åt sina känslor af saknad och beundran för den aflidne vännen. «Sådan lärare», hette det där, «har Åbo akademi aldrig haft» och vidare: «Hans hjärta och hans moraliska egenskaper voro vördnadsvärda; god medborgare, nitisk för det allmänna bästa, förtrolig och pålitelig vän, den studerande ungdomens far, och med alt detta en glad och sällskaplig umgängesman, aktad och älskad af alla och höjd öfver själfva afunden. Den som så kunde lefva! Man skulle då lika lugn som han sluta sitt lopp, och eftervärlden skulle veta att man lefvat!» [2]) Det blef

[1]) Chronologiska förteckningar och anteckningar sid. 262.

[2]) Brefvet är vidlyftigare återgifvet i min ofvan citerade uppsats «Ur ärkebiskop Jakob Tengströms svenska korrespondens»: Finsk tidskrift t. XXXII, 1892 förra halfåret, sid. 146.

sedan en aldrig försummad angelägenhet för Tengström att vårda sig om Porthans minne och föra det aktadt och älskadt till eftervärlden. Vid den minnesfest öfver Porthan, som universitetet d. 23 nov. 1804 firade, tecknade han lika vackert som utförligt sin aflidne väns och lärares värksamhet. Talet som med vidlyftiga noter trycktes i Åbo 1821 i en prydlig edition under titeln «*Oratio funebris in memoriam M. Henr. Gabr. Porthan*» är ett af de bästa alstren af den latinska vältaligheten vid vårt universitet [1]). Det var äfven han, som till det akademiska konsistoriet öfverlämnade Porthans testamente och kämpade för dess upprätthållande. Då nämligen d. 29 juni 1805 fråga förelåg, huruvida testamentet, som gaf hela förmögenheten åt universitetet med skyldighet för detsamma att årligen betala en summa åt hans två ålderstigna systrar, skulle antagas, yttrade sig flere ledamöter bl. a. Calonius afböjande i den tanke att akademin därvid komme att lida förlust. Men Tengström ådagalade i ett sakrikt och värdigt uttalande, att testamentet sannolikt komme att blifva fördelaktigt för universitetet, hvarutom dess antagande vore en gärd af skyldig aktning mot en akademisk lärare, som öfverträffat alla «i ett upplyst och outtrötteligt nit för akademiens väl». Han lyckades såväl i konsistorium academicum som sedermera hos universitetets kansler genomdrifva sin mening. Den porthanska testamentsfonden förvaltades därefter af honom med sådan framgång, att efter Porthans systrars död en betydlig summa fans öfrig, hvilken anslogs åt universitetsbiblioteket [2]). Under Tengströms ledning insamlades medel till en byst af Porthan, hvilken gjordes af Sergel och aftäcktes i akademins nya bibliotek d. 14 dec. 1816, hvarvid han i varma ord erinrade om Porthans förtjän-

[1]) I Mnemosyne 1821 sid. 283—284 ingår en med sign. N. N. undertecknad berömmande recension af talet, däri det bl. a. heter: «Lyckönskas må i alla fall Porthan att af en *sådan* röst ledsagas till odödligheten, ty den är icke smickrets, som förgyllande alt gör äktheten af alt misstänkt, utan den är den nakna sanningens, som då hon icke döljer själfva felen, dessa mänsklighetens ättlingar, ökar öfvertygelsen om dygdernas gudomliga ursprung.

[2]) Se «Om Porthanska testamentet» af W. G. L(agus): Suppl. till Borgå bladet 1861 n:o 50.

ster och manade den församlade akademiska ungdomen att gå i hans fotspår. Äfven nu hade penningarna förvaltats så väl, att ett öfverskott kunde anslås till bildande af «Stipendium academicum Porthanianum» [1]). Slutligen genomgick och ordnade Tengström enligt Porthans önskan dennes efterlämnade manuskript och bref, hvilka den 24 mars 1817 öfverlämnades åt konsistorium academicum att jämte andra handlingar och Tengströms enskilda korrespondens förvaras i en kista, som intill år 1900 skulle förblifva oöppnad. — Denna omsorg om Porthans minne är ett af de vackra dragen i Tengströms lefnashistoria.

Efter Porthans bortgång började den literära krets, till hvilken Tengström anslutit sig, äfven annars att glesna. Den förut lifliga brefväxlingen med C. C. Gjörwell aftynade och upphörde slutligen år 1807. Tengström var besvärad af Gjörwells oaflåtliga uppdrag och frågor och förklarade sig i bref af d. 26 november 1807 icke vidare kunna meddela nyheter från det akademiska lifvet i Åbo. Några ord ur brefvet må här anföras såsom karaktäriserande Tengströms lefnadsställning:

Tusende gånger ber jag om förlåtelse för mycken försummelse i de åtgärder jag åtagit mig. Alltid har jag trott mig få bättre tid, och aldrig kommer den, så att jag nu börjar misströsta om möjligheten för mig att lämna de om vår akademi begärda underrättelser, dem professorerne Wallenius och Franzén torde vara i tillfälle att med mera besked hopsamla och aflämna. Dag från dag invecklas jag i alt flera nya befattningar, så att mina fordom kära otia litteraria aldrig mer återkomma.

Jag vet ej huru min likvid med *Brefväxlingen* står. Förmodligen är jag därå skyldig. Magister Frenckell besörjer för-

[1]) D. 17 mars 1815 anmälde Tengström i Konsistorium academicum, att den Porthanska testamentsfonden komme att uppgå till nära 5,000 rdr sv. b:co, men i det i Mnemosyne jan. 1822 införda talet vid aftäckningen af Porthans byst är summan uppgifven till 4,000 rdr b:co. Behållningen af de för bysten insamlade medlen steg enligt sistnämda tal till 2,663 rdr 2 sk. 8 rst.

säljningen, om han därom anmodas, ehuru jag ogärna refuserar mina bona officia.

Den ömtålige Gjörwell tog humör af Tengströms hastigt nedskrifna ord och gaf sin misstämning uttryck i noter, som antecknades till brefvet. Till hvad Tengström säger om den af Gjörwell utgifna brefväxlingen, en vidlyftig dokumentsamling, som utkom under en följd af år, har denne anmärkt: «Bevars! Jag har aldrig anmodat en biskop om försäljning; blott anhållit om förord. Detta erhölls ej för ett enda exemplar. Jag har känt och tjänt denne Reverendissimus alt från den tid han var blott mag. docens i Åbo». Tengström hade synbarligen icke velat såra honom och förblef förmodligen okunnig om den gamle vännens missnöje.

Kort därefter följde 1808—9 års händelser, som afsleto en stor del af de trådar, som förenat Tengström med den literära världen i Sverge. Schönbergs död 1811 var äfven en kännbar förlust. Under sådana omständigheter upphörde Tengströms literära korrespondens på Sverge för en tid framåt nästan helt och hållet.

Ännu grep Tengström då och då till lyran. En af de vackraste bland hans sånger till de dödas minne äro hans stämningsfulla ord vid Franzéns första, älskliga hustrus begrafning[1]). Knapt mindre uppsluppen än: «Mer lycklig än Kresus de Lydiers kung» är sällskapsvisan «Hur lätta sitt hjärta, hvar söka sig tröst» [2]). En alldeles ny tonart inslog han i balladen «Skräbböle hög», däri han poetiskt gestaltat en folktradition om två älskande, som tillsammans ljöto döden på en klippa i Pargas skär. Han var, såsom af hans i Åbo tidningar införda öfversättningar af tyska skaldestycken framgår, förtrogen med Tysklands poetiska literatur, och man tycker sig här märka en återklang af den tyska diktningens romantiska lynne, hvaraf Tengström var anslagen, ehuru han höll sig främmande för romantikens öfverdrifter. «Skräbböle hög»

[1]) Ord att afsjungas vid fru Franzéns begrafning den 25 mars 1806. Åbo tidn. 1806 n:o 24.

[2]) Åbo tidn. 1807 n:o 3.

har ännu för några år sedan blifvit upptecknad såsom en i Pargas sjungen folkvisa, ett bevis på huru enkelt och kraftigt Tengström här användt balladens form [1]).

Att Tengström lika väl som Porthan redan före krigets utbrott befarade att förbindelsen mellan Finland och Sverge icke numera skulle blifva långvarig, är troligt, ehuru jag icke funnit något uttalande af honom därom. Han kände ju bättre än de flesta af sina landsmän förhållandena i den svenska konungaborgen och kunde därför icke vänta något godt af en konflikt mellan Gustaf IV Adolf och den ryska makten. När sedermera under krigets första månader södra och mellersta Finland occuperades af ryska trupper, visade han de ryska myndigheterna ett beredvilligt tillmötesgående. Då han d. 24 mars 1808 jämte flere af ämbetsmännen i Åbo uppvaktade den ryske öfverbefälhafvaren, grefve Buxhœvden, gaf han i ett på franska hållet tal uttryck åt sin glädje öfver att Alexander I lofvat beskydda den lutherska religionen och den kyrkliga ordningen i Finland samt förklarade sig vilja värka för upprätthållandet af fullständigt lugn i landet. Den 21 maj aflade han i spetsen för prästerskapet och universitetsstaten den af de ryska myndigheterna anbefalda trohetseden. I cirkulärbref till stiftets prästerskap manade han detsamma att handleda sina åhörare «att vara underdånige all mänsklig ordning för Herrans skull och att under en stilla undergifvenhet för den allsmäktiges allvisa ledning samt medelst anständig varsamhet både i tal och uppförande medvärka till bibehållande af inbördes lugn samt således äfven till lättande af de bördor, som från tidens händelser och skick äro oskiljaktige» (cirk. br. 23 mars 1808) eller ock erinrade han sina medbröder om deras plikt att förmana sina åhörare att «i fridsamt lugn

[1]) Skräbböle hög, Ballad för julaftonen 1807. Åbo tidn. årg. 1808 n:o 11; äfven i Min Rimsamling. Ingår något förkortad, men i öfrigt till hufvudsaklig del öfverensstämmande med det tryckta originalet i K. Ekmans 1891 till Svenska Literatursällskapet i Finland inlämnade folkvisesamlingar. Dessa stycken finnas bland Valda Dikter.

fortsätta sina vanliga näringar och lefnadsyrken, hörsamma villigt höga öfverhetens och lagarnas bud, samt afhålla sig från alla oroliga och brottsliga företag, som, då de störa ej mindre allmän än enskild säkerhet, tillika samla olyckor, blodsutgjutelser och förödelser öfver både skyldiga och oskyldiga och aflägsna den ljufva friden med all annan Herrans välsignelse ifrån våre hemvister» (cirk. br. 1 juni 1808). Å andra sidan var han på grund af sin ställning och sina personliga egenskaper föremål för mycken uppmärksamhet från rysk sida. Enligt en berättelse af R. H. Rehbinder anlände redan omedelbart efter de ryska truppernas intåg i Åbo till staden en hr Turski, polack till börden, afskedad öfverste och riddare af flera ordnar, hvilken bl. a. tillbragte flera timmar i nattligt samtal med biskop Tengström. Rehbinder förmodar att denne man var en emissarie från kejsar Alexander I [1]). Huru härmed än må förhålla sig, säkert är att Alexander, som trodde att prästerskapet i Finland hade ett stort inflytande på invånarnas tänkesätt, redan under våren 1808 sökte draga Tengström såsom den finska kyrkans främste man till sig. Den brefväxling, som här ägt rum, är måhända för alltid förlorad, men såsom synbara tecken af kejserlig nåd må nämnas, att Tengström d. 23 april dekorerades med S:t Annæ ordens första klass samt att kejsaren i ett reskript till Tengström af 4/16 juni i anledning af det tänkesätt denne uttalat stadfäste alla de akademin i Åbo förlänte fri- och rättigheter samt uppdrog åt biskopen och prokanslern att i samråd med universitetets lärare «rådslå om de medel, som kunna pröfvas nödiga till utvidgande och fullkomnande af detta lärosäte».

Tengströms handlingssätt bedömdes strängt af en ganska allmän opinion. Österbottniska prästmän, med hvilka han var lierad, sände honom varnande och ogillande bref [2]). M. Calonius påyrkade i sitt bekanta rektorsprogram med kraft en tillbakavisande hållning mot eröfraren. Och bland folkets massor gick förtalet mot Tengström från mun till

---

[1]) R. Castrén: Skildringar ur Finlands nyare historia sid. 257.

[2]) Medd. af afl. kanslirådet C. G. Borg.

mun [1]). Måhända skall framdeles ökadt material föreligga till bedömande af Tengströms handlingssätt, hvilket tilsvidare förefaller dunkelt, men säkert synes mig i hvarje händelse vara, att han icke bestämdes af personliga synpunkter. För egen räkning riskerade han mera än han kunde vinna, ty en omkastning af en eller annan art hade lätt för honom blifvit olycksbringande [2]).

En episod från denna tid är betecknande för hans läge. Han berättar i Anteckningarna: «Under det krig, som mellan Sverge och Ryssland 1808 utbröt, var Tengström misstänkt för oredlighet mot svenska öfverheten. Och en följd däraf var, att, då svenska skärgårdsflottan i början af sommaran s. å. innehade skären kring Åbo, kommunikationen med hans annexa Pargas var för honom afskuren, och Pargasboerne voro vid ansvar befalda att förhindra all afförsel af hans egendom till Åbo, intill dess tillstånd därtill af amiralen Hjelmstjerna erhållas kunde». Samtidigt rådde stor oro bland befolkningen i Pargas, som ville resa sig mot den ryska makten, medan å andra sidan kapellanerne Elmgren och Fredriksson blefvo gripna af ryssarne och förda till Åbo för att ställas till ansvar för förbindelse med svenskarne. Tengström hade såsom vanligt slagit sig ned på Pargas prästgård, där man bl. a. vid middagsbordet hörde skotten från slaget vid Lemo, men ställningen var så osäker, att han icke trodde sig kunna kvardröja, utan föredrog att, sedan han, enligt J. J. Tengströms i Inledningen citerade yttrande, bränt upp «sin viktigare politiska korrespondens under kriget», afresa och draga sig tillbaka till det inre landet. Han var enligt Åbo domkapitels protokoll närvarande såsom ordfö-

[1]) Hist. ark. IV sid. 173. Aug. Hjelt i Valvoja 1883 sid. 259.

[2]) Ett för Tengström hedrande drag må här omnämnas. Då kommerserådet Abr. Falander, sedermera adlad Wasastjerna, blifvit dömd från lifvet och skulle arkebuseras, juni 1808, begaf sig Tengström, enligt J. J. Tengströms Anmärkningar, aftonen förr än afrättningen skulle ske till grefve Buxhoevden «för att fälla förbön för honom. Förgäfves. Buxhoevden kunde ej denna gång villfara svärfars begäran. Lofvade dock att sammankalla domstolen för att höra, om någon mildring i straffet kunde äga rum. Bittida om morgonen kom unga Buxhoevden utan hatt springande till svärfar och berättade att W:s lif nu var räddadt, och han skickades genast på ett ryskt kronofartyg till Sverge».

rande d. 29 juni 1808, men därefter frånvarande intill d. 27 juli såsom ännu icke återkommen från en resa. I ett protokoll af d. 13 juli angifves Tyrvis socken såsom hans vistelseort, men märkvärdigt nog tyckes domkapitlet sväfvat i okunnighet i frågan, ty han befann sig icke där, utan hade slagit sig ned såsom gäst hos landshöfdingen, baron E. G. v. Willebrand på Jokkis gård i Tammela socken. Samma dag, då domkapitlet trodde honom vara i Tyrvis har han i Fiskargubbens dagbok, såsom det album kallades, i hvilket gästerna på Jokkis i versifierad form plägade ge uttryck åt sina känslor, inskrifvit följande rader:

Till Gubben i Fiskarkojan på Jokkis gård.

Den 13 juli 1808.

Beskedliga gubbe! Ditt landtliga läger
Mig mera förnöjer än gyllne palats.
Här glädjen och friden sig korat en plats,
Här oskulden lycklig en fristad än äger.
Hur' gärna i lugnet af ensliga lunder
Jag ville förgäta de mäktigas krig
Och njuta naturen, betrakta dess under
Och höja till Skaparn en lofsång med dig
Och kalla tillbaka förtroliga minnen
Om flickan och skalden — förträffliga par,
Som fordom så ofta med känsliga sinnen
Här delade med dig de sällaste dar!
Ja, redliga gubbe, än gryr väl den dagen,
Då friden oss räcker sin friska oliv.
Då skall jag af gladare känslor betagen
Dig hälsa förtjust af ditt lyckliga lif[1]).

Verserna, som äro hållna i den ton af resigneradt natursvärmeri, hvilken är genomgående i albumet, vittna om att Tengström under flykten, hvars obehag ju lindrades genom gästvänskapen på det vackra Jokkis, bibehöll sitt jämn-

[1]) Stycket finnes såväl i Fiskargubbens ännu å Jokkis förvarade dagbok som i Min Rimsamling. Det har förut publicerats i Små Berättelser och Tidsbilder af kapten Puff (N. H. Pinello) I, dock utan att förf. observerat de tidsomständigheter, under hvilka det skrefs.

mod och sitt hopp om en lyckligare framtid. Det må tilläggas, att han med «Flickan» och «Skalden» syftar på Mikael Choraeus och Eva Loffman, som först anordnade det lilla minneshäftet. — Det saknar icke sitt intresse att med stöd af diktens datum konstatera ett faktum, som Tengström icke berört i sina Anteckningar.

Tengströms deltagande i de följande händelserna, genom hvilka vårt nuvarande statsskick grundlades, hör till vår allmänna historia, hvarför jag här endast behöfver antyda de hufvudsakliga omständigheterna. Han ledde i Åbo domkapitel valet af medlem i Finska deputationen, hvilket hade träffat honom själf, om han icke uttryckligen undanbedt sig förtroendeuppdraget. Därefter klarnade den politiska situationen och alla våra ledande män, ja slutligen t. o. m. Calonius, anslöto sig småningen till den sträfvan Tengström redan på våren 1808 inslagit: att bevara det gamla samhällsskicket med tillmötesgående mot den nya styrelsen. Tengström hade numera intet emot att öppet medvärka, och kallelsen att vara prästeståndets talman vid Borgå landtdag var honom säkert icke ovälkommen. Däremot sökte han under förebärande af ålder och bräcklighet undgå att enligt kejsar Alexander I:s önskan resa till Petersburg för att aflägga talmanseden, men infann sig dock, då ursäkterna varit fåfänga, i medl. af febr. 1809 i den ryska hufvudstaden, där han med utmärkt välvilja emottogs af monarken. Han lade nu grunden till det inflytande hos Alexander I han ända till dennes död bibehöll och hans rådslag voro under denna afgörande vändpunkt mera vägande än någonsin. J. J. Tengström säger i sina Anmärkningar: «Förslagen om att Finland fick en egen styrelse, hvarföre kejsar Alexander tackade svärfar, befrielse från militärs underhållande, alla kronomedels kvarstannande i landet —, alt utgånget från svärfar», en antydning, enligt hvilken Tengström skulle bidragit till de viktigaste af de propositioner, som vid landtdagens öppnande förelades ständerna. Det var äfven nu som han blef bekant med Mikael Speranski, en förbindelse som medförde lyckliga följder för såväl Finland i dess helhet som för det finska universitetet.

Tengström har, för att begagna Rob. Castréns ord, måhända icke utan skäl betraktats såsom den främste målsmannen för den politiska hållning folkrepresentationen i Borgå intog[1]). Hans ställning såsom ledare för prästeståndet, hvars öfriga få medlemmar i de flesta fall godkände hans synpunkter och såsom af kejsaren d. 29 mars 1809 utsedd ordförande i den viktiga komité, som hade att uppgöra förslag till organisation af ett högsta styrelsevärk för Finland, samt hans mångsidiga kunskaper och vid riksdagen i Norrköping förvärfvade erfarenhet om representationsväsendet betingade ett sådant inflytande. Såsom ordförande i den nämda komitén, där ett af Calonius utarbetadt betänkande lades till grund för förslaget, genomdref han inrättandet af en särskild expedition för ecklesiastikärenden i regeringskonseljens ekonomiedepartement[2]). I prästeståndet ingaf han ett sakrikt och klart affattadt memorial af d. 10 april rörande penningvärket. Han yrkade på upprättandet af en nationalbank, som skulle grundas på tillräcklig fond och ställas under ständernas kontroll, och ansåg att såväl det svenska som ryska sedelmyntet fortfarande borde vara gångbart och användbart såsom betalningsmedel vid kronouppbörden, så att handeln och näringarna icke skulle lida genom administrativa restriktioner. Han lyckades icke göra sin mening gällande, men det visade sig sedermera, att hans synpunkter varit riktiga.

Huru högt Tengström uppskattade ständermötets betydelse, framgår af att han, ensam bland alla deltagarne, sökte gifva allmänheten kunskap om dess förlopp genom sin *Berättelse om landtdagen i Borgå,* som under ett halft sekel var så godt som den enda källan för allmänhetens kunskap därom[3]). Med tillförsikt appellerar han i slutorden

---

[1]) R. Castrén: Skildringar sid. 134.

[2]) Enligt J. J. Tengströms Anmärkningar skilde sig Calonii projekt äfven däri från Tengströms, som sedermera blef gällande, att enligt Calonii mening «ekonomiedepartementet skulle blifvit indeladt i byråer med hvar sin chef, som särskildt afgjort dithörande mål».

[3]) Tryckt 1809 såsom bilaga till ett domk:s cirkulärbref äfvensom särskildt 1810 i Stockholm och i «Mimer» af I. Hwasser 1839.

till denna skrift till efterverldens dom om ständernas handlingssätt, men fullt till freds var han dock icke med hvad som försiggått, såsom framgår af orden «En framtida landtdag bör annorlunda föras än den sista» i det utkast af hans hand, hvarom mera här strax nedan. Förmodligen ansåg han, att ständernas frihet varit altför inskränkt och deras rätt att besluta och afgöra altför litet erkänd, hvilket visserligen för tillfället måste tolereras, men icke finge lända till efterrättelse för framtiden.

Till tecken af kejserlig nåd erhöll Tengström efter landtdagens slut jämte ett kejserligt bref af d. 19 juli ett briljanteradt kors och diplom på adelskap för sina barn, hvilka introducerades på riddarhuset under namnet *af Tengström*.

Under de år, som följde närmast efter landtdagen i Borgå och fredsslutet i Fredrikshamn, bidrog Tengström till de omfattande organisationsåtgärder, som då genomfördes, ehuru hans inflytande mera gjorde sig gällande genom personlig beröring med vederbörande än genom skriftliga yttranden, hvarför endast få vittnesbörd därom blifvit bevarade.

Medan mången af hans samtida misströstade om framtiden eller i Alexander I:s nåd såg det enda stödet för Finlands hopp, ville han bygga en varaktig lycka i de nya förhållandena på invånarnas intelligens och arbetskraft, hvilka skulle väckas till raskt lif. Hvad som närmast vore att påtänka har han antecknat i ett hastigt utkastadt koncept med titeln: *Hvad har Finlands folk att göra för att alt framgent behålla sin nationalexistens och sin konstitution?*, som torde vara skrifvet på slutet af år 1809, att döma däraf att ryska Finlands förläggande såsom undervisningsområde under Åbo akademi där beröres såsom en framtidsfråga[1]). Följande punkter äro i detta utkast, som förmodligen aldrig vidare utfördes, upptagna[2]):

[1]) Kons. skrifvelse till kansler om Viborgska guvernementets läggande under Åbo akademis distrikt är dagt. 14 dec. 1809.

[2]) Originalet tillhör d:r Aug. Hjelt, som vänligen meddelat mig detsamma.

1) Allmän öfversikt af senaste händelser, som vållat Finlands skilnad från Sverge. — Orsakerna därtill Finlands förbindelse till svenska regeringen. En återförening föga att påtänka, föga nyttig! Vi behöfva ej stort Sverge; endast järnmalmer.

In marg.: Närvarande och framtida förhållande till Sverge.

2) Hvad vill det säga att bibehålla sig såsom nation? Och hvilka medel och orsaker medvärka hufvudsakligast därtill?

In marg.: Nationalandan lifvas, stärkes. Medlen därtill.

3) Angelägenheten för oss att så vidt möjligt är söka i närvarande omständigheter stadga och konstituera oss såsom nation, under kejserligt ryskt beskydd, att skaffa oss ordning, välmåga och styrka inom oss och aktning hos vår öfverhet.

4) Vårt förhållande i detta afseende till kejsarn.

In marg.: Finska statssekr. och hans kancellie af landets barn.

5) Dito till hans ministrar och Ryska nationen.

6) Lutherska religionens bibehållande så hos menigheten som de högre folkklasserna, vid universitetet, i skolorna etc. Gränsorna för tanke- och tryckfriheten. — Liturgiska förhållanden.

In marg.: Religionskänslans lifvande. Prästerskapet ej modärnisera kulten. Ej nya bibel eller psalmbok, ej handbok, kanske ej häller katekes?

7) Konstitution och lagarna samt stadgad rättegångsordning. Landthärad.

8) Generalguvernören och hans förenta militäre och civila styrelsemakt.

9) Conseille et justitie och ekonomie departement. N. B. prokuratorn.

10) Hofrätter, landshöfdingar, domstolar och öfrige härtils vanliga ämbetsmän.

11) Landets språk bibehålles såsom härtils.

In marg.: Poesin vårdas.

12) Militärens organisation. Defense-anstalter mot Sverge.

In marg.: Inkvarteringen.

13) Finanserna och landets kammarvärk.

14) Akademin och öfriga uppfostrings- och undervisnings-anstalter.

In marg.: Ryska Finland lägges hit.

15) Handeln, industrien, näringarna upphjälpas, så att folket kan bero af sig själft.

16) Framtida landtdag bör annorlunda föras än den sista.

I samma riktning gå flere yttranden i hans brefväxling t. ex. följande ord i ett bref till Rehbinder af d. 11 maj 1816:

Denna massa af upplysning och liberala tänkesätt nationen lyckligtvis nu äger, och i hvilka goda principer den bör stiga och förkofra sig, är det enda bålvärk af något värde, som svagheten har att till sitt värn resa mot öfvermakten, och detta bålvärk, om det rätt fortifieras och vidmakthålles, skall dock alltid, äfven i oblidare konjunkturer, hafva respekt med sig.

Ett stadigt fortgående på den gamla grunden var sålunda hufvudvilkoret för Finlands framtid, medan däremot mindre öfvervägda förslag och godtyckliga förändringar voro honom motbjudande. I «Reflexioner», som 1811 meddelas R. H. Rehbinder, yrkade han att det svenska myntet, såsom faktiskt det allmännast gängse betalningsmedlet i landet, skulle emottagas åtminstone till hälften af skatternas belopp, en uppfattning, som i själfva värket följdes i de närmast följande lagstiftningsåtgärderna i ämnet. Ett förslag till total omorganisation af regeringskonseljen, som någon tid senare förelåg, afstyrkte han såsom saknande tillräcklig anledning och ägnadt att rubba Finlands unga styrelseinrättning [1]. Hans skarpa blick äfven för enskilda landsdelars förhållan-

[1]) Dessa bägge uttalanden äro publicerade af Aug. Hjelt i Hist. Ark. XII sid. 124—160.

den framgår ur det i början af min skildring (sid. XIX) nämda, måhända till Rehbinder 1812 afgifna yttrandet om vilkoren för norra Österbottens ekonomiska uppkomst[1]). Om också åkerbruket icke i denna landsdel kunde drifvas till en hög utveckling, borde man, enligt hans mening, dock icke misströsta om norra Österbottens framtid. Boskapsskötseln och skogshandteringen borde drifvas upp och allmogen uppmuntras till att egna sig åt för landsorten lämpliga industrier. Pottask- och salpeter-tillvärkningen kunde här liksom i södra Österbotten blifva en källa till välstånd; för kvinnorna skulle en utvidgad yllespånad och väfnad blifva inbringande. Följderna af inträffande nödår borde mildras genom ökande af spannmålsförrådet i kronomagasinen och dess försäljning under hårda år. En billig förmedling och reglering af jordskatterna vore äfven af nöden.

Sålunda deltog Tengström såsom en rådgifvare utan officielt uppdrag under flere år i behandlingen af våra allmänna styrelseangelägenheter, men senare, från omkr. 1813, drog han sig tillbaka, måhända föranledd af den förändring, som inträdt i personförhållandena inom styrelsen. Han beundrade Speranski och stod i ett orubbadt godt förhållande till den mäktige rikssekreteraren, hvars fall i mars 1812 för honom var lika oväntadt som nedslående. I ett bref till J. F. Aminoff, af gammalt en af Tengströms vänner, heter det därom:

Då Bror kände mina relationer till denna man och min oinskränkta aktning för hans talanger, kan Bror väl döma bäst om det vidriga intryck denna fördömda katastrof skulle göra på mitt hjärta och hela min sinnesställning. Tusende mörka föreställningar både om anledningen till och sviterna af en sadan

---

[1]) Äfven för kännedomen af originalet till detta ganska vidlyftiga betänkande är jag d:r Aug. Hjelt, som äger detsamma, tackskyldig. Att det afgafs 1812 kan slutas däraf, att däri nämnes att H. Kejs. M. täckts af finska statsmedel anslå ett årligt tillskott till lin- och hampspånadens befrämjande. Denna åtgärd vidtogs på hösten 1812, då äfven andra ekonomiska frågor voro under behandling i regeringen. Jmfr. G. Cygnaeus: Finska hushållningssällskapets historia sid. 88, 89.

ohygglig tillställning upphöra ej att omkringhvälfva mig och hafva för långliga tider stört mitt sinneslugn, det jag kanske aldrig mer skall återvinna[1].

Till grefve G. M. Armfelt, som efterträdde Speranski först såsom föredragande hos monarken och sedermera såsom kansler för Åbo universitet, hyste han icke samma förtroende. Armfelts mångfaldiga projekt och ytliga yttranden om äfven viktiga saker oroade honom, medan Armfelt å sin sida af en eller annan anledning var misstämd mot Tengström. I sådana omständigheter kan en orsak hafva legat till Tengströms numera jämförelsevis tillbakadragna hållning, men dessutom är att ihågkomma, att den egentliga organisationsperioden omkr. 1813 öfver hufvud upphörde och efterträddes af en i ögonen fallande hvila i utvecklingen af våra offentliga institutioner.

Däremot värkade Tengström såsom prokansler fortfarande för universitetets bästa med en kärlek och ifver, hvaraf såväl universitetets officiella akter som hans brefväxling bevara talrika prof. Det af Alexander I, såsom nämdt, redan 1808 gifna löftet om ökade medel till universitetets utvidgning blef främst ett hufvudämne för hans och det akademiska konsistoriets öfverläggningar och redan i december 1809 afgick ett förslag därom till kanslern Speranski, på hvars intresse för saken Tengström kunde räkna. I mars 1811 erhölls från Petersburg svar i form af en ny, för universitetet fastställd stat, genom hvilken lärarplatsernas antal mera än fördubblades jämte det betydande anslag gåfvos åt de akademiska inrättningarna. Universitetets tacksamhet gaf sig på mångfaldigt sätt tillkänna och Tengström åtog sig att själf leda den deputation, som i maj 1811 afgick till Petersburg för att med anledning häraf uppvakta monarken. Han emottogs med utmärkt välvilja och lyckades ytterligare ut-

---

[1]) D. 18 april 1812; Rilax-samlingen i Finska statsarkivet. — Å ett bref från Tengström till Speranski af d. 22 mars 1812 är antecknadt: Återkom ouppbrutet d. 25 april 1812.

värka bifall till några af akademins önskningsmål. Det är sant, att den nya staten icke omedelbart medförde den afsedda uppblomstringen af det akademiska lifvet. De framstående unga vetenskapsidkarne voro icke många, och de nya platserna måste därför till ej ringa del besättas med medelmåttigt begåfvade eller svagt förberedda sökande, men för framtiden blef dock den nu genomförda stora förändringen i den finska högskolans yttre vilkor af afgörande betydelse för hennes utveckling. En annan för universitetet maktpåliggande angelägenhet, som gång på gång återkom, var kanslers-ämbetets besättande. Tengströms konsekvent vidhållna synpunkt var att universitetets högsta styresman borde vara en af senaten och generalguvernören oberoende person, som genom sin betydande ställning och sitt vetenskapliga intresse värksamt skulle kunna främja universitetets bästa. Han lyckades 1809 förmå Speranski att emottaga platsen, och dennes nästan självskrifne efterträdare blef G. M. Armfelt. Men efter Armfelts död i augusti 1814 stälde sig saken svårare. På Tengströms förslag valde det akademiska konsistoriet den såsom frikostig främjare af lärda arbeten bekante f. d. rikskanslern, grefve Rumjantseff, som vid särskilda tillfällen bevisat universitetet i Åbo sin välvilja. Tengström gjorde alt hvad han kunde för att förmå den högtstälde magnaten att antaga anbudet, men efter lång väntan utföll svaret nekande, i det att Rumjantseff förklarade sig vilja stå fast vid beslutet att undandraga sig all offentlig värksamhet. Därefter blef frågan någon tid hvilande, tils konsistorium, på Tengströms initiativ, i november 1815 beslöt, att hos statssekreteraren Rehbinder fråga, huruvida icke storfursten Nikolai kunde vinnas till kansler. I februari 1816 erhölls från Rehbinder meddelande om att monarken i Petersburg ville med Tengström öfverlägga om ärendet, hvarefter Tengström begaf sig till kejsarstaden, där saken efter önskan afgjordes. Tengström hoppades, att den nye kanslern värksamt skulle deltaga i behandlingen af de akademiska frågorna, hvarigenom han, såsom det i ett bref till Rehbinder heter, skulle lära sig att uppfatta «esprin i allmänhet i vår konstitutionella styrelse och den akademiska

isynnerhet» [1]). Med klar blick sökte han i denna fråga vinna hvad som för framtiden kunde vara fosterlandet och universitetet till gagn.

Medan universitetets ekonomiska och administrativa ställning sålunda tryggades, hade Tengström icke samma framgång i sina bemödanden att upprätthålla och främja dess inre, isynnerhet literära lif. De ogynnsamma yttre omständigheterna, skilsmässan från Sverge och kriget 1812—1815, som afbröt all förbindelse med den europeiska literära världen, hade framkallat ett missmod, som förlamade den literära företagsamheten och med skäl skref Tengström «för universitetets literära ära vore visserligen mycket mer att önska» [2]). Han sökte bekämpa trögheten genom att samla krafterna kring gemensamma literära företag, hvilka skulle göra universitetet heder och sprida kunskaper bland allmänheten. Jag har i en tidigare uppsats framhållit, att ett förslag, som 1813 af d. v. kanslern G. M. Armfelt väcktes om utgifvande af en latinsk universitetsskrift och en för allmänheten afsedd fosterländsk periodisk tidskrift utgick från honom, ehuru han förmådde kanslern att officielt framträda såsom initiativtagare, hvarigenom projektet skulle få auktoritet såväl i Petersburg som inför medbröderna i det akademiska konsistoriet. Själf ville han leda redaktionen af «Acta litteraria universitatis aboensis». Äfven vid utgifvandet af den populära publikationen, för hvilken han föreslog benämningen «Läsning för finnar» skulle han medvärka; dess uppgift skulle vara att höja och stärka den inhemska bildningen genom uppsatser rörande fosterländska samhällsfrågor och fosterländsk vetenskap. Hans bemödanden strandade dock emot trögheten och likgiltigheten hos consistoriales. En redaktionskomité, som tillsattes för «Acta litteraria», har icke lämnat några spår af sin värksamhet. «Läsning för finnar» var mera i farten, och ännu 1819 gaf kanslern förskottsvis anslag till tryckningskostnader, men icke häl-

---

[1]) Tengström till Rehbinder d. 11 maj 1816; Finlands statsarkiv.
[2]) Till Rehbinder d. 5 december 1818.

ler af denna tilltänkta fosterländska tidskrift blef något häfte synligt [1]).

Genom en lycklig tillfällighet har konceptet till ett större värk, som var afsedt att häftevis ingå i «Läsning för finnar» blifvit bevaradt: en af Tengström författad geografi öfver Finland. Jag bör här i några ord beröra detta arbete. I företalet ägnar Tengström en hyllningsgärd åt Porthan med orden: «Det är lätt att förstå, att om denna mångkunniga man fått, såsom han det ämnade och önskade, lägga hand vid en geografi öfver Finland, så hade vi ofelbart fått ett arbete, det första i sitt slag och vida öfverträffande det svaga försök i samma yrke, som nu den resp. allmänhetens granskning och omdöme underställes». Att försöket nu, fortsätter han, blifvit vågadt hade haft en särskild anledning däri, att ministerbyrån för allmänna upplysningen i Petersburg, som önskat utgifva en ny och förbättrad upplaga af prof. Sabloffskis geografiska beskrifning öfver Ryssland, vändt sig till grefve G. M. Armfelt för att erhålla fullständiga och pålitliga upplysningar om Finland, hvarefter Armfelt i skrifvelse till Tengström af d. 1 nov. 1813 «till berörda geographiska värks öfverseende och utvidgande» organiserat en särskild komité bestående utom Tengström af professorerne J. Gadolin, Hällström, Wallenius och Pippingsköld, till hvilka statsrådet af Schultén sedermera slutit sig. Att emellertid desse endast voro granskare, medan författandet berodde på Tengström framgår af hvad han vidare säger: «Det blef min lott att efter flerestädes ifrån sammansökte underrättelser kasta dem, så vidt jag det förmådde, på papperet och att sedan underställa mitt utkast herrar medarbetares mogna ompröfning och rättelser». Han ber slutligen sina landsmän «insända upplysningar och tillägg till detta än ofelbart mycket ofullkomliga försök, på det däraf omsider må blifva något, som värkeligen förtjänar nam-

[1]) Min uppsats «Ett literärt projekt från år 1813» (Nyårsalbum utg. af Åbo Tidning 1895 sid. 42—51) meddelar närmare upplysningar härom. Genom annons i Åbo allmänna tidning 1818 n:o 123 uppmanades bokhandlare och boktryckare att inkomma med uppgifna priser och kostnadsförslag för den afsedda tryckningen.

net af geografi för Finland». Till följd af mellankomna särskilda hinder hade anteckningarna ej blifvit afsända till Petersburg.

Företalet torde vara skrifvet 1817, då manuskriptet utstäldes till slutlig granskning inom komitén, hvars personal numera var till någon del förändrad. Arbetet utgöres af en allmän beskrifning af landet i dess helhet samt särskilda kapitel öfver Åbo och Björneborgs, Nylands och Tavastehus, Vasa samt Kymmenegårds län. Den omsorgsfullt genomarbetade öfversikten förblef outgifven, förmodligen emedan «Läsning för finnar» icke kunde utkomma, och råkade slutligen i förgätenhet, tils värket i våra dagar blifvit framdraget ur gamla gömmor. Huru ogynnsamma voro icke förhållandena inom vår literära värld, då den första, synbarligen på långvariga föregående iakttagelser grundade behandlingen af Finlands geografi såsom ett ämne för sig råkade ut för ett sådant öde! [1])

Äfven Finlands skolförhållanden och statistik tänkte Tengström behandla i «Läsningarna», men förmodligen har han icke slutfört några uppsatser i dessa ämnen.

Samtidigt spanade Tengströms ständigt rörliga ande efter utvägar att med rysk hjälp främja fäderneslandets intellektuella lif. I sådant syfte inledde han förbindelse med flere af Rysslands genom intelligens och ställning mest framstående personligheter, med hvilka han sedermera underhöll en fortsatt brefväxling på franska språket. Den främste bland desse var Rumjantseff, som visserligen afböjde anbudet att blifva det finska universitetets kansler, men dock annars gärna ville framträda såsom dess beskyddare. I Tengströms bref till honom är det oaflåtligt fråga om vetenskapliga planer, som Rumjantseff ville upptaga såsom sina. 1814 faststälde han ett pris, som genom universitetet i Åbo erbjöds åt hela den lärda världen för den bästa afhandlingen öfver ämnet: «Normännens företag i det inre af Finska

[1]) Jmfr Aug. Hjelt: Om ärkebiskop Tengströms «Försök till en geografi öfver Finland»; Fennia I. Manuskriptet, som d:r Hjelt funnit bland hamnmästaren G. A. Hobins efterlämnade papper, förvaras i Sällskapets för Finlands geografi arkiv.

viken», men oaktadt alla Tengströms bemödanden vans syftet icke, emedan ingen prisskrift inlämnades. Af större bärvidd var ett anbud, som Rumjantseff 1816 gjorde att bekosta en vetenskaplig expedition för utredning af de i Ryssland bosatta finsk-ugriska folkens lefnadsförhållanden. Tengström, som såsom Porthans lärjunge nogsamt fattade, hvilka forskningsmöjligheter på detta område förelågo, var icke sen att till deltagare i expeditionen rekommendera två unga vetenskapsmän: docenten i finska språket Gustaf Renvall och docenten i ryska språket E. G. Ehrström, hvilka förklarat sig hugade. Alla hinder syntes redan undanrödda, men senare blefvo såväl Ehrström som Renvall tveksamma och drogo sig slutligen helt och hållet tillbaka. Bristen på användbara krafter blef nu såsom ofta på denna tid den stötesten, mot hvilken det vackra förslaget strandade. Till värkligt resultat ledde däremot Rumjantseffs anbud (1818) att bekosta utgifvandet af ett finskt-latinskt lexikon. Tengström rekommenderade äfven denna gång Gustaf Renvall, som värkstälde uppdraget.

Bland Tengströms öfriga ryska korrespondenter må nämnas: den ryske ambassadören i Stockholm J. P. van Suchtelen, till hvilken han bl. a. framförde universitetets tacksamhet för frikostiga gåfvor till dess bibliotek, kultusministern i Petersburg furst Galitzin samt statsrådet Adelung. Genom att bevisa hvarjehanda små tjänster sökte han underhålla dessa förbindelser. Hans sträfvan att grundlägga en samvärkan mellan finska och ryska arbetare på det andliga området skulle, konsekvent fullföljd, gjort såväl Finland som Ryssland varaktig nytta, men efter Tengström fans ingen som upptog denna tanke[1]).

Numera började Tengström, vid tilltagande ålder och försvagade krafter, finna arbetsbördan tung. Han hade 1814 blifvit kallad till ordförande i en Kommission för reglering af Allmänna undervisningsanstalterna i Finland, hvars värksamhet förnämligast rörde läroanstalterna i Gamla Finland, ett

[1]) Jmfr min uppsats: Ur ärkebiskop Jakob Tengströms franska brefkoncept i Finsk Tidskrift XL sid. 3—20.

område, där Tengström var jämförelsevis främmande. Finska bibelsällskapets angelägenheter ledde han såsom viceordförande sedan dess stiftelse 1812. Deltagandet i Finska Hushållningssällskapets värksamhet ville han icke undandraga sig. De löpande göromålen hade sålunda ökats och voro, om också tankeskärpan var oförminskad, alt mera besvärliga, hvarför han efter fylda sextio år blef betänkt på att befria sig från en del af sina åligganden. Men att han främst ville afgå från universitetet, som han sedan ungdomen med aldrig svikande kärlek omfattat, berodde på särskilda förhållanden. Hans värksamma ingripande i universitetets äfven smärre angelägenheter hade mot honom inom det akademiska konsistoriet framkallat en växande opposition, bland hvars medlemmar teologieprofessorn Gustaf Gadolin och professorn i orientaliska och grekiska språken Johan Bonsdorff räknades[1]. Man beskylde honom för nepotism, en förebråelse, som fick ett sken af berättigande redan därigenom att flere af hans närmaste, för hvilkas framgång han icke kunde vara likgiltig, voro anstälda vid akademin[2]. Misstämningen framträdde icke öppet, men gaf sig tillkänna i hvarjehanda små nålstyng, hvilka sårade honom och bragte honom till beslutet att afstå från ledningen af det akademiska värket. Rehbinder sökte förmå honom att frångå sin föresats, men han vidhöll sin begäran och åberopade sist och slutligen de omständigheter jag här antydt såsom motiv. «Med all den opartiskhet», skref han, «jag ock efter samvete och öfvertygelse ville iakttaga, skall dock illviljan alltid finna anledningar att sätta min ämbetsmannakonduit i fråga och uttyda mina åtgärder såsom alster af egennytta och nepotism».

[1]) Redan på Porthans tid var en gruppering med Porthan, Tengström och Franzén å ena sidan samt bröderna Gadolin och Calonius å andra sidan märkbar. J. Bonsdorff låg öfverhufvud i delo med teologiska fakulteten för sin frisinnade tolkning af Gamla Testamentets skrifter.

[2]) Af sönerna var Karl Jakob adjunkt i orientaliska literaturen, och Johan Magnus docent i naturalhistorien; brorssonen Johan Jakob Tengström var vice-bibliotekarie; mågarna L. J. Prytz och W. G. Lagus voro den förre Botanices demonstrator, den senare adjunkt i ekonomisk och handelslagfarenhet; brodern Karl Fredriks måg Fredrik Bergbom var adjunkt i teoretisk filosofi.

Sådant hade han i yngre år satt sig öfver; «men på äldre dagar vill man hafva lugn och fred omkring sig och hvila obekymrad från mödorna, sedan man tålmodigt under de förflutna arbetstimmarna burit dagens tunga och hetta».[1]) Under den fortsatta brefväxlingen med Rehbinder formulerade han sin anhållan sålunda, att han skulle få «nedlägga sitt prokanslers ämbete jämte ty åtföljande ordförandeskap i skolkomitén och att således i nåder befrias ifrån deltagande i sessioner och ämbetsgöromål på bägge ställena dock villig, om kejsaren så i nåder behagar, att, så vidt min tid och hälsa det tillåta, bibehålla någon allmän tillsyn öfver bägge dessa literära korporationer». I hans på franska vördnadsfullt affattade afskedsansökan dat. 14 maj 1817 ingår intet rörande den sistnämda punkten, men i det kejserliga bref af d. 8 juli 1817, hvarigenom hans ansökan bifölls, hette det att han fortfarande ägde att med sin erfarenhet biträda i ärenden af större vikt vid universitetet och i skolkommissionen, hvaraf Rehbinder begagnade sig till att ännu efteråt begära hans utlåtande i flere frågor[2]).

Tengströms afsked från universitetet blef särskildt högtidligt genom att det förbands med invigningen af det nya universitetshuset, som under två decennier varit ett ständigt föremål för hans omtanke. Hans latinska tal vid invignings-

---

[1]) Tengström till Rehbinder 26 mars 1817.

[2]) I följande ord tackar Tengström på slutet af sin ansökan, som finnes bland statssekreteriatets handlingar i finska statsarkivet, kejsar Alexander för hans omvårdnad om Finland: J'ai eu la satisfaction de voir ma patrie sauvée et heureuse par les soins paternels de Votre Majesté Imperiale, sa liberté affermie par une constitution sage et liberale, ses lois en vigueur et en exécution et toutes ses institutions litteraires protegées et entourées d'un nouveau lustre. Je désire donc, rassasié des bienfaits du ciel et de mon souverain, avec le vieux Simeon de m'en aller en paix pour me reposer de mes travaux, en bénissant d'un coeur penetré de la plus intime reconnoissance, le bon Dieu le suprême auteur de tout le salut des mortels, et en bénissant de même jusqu'à mes derniers soupirs, l'auguste monarque, qui en père chéri et adoré de son peuple ne vit que pour le bonheur des millions d'heureux sujets. (Medd. af prof. J. R. Danielson). Se närmare i min uppsats: Om orsakerna till Jakob Tengströms partiella afsked år 1817. Historiallinen ark. XIII sid. 384—88. Han skulle särskildt fortfarande bibehålla tillsynen öfver Seminarium theologicum vid universitetet.

festen, som firades d. 30 oktober 1817, är ett af de vackra vittnesbörden på hans förmåga att med elegans och kraft behandla romarspråket. Att han haft tillfälle att vid hög ålder deltaga i företagets fullbordande, prisar han såsom en lycka, hvars minne skulle följa honom till grafven[1]. Efter invigningshögtidligheten tog han i consistorium academicum i varma ord farväl från den korporation, hvars medlem han i 28 år varit, och firade slutligen dagen äfven enskildt med en fest på aftonen i biskopshuset.

Dagen efter universitetsfesten följde högtidlighållandet af reformationens sekularminne medels gudstjänst och kyrkliga ceremonier, som fortgingo under flere dagar. Med anledning däraf upphöjdes Åbo stift till ärkestift med Tengström såsom Finlands förste ärkebiskop, hvilket dock snarare var en förändring till rang än till ämbetsställning; förslaget därom synes hafva utgått från Rehbinder. Tillika utnämdes Tengström till ordförande i fyra komitéer för öfverseende af svenska och finska psalmboken, handboken, kyrkoordningen och religions-katekesen, hvilkas tillsättande han själf föreslagit, i den tanke att han, befriad från de akademiska göromålen, så mycket mera skulle kunna ägna sig åt kyrkans intressen. Jag bör tillägga att Finska evangeliska sällskapet, hvars förste ordförande Tengström blef, stiftades i samband med reformationsfesten[2].

Tengströms hemlif, på hvilket jag här skall kasta en blick, bar, sådant det ihågkommits af dem, som sågo honom på hans äldre dagar, prägeln af godhet och välvilja i förening med ett fint vett, som gjorde ärkebiskopshuset till en medelpunkt för intelligent sällskapslif.

Sedan Närpes pastorat, såsom han i Anteckningarna

---

[1]) Talet är trykt i Acta inaugurationis novarum academiæ aboensis ædium, Åbo 1821.

[2]) Bland utmärkelser som därefter kommo Tengström till del, må nämnas att han 1819 blef riddare af Wladimirs ordens andra klass med stora korset, 1826 fick insignierna af Anne ordens första klass briljanterade, 1820 kallades till hedersledamot af Upsala läns kongl. landthushållningssällskap samt 1822 till ledamot af Svenska sällskapet för vexelundervisningens befrämjande.

säger, utan all hans ansökning eller ens vetskap, 1811 blifvit honom gifvet såsom prebende för lifstiden, var han ekonomiskt oberoende [1]) och kunde därför obehindradt visa den gästfrihet, som var öfverensstämmande med hans ställning och med hans egen böjelse. Hemmet i Åbo stod öppet för präster och andra besökande. Främlingar, som vistades i staden, bjödos ofta på middag, till hvilka tillfällen Tengström ej sällan lät trycka verser, som, då bålen serverades, utdelades bland gästerna och upplästes eller ock sjöngos vid middagsbordet. Af sådan anledning författades den vackra «Skål», som är tillegnad den gamla vännen och medarbetaren i musikaliska sällskapet, landshöfdingen Georgii och som prydligt tryckt med titeln «Skål för vår gode vän, landshöfdingen och riddaren Herr P. E. Georgii: Åbo den 15 Julii 1805» finnes bland Tengströms efterlämnade papper [2]). Ännu gladare gestaltade sig sommarlifvet i Pargas, där Tengström, obesvärad af ämbetsomsorger, mera än annars kunde ägna sig åt sina vänner och anhöriga. Åt förskönandet af den på en ganska hög kulle med vidsträckt utsikt vackert belägna prästgården egnade han all omsorg och lät där invid den mindre, af församlingen uppförda prästgårdsbyggnaden uppföra en ny tvåvånings träbyggnad, hvarigenom han fick tillräckligt utrymme för de talrika gästerna. Hans eget sommarlif var regelbundet ordnadt. Tidigt på morgonen gick han ut att fiska, klädd i hvit dräkt från hufvud till fot. Det berättas hafva varit vackert att se, huru han, glad efter slutad fiskefärd, ännu i sin ålders höst utmärkt genom frisk, rödlett ansiktsfärg, själf med raska och spänstiga steg bar sin oftast rika fångst från båten upp till köket [3]). Därefter hälsade han på de sina, frukosterade, intog några glas selters för sitt svaga bröst

[1]) Då Åbo stift upphöjdes till ärkestift, förvandlades Närpes pastorat till ett med ärkebiskopsstolen förbundet annex.

[2]) Inf. i Åbo tidn. 1805 n:o 63; äfven bland Valda Dikter. Till Georgii torde i en annans namn äfven den dikt vara riktad, som under titeln Cleona till Atis infördes i Åbo tidn. 1785; se Valda Dikter och Bil. I: 1784.

[3]) Den numera delvis igengrundade, fiskrika vik invid Pargas prästgård, som benämnes prästgårdsviken, sträckte sig ännu i början af århundradet från kyrkfjärden ända upp till prästgårdstomten.

samt försvann till sitt arbetsrum, där han var ostörd till middagen. Efter slutadt arbete ägnade han sig, utan att någon trötthet eller vidare tanke på göromålen märktes, helt och hållet åt familjen och gästerna, spridande trefnad omkring sig genom sin sällskapstalang och fyndiga, innehållsrika konversation. Vid middagsbordet voro oftast tjugu à trettio personer samlade, bland hvilka senare på 1820-talet många barnbarn. De små voro enligt tidens sed tillsagda att förblifva tysta i äldre personers sällskap, men mot slutet af middagen hördes dock ej sällan ganska mycket sorl bland dem, hvarför ärkebiskopen godmodigt och halft skämtsamt måste ingripa, sägande «får jag då icke också säga några ord», hvilken varning i halfhög hviskning upprepades från mun till mun. Han var blid och vänlig mot barnen, men tillika allvarlig i sina fordringar på dem. De måste äfven under ferierna ordentligt läsa sina läxor, och själf plägade han korrigera deras latinska skrifprof. I församlingens vård tog han icke mycken del, ty göromålen ålågo kaplanen, men han förde dock ej sällan ordet vid kyrkostämmor, isynnerhet om något af större vikt var i fråga[1]).

I den krets, som sålunda stod Tengström närmast, funnos två män, på hvilka han räknade såsom fortsättare af de historiska arbeten, som han börjat, men icke hunnit slutföra. Jurisadjunkten, sedermera jurisprofessorn Wilhelm Gabriel Lagus, som 1816 ingick äktenskap med Tengströms dotter Hedvig Maria, förband med sina rättsliga studier ingående forskningar i fäderneslandets kultur- och släkthistoria, och vicebibliotekarien, sedermera filosofieprofessorn Johan Jakob Tengström, som 1821 gifte sig med ärkebiskopens yngsta barn Sofia Magdalena, utbildade sig, ehuru på denna tid hufvudsakligen hänvänd till studiet af grekiska språket och literaturen, tillika under ärkebiskopens ledning till en grundlig kännare af vår lärdoms- och universitetshistoria. Det lärer varit ärkebiskopens önskan, att Lagus

[1]) Statsrådet W. Lagus, framl. professorskan J. C. Tengström och framl. vicebibliotekarien, prof. S. G. Elmgren hafva meddelat mig notiser om Tengströms hvardagslif. Jfr. J. E. Strömborg: Biografiska anteckningar om J. L. Runeberg II, särskildt sid. 86—88.

skulle skrifva Åbo hofrätts och Tengström det finska universitetets historia, hvilka uppgifter de äfven öfvertogo och med svärfaderns bistånd, dock endast till den biografiska delen, fullföljde.

Äfven ärkebiskopen själf var, isynnerhet under de «otia litteraria» han tillbragte på Pargas prästgård, sysselsatt med historiska forskningar, som dock numera hade ett väsentligen praktiskt, på kyrkans nytta riktadt syfte. Jag afser här närmast det stora värk han utarbetade under namn af *Afhandling om den prästerliga tjänstgöringen och aflöningen i Åbo stift.* Första upprinnelsen därtill kan skönjas i ett cirkulärbref af december 1804 rörande en då under arbete varande stiftsmatrikel, som förutom personförteckningen skulle innehålla noggranna historiska, statistiska och kamerala upplysningar om stiftets pastorater, hvarför vederbörande prästmän uppmanades att insända nödiga materialier[1]). Det därmed började insamlandet af notiser fortsattes, äfven sedan matrikeln utg. af N. M. Tolpo 1807 utkommit, oaflåtligt af Tengström och under hans ledning, tils företaget år 1817 hade kommit så långt att en slutlig redaktion kunde påtänkas, hvarför prästerskapet i cirkulär af 22 februari uppmanades att till komplettering insända alla tillgängliga upplysningar rörande den prästerliga tjänstgöringen och aflöningen. I cirkulärbref af d. 2 december 1818 ingick prospekt till värket och uppmaning till prenumeration å detsamma, hvarefter första delen 1820 utgafs och följdes af andra delen 1821. Det digra värket slutfördes 1822 med tredje delen. Denna omfattande ecklesiastika publikation har, oberoende af den praktiska nytta som afsågs, en varaktig betydelse genom den i detalj gående historiska kunskap, hvarpå hon hvilar. Stiftets allmänna rättsliga förhållanden äro från historisk synpunkt lika grundligt utredda som de enskilda pastoratens kameral- och personalhistoria. I samband med detta arbetet insamlades material till ett Herdaminne öfver Åbo stift. Han kunde icke själf för bristande tid öfvertaga redaktionen, men fann en lämplig redaktör i kyrko-

[1]) Se sid. CIV om planerna till en eventuell stiftsmatrikel.

herden C. H. Strandberg [1]). Af företalet till Strandbergs Herdaminne och hans bref till Tengström framgår, huru väsentlig del Tengström haft i utarbetandet af det värdefulla arbetet, som utkom 1832, hvilket äfven bestyrkes af de för Herdaminnet afsedda omfattande genealogiska anteckningar och samlingar, som finnas bland Tengströms papper.

Tengström har slutligen gagnat vår historiska forskning genom att samla och utgifva urkunder till Finlands historia. Från år 1821 utkommo såsom bihang till Åbo domkapitels cirkulärbref hans *Handlingar till upplysning af Finlands kyrkohistoria,* bl. a., såsom jag förut omnämt, innehållande material till Terseri biografi. Värderik är äfven *Samling af Åbo domkapitels cirkulärbref 1564—1700,* som slutfördes och 1836 utgafs af W. G. Lagus, hvilken äfven fortsatte utgifvandet af «Handlingarna» [2]).

Så var Tengström intill slutet sin kärlek till Finlands historia trogen, upprätthållande den Porthanska skolans goda traditioner och ledande dem öfver till ett yngre släkte.

Skaldekonsten var, sedan Franzén till Tengströms stora sorg flyttat öfver till Sverge, länge föga eller alls icke företrädd i hans umgängeskrets. De unga poeter, som i Åbo anslogo fosforistiska strängar, voro altför obetydliga att tillvinna sig hans intresse, och det nyromantiska uppfattningssättet var honom främmande [3]). Med så mycket större glädje hälsade han sin unga frände J. L. Runeberg, hvars dikter redan tidigt syntes honom lofva en stor framtid. Det är troligt att Tengströms inflytande bidrog till utbildningen af Runebergs rena och säkra formsinne, liksom umgänget i ärkebiskopens hem äfven annars var af stor betydelse för hans utveckling [4]).

[1]) Redan ett cirkulärbref af den 15 oktober 1823 uppmanar till att prenumerera på Strandbergs Herdaminne och insända upplysningar till förf.

[2]) Det sista skedet af Tengströms värksamhet som historiker berördes i mitt föredrag i Finska Historiska Samfundet d. 9 nov. 1898: «Jakob Tengström såsom historiker», hvilket inom kort skall publiceras i Historiallinen Arkisto XVI.

[3]) Se ofvan sid. LIII.

[4]) J. E. Strömborg meddelar i Biografiska Anteckningar om J. L. Runeberg III sid. 30—34 och flerstädes intressanta notiser om den uppmuntrande välvilja Tengström visade Runeberg.

Han återgick numera endast sällan själf till det poetiska skapandet. Under intryck af den väldiga nationalkampen mot Napoleon skref han «Prolog till Stora operan Det befriade Tyskland. En patriotisk fantasi på nyåret 1814« [1]), däri tidens stora opinionsrörelser i träffande drag och icke utan dramatiskt lif, ehuru mera retoriskt än poetiskt, återgifvas. Dikten anger med hvilken sympati Tengström följde den tyska nationalkampen och Alexander I:s segertåg. Vackra tillfällighetsdikter äro: «Skål åt exc. Armfelt» vid dennes besök i Åbo i januari 1813 och orden till J. F. Aminoff efter hans frus död (Åbo tidn. 1822 n:o 7) [2]). I Åbo tidning (1822 n:o 19) finna vi följande hyllning åt fosterlandet såsom den lagbundna frihetens hem, hvilken utgör en vacker epilog till hans diktning:

Medborgerlig skål vid en middagsmåltid.

Dig heliga, älskade fädernebygd
Vår skål och vårt hjärta vi ägna!
Må gammaldags, manlig, medborgerlig dygd
I sekler ditt själfbestånd hägna!
Din frihet i tronens och lagarnas skygd
Må själfsvåldet aldrig förtrycka!
Sky tvedräktens hydra, sky träldomens blygd,
Var lycklig, var värdig din lycka!

I ett bref till Rehbinder af d. 6 mars 1822 omnämner Tengström sin förhoppning att snart blifva fri från det mödosamma arbetet med Afhandlingen om den prästerliga tjänstgöringen och tillägger att han numera åt de påbörjade göromålen i de ecklesiastika komitéerna ville ägna de «af arbetsdagar återstående få timmar». I själfva värket arbetade han intill det sista med uthållande flit för de 1817 tillsatta fyra komitéerna, men utan att nå ett slutligt resultat, hvarför denna sida af hans värksamhet blifvit jämförelsevis föga

[1]) Se Valda Dikter.
[2]) Se Valda Dikter.

ihågkommen af eftervärlden. Det är anmärkningsvärdt, att han, som 1809, att döma af sjätte punkten i det här ofvan sid. CXXIII anförda utkastet, tillbakavisade tanken på en omarbetning af de kyrkliga böckerna såsom otidsenlig, med en optimism, som ofta hos honom förmärkes, redan 1817 ansåg tiden vara mogen därför. Han blef besviken. Opinionen visade sig föga böjd för det omfattande reformarbetet, och de medarbetande krafterna voro fåtaliga och svaga, men han har dock förtjänsten af att hafva gifvit impuls till fortsatt värksamhet på detta fält.

Det första sammanträdet med de komiterade, ett tiotal af kyrkans och universitetets främsta män, hölls i Åbo 12—14 februari 1818, hvarvid Tengström i ett innehållsrikt och vidlyftigt föredrag utvecklade betydelsen af det värf som förelåg. Visserligen yppade sig under öfverläggningarna meningsskiljaktigheter, isynnerhet i fråga om katekesen, men man åtskildes dock med beslut att oförtrutet fortsätta arbetet och fördela detsamma efter den af Tengström angifna planen. Att komitéernas värksamhet därefter helt och hållet skulle upphört är ett misstag, till hvilket en förtjänt författare gjort sig skyldig [1]). Tvärtom fortskred värket under förnyade sammanträden med flere eller färre af de deputerade och flitig korrespondens med sakkunniga så att Tengström d. 24 februari 1821 kunde meddela Rehbinder, att början var gjord till de kyrkliga böckerna samt att revisionen af kyrkolagen skulle komma till slut «i nästa månad» [2]).

[1]) F. L. Schauman: Praktiska teologien II sid. 128 säger: «År 1817 nedsattes särskilda kyrkliga komitéer, men hvilka efter att 1818 ha haft ett sammanträde upphörde med sin värksamhet ända till 1854», hvilken oriktiga uppgift flerstädes upprepas. Misstaget beror säkert därpå, att endast protokollen från de första sammanträdena trycktes, såsom Tengström i bref till Rehbinder af d. 24 febr. 1818 skrifver «för att upplysa och tranqvillisera allmänheten i afseende å alla dessa företag», medan inga protokoll från följande möten föreligga. Men detta hindrar icke, att arbetet fortgick och sammanträden, om hvilka Tengström flerstädes i sin brefväxling talar, äfven senare höllos.

[2]) I ett bref från Tengström till domprosten M. Alopæus i Borgå dat. 23 dec. 1820 heter det: Vi hafva med våra förberedande åtgärder hunnit till slut med 24:de kap. af kyrkolagen, och de återstående komma till dylik revi-

Emellertid visade sig katekesarbetet, «en stötesten», såsom Tengström i nyssnämda bref skrifver, «mot hvilken redan i både äldre och nyare tider så många skeppsbrott timat», snart så svårt att det måste lämnas å sido [1]). Med kyrkohandboken kom man längre, ty i Anteckningarna heter det att Tengström «redigerat vid pass hälften af förslaget till kyrkohandbok», men icke häller den blef slutförd. Däremot gick det stadigt framåt med kyrkolagen och den finskspråkiga psalmboken, visserligen så att den hufvudsakliga arbetsbördan hvilade på Tengström. I april 1826 förelåg ett af Tengström utarbetadt förslag till ny kyrkolag, som öfverlämnades till de öfriga komitéledamöternas öfverseende. De inkomna anmärkningarna föredrogos vid ett sammanträde, som hölls d. 9 jan. 1829, då det beslöts, att en ny bearbetning skulle företagas, hvarmed Tengström under sina sista år var sysselsatt. Ehuru den definitiva redigeringen icke medhans, torde Tengströms manuskript varit J. J. Nordström till nytta vid dennes kyrkolagsarbete [2]). Med ännu större ifver ägnade sig Tengström åt det finska psalmvärket, utan att låta hindra sig af de svårigheter, som den finska språkformen beredde honom. Han brefväxlade intill sin död flitigt därom med bl. a. Benj. Frosterus, G. F. Hjerppe, C. Helenius och isynnerhet Gustaf Renvall, hvilka sände honom sina psalmförsök till granskning. Enligt Anteckningarna har han omarbetat vid pass 550 psalmförslag. Den psalmbok, som efter hans död 1836 utkom i två delar med titeln

sion i nästk. mars månad, hvarefter väl revisionen af det nya förslaget skall vidtaga, ehuru vi ej än äro i rent vatten om planen därtill. — Handbokskomitén har i höst absolverat det sista af sina göromål, så att nu endast någon jämkning af ord och uttryck återstår, hvarefter redaktion äfven af detta förslag skall börja, samt detta vårt opus sedan med öfrige Herrar komiterade till slutelig granskning kommuniceras. — Orig. äges af hofr. K. A. Weckström i Helsingfors.

[1]) Tengström ville afskaffa Luthers mindre katekes, medan andra bland de komiterade ville bibehålla densamma såsom grundval för religionsundervisningen.

[2]) F. L. Schauman: Handbok i Finlands kyrkorätt I sid. 91—93; J. J. Nordström: Förslag till ny Kyrkolag för Storfurstendömet Finland jämte motiver och betänkanden sid. 197.

«Uusia virsiä kirkossa ja kotona veisattavia» är således till väsentlig del hans värk och kvarstår såsom ett vittnesbörd om hans stora nit för saken, om också den uppfattning i afseende å form och innehåll han följde icke af senare författare blifvit godkänd.

Från sitt stifts prästerskap tog ärkebiskopen afsked vid prästmötet i Åbo 16—24 september 1825, som, sedan han hållit ett latinskt tal om äldre och senare lärdes åsikter «om det ondas ursprung», liksom 1807 års prästmöte till stor del utgjordes af ett fortgående föredrag och samtal mellan ärkebiskopen och de församlade prästmännen. Hufvudföremål för öfverläggningarna voro kapellförsamlingarnas klassificering och bildandet af en enke- och pupillkassa för prästerskapet. Med djup rörelse erinrade Tengström vid mötets afslutning om huru ett kort människolif äfven under lyckliga förhållanden erbjuder endast ringa tillfälle till värksamhet för allmänt väl, hvarför han manade sina medbröder att så mycket mera nitiskt begagna den tid, som var dem gifven [1]).

Han var medveten om att arbetstiden snart skulle löpa ut, och hans hälsa, som aldrig varit stark, blef snart så vacklande, att han måste vara betänkt på att vinna ledighet från biskopsgöromålen. Han fick första gången tjänstledighet på ett år från 1 juni 1827 och därefter i januari 1830 på två år, hvilken ledighet i november 1831 ytterligare förlängdes på två år. Endast invigning af präster kvarstod jämte ledningen af de ecklesiastika komitéerna såsom hans åliggande. En mot slutet af 1829 inlämnad anhållan om entledigande från ärkebiskopsämbetet bifölls däremot icke.

Det yttre lugn ärkebiskopen nu åtnjöt stördes genom Åbo brand, som hårdt träffade många af hans egna. Själf befann han sig vid olyckstillfället på Pargas prästgård, där han under sitt första tjänstledighetsår förblef bosatt intill hösten 1828, härbärgerande en hel skara husvilla anförvanter. Sina hemförhållanden på denna tid skildrar han i följande ord,

[1]) Mötets protokoll äro särskildt tryckta.

som jag hämtar ur ett bref till den gamle vännen Franzén af d. 17 mars 1828[1]):

Då jag sista höst just var i beråd att efter vanligheten härifrån till Abo inflytta, timade den olyckeliga katastrofen, som gjorde så många människor husvilla, i hvilken förlägenhet om husrum jag således nödgades lämna min af elden underbarligen skonade ämbetsgård till domkapitlets, domprostens, notariatets, kyrkovärdens och pedellens begagnande, endast med undantag af 3 rum för mina böcker och några öfverlefvor af mina barns sköflade egendom, och har altsedan bott här på min prästgård, icke utan stora ekonomiska olägenheter, med ett hushåll af några och tjugu personer, däraf följden varit, att jag bor i en kammare med min hustru, dageligen och stundeligen omgifven af 7 barnabarn, så att det kostar på att hålla tankarna tillsammans, om ock ej mer än ett bref är i fråga».

Dessa besvärligheter motvägdes dock af den glädje den gamle hade af att dagligen se de sina samlade omkring sig. Icke utan vemod emotsåg han därför de kära gästernas afresa till den nya universitetsstaden Helsingfors. «Efter åtta dar», skref han d. 17 september till J. F. Aminoff, «resa nu mina barn ifrån mig till sin nya station i Helsingfors, så att jag snart lämnas här kvar såsom ensam fågel på taket». Ett år senare, då sommaren åter var förbi, skref han d. 17 september till densamme: «Då ock nu alla mina barn lämnat mig, hafva dagarna blifvit för mig än tyngre och tommare, och saknaden af hvad mig kärast i världen är blir dag för dag alt bittrare». Så voro somrarna i Pargas med barn, barnabarn, vänner och obesväradt lif ute i naturen den åldrige patriarkens bästa tröst under tilltagande kroppslig svaghet.

Dess hårdare voro de slag, som träffade honom genom att ett stort antal af hans närmaste inom loppet af några år bortrycktes af döden. Hans älste son adjunkten i orienta-

---

[1]) Originalet finnes bland handskrifter, som af framl. dr. Gabriel Lagus' enka öfverlämnats åt Svenska Lit. Sällsk. i Finland.

liska literaturen Karl Jakob af Tengström dog 1823. Den älsta dottern Anna Karolina, som 1811 blifvit utnämd till hoffröken, blef 1823 enka efter med. dr. L. J. Prytz, som slutligen var provincialläkare i Laukas. Hon dog i början af 1828. Omsorgen om såväl Karl Jakobs som Anna Karolinas efterlämnade barn hvilade därefter på ärkebiskopen. Den yngste sonen Anton Fredrik, magister 1823, slutligen officer i rysk tjänst, dog 1828 i feber i Varna under kriget mot Turkiet. Den yngsta dottern Sofia Magdalena, gift med sin kusin J. J. Tengström, dog d. 31 dec. 1831. Af barnen kvarlefde därefter endast sonen Johan Magnus, som 1828 blef professor i zoologi och botanik samt Hedvig Maria, gift med W. G. Lagus. Efter fyratiofyraårigt äktenskap dog äfven ärkebiskopens hustru d. 5 dec. 1831. I bref af 4 januari 1832 tackade han J. F. Aminoff för att denne uttryckt sitt deltagande i den «smärtsamma och oersättliga förlust, som af den Högstes allvisa skickelse mig och mitt hus nyligen träffat». Han tillägger: «Hennes bortgång var stilla och lugn och hennes död mer lik en sömn än ett afsked från lifvet». Han bar pröfningen såsom en Försynens skickelse med undergifvet tålamod.

Det sjuttiosjunde lefnadsåret tillbragte han därefter i tillbakadragen stillhet. Vid återkomsten från en utfärd till Pargas på våren 1832 stötte han sig illa och var sedermera länge svag. Han återhämtade något sina krafter under sommaren, men fram på hösten började hans närmaste ana att slutet var nära. Den 26 november skref J. J. Tengström till honom, tackande svärfadern, som han från slutet af barndomen och början af ungdomsåren vant sig att älska, vörda och hylla såsom sin andra far, för all bevisad godhet och välvilja. «Måtte den tid», slutade han, «ännu icke stunda, då minnet återstår». Jakob Tengström, som intill det sista bibehöll sin andes klarhet, dog i Åbo d. 26 december 1832. Sin sista hviloplats hade han utvalt åt sig redan 1819, då han lät bygga det i allvarlig stil uppförda Tengströmska grafkapellet, som ännu i dag pryder kyrkogården vid Pargas åldriga kyrka. Där hvilar han i en enkel kista invid sin maka och omgifven af sina anförvanter.

Ett drag må tilläggas, innan jag slutar min skildring. Enligt hvad hans dotterson W. Lagus, som minnes Tengström från hans senare lefnadsår, meddelat, var Tengström till lynnet häftig och kunde ännu på gamla dagar blifva blossande röd af sinnesrörelse, men lärde att beherska sig, så att han i allmänhet förblef tyst i sådana upprörda ögonblick. Detta talar om en oaflåtlig uppmärksamhet på sig själf och en fortgående själfuppfostran, som äfven annars är märkbar i hans lefnadslopp och ej mindre än en rik naturlig begåfning möjliggjorde och betingade hans mångsidiga och fruktbringande värksamhet.

Jakob Tengströms yttre bild är förvarad genom flere porträtt, bland hvilka det älsta är en i glas infattad medaljong om tre tums diameter med rund guldkant, hvilken Tengström, måhända år 1800, förde med sig från Stockholm såsom gåfva åt sin hustru. Mästaren till den fina och liffulla akvarellen, som äges af statsrådet W. Lagus, är okänd. Förloradt är ett porträtt, som Tengström enligt cons. ac. protokoll den 26 februari 1825 skänkte åt högskolan till förökande af hennes samling af vordne prokanslerers porträtt. Denna bröstbild, målad i olja af Breda 1805, var utan tvifvel af stort konstvärde, men torde blifvit förstörd vid Åbo brand 1827 [1]. År 1826 målade G. W. Finnberg, hvilken konstnär såsom pargasbo och väl bekant protegerades af Tengström, hans bröstbild i olja. Denna tafla, hvilken tillhör stadsrådet W. Lagus och framställer Tengström pekande på en uppslagen bok, skadades vid flyttningen från Åbo till Helsingfors och renoverades, hvarvid särskildt ansiktet lärer blifvit förändradt. Ett annat exemplar af samma porträtt äges af ärkebiskopens sondotterdöttrar: fru Alma Blomstedt och fröken Hilma Krook i Åbo. I behåll är ytterligare en af J. E. Lindh målad oljefärgstafla, bröst-

[1]) Jfr. N. F. Sanders föredrag om K. F. v. Breda, hållet i Svenska akademin 20 dec. 1895, där Jakob Tengströms bröstbild är upptagen såsom n:o 277 bland v. Bredas värk.

bild med årtalet 1830 på baksidan, som tillhör ärkebiskopens dotterdotter professorskan Sofie Kellgren i Helsingfors. Den titelplansch, som pryder mitt arbete, är gjord efter sistnämda tafla, som till den yttre likheten synes vara väl träffad. Ärkebiskopen bär här ett briljanteradt kors.

Finnbergs ofvannämda tafla är reproducerad genom ett allmänt spridt kopparstick, som enligt ett bref från d. v. teologieprofessorn Benj. Frosterus till Tengström, dat. Helsingfors d. 16 december 1829, gjordes af den bekante svenske kopparstickaren J. G. Ruckman och vid tiden för brefvets afsändande var så godt som färdigt. Äfven denna bild är ett förtjänstfullt arbete.

Bilaga 1.

Förteckning öfver Jakob Tengströms strödda skaldestycken.

1772 apr. Öfversättning af Ovidii Amores Bok I Eleg. 9. (Min Rims.)

1775. På en väns födelsedag d. 21 april. (Min Rims.) — Då första gången lystes för N. L. och L. I.; 16 juli, undert. H. C. (Min Rims.; se *Lefnadsteckningen*). — Vid samma tillfälle undert. A. H. T. (Min Rims.) — Grafskrift öfver fru E. M. v. H.; d. 6 aug. (Min Rims.) — Suspirium till predikan; d. 30 sept. (Min Rims.) — Då första gången lystes för G. H. och C. C. R.; d. 1 okt. undert. B. C. R. (Min Rims.) — Vid samma tillfälle undert. A. H. T. (Min Rims.) — Imitation af 14 Elegin i 3:e bok. af Ovidii Libr. Am., okt. (Min Rims.) — Renön. Kväde; okt. 1775. (Min Rims.; inf. omarb. i Göteborgska Vetenskaps- och Vitterhetssamhällets Handlingar, första stycket; se *Valda Dikter*.) — Då första gången lystes för I. B. och A. G. i Vasa; okt. (Min Rims.) — Grafskrift öfver Pr. E. R.; okt. (Min Rims.) — Brudskrift åt A. F. och A. E. S.; nov. (Min Rims.) — Suspirium efter predikans delning; nov. (Min Rims.; se *Lefnadsteckningen*). — Epigram öfvers. ur Anthologia Græca; nov. (Min Rims.; tr. i Åbo tidn. 1782 n:o 4; se *Valda Dikter*.) — Några epigrammer ur Martialis och Catullus först öfversatta på franska och sedan på svenska. (Min Rims.; n:o 4 inf. i Åbo tidn. 1785 n:o 7, n:o 12 inf. i Åbo tidn. 1783 n:o 50, n:o 13 och 15 inf. i Åbo tidn. 1782 n:o 30, 14, det senare med

rubriken «Saga»; se *Valda Dikter.*) — Epigram af Peligon. (Min Rims.) — Epigram af obekant auktor. (Min Rims.) — Grafskrift öfver fru C. N. i Gamla Karleby; dec. (Min Rims.) — På juldagen 1775. (Min Rims.; se *Valda Dikter.*)

1776. Brudskrift åt A. A. och B. C. R.; maj 7. (Min Rims.) — Öfversättning af Horatii Carm. bok 2 ode 14; maj 20. (Min Rims.; se *Valda Dikter.*) — Öfversättning af Horatii Carm. bok 4 ode 7, juni 20. (Min Rims.; inf. i Göteborgska s:ts handl. 2 del.; se *Valda Dikter.*) — Öfversättning ur Oweni epigrammer; sept. (Min Rims.) — D:o ur samma auktor. (Min Rims.) — Kryckrim undert. M. B.; maj. (Min Rims.) — D:o; okt.; undert. A. H. T. (Min Rims.; se *Lefnadsteckningen.*) — D:o undert. M. E. R. (Min Rims.) — D:o undert. M. M. W. (Min Rims.) — D:o undert. M. E. A. (Min Rims.) — Brudskrift åt E. P. och H. H.; dec. (Min Rims.) — Suspirium till predikan på juldagen 1776. (Min Rims.; se *Valda Dikter.*) — Till A. C(hydenius); nov. (Min Rims.; se *Lefnadsteckningen.*)

1777. Epigram eller fabel: Palemon dör — ack bistra timma; jan. (Min Rims.) — Ensligheten; jan. (Min Rims.; tr. väsentligen omarbetad i Åbo tidn. 1782 n:o 15; se *Valda Dikter*). — In promtu i en plånbok till A. B. C.; april. (Min Rims. se *Valda Dikter*). — Projekt till inskription på Gamla Karleby stads och Kaustby boernas storklockor; d:o; d:o; maj. (Min Rims.; se *Lefnadsteckningen*). — Till F- A. M. C.; juli. (Min Rims.) — Brudskrift åt J. K. et H. C.; sept. (Min Rims.) — Till Zephis d. 9 dec.: A. C. C(aloander). (Min Rims.; inf. omarb. under titeln «Råd till den unga Zephis» i Åbo tidn. 1784 n:o 30 och 32). — Brudskrift åt A. och C. i en annans namn; dec. (Min Rims.)

1778. Grafskrift öfver fru M. Ch. Poppia; 23 juni. (Min Rims.; särsk. tr. i Åbo). — Lyckönskan vid magisterpromotionen d. 30 juni 1778. (Särsk. tr. i Åbo). — Skogskväde; 23 sept. (Min Rims. under titeln «Skogarna»; inf. i Vitterhetsnöjen utg. af Utile Dulci del. 4; se *Valda Dikter*). — Till A. C. C(aloander); d. 9 dec. (Min Rims.; se *Valda Dikter*).

1779. Till N. Al.; d. 16 jan. (Min Rims.) — I bref till kammarrådet v. Stockenström ifrån Djursholm; april 1779. (Min Rims.; se *Valda Dikter*). — Till fröken Ch. A. v. St(ockenström) på hennes namnsdag d. 12 maj. (Min Rims.; se *Lefnadsteckningen*). — Till d:o vid samma tillfälle undert. F. R. v. St(ockenström). (Min Rims.) — Till kammarr. G. v. St(ockenström) på hans namnsdag d. 6 juni 1779. (Min Rims.; se *Lefnadsteckningen*). — Felices qvi bona norint sua; d. 15 juni 1779. (Min Rims.; inf. i Stockholms Posten d. 19 juni 1779; se *Valda Dikter*). — Till auktor af Stockholms Couriren, d. 26 juni 1779. (Min Rims.) — Till fru A. Johanna v. St(ockenström) på hennes namnsdag; d. 21 juli 1779. (Min Rims.; se *Lefnadsteckningen*). — Till fru R. på hennes namnsdag; d. 24 juli 1779. (Min Rims.) — Till m:lle M. H. M—n på hennes namnsdag; d. 31 juli; i fröken Ch. v. St(ockenströms) namn. (Min Rims). — Till m:lle G. L. A. L., då det lystes för henne första gången; aug.; i A. H. T—s namn. (Min Rims.) — Till m:lle M—n på hennes födelsedag; d. 12 aug.; i fröken Ch. v. St(ockenströms) namn. (Min Rims.) — Öfversättning af Horatii Carm. bok 2 ode 10; sept. (Min Rims.; se *Valda Dikter*). — Öfversättning af Horatii Carm. bok 4 ode 5. (Min Rims.; tr. omarb. i Åbo tidn. 1782 n:o 21; se *Valda Dikter*). — Brudskrift åt Gabriel Aspegren och fröken Lovisa Maria Friedenfeldt sept. 1779. (Min Rims. tr. i Vasa; se Sv. Lit. S:ts i Finl. Förh. och upps. del 2. sid. XXX). — Vid grefvinnan Ruuths död; okt. 1779; (Stockholms Posten 1779 n:o 248; se *Valda Dikter*).

1780. Grafskrift öfver F. H—n i Upsala; juni 1780; i S. och R—n:s namn. (Min Rims. tr. i Upsala). — Ode till Solen, öfvers. ur ett Ossians poem, Charton kalladt; juli 1780. (Min Rims.; Stockholms Posten 1780 n:o 261; se *Valda Dikter*). — Suplik till B. P. W—th; juli 1780. (Min Rims.) — Omne tulit punctum, qvi miscuit utile dulci; aug. 1780. (Min Rims.; Stockholms Posten 1780 n:o 193; se *Valda Dikter.*) — Epigram; aug. 1780. (Min Rims.) — Ode öfver mörkret sept. 1780. (Min Rims.; inf. i Vitterhetsnöjen utg. af Utile Dulci del. 4; se *Valda Dikter*). — Mänsklighetens och skaldekonstens förbund; okt. 1780 (Min Rims. vidlyftigare med titeln «Skaldebref till herr C(apitan) v. Pl(athen); förkort. och

omarb. inf. i Åbo tidn. 1784 n:o 17; se *Valda Dikter*). — På en födelsedag. (Min Rims., nov.) — Epigram i anledning af L—s äreminne af D. (Min Rims.)

1781. På nyårsdagen till fru v. Stockenström. (Min Rims.) — Till stiftsfröken M. S. i anledning af hennes förlofning med major Stj(ernsparre) i febr. (Min Rims.) — Vid hofpredikanten E. Waldii dödliga bortgång; mars. (Min Rims.; Stockholms Posten 1781 n:o 78; se *Valda Dikter*). — Epigram: Herr Pehr beryktad för sin styrka; apr. (Min Rims.; Åbo tidn. 1782 n:o 2; se *Valda Dikter*). — In promtu. Till ett fruntimmer med en formerad penna. (Min Rims.) — Till grefve G(yldenstolp)e; maj. (Min Rims.; Finsk Tidskrift t. XLIV sid. 423; se *Lefnadsteckningen*). — Till sekr. Gahm ifrån Åsberg; juni. (Min Rims.) — Skaldebref åt landet, juli. (Min Rims.; Finsk Tidskrift t. XLIV sid. 425; se *Valda Dikter*). — Till fru v. Stockenström på Johannas dag; d. 21 juli. (Min Rims.) — Till fröken S. på Magdalenas dag; 22 juli. (Min Rims.) — In promtu vid ett brefs öfverlämnande; aug. (Min Rims.) — Sångstycke på Samuelsdagen; till bärgsrådet v. Stockenström, aug. 20. (Min Rims.) — Brudskrift åt öfverste L. St(jernsparre) och fr. S—t; sept.; i brudgummens namn. (Min Rims.) — Till A. C. C(aloander) på Annas dag; 9 dec. (Min Rims.) — Grafskrift öfver kapit. Hedersvärd; dec. (Min Rims.; tryckt i Åbo). — Verser till en nyårsgåfva af Vitterhetsnöjen; d. 31 dec. 1781. (Min Rims.; se *Lefnadsteckningen*).

1782. Oförmodad uppriktighet; jan. (Min Rims.; tr. i Åbo tidn. 1782). — Visa: Du kärlek! Nöjets gud!; jan. (Min Rims.) — Visa: Menuette; trio; febr. (Min Rims.; Åbo tidn. 1783 n:o 24; se *Valda Dikter*). — Fastlagsris till A. C. C(aloander) d. 12 febr. (Min Rims.; Åbo tidn. 1782 n:o 7; se *Valda Dikter*). — Vid första surprisen öfver herr Bagers död; febr. 1782. (Min Rims.; Stockholms Posten 1782 n:o 92; se *Valda Dikter*). — Phaon förevigad; mars. (Min Rims.; Åbo tidn. 1782 n:o 27; se *Valda Dikter*). — Till A. C. C(aloander) med ett löshår; 30 april. (Min Rims.) — Epigram: Bevars! Hvad hör jag! Ryktet larmar; maj. (Min Rims.) — Skalde-

bref till A. B. C.; maj 21. (Min Rims.; se *Valda Dikter*). — Till fru v. Stockenström på Johannas dag d. 21 juli 1782. (Min Rims.) — Öfversättning ur v. Hagedorns Moralische Gedichte, fabel: Jupiter, djuren och människan; aug. 1782. (Min Rims.; tr. i Åbo tidn. 1782 n:o 31). — Vid hertig Karl Gustafs födelse. (Min Rims.; Åbo tidn. 1782 n:o 48; se *Valda Dikter*). — Afskedsvisa till G. A. S—m i andras namn. (Min Rims.) — Till A. C. C(aloander) på Annas dag; 9 dec. (Min Rims.; se *Lefnadsteckningen*). — Pilgrimerna; öfvers. utur Musen Almanach für 1782. (Åbo tidn. 1782 n:o 1). — Saga. (Åbo tidn. 1782 n:o 2). — Epigram: Sen Damons vett och dygd på Cloës hjärta rådt. (Åbo tidn. 1782 n:o 3). — D:o: Jag hvarje dag Corinna hör. (Åbo tidn. n:o 8; «ins. af okänd hand»). — Elegie. (Åbo tidn. 1782 n:o 9). — Epigram: Lisette har nyligen fått höra. (Åbo tidn. 1782 n:o 10 «ins.») — Den vittre plagiarien, epigram. (Åbo tidn. 1782 n:o 13). — Epigram: Lysander ständigt skryta plär. (Åbo tidn. n:o 30). — Det gamla adelskapet, epigram. (Åbo tidn. 1782 n:o 37). — Lagfarenhet, epigram. (Åbo tidn. 1782 n:o 40). — Försiktighetssteget, öfvers. (Åbo tidn. 1782 n:o 44.)

1783. Vid ett visst tillfälle till F. A. f. H.; febr. (Min Rims.) — Skål in promtu. (Min Rims.; se *Lefnadsteckningen*). — Fri öfversättn. af Horatii bok I ode 19. (Min Rims.; Åbo tidn. 1783 n:o 3; se *Valda Dikter*). — Dröm. (Min Rims.; Åbo tidn. 1783 n:o 5; se *Valda Dikter*). — Epigram: Du ifrigt Lycas yrka plär. (Min Rims.; Åbo tidn. 1783 n:o 5; se *Valda Dikter*). — Epigram: Råd till doktor N. (Min Rims.; Åbo tidn. 1783 n:o 7). — I bref till C. M. C. (Min Rims.; se *Valda Dikter*). — Den 1 maj: Epigram. (Min Rims.; Åbo tidn. 1783 n:o 18 «ins.») — Min sjuksäng. (Min Rims.; Åbo tidn. 1783 n:o 45; se *Valda Dikter*). — Epigram: Den stolta Creon. (Min Rims.; Åbo tidn. 1783 n:o 47; «ins.»; se *Valda Dikter*). — Epigram: Hör Cleon, om jag får mig rå. (Åbo tidn. 1783 n:o 48). — Epigram: Till Cloe: Du kvick och fintlig är, jag dig det loford ger. (Åbo tidn. 1783 n:o 50). — Den nionde dec. till A. C. C(aloander). (Min Rims.) — Vid betraktandet af Alexanders och Cæsars bilder. (Åbo tidn. 1783 n:o 51).

1784. Försvar för vår tid. Satir. (Min Rims.; Åbo tidn. 1784 n:o 2 och 3; se *Valda Dikter*). — Marforius öfvers. ifr. v. Kleist. (Min Rims.; Åbo tidn. 1784 n:o 11). — Epigram: Bekymrad du mig säga plär. (Min Rims.; inf. i Åbo tidn. 1784 n:o 27; se *Valda Dikter*). — Till A. C. C(aloander) med ett gullhjärta. (Min Rims.; se *Lefnadsteckningen*). — Till A. E. G. d. 5 febr. vid ett starkt urväder. (Min Rims.) — Till dens. d. 14 mars. (Min Rims.) — In promtu att sjungas vid en punschbål. (Min Rims.; se *Lefnadsteckningen*). — Till min bror J., då han d. 12 aug. sammanvigdes med jungfru Lisa Greta Aemeläus. (Min Rims.; se *Lefnadsteckningen*). — Försök till en Heroide. Cleona till Atis. (Min Rims. med titeln: Afsked till P. E. G(eorgii?) inf. i Åbo tidn. 1785, Bihang sid. 3; se *Valda Dikter*). — Till Solen öfvers. ur v. Kleist. — Julbref till fru Cr—d, undert. C. G. v. St(ockenström). (Min Rims.) — Julbref till fru C. R. C—d undert. C. G. v. St(ockenström). (Min Rims.) — Till A. C. C(aloander) 9 dec. 1784. (Min Rims.)

1785. Epigram: Jag längre ej den fördom lider. (Min Rims.; tr. i Åbo tidn. 1785 n:o 3). — Fri öfvers. af k. Davids 49 ps. Jfr. J. B. Rousseau Livre I ode 4. (Min Rims.; Åbo tidn. 1785 n:o 1; se *Valda Dikter*). — Epigram: Nog Phryne du mig råda plär. (Min Rims.; Åbo tidn. 1785 n:o 1). — Epigram: Det är min sann ej värdt att undra. (Min Rims.; se *Valda Dikter*). — Epigram: Jag längre ej den fördom lider. (Min Rims.; Åbo tidn. 1785 n:o 3; se *Valda Dikter*). — Ode öfver lagens utgifvande. (Min Rims.; Åbo tidn. 1785 n:o 4; se *Valda Dikter*). — Tankar för mig själf. (Min Rims.; Åbo tidn. 1785 n:o 9; se *Valda Dikter*). — Sångstycke till en vän. (Min Rims.) — Epigram: Herr Måns du alltid klagar. (Åbo tidn. 1785 bih. sid. 5). — Förtjänsten, ode (Åbo tidn. 1785 bih. sid. 1—3; se *Valda Dikter*).

1789. Recept mot kärlek, öfvers. från tyskan. (Åbo tidn. 1789 n:o 13). — Fragment ur älsta djurhistorien. (Min Rims.; Åbo tidn. 1789 n:o 14, «Insändt utan uppgift af originalets beskaffenhet eller tillhåll»; se *Valda Dikter*). — Imitationer ur Anthologia Græca: Glömskan och minnet. Önskan. (Åbo

tidn. 1789 n:o 46; se *Valda Dikter*). — Epigram: Hästen och bonden. (Åbo tidn. 1789 n:o 51).

1790—1803. Vid tacksägelsefesten öfver Väräläfreden, inskript. å transparenten i Åbo rådhus. (Min Rims.) — Imitation af Horatii Carmina Lib. 1 ode 19. (Åbo tidn. 1791 n:o 21). — Epigram: Min vän! var billig, lät oss tåla. (Åbo tidn. 1791 n:o 23). Skrymtaren, epigram. (Åbo tidn. 1791 n:o 25). — Vestalen. Öfvers. från J. G. Jacobis Lieder. (Min Rims.; Åbo tidn. 1791 n:o 28). — Epigram till några våra nymodiga poeter. (Min Rims.; Åbo tidn. 1791 n:o 32). — Askan öfvers. ifrån J. G. Jacobis Lieder. (Min Rims.; Åbo tidn. 1791 n:o 32). — Tiggaren, öfvers. ifr. Gleims Lieder. (Åbo tidn. 1791 n:o 38). — Patienten, öfvers. ifr. Gleim. (Åbo tidn. 1791 n:o 39). — Comala, dram. skaldest. af Ossian, prosaisk öfvers. (Åbo tidn. 1791 n:o 41). — Vid förlusten af en ung vän. (Min Rims.; Åbo tidn. 1791 n:o 45). — Lathmon skaldest. af Ossian, prosaisk öfvers. (Åbo tidn. 1791 n:o 49—52; «ins. jämte några anmärkningar öfver vårt veckoblad»). — Tankar af en gammal man vid det sist förflutna årets slut. (Åbo tidn. 1792 n:o 1; se *Valda Dikter*). — Aura till Åbo stad, ode på konungens födelsedag d. 24 jan. 1792. (Min Rims.) — Könets värde. (Åbo tidn. 1792 n:o 5; se *Valda Dikter*). — Fabel, Jupiter och fåret, pros. öfvers. från Lessings fab. (Åbo tidn. 1792 n:o 8). — Österländsk saga. (Åbo tidn. 1792 n:o 12). — Fabel. Den dansande björnen. (Åbo tidn. 1792 n:o 25; se *Valda Dikter*). — Fröjas döttrar, I som öken. Prom. vers. (Min Rims.; Åbo tidn. 1792 n:o 26 i en uppsats om prom. 1792, under mag. Juwelii namn; enligt W. Lagus' förteckning i Vet. soc. Bidrag 17 borde den sista versraden, på förf:s egen anvisning, ändras till: *Sällheten den ges af Er;* se *Valda Dikter*). — En brudesuck. (Åbo tidn. 1792 n:o 32). — Alt har sin tid, ifrån grekiskan. (Åbo tidn. 1792 n:o 34). — Min smak. (Åbo tidn. 1792 n:o 35, bihanget; se *Valda Dikter*). — Rikedomars bruk. (Åbo tidn. 1792 n:o 36; se *Valda Dikter*). — En älskares bön. (Åbo tidn. 1792 n:o 37). — Till Laura. (Åbo tidn. n:o 39). — Till min bäck. (Åbo tidn. n:o 41; se *Valda Dikter*). — Till Apollo. (Åbo tidn. 1792 n:o 42; se *Valda Dikter*). — Kärleken tilll Gud (prof till psalm)

Dikter från obestämdt år. Skål för Kungen, Kronprinsen, Hertig Karl. (Under kriget; Min Rims.; se *Valda Dikter*). — Önskan, epigram. (Min Rims.; se *Valda Dikter*). — Kväde öfver hösten (finnes i Min Rims., men renskrifvet af annan hand, hvarför Tengströms författarskap kan ifrågasättas). — Imitation af Horat. Lib. I ode 19. (Min Rims.) — Gamla modet. Till en gammal god vän. (Min Rims.; se *Valda Dikter*). — «Ett tempel jag nyligen upplåtas såg». (Min Rims.) — «Som informator kan man tänka». (Min Rims.) — Lycklig den, hvars hjärta känner. (Tillegnan på Annas dag; Min Rims.) — «Bästa vän! hvar skall jag finna». (Min Rims.) — «Dig som prydd utaf behagen». (Min Rims.) — «Då jag ren vid grafvens brädd». (Min Rims.) — Vitterhet. (Min Rims.) — «Då vid en gosses varma blick». (Min Rims.) — «Sedan jag stackars flicka så olycklig blifvit». (Min Rims.) — «Du den bästa ibland vänner». (Min Rims.) — «Ack i väna syskon af behagen»; promotionsvers: 1795?; jfr. det under mag. Vörlunds namn förf. promotionspoemet till damerna vid 1795 års mag. promotion inf. i Åbo tidn. 1795 n:o 26, som börjar med så godt som samma ord och äfven torde vara författadt af Tengström; se *Vald Dikter*). — Till tacksamt minne af framl. grosshandl. i Åb Anders Baers enkefru Anna Elisabeth Carlbohm af sörjande barn. (Min Rims.)

Gabriel Lagus har i Den Finsk-Svenska Literaturens utveckling II sid. 158 publicerat ett «Poem af Tengström», som börjar med verserna

Prässa drufvan, glaset fyll.
Ack! hvad båtar att du klagar? —

Detta stycke är utan tvifvel hämtadt ur *Visbok*, ny upplaga tryckt i Stockholm 1820, andra delen, med hvilken tidigare publikation den hos Lagus föreliggande till ortografi, interpunktion m. m. i allo öfverensstämmer. Att Jakob Tengström vore författaren har jag ingenstädes i öfrigt funnit antydt; ej häller anför Gabriel Lagus något skäl därför. Med Tengströms poetiska stil och uppfattningssätt öfverensstämmer det i reflekterande ton hållna stycket, som jämför kärleken, vänskapen och bålen med tre lika sköna, men olika färgade blommor, alls icke.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
og [illegible]
og [illegible]
Og [illegible]
[illegible]
[illegible]

Bilaga 3.

Ur «Skalde-stycken Satta i Musik», Del. XI, N:o 4. Tr. i Stockh. 1803.

Musik af Åhlström.

Allegretto.

Mer lyck - lig än Kre - sus, de Ly - di - ers

kung, jag sorg - lös vid bä - ga - ren sit - - - - - ter och

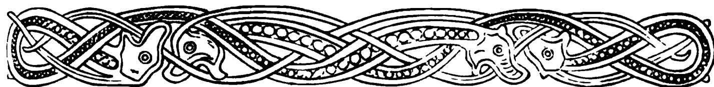
sjun - ger och skäm - tar, som vo - re jag ung, och

dric - ker så *) län - - *) ge jag git - - - - - - - ter. Och

*) Här torde *ass* böra få återställningstecken och således i båda dessa takter ljuda s.s. *a* (liksom i föregående och efterföljande takt).

led - sen vid alt det pe - - - dan - ti - - ska gräl i
hög - - lär - - da hjär - nor re - - - - - ge - - - - - - rar, de
tom - ma be - - - grep-pen om säll - het och väl i
Bå - - - - len jag re - a - - li - - - - - se - - - - - - - - - rar.
f p f p f

VITTERHETSARBETEN

Valda dikter.

1. Renön [1]).

Kväde.

På alla rum, kring jordens yta,
Naturen nöjen slösat har.
På skär, där villa vågor bryta,
Man ock kan äga glada dar.
Mig bättre nöjen Renön skänker,
Än all den ståt i staden blänker,
Den jag med ledsnad ofta ser.
Ett stilla lif mig mer behagar.
Jag sjunger om de ljufva dagar,
De ädla nöjen Renön ger.

Mitt öga ur sin dvala väckes;
Jag bort ur hvilans armar flyr.
Jag ser hur nattens fackla släckes,
Då dagens rand ånyo gryr.
En eldig sky i östern prålar,
Som med sin höga purpur målar

---

[1]) En kal bärgsholme, tre mil ut till sjös från Gamla Karleby, tjänande till ett fiskareläger för en del Gamla Karleby stads- och sockneboer, som däromkring idka sitt strömmingsfiske.

Det lugna hafvets jämna ban.
En ljusets drott på fästet blänker,
Och stjärnan sig förvånad dränker
I böljans djupa ocean.

Jag ser en tropp af fåglar flyta
På spaka böljans blanka fält.
En svärm af fisk vid vattnets yta
I kärleksyrsla spritter snält,
En mås jag ser ifrån sin hvila,
Till rof och plundring modigt ila;
Han slår och fisken fängslig tar.
Af folk, som utan egen möda
Sig blott vid andras ofärd föda,
Jag här en liflig afbild har.

En väldig här af luftens skara
Till plundring ren förenat sig;
Men friden ses ej länge vara,
Här brister ut ett blodigt krig:
Man rusar an med eldad ifver,
Man knips, man mordiskt kring sig rifver,
Och luften fylls af skrik och låt.
Ett regn af slagna hjältars fjäder
Den nakna vågens rygg bekläder,
Och hopen skiljes ändtlig åt.

Med nöjda steg från strand jag hastar
Och upp för höjden klättrar mig;
Jag ögat ut åt hafvet kastar,
Som tycks i skyn förlora sig.
Ett skepp, som lugna fältet plöjer,
På längre håll min syn förnöjer.
Jag ledsnar vid dess sakta fart;
En västanvind i seglen susar,
Ett skummigt salt för kölen frusar,
Och skeppet lämnar skäret snart.

Mitt öga sen åt landet kikar,
Som Floras rika skatter bär.
Jag ser en mängd af lugna vikar,
Som villa sig bland tusen skär:
Där vattnets barn i skockar simma
Och kring i gröna vassen stimma
Bland kärleks lekar, ras och fröjd;
En reslig skog, som stranden täcker,
Sig trappvis upp i luften sträcker
Och trotsar själfva molnens höjd.

Men middags tiden redan nalkas,
Kring luften heta strålar far.
Jag går att i min hydda svalkas,
Som skygd för middagssolen har.
Jag går — jag dit i stillhet hinner,
En smaklig fisk där för mig finner,
Ett präktigt smör, ett tarfligt bröd.
Jag saknar ej de läckra rätter,
Dem konst och yppig vällust sätter
På Crœsi bord till öfverflöd.

Ren västanvädrets anda tiger,
Och böljans dån sig saktat har.
En själ, som upp ur djupet stiger,
På närmsta bärg sin hvila tar.
Straxt ser jag en i tysthet krälla,
Att här den söfda listigt fälla.
Jag stannar kvar att se dess slut,
Jag ser — jag på hans ofärd tänker —
Jag hör en smäll och lågan blänker;
Han dör — — och bloden forsar ut.

Åt västra rymden solen skrider,
Och kvällens svalka redan rår;
Då dagen snart till ändan lider,
Jag nya nöjen njuta får.
Ett sorligt dån kring skäret ljuder,

Som mig ur tysta hyddan bjuder
Och ned till stranden återför.
Jag ser den muntre fiskarn laga
De garn, som vattnets folk bedraga
Och skygga fiskens ofärd gör.

På böljans glatta spegel sväfvar
En hop med båtar af och till:
Den ena till *Kredentsen* [1]) stäfvar,
Den andra utåt *Rajtarn* [1]) vill;
Till *Reppskärsbådan* [1]) andra fara
Och bort åt *Rån* [1]) jag ser en skara,
Som kring sig sprider dödsens garn.
Min sol går ned, och jag mig sänker
I dvalans sköte, där jag tänker
På rof och mord bland böljans barn.

Min hvila flyr på nattens vingar;
Ur sömnens famn jag skillnad tar,
Då ljuset mörkrets välde tvingar
Och luftens rymder genomfar.
Jag skyndar mig, jag hyddan lämnar
Och ned till lugna stranden ämnar,
Men ingen än i hamnen är.
Jag åter upp för höjden klifver,
Där jag med nöje varse blifver
En vingad planka här och där.

Med spända dukar fältet yfves,
En östanvind i seglen gnyr;
Af snälla kölar böljan klyfves,
Ett fuktigt damb kring luften yr.
Med vädrens fart man skäret hinner,
Och Æges djupa rike vinner
För sina barn en önskad frid.

[1]) Fiskgrund omkring Renöns skär.

I stammen glada fiskarn myser,
Och längre fram i båten lyser
Den silfver-hvita pyramid.

Men bäst jag idel nöjen andas
Och skördar nöjda lefnads dar,
Min glada tid med oro blandas,
Ty sommarn ren sitt afsked tar.
I luften käns en höstlik kyla,
De ilskna nordanvindar yla.
Jag fasar — Himmel, ack hvad syn!
Ett skum på böljans skuldror flyter,
Då den mot dolda klippan bryter,
Och vattnet frusar upp mot skyn.

Ett skepp, som utan styre drifver
För vind och våg bland bistert svall,
Än upp mot molnens höjder klifver,
Än ned i afgrund gör ett fall;
Än här ett tåg, en lina brister,
Och skeppet mast och segel mister.
Jag hör ett ömkligt: *vi förgås.*
Jag ville hjälpa; men förgäfves,
Ty skeppet ren mot klippan häfves,
Och alt i tusen splitter slås.

Mitt öga sköljs i heta tårar,
Mitt nöje hastar till sin graf,
En hisklig syn mitt hjärta sårar:
Jag ser ett vildt, ett bistert haf
Med glupska käftar mordiskt sluka
Det arma folk, som måste duka
För böljans våld och raseri.
Kring vattnet döda kroppar svalla,
Och bärgens grottor ömkligt skalla
Af uslas rop och jämmerskri.

Ur molnet solen ändtlig träder,
Och vädret stillas i sitt lopp;
Jag till naturens ära kväder,
Som åter lifvat jordens hopp.
Jag kastar ögat på det blanka
Och straxt jag varseblir en planka,
Som frälst ett lif ur dödsens klor.
Jag lifvas upp, till stranden hastar,
Jag båten ut i hafvet kastar
Och till den usles bärgning ror.

Med styfva tag jag plankan hinner,
Som än en dyrbar laddning bär;
Jag där min usle like finner,
Som stel och snart förlorad är.
Jag honom i min hydda gömmer,
Han kvicknar vid. — Förnöjd jag glömmer
Det kval, som nyss på hjärtat rådt.
När sommarns nöjda tid sig sluter,
Jag dock det himla nöjet njuter
Att fri från afund göra godt.

Re'n alt till uppbrott färdigt göres,
Ty fisketiden ändad är.
Ett dån kring alla stränder höres,
Och våta bädden redan bär
En hop af båtar, som tillika
Med muntert stoj till staden fika.
Ett glädjerop kring rymden far,
I sömnens flod mitt öga släckes,
Och då jag ur min dvala väckes,
Re'n hela flottan hamnat har.

Jag blir förskräckt. — Min anda bäfvar,
Då jag min fot på stranden för;
Ett dån kring hela näjden sväfvar,
Som all min förra ro förstör.
Mitt hjärta ur sin tjusning vaknar:

Jag nu mitt ädla nöje saknar,
Mitt lugn och glada tidsfördrif.
Jag i mitt tysta rum mig gömmer,
Där jag med himmelsk vällust drömmer
Om forna dagars nöjda lif.

2. Epigram, öfversatt ur Anthologia Græca.

Apollophanes, man dig håller
I hela stan för bottenrik;
Men intet vet jag hvad mig våller,
Jag är ej andra däri lik.
Jag kan ej tro hvad folket säger,
Ty om du skulle nyttja fritt
Det myckna guldet, som du äger,
Då trodde jag det vore ditt;
Men om du dina pengar spar
Åt dem, som efter dina dar
Din pung och kista skola tömma,
Då ser jag dig en annans gömma,
Och jag får orsak till att döma,
Att ingenting är ditt af alt det gods du har.

3. Några Epigrammer ur Martialis och Catullus,

först öfversatta på franska, och sedan på svenska, ehuru fritt och på många ställen helt och hållit ändrade.

Lysandra i sin enslighet
Sin man som knappast sakna vet;
Hans bortgång henne aldrig sårar,
Hon vill ej slösa sina tårar,
Då ingen säga kan: *tänk hur Lysandra gret.*
Men då hon andras sällskap har,
Lysandra inga tårar spar;
Dess öga heta floder gjuter,
Hon jämrar sig, hon ömkligt tjuter,
Hon vet man säger då: *Lysandra tröstlös var.*

*

Camilla, du är ung och skön,
Du självfva liljans täckhet hyser,
Och som en sol Camilla lyser
Ibland sitt kön; Men vet du hvad?
Din stolthet gör att all din fägring dör.
Då du dig alt för skön i egit tycke finner,
Den tankan straxt hos mig försvinner.

*

Cleanthes, om jag får mig rå
Och du på mig ej retad blifver,
Jag hällre en dukat dig gifver
Än länar två.
Du frågar hur det kommer till. —
Jo men: Jag hällre en än tvänne mista vill.

*

En löjlig vana Calcas hyser:
Han håller alt för hemlighet
Det lilla lappri, som han vet;
Han hviska plär, att solen lyser.
Han fick mig nyss på gatan fatt,
Jag måste läna till mitt öra;
Men tro jag fick en hemlig nyhet höra?
Jo, att hans bandhund dog i natt.

*

Du tvingar dig att synas kvick,
Du vill i alla sällskap pråla,
Du bjuder till på femton skick
Att dina plumpa tankar måla.
Din lilla hjärna plågar sig;
Tro nu hvad infall den skall föda.
En dumhet får du fram med möda; den liknar dig.
Ack, Brutus skona dig, haf ej så stort besvär
Att visa huru dum du är.

*

Ack, himmel, hvad du ledsam är:
Du plågar jämt mitt arma öra,
Du tvingar mig din vers att höra,
Som in i hjärtat skär.
Orontes, jag dig aldrig skyr,
Jag dig i alla sällskap vördar;
Men om du mig med usla verser mördar,
Jag dig som själfva döden flyr.

*

Du vill ej tro hvad Calcas säga plär,
Att kvällsval i hans hus ej nånsin bruklig är;
Men han har rätt, ty tänk, den juden
I alla sina lefnads dar
Ej någon kvällsval spisat har,
Än då han någon gång af andra blifvit bjuden.

*

Sen du din tjänst så ofta bjudit mig,
Jag hundra pjes begärt af dig
Mot löfte om en skälig ränta.
Du redan dig i flere dar,
Min kära Lycas, plågat har,
Och jag blir ledsen till att vänta
På slutligt svar.
Ack, kära, neka straxt, det jag af dig begär,
Då lindrar du båd' ditt och mitt besvär.

*

Min vers en allmän aktning fått,
Man den kring hela stan berömmer;
Men Tirsis som förvändt i alla saker dömmer
Gör däraf spe och spått.
Han ifrar sig, när man den läser,
Hans blod af hat och bitter afund jäser.
Alt sådant kan jag tåla lätt,
Ty Tirsis hedrar mig fast på sitt egit sätt.

*

Du äger alt, hvad lycka kallas plär,
Du borde hafva nöjda dagar;
Men jämt och samt du dig beklagar,
Du tror din lycka vidrig är,
Men än om hon din klagan hör,
Om hon på dig förtretad blifver
Och dig i vrede öfvergifver,
Då tror jag visst att du af ängslan dör.

*

Lycidas! Hvad du lefver stort,
Du vet ej hvad det är att spara,
Du slösar pengar immerfort.
Men låt dock se hur länge det skall vara.
Du ger för varan flera faldt,
Du handlar friskt, du allting köper;
Men ren kring stan ett rykte löper,
Att innan kort du ock får sälja alt.

*

Du kvick och fintlig är, jag dig det loford ger:
Du städs en gammal *Tante* uti ditt sällskap hyser;
Ty när man jämte dig ett sådant spöke ser,
Din skönhet mer, min *Cloë*, lyser.

*

Lysander ständigt skryta plär,
Hur han hos flickor insteg äger,
Att han de skönas gunstling är;
Och till bevis på hvad han säger
Han kärleks bref i alla fickor spar
Från Philis, Doris och Lisetta,
Men till hans harm jag måst berätta:
Han själf dem alla skrifvit har.

*

Märk Tirsis hvad jag rår dig till:
Lät ej ditt unga bröst af kärleks nycker dåras!
Din rena dygd, din oskuld såras,
Då du för mycket älska vill.
Det är väl sant att kärlek nöjen ger,
Då dygd och vett dess lopp får styra;
Men rasar du i lustans yra,
Du föga nöjen har, men plågor desto mer.

*

Moral: Det är farligt att göra testamente åt läkarn.

Då nyss den rike Truls af feber ansatt var,
Man bud på doktor Lucas har,
Som sin patient med klokhet sköter
Och honom väl och ömt bemöter
I några dar.
Herr Truls han repar sig. — Han ville tacksam vara,
Han Lucas testamente gör
Af alt det guld han hunnit spara.
Hvad hände? — —
Jo, herr Truls straxt sjuknar in och dör.

*

Dorilla kvider alla dar,
En ständig matthet henne plågar;
Men heligt jag bedyra vågar:
Dorilla ingen smärta har.
Nej, bland Dorillas kön det är ett lofligt bruk
Att ofta vara sjuk.

*

Då du om alla lika dömmer:
Då du den dumma Truls med samma ord berömmer
Som Damon, hvilkens mogna vett
Vår samtid med förundran sett;
Då du för hvar och en af lika vördnad brinner,
Du säkert ingens aktning vinner.

*

Sen jag med suck och bön, med möda och besvär
Ditt hjärta Iris fängsla hunnit,
Sen jag hos dig min önskan vunnit,
Jag lika oförnöjd och lika flyktig är.
Din kärlek mig ej mera rör:
Jag vördat dig, jag det bekänner,
Och att vi fordom varit vänner,
Men nu jag rent förakt af all din ömhet gör.

*

När Cleon inne är, Eurilla bannar mig,
Hon lastar mig, hon mig fördömmer;
Men däremot sin man berömmer
Och dumma Cleon fägnar sig.
Men, Cleon, ser du ej hvad lågor henne tär,
Just då hon tycks mot mig så ifrig vara?
Det borde visa dig din fara,
Det borde säga dig att hon i mig är kär.

4. På juldagen.

1775.

I jordens spridda barn, I världar hören till,
då jag till Herrans lof min harpa stämma vill!
I himlar gifven akt, I höjder, bärg och dalar,
Då jag om Herrans värk, om Herrans under talar!
I världsens vida haf, I böljor, våg och svall,
I floder lyssnen till, I strida forsars fall!
Ja, tysten edert dån I stormar, vind och väder,
Då mina toners ljud om Herrans storvärk kväder!

Men höga Majestät! Du alla tingens Far,
Som världar, folk, natur ur intet kallat har,
Du högst besuttne Drott, som jord och himlar vänder,
Du makt, som styrkan har i själfva afgrunds länder,
Du alla Gudars Gud, du all tings styresman,
Som bor uti det ljus, dit ingen komma kan,
Du alla kungars kung, som jordens vördnad hyser,
För hvilkens gudamakt natur och mänska ryser,
Då du i fasa klädd på blixtens pilar flyr,
Då dina bullers dån i luftens kretsar gnyr;
Ett stoft har dristat sig att i din åsyn träda,
Det tänker dig till pris om dina under kväda.
Det är ju, store Gud, ditt egit händers värk,
Försmå då ej dess ljud, dess svaghet nådigt stärk,
Och värdes i min själ en himmelsk vishet tända,
Din kraft, din nådes eld i kalla hjärtat sända!
Lär mig till ditt beröm så höga toner slå,
Att de till Lambsens tron ur stoftet hinna må!
Ja, lät din andas drift min tröga tunga röra,
Att hela jordens folk min lofsång måtte höra!

Vid tidsens födslostund, då lifvets första blick,
Ur tystnans djupa natt, ur evigheten gick,
Då genom rymdens fält det blåa hvalfvet sträcktes,
Då tusend solars klot ur intets dvala väcktes,
Då ljuset spiran fick i mörkrets dunkla land
Och jorden grundad blef af Skaparns visa hand,
Jag mänskan danad ser till prydnad för naturen,
Till jordens styresman, till kung bland kreaturen.
Hon Skaparns egen bild i rena hjärtat bar,
Förståndet ägde ljus och viljan helig var.
I kärlek för sin Gud hon lefde nöjda dagar:
Dess största nöje var att lyda Skaparns lagar,
Att vörda Herrans bud, att sjunga Himlens pris
Och hennes lefnad var ett jordiskt paradis.
Hon ej för tidens våld, för vanskligheten ryste,
Ty dödlighetens frö hon i sin kropp ej hyste.
Dess lefnad flydde fram bland nöjda tidsfördrif,
Och mänskan skapad var att ärfva evigt lif.

Men, jämmer, hvad jag ser: hon all sin sällhet mister,
Dess vilja smittad blir och ljus i själen brister;
Förmäten af sin prakt hon bryter Skaparns bud,
Hon sölar sig i synd och faller från sin Gud.
Hans vredes svåra hämd för hennes ögon sväfvar,
Hon ser sitt olycksfall, hon för sitt öde bäfvar:
Ett grufligt afgrundsdjup för henne öppet står,
Hvars lågor aldrig släcks i tusend åldrars år.
Hon ser Guds vredes arm, som sig mot syndarn väpnar,
Hon ser ett evigt straff, hon för dess plågor häpnar;
Hon ingen utväg ser, här ges ej något råd,
Att lindra vredens dom och vinna Skaparns nåd.
Då träder Sonen fram. Han än ett medel finner
Att släcka hämdens eld, som öfver mänskan brinner,
Att krossa dödsens udd, att göra mänskan fri
Ur syndsens tunga band, ur satans slafveri.
Han skulle mänska bli och af en jungfru födas,
För våra synders skull, till vår försoning dödas.
Han alla mänskors synd på sina skuldror tar

Och frälsar Adams släkt, som ren förlorad var;
Han kufvar satans makt, han ormsens hufvud krossar,
Och hela världens folk ur dödsens käftar lossar.

Ren hade världen stått i fyra tusen år,
Då en välsignad dag ur mörkrets skugga går.
Den dagen lyfte upp det ljus på himlen blänkte,
Som jordens usla folk en längtad sällhet skänkte.
Den store Gudens Son ur Faderns sköte far;
Vår Jesus mänska blir, och Skaparn mandom tar.
Den stora Gudamakt, som fordom skapat jorden,
Som stält naturens lopp, är nu en mänska vorden.
En jungfru har i dag den Guda hjälten födt,
Som slagit mörkrets kung, men själf i segren dött.
Den store Jehovah i köttet synlig blifver;
Försoning, nåd och frid han världen återgifver.
Till Adams fallna barn han lif och sällhet bär,
Ty Jesus nådens kung och lifvets förste är.
Hvad djup af hemlighet! Här måste tankan tiga:
Jag ser en Gudars Gud ifrån sin himmel stiga,
Här födes Gud och man, och Skaparn mänska blir.
Ack, häpna alt förnuft! Du idel under sir.
Ett stall vid Betlehem det Guda barnet gömmer,
Som jord och himmel styr, som världsens kretsar dömmer;
Dens boning och palats en ringa krubba är,
Som tusend världars tyngd på sina axlar bär.
Ack, undransvärde Gud! Här måst förnuftet blunda.
Ho kan begripa dig och dina råd utgrunda?
Du är en allmakts Gud, naturens styresman;
Jag tror då dina ord, du allting göra kan.

Tack, Herre, evig tack för denna dyra gåfva!
Jag prisa vill din nåd och dina under lofva.
Ditt vördnadsvärda råd, din godhet, store Gud,
Ett ämne blifva skall för mina sångers ljud.
Din ära vare känd vid hedna öjars stränder,
Bland folk och tungomål i alla världsens länder!
Men Jesu Judakung, du min Immanuel,

Du dyre Frälserman i Herrans Israel,
Hur skall jag kunna rätt din stora kärlek prisa!
Hvad offer skall jag ge, hvad vördnad kan jag visa
Åt dig, du nådens Gud, som för att frälsa mig
Ur härligheten går och låter föda dig?
Du ren från evighet för mig af kärlek brunnit.
Då döden för mig stod, du än en utväg funnit
Att stilla Faderns hämd och dämpa dödsens makt.
Du straffet lindrat har och döden underlagt.
För mina synders skull du nöd och armod lider,
För oss, som hatat dig, du in i döden strider,
För Adams usla barn, för deras lif och väl
Du såras till din kropp och ängslas till din själ.
Jag blyges hos mig själf, då jag din nåd betänker,
Den godhets rikedom, som du åt syndarn skänker.
Jag häpnar, då jag ser hur god och öm du är
Om den, som dock mot dig ett afvogt hjärta bär.
Men släck dock intet än din ljufva kärleks låga,
Fast många efter dig och din förtjänst ej fråga!
Lät världens blinda barn så öppna ögon få,
Att de din kärlekseld, dess lågor skåda må!
Jag vid din nåde tron, vid dina fötter ligger,
En slaf, ett dödsens barn, om lof och frälsning tigger.
Du har ju världen köpt, du lifsens konung är,
Förskjut då ej den själ, som nåd hos dig begär!
Lär mig i trones ljus din helga födsel vörda
Och i ett ymnigt mått dess dyra frukter skörda!
Ja, lät min frälsta själ för dig i höjden stå,
I fridsens sälla land en evig Jul begå!

5. Öfversättning af Horatii Carmina bok II, ode 14.

Min vän, ack, se hur lifvet flyter;
Det likt en ström ur tiden flyr.
Din lefnadskedja åldern bryter,
Dess kulna höst din fägring bryr,
Din kända dygd ej döden aktar.
Nej, fast du hundra offer slaktar
Åt Pluto, mörkrets bistra Far,
Du dock med döden nödgas följa
Till underjordens bittra bölja,
Där dödens förste spiran har.

I kungars slott, i lägsta hydda
Ett lika bistert öde rår.
Din krona kan dig ej beskydda,
Din purpur ej mot döden står.
Ja, fast du krigets dystra lågor,
Det rörda hafvets villa vågor
Och smittans tider lyckligt skytt,
Du dock Cacyten måst besöka,
Där forna världens hjältar spöka,
Sen de ur tidens rymder flytt.

Du måste värld och mänskor lämna,
Ditt hus, din lefnads nöjda hamn,
Ja, hvad du kärast vet att nämna:
Din täcka makas ömma famn.
De trän, som nu din skötsel äga,
Åt dig ett evigt afsked säga.
Cypressen endast följer dig.
De vinfat du så noga gömmer
Din släkt med glada sinnen tömmer
Och åt din njugghet fägnar sig.

6. Öfversättning af Horatii Carmina bok IV, ode 7.

Ren vinterns snö i strömmar flyter,
Och fältet yfs af frodigt gräs;
Sin hvita dräkt naturen byter
Och skogens nakna stammar kläs.
Den friska flodens spaka bölja
Går att de täcka stränder skölja,
Där lek i dans med oskuld går.
Min vän! Ack, lär af år och dagar,
Lär af naturens växellagar,
Att lifvets natt dig förestår.

När västanvädret luften gläder,
Straxt bistra kölden afsked tar;
På vårens fjät se'n sommarn träder,
En ljuflig tid, som flyktigt far.
Knapt höstens prakt på träden blänker,
Och Ceres lön åt landtbon skänker,
Förrn jorden sveps i vinterdräkt.
Dock hon sin fägring återvinner;
Men när vår lefnads dag försvinner,
Så är dess ljus för evigt släckt.

Ja, som ett stoft det vädret kastar,
Vår lefnads stjärna löper snält;
Vårt korta lif likt skuggan hastar,
Vi gå åt evighetens fält,
Dit forna tidens Hjältar furit,
Och de som Latiens spira burit — — —
Snart eller sent du målet når.
Nog fins den, som dig ärfva tänker,
Men hvad förut du välment skänker,
Din snåla släkt ej skifta får.

Se'n du för dödens lia stjälper
Och ned till Minos' domstol far,
Din dygd dig ej tillbaka hjälper,
Din talkonst ingen värkan har.
Din höga börd, ditt släktregister
I Plutos värld all styrka mister;
Ty själf Diana ej förmått
De tunga mörkrets bojor krossa,
Theseus ej sin vän förlossa,
Ur dödens band hos glömskans drott.

7. Suspirium till predikan på Juldagen.

I dag en salig dag ur mörkrets linda gått,
Då jordens usla folk en önskad räddning fått.
I dag har Zions hjälp på jorden synlig blifvit,
Försoning, nåd och frid Han världen återgifvit.
Den arma Adams släkt, som snart förlorad var,
Han ur fördärfvets djup, från döden räddat har.
I dag den Hjälten föds, som mörksens välde brutit,
Som satan, synd och död i evigt fängsel slutit,
Som dödsens portar läst med väldig allmakts hand,
Och vägen öppen gjort till lifsens sälla land.
Så lät då, Adams släkt, ditt bröst af glädje tändas,
Lät tusend fröjderop i dag åt himlen sändas!
Messias har i dag din sällhets grundval bygt
Och dig ur satans våld, ur dödsens käftar ryckt.
Lät hjärta, håg och själ af glada känslor röras,
Lät fröjd- och glädjeljud bland folk och släkter höras!
I dag har nådens Gud till all din jämmer sett
Och dig ett evigt väl, ett evigt lif beredt.

8. Ensligheten.

Odi profanum vulgus, et arceo.
Horatius.

Min lefnad mot sin middag skrider,
Min ålder snart sin sommar ser;
Jag saknar ren de glada tider,
De ljufva nöjen ungdom ger.
Min sol i svarta moln sig skymmer,
Mig möta oro och bekymmer,
Jag lifvets bördor bära får;
Ett hemligt kval jag hos mig hyser,
Min tanka för en framtid ryser,
Där jag mig idel olust spår.

Här last och dårskap om hvarandra,
Jag fräckt och allmänt öfvas ser.
Den nu sin väg vill redligt vandra,
Han bör ej tåla mänskor mer.
Med bästa håg att dygdigt vara
Ett hjärta alltid löper fara
Af deras gift att smittadt bli.
Att då ej mina brister öka,
Jag går att ensligheten söka,
Att få för mänskor lefva fri.

När *Martis* son bland lågor sväfvar
Och mordiskt gjuter likars blod,
Jag i min tysta vrå ej bäfvar
För sköfling, våld och öfvermod.
När han sitt usla släkte kväljer,
Jag i mitt lugn det nöjet väljer
Att göra mina likar godt.
Min ömhet är min enda ära;
Att blodbestänkta lagrar bära,
Må bli en vildsint hjältes lott!

När Jofurs dån kring luften braka,
Och stolta fästen krossas ned;
När stormar cedrens toppar skaka,
Den låga buskan står i fred.
När folk, som klängt sig upp till heder,
Från ärans höjder störtas neder,
Af kungars onåd, ödets skick,
Jag trygg i lugna hyddan hvilar.
Mig hinna inga lyckans ilar
Och ingen vredgad förstes blick.

När gullets träl sig slafviskt plågar
I ständig oro dag och natt,
Jag föga efter vinning frågar,
Mitt nöjda sinne är min skatt.
Då jag ett fredadt samvet hyser,
Som ej för hämdens åska ryser,
En munter hälsa, dagligt bröd;
Jag af min sällhet vågar skryta,
Den jag mot gull ej ville byta,
Mot kungars prakt och öfverflöd.

När lustans barn, beständigt brydda,
I marmorklädda salar bo,
Då skänker mig min låga hydda
En mera säll och värdig ro.
Må de af ledsnad nöjen söka!
Jag blott min stillhet önskar öka
Och glömma alla nöjens namn.
När Atis mig sin vänskap skänker,
Jag föga mer på kärlek tänker,
På Cloes ömhet, Cloes famn.

Så räknar jag blott sälla dagar,
Af värld och mänskor lyckligt glömd.
Jag för mig själf får stifta lagar
Och äfven af mig själf bli dömd.
Lät torn och murar om hvarandra

I jordens språckta hålor vandra,
Låt slott och tempel ramla ner,
Låt vanskligheten alt förstöra;
Min sällhet skall det icke röra
Jag världens fall med stillhet ser.

Dig tysta lugn, min skyddsgudinna,
Jag evig dyrkan svurit har:
Låt mig i dina armar finna
Den himla ro, de sälla dar,
Som blinda hopen träffa tänker
I hofvets prakt, i lyckans skänker,
I stoj, bland galna tidsfördrif!
Låt mig din sötma ständigt njuta,
Och sist i dina armar sluta
Min nöjda dag, mitt glada lif!

---

9. In promtu i en plånbok åt A. B. C.

Zephis ber mig verser skrifva,
Zephis vilja blir min lag.
Men hvad skall väl ämnet blifva?
Jo, om kärlek gissar jag.
Men hur skall jag rätt förklara
Hvad det ordet innebär,
Då jag aldrig stått i fara
Någon gång att blifva kär.

Kärlek själf, bete din styrka
På min Zephis ömma bröst,
Att hon dina bud må dyrka,
Lyda dina lagars röst.
Låt din låga henne bränna,

Sätt min Zephis bröst i brand,
Att hon måtte lifligt känna,
Sötman af ditt ljufva band.

Lät min Zephis hjärta brinna
För en öm och dygdig man,
Och i Damons sköte finna
Alt hvad sinnet önska kan.
Men att Zephis måtte kunna
Höjden af all lycka nå,
Värdes äfven henne unna
Namn af söta mamma få.

Då jag af ett välment sinne
Önskat dig så mycket godt,
Zephis, bör då i ditt minne
Jag ej äga någon lott?
Bör du ej min nit berömma
För ditt nöje, för ditt väl?
Bör du mig ej värdig dömma,
Att hälst heta Zephis träl?

10. Skogskväde.

Nec erubuit sylvas habitare Thalia. Virg. Ecl.

När snillets folk i ärans salar
Besjunger hjältars dygd och makt,
Min sång för lunder, bärg och dalar
Skall tolka skogens lugna prakt.
Natur! Jag dina storvärk prisar,
Det majestät ditt rike visar,
Den växling jag där råda ser.

Mig af ditt Gudoms ljus bestråla,
Att med din egen enfald måla
De syner skogen för mig ter.

Ren vårens prakt med milda tider,
Till oss på gyllne vingar flyr.
En fruktsam värma solen sprider,
Och köldens gud dess strålar skyr.
Han sig i fjällets grottor döljer.
Den snö, som skogens stammar höljer,
I regn till marken flyter ner;
De nakna trädens bleka toppar
Jag innan kort af friska knoppar
Och löf och blommor prydda ser.

Behag med enfald utan like
Kring skogens glada trakter rår;
Dock hvarje dag i Fauni rike
Jag ny förtjusning röna får.
Min Zephis, skogens bild du hyser:
Med vårens prakt din ungdom lyser,
Din fägring ren gudomlig är;
Men nytt behag du alltid vinner,
Hvar dag jag mera skön dig finner,
Och nya offer för dig bär.

Ett skuggrikt hvalf af höga ekar
Mig skygd mot solens strålar ger;
Naturens fägring, djurens lekar
Jag här med rörda känslor ser:
En bäck, som ned från klippan flyter,
Och sig i skum och hvirflar bryter,
Med sorl i lugna dalen gnyr;
En västanvind, som svalka delar,
Än mellan löf och kvistar spelar,
Än blomstrens späda stammar bryr.

Den sång jag hör från trädens grenar
Ej följer konstens tvungna lag;
Här luftens fria folk förenar
Sin röst i tusen gälla slag.
De med en öm och böjlig tunga
Om sina nöjda dagar sjunga,
Dem lifvets oro aldrig tär.
Mitt släkte! Af förnuft du skryter,
Likväl dig fåglens sällhet tryter,
Du föga vet hvad glädje är.

Med eko, som från bärgen svarar
I tusen drillars skilda ljud,
Palemon sina toner parar
Och prisar nöjets ömma gud.
Han hänryckt Cloes fägring kväder,
Som med sin blick naturen gläder — — —
Sitt lof herdinnan blygsam hör,
Hon honom i sitt sköte sluter
Och han af hennes läppar njuter
En lön, som mig till afund rör.

Fly, Zephis, fly ur orons häkte
Att njuta bygdens stilla lif!
Kom skåda herdars nöjda släkte
Och deras glada tidsfördrif!
Lät dem, som fjäs och äran söka
I stad och hof, sin ledsnad öka;
Med snälla steg dem nöjet flyr.
Du här i detta fridens läger,
I lundars svala skugga äger
Ett lif, som ingen oro bryr.

Mig ingen sällhet synes fela,
Naturens hand mig alt förär;
Men vill min Zephis den ej dela,
Mitt nöje ofullkomligt är.
Vid aspens rot, där källan brusar

Och västans ljumma anda susar,
Jag dig en löfklädd hydda bygt;
Ack kom! Här vill jag oron glömma,
Om gyllne åldrens nöjen drömma
Och mätt af vällust hvila trygt.

Men snart ett gny, som fara bådar,
Man från de närmsta parker hör.
Bestört en retad björn jag skådar,
Som mord och fasa med sig för.
Han bland en värnlös skara härjar,
Med blod den gröna duken färgar,
Som nyss åt hjorden föda bar;
Det späda lam sig fåfängt döljer,
Han mordiskt uti spåren följer
Och ren sitt offer krossat har.

Men där till hämd Palemon hastar
Och ren sin vreda ovän når;
Han sig mot herden vildsint kastar,
Men snart tyranners bane får.
Det spjut, som i hans händer blänker,
Han i den grymmas hjärta sänker,
Som vid hans fötter dignar ner;
I bäckar gjutna blodet flyter,
Det slagna odjur ömkligt ryter,
Och vida skogen genljud ger.

Nu nöjd Palemon återtågar
I spetsen för de skrämda lam.
Af ömhet Cloes hjärta lågar,
Ur ögat glädjen bryter fram.
Hon herdens hjältemod belöner,
Med friska kransar honom kröner. — — —
I världens folk! Hvad tjusar er,
Då den, ert släkte grymmast mördar,
Er dyrkan får, ert rökvärk skördar,
Den blick, då han er döden ger?

En hare där sig söker dölja,
Men fram af jägarskaran drifs.
De skogens rädda son förfölja,
Och snart hans lif till spillo gifs.
Han häpen hundra bukter kröker,
Men fåfängt mer sin räddning söker — — —
Jag dödens blixt ren tändas ser,
Ett gjutit bly på eldens vingar
Sig snält igenom luften tvingar,
Och lifvet honom öfverger.

I lunden, trygg för dödens pilar,
En fågelskock sig samlat har;
Men hit den grymma jägarn ilar,
Och hastigt friden ända tar.
Ett skott, som eld och dödar gjuter,
Uti en blick dess glädje sluter — — —
De flykta för hans raseri;
Han dem med gälla pipan lockar,
Då sig en svärm å nyo skockar
Att offer för hans grymhet bli.

Här blod och lågor ömsom röka — — —
Bestört vid härjning, våld och mord,
Jag går att frid och stillhet söka,
Om frid kan finnas på vår jord:
Jag går — — — och ren en öken finner,
Dit knapt en blick af dagen hinner.
Här intet spår af mänskor röjs;
Ett klippors brott, som fasa väcker,
Sig vidt kring mörka skogen sträcker
Och upp mot skyars grannskap höjs.

Här hör man aldrig fåglars kvitter,
Ej pipans ljud, ej herdars röst;
Den sorgsna dufvan ensam sitter,
Och med ett ömt och ängsladt bröst
Sin fallna makas död beklagar — — —

I folk, som kärleks helga lagar
Och tro och vänskap bryten fräckt,
Församlens hit! Er tycks hon lära
Att jämt de ömma känslor nära,
Som dygd och fägring hos er väckt.

Kring detta lystnans mörka säte
I tankfull gång jag ensam förs,
Då redan stormars vilda läte
Kring skog och klippor hvina hörs.
Den stolta furuns kronor bäfva,
Dess fasta stam ej mäktar sträfva
Mot yra vindens ilskna lopp,
Som största träd ur jorden lossar,
Och härjar alt och alt förkrossar;
Den ren med rötter brytes opp.

Det spridda moln, som fästet höljer,
I haf af skyar sammansluts,
Dess svall med vädrens ilar följer
Och ned i strida strömmar gjuts.
Den varma luftkrets börjar svalkas,
Och höstens kulna dagar nalkas — — —
Det löf, som skogens prydnad var,
Af köldens våld förvandling lider,
Det sig från trädens kvistar sprider
Och vissnadt ned till marken far.

Från nordens hålor vintren hastar,
I rimfrost snö och isar klädd;
Han ren kring skogens rymder kastar
De frusna drifvors djupa bädd.
Alt af hans grymhet härjadt blifver,
Och nöjet skogen öfvergifver.
Naturen tyst och öde står;
Dess krafter sig i dvala sänka,
Att nytt behag åt världen skänka,
Då vinterns välde ända får.

---

11. Till A. C. C(aloander) den 9 dec.

(1778).

Det offer jag åt dygd och täckhet skyldig är,
Min Zephis, jag i dag för dina fötter bär.
Lät det ett giltigt prof utaf min vördnad vara
Och till den sensta tid mitt hjärtas drift förklara.
Ditt ädla tänkesätt, din dygd, ditt vackra vett,
Och dina ögons eld min vördnad lågor gett.
Må de uti mitt bröst till lifvets afton brinna
Och i en tidelängd fördubblad styrka vinna!
Så visst på dygdens väg du nya framsteg når,
Du nya vördnads prof och nya offer får.

Men Zephis! Då i dag din vackra namnsdag lyser,
Mitt hjärta ömt för dig de ljufsta känslor hyser.
Det var på denna dag, då för ditt unga bröst
Jag dygdens lagar skref med sedolärans röst.
Min vän! Sen denna tid ett år sitt omlopp slutit;
Du hälsans blida skänk i ständig trefnad njutit.
Med fägring och behag dig ungdoms guden krönt;
Då inga nöjen trytt, du önskad sällhet rönt.
Ditt snille mera eld och mera mognad vunnit,
Förståndet ljusnat opp, och sinnet stadga hunnit.
Med ädel föresats du dygden öfva sökt
Och med ett artigt skick dess glants och värde ökt.
Af högsta glädje tänd jag denna tillväxt skådar,
Som dig all sällhets höjd uti en framtid bådar;
Då i en följd af år du lika framsteg gör,
Jag dig det ljufsta lif i världen lofva tör.
Far fort, som du begynt, att dygd och oskuld vörda,
Att till din lefnads slut Försynens ynnest skörda!
En värdig far och mor ditt mönster vara bör,
Följ deras visa råd, och deras lärdom hör!
Far fort i många år att deras lefnad gläda,

Att dem i dygder lik i deras fotspår träda!
Så visst som du af dem näst himlen lifvet fått,
Så må ock deras dygd och sällhet bli din lott!
Ack, måtte himlen mig det ädla nöjet unna
Att dig så lycklig se, som mänskor vara kunna!
Din muntra ungdoms vår, din medelålders tid,
Ja, åldrens sensta höst, dig vare nöjd och blid!
Och sist ett ord, min vän, om jag det vågar nämna:
Må du ett evigt rum mig i ditt minne lämna!
Om ock i andra band din kärlek leder dig,
Må dock till lifvets gränts din vänskap följa mig!

---

12. I bref till kammarrådet v. Stockenström ifrån Djursholm.

Sig naturen kring oss gläder,
Allting lefva tycks på nytt.
Marken sig i grönska kläder,
Löf och knoppar träden prydt.
Solen milda strålar gjuter,
Luften frisk och uppvärmd är,
Tjusta örat vällust njuter
Af en glädtig fågla-här.
Sådda åkrar härligt lysa,
Hopp om rika skördar ge,
Fälten gräs och blomster hysa,
Vårens gudar kring oss le.
Kunna oss då nöjen tryta?
Nöjet jämt oss följer åt;
Vi vårt lif ej ville byta
Mot all Stockholms prakt och ståt.
Glada vi vår morgon börja,
Glad man kvällen nalkas ser.

Aldrig klaga, aldrig sörja,
Om ej då vi sakna Er.
Ymnigt val af promenader
Bringar dagen snart till slut.
Lilla Fredrik kvick och glader
Stakar alltid vägen ut.
Än vi ned till ängen ila,
Än åt Hjälet kosan tas,
Än i solen makligt hvila,
Ängla nöjen, stolt kalas.
Än man i partern spatserar,
Än i trädgåln, än till kvarn,
Än till ladgåln promenerar,
Alt man vet kan roa barn.
Än åt Fiskars vägen ligger,
Där man utaf Far och Mor
Sig ett rum i båten tigger
Och till sjös med gubben ror.
Än man sig kring gården svänger,
Ömsom våt och höljd af dam,
Än den arma bollen dänger,
Så att håren spricka fram.
Än i karousell man ränner,
Än ett skutt till färjan tar,
Än ett spann för vagnen spänner
Och till kyrkan gudligt far.
Än fioln och flöjten tjuta
Som två grisar i en grind;
Sist, när andra nöjen sluta,
Lommerbordet hämtas in.
Bland så ymnigt val af nöjen
Flyta våra stunder bort.
Under lekar, ras och löjen
Dagen blir som timman kort.
Brännvin, kaffe, the och grädda,
Stek och soppor, öl och bröd,
Ger vår goda jungfru Hedda
Oss hvar dag till öfverflöd.

Här vi idel frihet andas,
Ajousticen ej är lång;
Aldrig i vår lefnad blandas
Komplimenter, krus och tvång.
Bör vårt lif då sält ej skattas,
Åtföljdt utaf nöjens här;
Men det största oss dock fattas,
Då vårt herrskap borta är. — —
— — Glädjens Gud Er må bevara!
Hymen med sin milda makt
Och de ljufva nöjens skara
Kring alcoven hålle vakt!
Frossor, febrar aldrig träde
Inom Ert förnöjda bo!
Stadig hälsa sinnet gläde,
Öke kroppens lif och ro! — —
— — Vackert väder, önskligt före,
Fri passage i hvarje tull!
Kusken alltid varsam köre,
Aldrig vilse, ej omkull.
Inga åkdon för Er briste!
Aldrig någon dålig häst
Man för vagnen spänna driste!
Lyckan själf Er vårde bäst!

13. Felices, qui bona norint sua.

Nyss ur sin makas famn fru Lisa blifvit väckt,
Då, i en tunn och vårdslös dräkt,
Hon ensam i en båt sitt unga lif förtrodde
Och sakta ut på djupet rodde
Att af Zephirens friska fläkt

En mera fredlig vällust smaka,
Än hos en ung och älskad maka. — —
Men, ack hur snart blef ej det nöjet stäckt!
Ty då med fikna ögonkast
Hon lutad djupets grund vill hinna
Och nya undrans ämnen finna,
Den lätta plankan i en hast
(Ack Gudar — — än mitt hjärta skälfver)
I böljans djupa afgrund hvälfver
Sin täcka last. Hon bottnen når — —
Men hvilken glada syn! Hon åter nalkas böljans bryn,
Och ren sin båt med häpna händer
Ånyo lyckligt får igen,
Då hon ett rop åt stranden sänder:
Kom! — — skynda hit hvar kristen vän!
Kom! — — Hjälp — — mig böljan snart förkväfver;
Tils hon med glädje sist får se
En rask, fast smutsig, kolare,
Som ut från land sin julle häfver — —
Han snart den usla hunnit har
Och ren sin svarta famn till hennes frälsning sträcker,
Men hvilken häpenhet hans dumma själ betäcker,
Då han får se att det fru Lisa var!
Ers nåd! (han så till orden tar)
Jag först Er vördsamt skulle fråga,
Om jag med denna arm kan våga
Att famna om Er hvita kropp?
Och om Ers nåde täcks behaga,
Att med min hjälp ur vattnet stiga opp,
Hvar då min hand sitt fäste hälst fick taga?
Din lymmel tag hvar hälst du vill,
(Fru Lisa harmsen ropar till)
Blott du mig kan i båten draga.
Då denna hjärtans dumma karl
(Man må väl åt hans enfald skratta)
Med bäfvan sågs i hennes händer fatta,
Tils han med varsam flit ur djupet henne drar.

*

Nej, måtte ödet mig förlänt
Att få i fjollens ställe vara!
Jag säkert af fru Lisas fara
Och hennes anbud bättre mig betjänt.

14. Öfversättning af Horatii Carmina bok II, ode 10.

Ditt sällhets mått min vän du öker,
Om jämt bland yra böljors gny
Du djupets rymd ej plöja söker;
Ej, då du varsamt önskar sky
Det öppna hafvets stränga väder,
En farlig kust för nära träder.
Den medelvägen följa vet
Ett armt och nedrigt lif föraktar;
Dock hofvets glants ej eftertraktar,
Som följs af afund och förtret.

De vreda vindar oftast ryta
Kring raka furuns stolta stam;
Och höga torn sig hälst förbyta,
Uti sitt fall, i grus och dam;
De bärg, som molnens höjder trotsa,
Olympens viggar snarast krossa.
En vis och rätt behjärtad man
Ett ädelt hopp i motgång hyser;
Men då hans lycka klarast lyser,
Han ock dess skiften frukta kan.

Den Gud, som danar vinterns tider,
Oss vårens nöjen återför.
Om nu din lycka trycks och lider,

Ditt väl en framtid gynna tör.
Apollo bågan jämt ej spänner,
Han äfven nöjets intryck känner
Och stämda harpan lifligt rör.
Lät motgång ej ditt mod förkväfva,
Ej lyckans vindar dig förhäfva,
Men fylda seglen varsamt för!

15. Öfversättning af Horatii Carmina bok IV, ode 5.

Du Latiens skyddsgud, hjältars heder,
Som, himlen lik i nåd och rätt,
Din börd, ditt ädla ursprung leder
Från själfva Gudars helga ätt!
Förgäfves oss det löftet gläder
Du gifvit rådets helga fäder
Att snart ditt rike återse.
Du väntad är — — Än kan du dröja!
Ack, kom att snart ditt Rom förnöja
Och oss en saknad sällhet ge!
Ty då ditt folk din åsyn njuter,
Som vårens milda likhet har,
Fördubblad klarhet solen gjuter,
Och tiden mera nöjsamt far.
Som, då en stormig bölja svallar,
En ömsint mor från djupet kallar
En saknad son till sina tält,
Hon för hans hemkomst offer tänder,
Och fikna blickar dagligt sänder
Åt vreda hafvets öppna fält;
Så Rom af lika åtrå lågar
Att se sin hjälte och sin far.

Nu trefna dragarn säker tågar,
Och tunga plogen idogt drar.
En allmän sällhet landet röner,
Och Ceres våra åkrar kröner
Med gyllne skörders rika mått.
Ren hafven stolta flottor bära,
Och redlighet, och tro och ära
Sin hälgd i Latien återfått.
Man mer ej vet af fräcka seder,
Ty lagen heligt vördad är;
En kvinna anser för en heder
Att barnet makans likhet bär.
Sig brott och laster fåfängt dölja,
Dem straff och blygd i spåren följa,
Men oskuld lagens hägnad har.
Må hundra makter mot oss rasa,
Vi ej för deras grymhet fasa,
Då himlen oss vår Cæsar spar.
Ej Parthens högmod oss förfärar,
Ej de Germaners vilda makt.
Iberiens anfall, Schyters härar
Vi möte med ett stolt förakt.
Nu, gömd bland bygdens tysta gårdar,
Än sina vinträd åbon vårdar,
Och rankan trogna stöder ger;
Än mättad drufvans sötma njuter,
Dess förstling till din ära gjuter
Och dig gudomlig heder ter.
Må Castor Grekers dyrkan vinna,
Och Hercul deras rökvärk få;
Du samma äras höjd skall hinna
Och Gudars vördnad bland oss nå.
Så när oss solen nyktra finner,
Som då dess ljus i böljan rinner,
Och drufvans saft oss fuktat har,
Skall jämt vår önskan denna blifva:
Må du i långa tider gifva
Ditt trogna folk så sälla dar!

16. Vid grefvinnan Ruuths död.

Natur! Hvad sällsam lag du i din växling lyder!
Af blinda nycker styrd du skapar och förstör:
Den du med all din prakt, med gudatycke pryder,
Du straxt i störtadt lopp till dödens altar för;
Du dig mot dina foster väpnar,
Behag och dygd dem fåfängt rädda vill:
Ditt mästarvärk, o Gud jag häpnar,
Förgås — — Hon är ej mera till.

Af dig i världen ledd att lof och offer vinna
Och värd att för sin dygd odödligheten nå,
Skall hon ur tidens rymd uti en blick försvinna,
Vid lifvets morgonstund till sin förvandling gå?
En sjukling, tryckt af åldrens börda,
Din grymma hand till kval och plågor spar,
Då jag förtviflad ser dig skörda
Det lif, som jordens vällust var.

Det bröst, där oskuld nyss ett ädelt hemvist hyste,
Man mer ej höjas ser af hälsans andedräkt;
Det ögat, ur hvars blick behag med ömhet lyste,
Sitt ljus, sin milda glans i evigt mörker släckt.
Den kind, som förr af rodna prålat,
Med blekhet höljs och dödens stämpel för.
Så rosens prakt, som lunden målat,
Förfallnar, hvitnar af och dör.

I känslofulla bröst, som hennes värde känden,
De dygder henne prydt och hennes fägrings prakt,
Med mig, till hennes lof, förtjänta rökvärk tänden,
Och rädden hennes namn från vansklighetens makt!

Med tårars flod den aska sköljen,
Som redan sluts i grafvens mörka natt!
Den jord med friska blommor höljen,
Som gömmer en så dyrbar skatt!

17. Ode till solen.

Öfversättning ur Ossian. Se slutet af ett hans poem, Charton kalladt.

Du ljus, som högst på fästet prålar,
Lik Fingals sköld i vidd och prakt!
Hvar länar du din eld, de strålar,
Som evigt trotsa tidens makt?
Då du i majestät dig kläder
Och fram på höjdens bana träder,
Den skrämde stjärnan, blek och kall,
I dimmans mörka gömslen hastar,
Och nattens bloss sig bråstört kastar
Uti de västra hafvens svall.

Du ensam ses din bana följa;
Ho kan dig hinna i ditt lopp?
De fasta ekar bärgen hölja
Sig störta ned från klippans topp.
Den sjö i oceanen rinner
Än ökar sig och än försvinner,
På själfva klippan tiden rår;
Din klarhet månan öfvergifver[1]);
Men du densamma evigt blifver,
Behjärtad på den stig du går.

[1]) Så i Stockholms Posten; i «Min Rimsamling» heter denna vers: «Sig månan från sin höjd begifver».

När luften tjocknar, stormen ryter,
Och dundrets viggar ljunga ner,
Du stolt dig fram bland skyar bryter,
Och åt orkaners ilska ler.
Men fåfängt du ditt ljus mig skickar;
Jag ser ej mera dina blickar[1]),
Ej då ditt gyllne rika hår
De ljusa österns skyar målar,
Ej då du mild i västern prålar
Och ned till andra världar går.

Men än din dag till slut tör ila,
Och du blir lik min ålders höst,
Då, somnad i en evig hvila,
Du mer ej lyss till dagens röst.
Så gläd dig i de unga dagar!
En kulen ålder ej behagar;
Den liknar månans dunkla kropp,
Som matt igenom dimmor lyser,
Då vinden tjuter, fältet fryser,
Och vandrarn hindras i sitt lopp.

18. Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci.

Stackars flicka Melicerta!
Som väl af naturen fått
Vett och fägring på sin lott,
Och ett ömt och dygdigt hjärta;
Men i brist på lyckans gull,
Tveksam och bekymmerfull,
Mellan hopp och fruktan vägde,

[1]) Ossian var gammal och blind, när han skref detta stycke.

Om hon Hymens ynnest ägde.
En dag hon denna önskan göt:
Må lyckan mig det gull beslutit,
Som hon så ymnigt sammanskjutit
Uti den rika Doras sköt,
Mig ingen sällhet mera tröt.
Nej, Melicerta, Atis sade,
Om hennes skatt dig vor beskärd,
Och du än millioner hade,
Du vor ej mera älskansvärd;
Så mycket artigt, kvickt och skönt
Har rätt att utan gull behaga;
Du i så många mål
Naturens ynnest rönt,
Du bör ej på dess delning klaga.
Om du än Indens skatter vann,
Blott i en punkt dig hjälpa kan
En rikedom så öfverflödig.
Ja, svarte hon, du glömma lär,
Det just i denna punkten är,
Som hjälp mig endast vore nödig!

19. Ode öfver mörkret.

Än lågar solens ljus, och vid dess sista strålar
Naturen dubbelt täck för mina ögon prålar.
Förtjust och känslofull mig själf jag glömma tycks.
Men där, se dagen släcks! Dess bloss i böljan rinner;
Det svaga återsken, som än bland skyar brinner,
Ren från min åsyn rycks.

Hvar är jag? — — Af den prakt, som jord och himlar prydde,
Ej någon lämning syns, alt bort med dagen flydde;

Där nöjet rest sin tron nu fasans envåld rår.
Är tingens ordning till? — Mig världen öfvergifver;
Mån i naturens krets jag ensam lämnad blifver,
Där alt i kaos går.

Längst bort i västerns rymd, där i det vida djupa
Man dagens stjärna ser från hvalfvets höjder stupa,
Ett land, af klippor höljdt, sitt läge fordom fått;
Här, i en reslig skog, som jordens ålder hinner,
Man djupt i skrefvors barm en grotta danad finner
Till skjul för mörkrets drott.

Då ljusets första blick i luftens öknar glimmar,
Den evighet af natt, som längst för tidens timmar,
Ett ödsligt djup betäckt, förströddes och försvann;
Tils sist, i störtad flykt från österns rymder jagad,
I detta fasans land, fast häpen och försvagad
Han skygd och fristad fann.

Omkring hans dystra tron de mörka skuggor flyga,
Och troll och gastars mängd i deras spår sig smyga
Att öka fasans makt och lyda nattens bud;
Nu ut kring luftens fält de svarta härar strömma
Att öfver världen rå, tils de sig häpna gömma
För dagens ljusa Gud.

Den stillhet nattens drott kring jordens omkrets breder
För bygdens trötta folk en ljuflig ro bereder;
De somna utan kval utaf bekymrens hop.
Den matta västan dör, där han bland löfven röres,
Och luftens här är tyst. Det enda ljud än höres
Är ufvars hesa rop.

Af känslan endast ledd jag blind kring näjden famlar,
Där ögat fåfängt mer de brutna strimmor samlar,
Som nyss i mattad glans förgylde skogens bryn.

Dess rymd i dimmor sveps, sig mörkrets djuphet öker;
Jag villad och bestört mitt tjäll förgäfves söker,
Som skymmes för min syn.

Men nu det lugn förstörs, som öfver jorden hvilar,
Ett skarpt och våldsamt dån af sunnans våta ilar
Bland trädens toppar gnyr; dess fart af regnet följs.
Ren ned ur luftens djup de strida vågor svalla;
Där ljungar elden fram, där åskans viggar falla;
All undflykt för mig döljs.

Vid lågans snabba skymt jag blott min fara röjer;
Jag redan halfdöd är, blott sista slaget dröjer.
O Gud! Hvart vill jag fly? — En löfrik alm där står.
Mot storm och skurars våld jag skygd vid stammen söker;
Men blixten slår, han tänds; den eld omkring mig röker
Min snara ofärd spår.

Dock än en gudamakt tycks på min räddning tänka:
Jag där en dagning ser af nattens fackla blänka,
Som mellan strödda moln ur skogen träder opp.
Från fästet i en hast de mörka skyar jagas,
Sig stormen saktat har, och ren en gryning dagas
För mitt bestörta hopp.

Jag ur min irring förd åt hyddan återsträfvar;
Tör hända till dess grus! Jag hastar och jag bäfvar — —
Min Zephis! — — Ack, kanske du blixtens offer är? — —
Nej, alt mig återskänks; det mjuka dun mig gömmer,
Och jag, ur vådan ryckt, i Zephis sköte glömmer
All fara, alt besvär.

Ja, mörker skym mitt tjäll! Kring denna bädd dig lägra!
Det självsvåld, blyg och rädd, min Zephis vill mig vägra,
Hon svept i dina flor mig lyckligt unna tör.
Då dagen våra fjät med svartsjukt öga följer,
Du skygd åt nöjet ger och med din skugga döljer,
Hur säll mig Zephis gör.

Då kroppen ro begär och själens krafter domna,
Låt alltid i ditt skygd mig glad och säker somna
Och kring mitt nöjda bo ditt lugn, din vällust sprid,
Tils, då af mödor tärd jag lifvets ban skall sluta,
Jag, gömd i grafvens natt, uti din famn får njuta
En lång och helgad frid.

Men världens dag är all, dess solar evigt släckas — —
Naturen går i kvaf — Ren jordens stolpar bräckas,
Och stjärnor störtas ned ur brustna himlars sky.
En blink och alt förgås. — — Ren för min häpna anda
Förstörda världars mängd i kaos djup sig blanda
Och bort med tiden fly.

Sträck mörker ut din makt, sprid dina svarta vingar
Och hölj naturens graf! Dig dagen mer ej tvingar.
Tag evigt in det djup, som ljuset fordom fylt!
Och då en rättvis Gud af lasten hämd vill söka,
Gå i Tartarens djup att deras kval föröka,
Som vredens dom förskylt.

20. Mänsklighetens och skaldekonstens förbund.

Jag är ju mänska — — kan mitt bröst
Sig härda mot naturens röst,
Den uslas klagan, nödens tårar?
Den är ej värd så ädelt namn,
Som känslolös i nöjets famn
Ej ser det kval hans broder sårar,
Som tror sig skapt blott för sitt egit väl
Att ha den usla till sin träl,
Att ensam alla nöjen njuta,

Med rättighet att ur sin själ
All mänsklighet, all ömhet sluta.
I mine likar hvad jag ser!
I väl förmätit hedren Er
Med namn af mänsklighetens vänner;
Men sällan nog jag någon känner,
Som prof af mänskokärlek ger.
Om af ert tal man skulle dömma,
Hvad ädel själ blef ej er lott!
I hörens jämt för usla ömma,
I önsken att få göra godt,
Men då I denna önskan nått,
Då armas tårar kring er strömma,
Hur hastigt ser jag er ej glömma
Er plikt, ert löfte, deras nöd!
De digna utan understöd,
Då I er själ i vällust söfven,
Och uti Crœsi öfverflöd
Naturens ömma känslor döfven.
Så är mitt släktes art. Jag det ej smickra kan.
En sårad mänsklighet med mig gemensamt klagar.
Man trampar hennes dyra lagar,
Man öfvar hårdhet mot hvarann.
Hon, sänd från Gudars boning ner
Att Gudars sällhet bland oss skifta,
Med hemlig oro länge ser,
Att alt det goda hon sökt stifta
Hos mänskor föga insteg fick,
Att känslolöshet för sin like
Med iskallt hjärta, omild blick
Förmäten af sin dyrkan gick
Bland jordens herrar, bland de rike.
Hon fåfängt med sin ömma röst
Så grufligt troll fördrifva sökte
Ur mänskosläktets stolta bröst,
Där hårdhet blott sitt välde ökte.
Bekymrad, häpen, full af kval
Hon då till skaldekonsten hastar;

Hon sig i hennes armar kastar.
«Min vän! (så lydde hennes tal)
«Du, skapt att mänskors hjärtan röra
«Och dem ifrån sin vildhet föra,
«Med mig gemensamt värka bör,
«Att världen åter lycklig göra
«Som nu sin sällhet själf förstör.
«Bevakom bägge dygdens rätt,
«Fördrifvom hårda tankesätt,
«Och lärom världens folk ännu den vällust njuta
«Att utaf ömhet tårar gjuta,
«Att se hvarann
«Som bröder an,
«Att lida, då den usla lider,
«Att hjälpa, då han hjälp begär,
«Att känna det man mänska är,
«Då nödens folk i armod kvider.
Hon talte. *Skaldekonsten* rörs.
«Ja följoms åt (hon svara hörs).
«Vi af vårt samband styrka vinna,
«Min röst med din skall blanda sig
«Att mot alt grymt förklara krig
«Och till den hårdas hjärta hinna.
«Han fåfängt mer mot våra bud,
«Mot armas rop sitt bröst försvarar,
«När jag min lyras ömma ljud
«Med dina ljufva känslor parar.

Så sagdt, så gjordt. De följdes åt,
De med gemensam kraft bevekte
De hårda bröst, som alt förnekte
Åt trycktas suckar, uslas gråt.
De i den ömmas hjärta tände
En håg, som inga gräntsor kände
Att främja mänsklighetens väl,
Att dem ur kval och armod rycka,
Som med en ren och dygdig själ
Fått kännas vid en oblid lycka.

De lärde världens folk förstå,
Hur man med ömhet för sin like
Till Gudars ära kunde gå,
Och njuta i sin dygd ett himmelrike.

---

21. Vid hofpredikanten Elias Waldii dödeliga frånfälle.

Elegie.

Ack! Känslor utaf kval, i dem mitt hjärta flyter,
Gen styrka åt min sång, när snillets eld mig tryter,
Och tolken hvad jag mist — — min Atis borta är.
Han evigt från mig gått. — Ty ned till skuggors boning
Om än min klagan hann, hvad ändring, hvad förskoning
Kan jag väl vinna där?

Mån honom med min sorg ur nattens rike fria?
Mån öppna grafvens port? Nej, sen af dödens lia
Min Atis skördad är, jag mer ej hoppas bör.
Kring ett förkallnadt stoft förgäfves tårar strömma,
Förgäfves sig mitt kval i suckar söker tömma,
Min Atis dem ej hör.

Jag tycks då äga skäl att all min oro spara — —
Men nej — — jag ömhet fått — — jag måste mänska vara
Och uti blödighet mot ängslan söka skygd.
När nöjets dagar fly och vänner mig förlåta,
Min enda vällust blir att klaga och att gråta
Och sjunga deras dygd.

Min Atis, i din själ hur mycken godhet bodde!
Med hvilken tjusningskraft jag mig åt dig förtrodde,

Ifrån den första stund jag dig i världen fann!
Den dygd, den redlighet ditt vackra hjärta hyste
I dina seder sågs, utur din uppsyn lyste
Och strax min vördnad vann.

Jag dig min vänskap gaf, du gaf mig din tillbaka;
Hvad nöjen fick jag sen uti ditt sällskap smaka!
Min hela själ blef din, du blef den andra *jag*.
Hvad osält eller sält den ena af oss hände
Oss rörde lika ömt, vi lika lifligt kände;
Det var vår vänskapslag.

Hur värdigt framför alt ditt dyra kall du prydde!
Med grundlighet och vikt du Herrans lagar tydde
Och skäl till hvad du talt i rena seder gaf.
Som mönster för ditt stånd i lefnad och i lära,
Af mänskokärlek styrd och nit för himlens ära
Du bar din herdastaf.

Ditt snille fullt af eld, din tankekraft af styrka
Dig drift och lätthet gaf att lärdomsbragder yrka;
Bland vishetsgudens folk du känd och hedrad var.
När du till lyran tog du skalders anda röjde,
Än ljus åt tankan gaf, än hjärtats känslor böjde
Och eld i själen bar.

Min önskan alltid var att till de sensta dagar
Få se min Atis säll; men himlens dolda lagar,
Som staka ut vår tid och våra ödens lopp,
Ej lyda vårt behag. Jag häpen måste skåda
Ett dödens sändebud ditt snara slut mig båda
Och stäcka alt mitt hopp.

Med hvilket mannamod du denna tidning hörde!
Din alltid nöjda själ ej minsta fruktan rörde,
Du segrens hjältar lik mot din förvandling gick.

Din enda omsorg var att vänners smärta lisa,
Att under plågors mängd ett stilla sinne visa
Vid evighetens blick.

Jag såg en giftig matk din lifskraft hemligt tära.
Dig hälsans färg förgick, och dödens port var nära,
Då jag, min vän, af dig den sista skillnad tog.
Jag kände alt det kval din bortgång nu mig lämnat.
Min själ utom sig var. — Det afsked jag dig ämnat
På mina läppar dog.

Din dödsdag ändtlig gryr, du din förlossning finner,
Din själ, från jorden lyft, sitt höga ursprung hinner
Att evigt där förent med sälla andar bli.
En samtid åt ditt stoft förtjänta tårar gifver,
Och hos en eftervärld din hågkomst vördad blifver
För tadlets anfall fri.

Men om man också dig, min Atis, skulle glömma,
Skall detta värda bröst dock evigt för dig ömma,
Och minnet af din dygd i döden följa mig!
Ditt namn jag stafva skall tils andedräkten tiger,
Och jag vid världen trött i grafvens rike stiger
Att återfinna dig.

---

22. Epigram.

Herr Pehr, beryktad för sin styrka
Att åskan likt i predikstolen slå,
Jag hörde nyss uti en kyrka
En sömnig tropp af gummor förebrå
Dess lamhet att sin andakt yrka.
Med lagen i sin hand han sågs i ifvern stå
Och dem för denna sömn en evig ofärd lofva.
Herr Pehr! Men er betänk — — Ni ju predikar så,
Att alla gummor måste sofva.

23. Skaldebref åt landet.

Ifrån Stockholm.

Vid stadens buller trött, bland tvungna tidsfördrif
Jag minnet blott har kvar af bygdens sälla lif.
Jag leds — — mig nöjet flyr — — kom, skaldmö, stäm min luta!
Jag i min Mentors famn min saknad går att gjuta;
Kom muntra mig, din vän! Men nej, du skyr min röst,
Du hörs ej i min sång, du käns ej i mitt bröst;
Du kan ej tvinga dig att i ett sällskap trifvas,
Som ej af snillet pryds och ej af nöjet lifvas.
Så fly! Men till din harm se dock mitt öfverdåd
Att fuska med din konst och trotsa all din nåd.
Då jag i usel vers mitt ledsna lif beskrifver,
Min Mentors ömksamhet jag dubbelt värdig blifver.
Bort till den sälla ort, som nöjet helgad var,
Min tjusta bildningskraft på minnets vingar far.

Gå! Låt mig än en gång försvunna nöjen smaka
Och hämta för min syn ur tidens haf tillbaka
Den mängd af glada dar, de ljufva ögnablick
Dem i min Mentors vård jag lyckligt lefva fick [1]).
Då inom stadens krets mig ödet velat gömma,
Du mig hälst unna må om landets nöjen drömma.

Hvad vällust, sälla bygd, mitt ömma hjärta njöt,
Då jag från oron skild, uti ditt lugna sköt,
Fick tjusas af din prakt, naturens under vörda
Och af min mentor ledd de vishets frukter skörda
Dem i volumers mängd, som pedantismen ökt
Och charlataner kläckt, jag fåfängt skulle sökt.
Än mig åt Floras fält zephirens hälsning ledde,
Där våren all sin skatt för mina fötter bredde;
Än kring en hyfsad skog, där undan solens blick
Sig svala skuggan gömt, jag villigt vilse gick;
Än mötte mig den rymd, som skördens förstling hyste,
Och ren med fryntlig blick åt trefna åbon myste;
Än i en lättrodd båt jag väg åt djupet tog
Och böljans skygga barn ur sina gömslen drog.
Så under nyttig ro jag mina dar förnötte,
Än ans åt snillet gaf, än mina nöjen skötte.

Åsberg! Men för en blick ditt lugn jag lämna bör,
Mig ren en flyktig vagn åt andra näjder för.
Jag far — — och allestäds jag nya nöjen njuter,
Sig hälsans friska saft i mina ådror gjuter.
Natur, hvad du är rik på tjusande behag!
Du lif åt känslan ger, du ger mitt hjärta lag.
Där *Högbo* [2]) redan syns, bebodt af nöjets gudar,
Som flyktigt sväfva kring i vårens gröna skrudar,
Än mellan rosor fly och skaka blomstrens stam,
Än från de skönas bröst med vällust skymta fram.
Jag här för dygd och vett och skönhet offer tände,

[1]) Anders Schönberg på Åsberg, till hvilken skaldebrefvet adresserades.
[2]) Riksrådet, grefve Sven Bunges egendom.

Mitt hjärta hänryckt var, jag knapt min sällhet kände;
Dess saknad — — Men min vers röj ej en hemlighet,
Som hjärtats ömma Gud och jag allena vet!
Den glada gästfrihet, som följde våra fäder,
Den muntra sällskapsro, som skyr de stora städer,
Den trygga redlighet, de forna Svears dygd,
Alt får jag här igen hos dig, du ljufva bygd!
I landtfolk! Glädjens barn! Naturens ömma vänner!
Mitt väsend liksom nytt jag i ert sällskap känner.
Att i er nöjda famn, i edra hyddor gömd,
Jag evigt kunde bli af värld och lycka glömd!
Men ren jag lyda måst mitt ödes blinda nycker.
Mig snart en omild gud ur edra armar rycker,
Då mig ett nöje bjuds, som kröna skall mitt väl,
Så värdigt och så ljuft som dyrbart för min själ.
Hur tjustes ej mitt bröst! Hvad vällust hjärtat kände,
Då jag min tanke blott åt *Forsby* [1]) trakter sände,
Där mänsklighetens vän af börd och titlar stor,
Men större af sin dygd, sin ärfda jord bebor;
Då jag mig smickrad fann med hopp att själf få skåda
Hans ädla tjusningskonst att öfver hjärtan råda,
Att se det nöjda folk, som för hans välgång ber
Och honom allmänt namn utaf sin skyddsgud ger.
Hur ofta har jag ej åt känslan utbrott gifvit,
Då man hans vackra själ, hans ömma själ beskrifvit,
Och önskat hos mig själf, att alltid anors glans
Till prydnad äfven ärft en dygd, som liknar hans.
Hur stor, hur älskansvärd har jag ej honom funnit,
När för ett nödställdt folk hans ömma tårar runnit!
Då han en sjuklig hop, som kval och armod tryckt,
Med egna händer läkt och ur dess jämmer ryckt!
Då han ej vägrat har att all sin höghet glömma,
Att ned till tiggarn se och vid dess suckan ömma;
Då han af egen drift sin landsort vårdat har
Ej blott som mänskovän, men som den bästa far!
Lycksalig glada trakt, som får den vällust njuta

---

[1]) Landshöfdingen, grefve Gyldenstolpes egendom.

Att honom alltid se och i ditt sköte sluta!
Hvad jag dig skattar säll! Din lott är afundsvärd,
Men då den ej åt mig af ödet blef beskärd,
Likväl med lika nit, om ej med lika styrka
Med dig jag täfla skall att hans förtjänster dyrka.
Må andra akta högt de titlar, som han bär;
Jag talar endast om hur god, hur öm han är.
Jag då min ledsnad glömt och mina kval sig mildra,
Då jag det nöjet haft en värdig mänska skildra.
Men fåfängt — — Ren jag ser min sälla tjusning fly —
Min klagan blir sig lik, min saknad lika ny.
Bland tusend skilda kval, som hjärtat ständigt fräta,
En usling ej en gång sin jämmer får förgäta.
Då jag den rika stolt, den arma hjälplös ser,
Då oskuld gråta måst och lasten lycklig ler,
Då falskhet dolken för uti sin broders hjärta,
Då jag den arga hör den bästa gärning svärta,
Då smädarn fräckt sin syn åt tronen höja tör
Och mot en älskvärd kung en hädisk tunga för;
Kan jag vid detta alt ett stilla sinne hysa?
Nej, hjärtat blöda måst, och mina tankar rysa.
Så mycket ondt och grymt jag aldrig röna fick,
Då nyss, I bygdens barn, mitt lif hos er förgick.
Jag aldrig arghet såg i edra nöjen blandas,
Och aldrig edra bröst barbarers hårdhet andas.
I edra glada tält jag aldrig sucka lärt
Och aldrig än en dag i plågsam ledsnad tärt.
Mig nöjet alltid följt, — — och om jag tårar gjutit,
De hjärtat vällust gett och utaf glädje flutit,
Då jag med vördnad nämt en ömsint landets far,
Som ämne för vårt lof och våra samtal var.

Men dessa dagar flytt — — Mig edra nöjen lämnat;
Mitt lif en vis försyn åt andra skiften ämnat.
Jag af er glada ro blott minnet har igen;
Farväl du sälla folk.
Jag evigt blir din vän.

Jakob Tengström.

24. Visa.

Menuette.

Oskuld! Du min skyddsgud är,
Dig jag evig trohet svär.
Må jag alltid i ditt sköte gömd,
Utaf lustans yra slafvar glömd
Lycklig lifvets nöjen njuta!
Lastens vänner, evigt flyn
Från mitt sällskap från min syn!
När bland tusen toma tidsfördrif
Jag er tära ser ett plågsamt lif,
Jag förnöjd min dag kan sluta.
Trygg vid den läran
Att dygden och äran
Mig försynens vänskap ge,
Vill jag i mitt sinne le
Åt den lycka,
Som de sig tycka
Uti dårskap se.

Trio.

Men när nödens folk i armod klagar,
Må jag, öm för mänsklighetens lagar,
Af mitt lilla öfverflöd
Kunna lindra mina likars nöd!
Och när sist min fallna hyddas grus
Gömmas skall i grafvens mörka hus,
Att då min själ må beströlas
Af odödlighetens ljus.

25. Fastlagsris till A. C. C(aloander).

När du, min Zephis, alla dar
Far fort att mig mitt hopp beröfva,
Att med din hårdhet mig bedröfva,
Och med en köld, som aldrig ända tar,
Mitt altför fromma sinne pröfva,
En dag jag också tycks behöfva
Att hämd tillbaka på dig öfva,
Och vet, i lycklig stund jag nu den hunnit har.

Du ju den gamla lagen känner
Att man i dag på lofligt vis
Med hetvägg och med fastlagsris
Får lof att aga sina vänner
För större och för mindre brott
De hela året om begått,
Och som du hos dig själf väl vet,
Hur hård du ofta mot mig varit;
Hur utan minsta ömksamhet
Du vred och häftig från mig farit,
Då jag dig någon gång (hvad brott!)
I mina armar snärja fått;
Hur du med evig stränghet nekt,
Af tusend böner ej bevekt,
Att med en kyss min trohet löna;
Hur ofta jag din hämd fått röna,
Då mina blyga händer lekt
Omkring de afundsfulla skrudar,
Som länge för min åsyn gömt
De skatter, vårdade så ömt
Af dig och tusend kärlek-gudar;
Hur, då jag stundom vågat sända
En stulen blick åt denna helgedom,
Jag i din uppsyn läst min dom,

Och nödgats ögat blygsamt vända
Ifrån så vackra föremål;
Hur jag med evig godhet tål
De slag, de bannor du mig gifver,
Om jag, förförd af menlös ifver,
Ett upptåg stundom hittar på
Att någon ynnest af dig få;
Som du nu sådant alt väl vet,
Så bör du ej med skäl förtryta,
Om denna min långmodighet
I hämd sig slutligt måst förbyta.
Jag redan lågande och het
Det grymma riset går att taga,
Som blött och ämnadt till din aga
I dag utur ditt bröst skall jaga
Din kalla obarmhertighet.
Se redan i min hand jag hämdens värktyg bär,
Men — hvad — du ångrar dig? — du ber, — du börjar
gråta —
Välan — jag rörs — det stort, det ädelt är
Att glömma hämden och förlåta.

Ack, Zephis, då jag åter ser
Den eld uti ditt öga brinner,
Den godhet i din uppsyn ler
Och dig så skön, så älskvärd finner;
Ack kunde jag dig hata mer?
Min ifver i en blick försvinner,
Och jag dig nya offer ger.

Må blott mitt vista ädelmod,
Min skonsamhet dig röra kunna
Att då och då en gunst mig unna
Och stundom mot mig vara god!
Du blygs — du häpen ser mig an —
Din oskuld — Nej, du törs ej svara —
Du rodnar — Zephis! Ingen fara,
Jag ej så brottsligt tänka kan.

26. Vid första surprisen öfver Herr Bagers död.

Hvad hör jag! Bager, Malmös ära,
Är mer ej till — — Säg grymma drott!
Hur du din lia vågat bära,
Mot honom, som så ymnigt mått
Utaf Apollos gudom fått?
Ej nog du Flintberg från oss tager,
Vår mistning än för liten är,
Din grymhet nya mord begär,
Och själfva, själfva Haquin Bager,
Han, som bland all den skalders här,
Som skånske slätten ymnigt bär
Var värdig främst Parnassens lager,
Ett lika öde röna får.
När andra i sin ålders vår
Med ingens saknad lifvet sluta,
Han i sitt sjuttiförsta år
Dock altför tidigt från oss går
Att grafvens lugn och hvila njuta;
Han, som så ofta i min sorg
Mitt hjärta med sin vers hugsvalat
Och mera tröstrikt till mig talat
Än själfva Creutz och Gyllenborg.
Hvar fins den hand, som mer kan styra
Hans fordom alltid stämda lyra,
Som lika lyckligt kvad om alt,
Om kvarnar, skutor, sill och malt
Och afund och partiers yra?
Den ödet nu till hemvist spar
Åt mal och damb och spinnelväfvar,
Som dock i salig Haquins näfvar
Ett undervärk i Sverge var.

Du sorgsna skånska skaldehop!
Kom, gå mig med din sång tillhanda,
Jag mitt betryckta hjärtas rop
Med dina skarpa ljud vill blanda,
Att ända ned till nattens slott,
Där ren vår dödas glada anda
Till löje med sin vers förmått
Den tvära Eliseens drott,
Ett budskap om vårt kval må hinna:
Vi kanske än vår ämbetsbror
Utur de sälla andars chor
Till världen kunde återvinna?
Men — — alt mitt hopp förgäfves är.
Hvad — — af de muntra skuggors här,
Som uti andra världen vistas,
Vår Bager mera kunde mistas?
Nej, alt mitt hopp förgäfves är.

Att dock vår vän, herr Runemark,
Hans verser ville sammantrycka,
Som strödda kring i hundra ark
Förtjänt en mera stadig lycka,
Och denna vittra samling smycka
Med skaldens bröstbild i det skick,
Som Malmö honom skåda fick,
När han af lagrens gud betagen
De verser hänryckt sammanknöt,
Som, vårdade i minnets sköt,
Ej dö förr än med domedagen;
Då visst uti det skönsta band
Jag värket skulle låta binda
Utaf den största konstnärshand
Och mörka flor kring hyllan linda,
Där denna skatt sitt läge får.
Sen på hans dödsdag alla år
Jag den med vördnad öppna ville,
Och i den djupsta enslighet
Beundra ett så sällsynt snille,

Hans flykt, hans ädla vårdslöshet,
Af ängslan och af häpnad stum
Med tårar hans portrait beskölja
Och honom ändtlig återfölja
Med suckar till sitt hvilorum.

---

27. Phaon [1]) förevigad.

Mitt raseri, till lyran stig!
Sjung om det kval, den afgrunds smärta,
Som evigt ängsla detta hjärta;
Sjung, att min röst må tränga sig
Till Phaon — — dig, du otacksamma!
Caucasi barm skall ömka mig,
Dess grottor ängsligt återstamma
De ljud, som ej beveka dig.
Du tror att alltid Paphos gud
Skall med sin eld ditt öga lifva
Och evigt dig sin fägring gifva,
Sin båga och sin segerskrud.
Men kanske, då du stoltast står
Och öfver dina segrar skryter,
Din vackra ålders glada vår
Ren bort med tidens vågor flyter;
Då genast, nyckerfull och yr,
Han mera hastigt från dig flyr
Än pilen, som hans båga styr,
När han ett dödligt hjärta sårar,

---

[1]) Det är bekant med hvad häftighet den ej mindre för sin kärlek, än lyckliga skaldegåfva namnkunniga Sapho älskade denna sköna yngling, och huru hon i förtviflan öfver hans kallsinnighet sluteligen öfverlämnade sitt lif åt böljorna. Man har i denna dikt infört henne talande, näst förr än hon värkstälde detta sitt förtviflade beslut.

Ja, lika snält som du mig skyr,
Min sång, min kärlek, mina tårar.
Sen skall förtviflans natt dig hölja,
Din fägring dagligt vissna af,
Sig sist i dödens mörker dölja,
Och ingen grekisk mö dig följa
Att kasta blomster på din graf.

Om dock ditt ännu unga bröst
Emot min ömhet ville svara,
Vår sällhet evig skulle vara.
Jag med min lyra och min röst
Från tidens våld dig ville fria,
Så själfva dödens bistra kung
Ej finge nalkas med sin lia
Min Phaon, evigt täck och ung.
Bör detta ej ditt bröst beveka,
Då du dig så förgudad ser?
Jag dig odödligheten ger,
Och du mig lifvet ville neka?

Ja, jag min lyra så vill stämma,
Att ända bort åt Gades trakt,
Där fordom ren en gudamakt
Ett Kaos från oss velat dömma
Och gräntsor för naturen lagt,
Man vörda må din skönhets prakt.
Bland själfva Traciens vilda folk
Jag blifva skall din äras tolk.
Då jag din fägring hänryckt prisar,
Den Traska flickan blyg och kall,
Fast annars mellan snö och isar
Hon stolt förakt för kärlek visar,
Af lågors brand förtäras skall.
Upp till Olympens gudasal
Min sång din fägrings lof skall bära,
Och Phaon smickras af den ära
Att prisas bland gudinnors tal.

Ja ända i Tartarens slott,
Där plågorne sitt hemvist fått,
Man vid min sång för dig skall ömma.
Alecto själf skall tvungen bli
Att uti kärleks raseri
Sitt evigt vilda lynne glömma
Och Phaon för gudomlig dömma.

Men Phaon! svara mig en gång,
När så min kärlek och min sång
Åt dig odödligheten skänker,
Hur du min eld belöna tänker.
Säg, skall jag aldrig äga hopp,
Att se din hårdhet höra opp,
Att se ditt bröst af kärlek brinna?
Den is, som stela klippan bär,
I strömmar stundom plär förrinna,
Och ingen eld skall kunna vinna
Uppå den is ditt bröst beklär.

Men hvad — — jag sjungit har — —
Han är ej dödlig mer — —
Ack! Tagen upp bland Gudars skara,
Hur kan han mer min älskling vara?
Nej, han åt min kärlek ler,
Stolt ifrån sin vundna ära
Till de kval, de lågor ser,
Som ett dödligt bröst förtära.
Usla, hvad jag trodde lätt
Kunna Phaons kärlek njuta:
Sen han vunnit gudarätt
Han en dödlig bör förskjuta,
Han min låga måst försmå.
Prydd och älskad af behagen,
Af gudinnors glants betagen
Han mig evigt glömma må!

Men i mitt bröst hvad stormar resa sig — —
Jag känner i min själ förtviflans anslag råda.
Hvad! Phaon! Utan hopp att kunna älska dig
Jag ett förhatligt ljus, en blick mer skulle skåda?
Nej, detta haf, som sköljer Lesbi strand,
Skall släcka med mitt lif en osäll kärlekslåga.
Längre mer skall ej dess brand
Detta tärda hjärtat plåga.
Ja, mitt beslut är fast — —
Lef Phaon evigt nöjd — —
Men då mig hafvets djup snart från din syn skall dölja,
Må du hälst ifrån din höjd
Med en blick min affärd följa,
Ömma vid min sista stund,
Tils en mörk och skyhög bölja
Störtar mig i hafvets grund!

28. Skaldebref till A. B. C.

Att riktigt fylla opp det löfte jag er gifvit,
Jag redan längesen till eder skulle skrifvit
Och i ett lustigt bref med vördnad som sig bort,
Hos nådigsta cousine min cour på landet gjort;
Men tusen göromål mig all min tid betagit.
Nu då jag på en tid alt gräl ifrån mig slagit,
Och helgen, Gud ske lof! mig mera frihet gett,
Att stundom roa mig och hvila upp mitt vett,
Jag denna frihetstid åt mina vänner skänker
Och först hos min cousine min skuld betala tänker.
På vers? Ja, Gud bevars! Hur annars? Kanske då
Jag snarast utaf er en nådig tack kan få.
Men om mig ord och rim och komplimenter tryta,
Och versen matt och tom med tröghet skulle flyta,

Jag ber i ödmjukhet ni ej må ledsen bli,
Ty till min hjärtans harm min hela poesi
Nyss i en bischofs bål ett ömkligt skeppsbrott lidit,
Och ångan utaf pounche ur led min hjärna vridit,
Så föga med besked jag mèr får reda på,
Hur många stafvelser i hvarje rad bör stå.
Men lika godt! Som vän jag tör er ursäkt vinna
Och äga uti er en nådig domarinna.

Jag ren för några dar med glädje höra fått,
Att resan, Gud ske lof! till nöjes för er gått.
Att elakt före ha och stundom se en fara
Betyder ingenting för den, som rask vill vara.
Men, ack, när vill ni oss ännu det nöjet ge
Att er, min bästa vän, i Åbo återse?
Ack, om ni kunde tro hur mycket jag er saknat.
Hvar kväll jag somnat in, hvar morgon som jag vaknat,
Hvar timma uppå dan mitt hjärta på er tänkt.
Ja, då jag brydd och matt i sömnens famn mig sänkt,
Jag straxt åt Tavastland på drömmars vingar farit
Och nästan hvarje natt uti ert sällskap varit.
Så kom då snart igen! Hvad nöje har ni där?
Knapt någon cavailler, som offer för er bär,
Som om er ömhet ber och på er godhet liter,
Ej någon assemblée, ej sällskap, ej visiter
Ej nytt att tala om — — Bevars! Jag frukta bör,
Om ni ej kommer snart, ni där af ledsnad dör.
Jag väntar ren hvar dag och skulle tröstlös vara,
Om jag ej då och då fick träffa lilla Clara,
Som likaleds som jag har långsamt efter er
Och himlen dag och natt om eder hemkomst ber.
Att krusa jämt och samt för damer och munsjörer
Och ensam ta emot den svärm adorateurer,
Som dagligt, som ni vet, ert rum plär fylla opp,
Vill bli för strängt besvär för hennes lilla kropp.
Så skynda då er snart att hennes möda dela;
Här skall er ingen ro och inga nöjen fela.

Att skrifva något nytt blir nu min skyldighet;
Men här; här står jag flat, jag ingen nyhet vet,
Som vore något värd och kunde intressera.
Den äldre Sederholm är ej i Åbo mera;
Monselius ligger sjuk; och tänk fru Hallenborg
Sin hjärtans söta man och mig till mycken sorg
Så våldsamt i en hast af lungsot ansatt blifvit,
Att Bergman henne ren åt döden öfvergifvit.
Den Krokska gåln, som förr två fröknars hemvist var,
Professor Lindqvist nyss af Lofman handlat har.
Som talet går, i höst skall han sig hustru taga
Och börjar därför straxt sitt hus i ordning laga.
De bägge fröknarna hos Silviuses bo,
I öfre våningen, om jag skall Haartman tro.

Men ren jag får, ty värr, för mina synder plikta,
Jag slumrar då och då, och handen börjar svikta.
Förtreteliga pounche! Ej mer ditt varma svall
Och dina ångors kraft mig så förbrylla skall.
Här slutar sig mitt bref, fast föga till min heder.
Jag om min complimang till cousine Stina beder,
Och blifver likså visst som ett och två är tre
Min värdaste cousines

ödmjuka tjänare.
J. T.

Apostille.

Bror Jacob med sin fru från mig ock hälsas må!
Om hälsan räcker till och jag mig själf får rä,
I sommar, om Gud vill, jag dem besöka tänker.
Jag er från Sederholm en hälsning slutligt skänker.
Men nu jag sluta måst. Må väl! och glöm ej den,
Som alltid lefva vill er tjänare och vän.

J. T.

29. Vid hertig Karl Gustafs födelse.

1782.

Bär, Sverge, glada offer fram
För den Försyn, som på dig tänker
Och dig en telning åter skänker
Af dina Vasars gudastam!
Han ditt hopp, din glädje föder,
Karlars tidehvarf dig spår.
Gustafs krona nya stöder,
Sverge nya hjältar får.

Vår konungs nit för Svears väl,
Den vishet hans regering tyder,
Den dygd, den mänsklighet, som pryder
Vår milda drottnings ömma själ,
Sverges späda prinsar bilda
Uti lika tänkesätt,
Lika stora lika milda,
Lika värdiga sin ätt.

Kom, fosterbygd, att då med fröjd
Din nya sällhets högtid fira!
Njut lycklig under Gustafs spira
Din gyllne tid, din sällhets höjd,
Tils en gång på hjältars bana
Dina prinsars dyra par
Skall din framtids sällhet dana,
Grundad af en vördad far.

30. Fri öfversättning af Horatii Carmina bok I, ode 19.

Hvad! Fröja än mig vill befalla
Och Bachus, vinets glada gud?
De än med ett förföriskt ljud
Mig till sin dyrkan återkalla.
Det lugn, där jag mig tänkte hämna
På Cloes hårdhet med förakt,
Förtjust jag åter måste lämna
Att sjunga hennes skönhets prakt.
En hy, som mera hvithet äger
Än marmorns ifrån Paros strand,
Och hennes barm, behagens läger,
Och hennes yra ögons brand — —
Jag henne sett. — — Jag tjusad blifvit,
Och nya lågor tända mig.
Sitt Paphos Fröja öfvergifvit
Och i mitt hjärta lägrat sig.
Jag fåfängt mer min stämma höjer
Att sjunga krig och härars fall;
En vanmakt i min sång sig röjer.
Den blott åt kärlek helgas skall.
Så skyndom att till nöjets ära
Af torf ett altar resa opp!
Jag hoptals offer hit vill bära
Att Fröja kröna må mitt hopp.
Kanske att rörd utaf min smärta,
Hon än min kärlek gynna kan
Och uti Cloes kalla hjärta
En lika låga tända an.

31. Dröm.

Sen längesen åt Fröjas makt
Och mina yra ungdoms gudar
Och mina hundra ömma brudar
Som filosof jag afsked sagt.
Af dessa underliga dagar,
Då, tyglad under Astrilds lagar,
Jag honom trägna offer bar,
Och han min vän, min skydds-gud var,
Jag knappast minnet ägde kvar.
Mitt fria hjärta sig förhäfde,
Ej kärlek mer dess dyrkan vann,
Om någon vådeld tändes an,
Förnuftet lågan genast kväfde.

Men fast man vaken hjälte är,
Hvem rår på drömmars yra här?

I natt jag knappast somna hunnit,
Förr än den tjusningsfulla hamn,
Den Pyrrha, i hvars ömma famn
Jag tusen gångor nöjet funnit,
Sig för mitt öga återter;
I hennes öga Astrid ler,
Kring hennes mun behagen mysa,
Och hennes friska kinder lysa
Af rosens rodnad, liljans prakt.
Jag fängslad är — — mitt hjärta brinner,
Men stolt, och väpnad med förakt,
Jag henne kall för all min låga finner.
Förtjust och hennes slaf på nytt,
Jag denna klagan tycktes gjuta:
Min Pyrrha då i köld förbytt

Den eld, som ofta förr mig brytt,
Och kanske ren i andra armar flytt
Att nya ömhets offer njuta?
Kanske du trolöst redan glömt,
Hur vi hvarandra älskat ömt?
Hur detta hjärtat för dig lågat?
Hur ofta, lutad till ditt bröst,
Med eldad känsla, upprörd röst,
Då jag dig tusen gångor frågat,
Om du din Atis trogen var,
Du, uti tusen ömma svar,
Vid mig och kärlek svärja vågat,
Att till de sista lifvets dar
För ingen an än Atis ömma?
Och känslolös du nu kan glömma,
Hvad du din Atis lofvat har?
Men — — jag mig straffad ser — —
Och Pyrrha du har skäl
Att på en älskare dig hämna,
Som glömsk utaf sitt egit väl
Din sälla dyrkan vågat lämna
Och med en kall och stoisk själ
Sig filosof förmäten nämna,
Som i sin blindhet vågat trotsa
Cytherens höga gudamakt
Och lika djärf de bojor krossa,
Som du uppå mitt hjärta lagt.
Men rörd och ångerfull jag nu din nåd begär;
Du ser hvad eld, hvad kval mig tär.
Att de ditt hjärta kunde röra,
Och dig försonad, öm och kär
I mina armar återföra!
En kärf och kall filosofi
Mig aldrig mera skall förföra
Att tro mig kunna lycklig bli,
Om jag mig nånsin ville fri
Ur dina sälla bojor göra.
Jag svär vid Paphos Gud att evigt älska dig.

Straxt för min syn han visar sig,
Men full af hämd och väpnad med den båga,
Som till de dödeligas plåga
Jag i hans hand ren spännas ser,
Han åt min seger och min låga
Med ilskefulla ögon ler.
Men att ännu mig plåga mer
Han nya pilar mot mig riktar
Och tusen nya sår mig ger.
Jag för mitt stolta högmod pliktar
Och fåfängt om förskoning ber. —
Bestört jag ur min dvala vaknar,
Min dröm, men ej min låga saknar.
Att släcka den jag fåfängt bjuder till;
Den sig med mina suckar öker.
Då tjust och utom mig jag Pyrrha åter söker;
Kanske hon än mig lycklig göra vill?
Ja, sälla stund! Mitt brott hon glömmer af,
Hon ömt mitt affall mig förlåter
Och mig i sina armar gaf
Min himmel åter.

32. Epigram.

Du ifrigt, Lycas, yrka plär
Att mina skrifter aldrig duga,
Då jag på alla söker truga
Att du en dråplig auctor är.
Du allmänhetens dom begär.
Den påstår att vi bägge ljuga.

33. I bref till C. M. C.

Ljufva vänskap, du som andas
I mitt känslofulla bröst,
Lät din helga låga blandas
Med din ömhet i min röst!
Sväfva kring min lilla Clara
Och min hälsning henne bär!
Låt dess hjärta rätt förfara,
Hur hon af mig saknad är!

Hviska fram det kval jag känner,
Då hon ur min åsyn far!
Säg att hon bland mina vänner
Främsta rummet evigt har.
Svär att alltid vaken ömma
För den lilla Claras namn,
Att i sömn om henne drömma,
Hennes fägring, hennes famn.

Fåfängt hundra hjärtan brinna,
Lågande af hennes blick;
Hon, att nya segrar vinna
Dock åt andra trakter gick,
Lik de hjältar, jordens gudar,
Som ej nöjas med sin makt,
Förr än de i segrens skrudar
Hundra folkslag underlagt.

Bästa vän! När får jag njuta
Nöjet att er återse?
Edra segertåg snart sluta,
Och åt Åbo er bege!

Nya sånger till er ära
Jag er lofvar alla dar.
Och hvad vill ni mer begära
Sen ni hela hjärtat har?

---

34. Min sjuksäng.

Submit — — In this or any other sphere
Secure to be as blest, as thou canst bear.
Pope.

Nej, usle, kväf den suck, som ej till frälsning gäller — —
Din dom besluten är — — Hvem ömmar väl för dig?
Drag tåligt nödens ked — — din gråt förgäfves sväller,
Tro ej att upp till skyn din klagan höjer sig.
Som hinden tyst i skrymslan lider,
Med pilen i sitt bröst och döden i sin blick,
Så du — — Hvad hjälper väl att en förskjuten kvider?
Hans rop ej ändrar ödets skick.

Du väl begära djärfs att dig en Gud skall hela?
Ack, olycksfulla stoft, ett fruktlöst hopp du när;
Han, himlars högste Gud, Han grandets kval fördela?
Mån du, en ringa matk Hans blickar värdig är?
Hvar har du sett den gudahanden,
Som häjdat tigrens ram? — — Se hvilken mild försyn:
Där en på böljan ber, men sjunker långt från stranden
Med armar sträckta upp mot skyn.

Där ser jag ödets arm den grymma lian bära.
Han slår — — Behagens vän, den unga Atis dör.
Där Gellert, världens ljus och mänsklighetens ära,
En kropp af plågor tärd i grafven med sig för,
Då lastens barn i nöjen yra

Och mäta lifvets ban i sält och muntert lopp.
En allvis Gudamakt dock världen skulle styra?
Nej, dig bedrar ett fruktlöst hopp.

Ren dödens grymma makt mitt kvalda hjärta gnager.
Ren blöder detta bröst, så gladt i forna dar.
Ack Gud! Där käns det sår, som mig i grafven drager.
Du hör ej Gudars Gud! Och mördarns hand mig tar.
Du detta lif mig själf har gifvit;
Du det ej rädda vill? Nej, jag förlorad är — —
Kom lifvets bödel då! Jag har ditt offer blifvit.
Slå till! Jag ingen nåd begär.

Men hvad! Hvad har jag sagt? Min smärta mig förleder
Att trotsa himlars Gud, min Skapare och Far!
Förkrossa ej ett grand, jag ren om tillgift beder;
Kanske du någon nåd än för mig öfrig har?
Ja, redan hoppets fackla lyser — —
Den Gud, som har mig skapt så vacklande och svag,
Som andas idel nåd och gränslös godhet hyser,
Tör ge mig än en hälsodag.

Ren för min födslostund han mig till sällhet ämnat,
Mig, som så usel är och nu hans aga tål.
Hvad? Han mig evigt då till plågor skulle lämnat?
Ack nej, en allvis Gud måst nå sitt ändamål.
I mina yra ungdomsdagar,
Min Gud, jag tog en väg, som skilde mig från dig.
Du nu mig återför — — Och då din hand mig agar,
Jag ser du dubbelt älskar mig.

Hvem känt ditt rikes lag? Hvem i ditt råd fått skåda?
Hvar minst din styrsel märks, den vishet vara plär.
Du stundom straffa måst — — Men frälsa och benåda,
Din äras majestät det mera värdigt är.
Min mor, ditt hjärta för mig lågar;

Orest, du tusen prof mig af din vänskap ger.
I älsken mig — — Men ack, jag redan hoppas vågar,
Att nådens Gud mig älskar mer.

En värld den kan förgås, och himlens fästen remna,
Och solen mörkna bort, och alt i chaos gå;
Men lifvets far mig ej till evig ofärd lämna,
Hans löften fastare än bärgens grundval stå.
Jag tåligt då min plåga lider,
Ty af en mild Försyn mitt lif jag styras vet;
Jag aldrig klaga skall, men hoppas bättre tider
Uti en lycklig evighet.

Som dufvan glad och fri åt höjdens rymder svingar,
Sen fängslet öppnadt är och kedjan brustit har,
Så jag, då lifvet släcks, på Seraphimers vingar
Ur grusets bojor fri upp till mitt ursprung far.
Då uti jordens lugna sköte
Min kropp, af plågor tärd, en önskad hvila når,
Min själ, af englar följd, sin Skapare till möte
Uti de sällas hemvist går.

---

35. Epigram.

Den stolta *Creon,* skön och kvick,
Om sina hjältevärf begynte modigt skryta:
Hur i det första krig han värjan blotta fick,
Han djärf, med oförfärad blick,
Som Cæsar själf, fast tusen dödar ryta,
För alla främst i spetsen gick.
Ja (svarte en, som hörde häruppå
Och bättre kände denna sprätten)
Nog var ni främst, det var väl så,
Men mins, det var först på retraiten.

---

36. Försvar för vår tid. Satir.

1784.

Man må väl ledsen bli vid våra gubbars gräl,
Som utan uppehör och utan rim och skäl,
Förförde utaf harm för att sin samtid smäda
Blott forna tiders lof med dum förtjusning kväda:
Vårt hela världssystem då hade annat skick,
Då lefde mänskan säll och alt så härligt gick.
Åt detta galna prat jag mer ej orkar skratta,
Mitt tålamod är alt, jag måst till pennan fatta
Och med det vördnadsnit jag för min samtid bär
Bevisa att vår tid den lyckligaste är.

En man i forna dar, som lycka göra ville,
Han måste ha förtjänst och dygd och städadt snille.
Till ärans ljusa slott var vägen brant och svår,
Dit sällan någon hant uti sin ålders vår;
Nu upp till denna höjd en banad väg man finner,
Vår ungdom samma mål med mindre möda hinner;
Ett väl siratligt namn, ett åldrigt ättartal,
En fin och sminkad hy, ett digert kapital,
Se hvilken lätt förtjänst att upp till äran tåga!
Man slipper att sitt vett med fåfäng odling plåga.
Än i en fotsid kolt den unga grefven går
Och ren en hjältes skrud uppå sin fallvalk får.
Blott man för mynt på mynt sig tjänster mäktar köpa,
Man utan hinder kan på ärans bana löpa,
Tils trött vid hjälteväṙf och vördnad för sitt namn,
Man makligt kastar sig i orklöshetens famn.

Ja, då jag ögat för åt Zions helga gårdar,
Se hvilken munter tropp, som kyrkans fästen vårdar,
Som utan hufvudbry sin cursus genomgått,

Och pastorater ren i barnaåren fått.
De dock sin herdestaf med mycken andakt föra
Och klippa sina får och sig betalta göra.
Man må väl rysa vid ditt forna barbari:
Först skulle man adjunkt, kaplan secundo bli,
Och knapt vid grafvens brädd, beredd att lifvet sluta,
Den lyckan värdig bli att pastors titel njuta,
Då ledsen vid sig själf, vid världen och dess flärd
Man ren all styrka mist att föra andans svärd.

Än denna sälla flock, som på kreditens vingar
Sig öfver bördens folk och snillets söner svingar,
Som hvälfver tunnor gull och uti bråstört lopp
På handelns rika väg till ära stigit opp.
Af lyckan gynnade de sofvit sig till rika,
Sen de den konsten lärt på ärligt sätt att svika
Och med en banqueroute en säker grundval lagt
Till sin förmögenhet, sin stolthet och sin prakt.
Ja, detta folk, som förr med all sin svett och möda
Och all sin sparsamhet sig knappast kunde föda,
Med mycken maklighet jag nu sig göda ser
Vid dagliga kalas och yppiga souper.

Och när jag ser uppå vår ämbetsmannaskara,
Kan någon lycka väl mot deras lycka svara?
Med dubbelt mindre släp än i de forna dar
Den dubbelt större lön och dubbla sportler tar.
I mycken maklighet man kan till sysslor stiga
Och vid sitt ämbetsbord sen sofva eller tiga
Och med en myndig min, som anstår lagens tolk,
Förakta packets skri och trotsa ärans folk.

Ja, lyckan allestäds, i alla stånd jag finner,
Men, täcka kön, mot dig i sällhet ingen hinner.
Betrakta blott ditt väl och känn din förmånsrätt:
Du allas rökvärk får; din värld är nöjd och lätt.
Man förr väl älskat dig och suckar för dig gjutit,
Men aldrig såsom nu du världens dyrkan njutit.

Monark och ministere och hela rikens skick
Alt styres utaf dig och dina ögons blick.
Sen smaken odlats upp och mera artig blifvit,
Uti din milda hand man världens spira gifvit;
Ej för ditt skarpa vett, den dygd man hos dig fann,
Ty utan djupt förstånd man ock regera kan,
Och dygden är ur mod, och en förlegad vara,
Men alt skall nu så täckt, så fint och läckert vara.
Uti en lycklig stund din ljufva envålds makt
Ett tungt och trumpet folk utur sin dvala bragt.
Du tvingat oss att bli så blödiga och ömma,
Att alla lifvets kval i nöjets armar glömma,
Att offra utan tvång åt Paphos glada Gud
Och följa hjärtats drift och le åt hymens bud.
Ifrån vår tjusta syn du fördomsbindeln rifvit,
Oss väg till sällhet vist och nya seder gifvit.
Dig hör den äran till att utan våld och strid
Ha grundat i ditt land den lyckligaste tid.

Förgäfves är det då, som misantropen klagar
Och häcklar på vår smak och våra sälla dagar.
Kväf, Brutus, kväf din harm! En melankolisk blod
Dig endast bragt att tro att ej din tid är god.
Sen man så visligt lärt att sina fel förgylla,
Att på så många sätt förtjänstens brister fylla,
Sen äran fås så lätt och utan långt besvär,
Blir det ditt eget fel, om du ej lycklig är.

Men där bland pöbelns stoj en röst jag hör sig häfva,
Som med förmätenhet min glada sång vill kväfva:
«Du (han mig ropar till), som så beprisa vet
«Mot bättre vett och skäl din tids lycksalighet,
«Se ned till detta folk, uppå hvars svett och möda
«Regentens hela makt och folkets väl sig stöda,
«Som pryder bygdens fält med skördens rika prakt
«Och vindar malmen upp ur bärgets djupa skakt;
«Till dessa, som sitt blod för fosterlandet gjuta
«Och för dess ära dö, se hvilken lön de njuta:

«Jo, armod och förakt utaf de storas hop,
«Som blott förtrycka lärt och le åt nödens rop!
«Gå ur de rikas slott och ned till folkets kojor,
«Hör fattigdomens suck, se idoghet i bojor!
«Där en förtviflad mor i matta armar bär
«En son i tårar dränkt, som fåfängt bröd begär.
«Där denna gråhårsman på halm och trasor ligger
«Och döden som en nåd uti sin armod tigger,
«Sen han till rikets tjänst sin hela tid förnött
«Och fosterbygdens jord med trefna händer skött.
«Där denna mänskovän, som redligt ifra vågat
«Emot det öfvervåld hans tryckta likar plågat,
«Försmädad och förföljd och utan lagens skygd
«I lastens fjättrar smidd får lida för sin dygd.
«Där hoptals uslingar ej känna annan ära
«Än att med tåligt mod förtryckets kedjor bära,
«Att träla och att dö — — du detta alt kan se
«Och åt ditt tidehvarf likväl en lofsång ge.

Förvirrad och bestört jag denna rösten hörde,
Som med en hemlig kraft mig in i hjärtat rörde.
Jag börjar blygas vid mitt förra tänkesätt
Och redan färdig var att lämna honom rätt,
Då jag en lyckans son med munter uppsyn råkar,
Som om vår sälla tid med mycken styrka språkar.
«Föraktom (sade han), vår pöbels jämmerskri!
«Det är en afgjord sak, den aldrig nöjd kan bli.
«Man må ock huru väl till deras fördel laga,
«De ha den seden fått att evigt sig beklaga,
«Att knota uppå alt — — Och blott att vi må bra,
«Och lefve som sig bör, må de den trösten ha
«Att, glömde utaf oss, sin harm i suckar gjuta
«Och tadla ödets skick och klaga, då vi njuta.
«Men hvad! Du tveka tycks? Du vill ej tro mig än?
«Så hör vår skaldehop och våra talemän!
«Mån de ej nog bevist båd uti vers och prosa
«Att vi ha tusend skäl vårt tidehvarf att rosa,

«Att i Saturni tid och Rheas gyllne dar
«Vår värld på tusen mil så lycklig icke var.
«På deras vittra ord mitt samvete sig stöder».

Han slöt. Och min respekt för mina ämbetsbröder
Mig snart till bifall tvang. Med lika lustigt mod
Jag trodde och jag sjöng: *Vår tid visst är den god.*

37. Epigram.

Bekymrad du mig säga plär,
Att ditt förnuft ej kan begripa
Hur Lysimon en lag skall skipa,
Som honom obegriplig är.
Den saken har dock ingen fara:
Du vet ju efter gammal sed,
Att skall man dömma med besked,
Justicen alltid blind bör vara.

38. Försök till en Heroide.

Cleona till Atis.

Då ren en fruktad vind dig ur min åsyn för,
Och du ej mer min suck, mitt sista afsked hör,
Så skänk åt detta bref, af tårar öfvergjutit,
De blickar dem jag förr af dina ögon njutit
Och tryck det till ditt bröst! Det bättre än mitt tal
Tör vittna om min eld, min saknad och mitt kval.

Ren lyktas nöjets dag — — dess tjusning mig förlåter;
Törhända aldrig mer dess morgon kommer åter?
Törhända evigt skild från mig och mina band,
Du aldrig mer skall se en öfvergifven strand?
Kanske en omild Gud dig till din ofärd leder
Och ren en graf för dig i böljans djup bereder?
Kanske en smittad luft din hälsa snart förstör
Och dig i störtadt lopp i dödens rike för?
Men om i lycklig fart du ock din hemjord hinner,
Kanske du aldrig mer för din Cleona brinner?
En flicka, mera rik och skönare än jag,
Kan kanske fängsla dig och ge ditt hjärta lag
Och snart befalla dig att evigt mig förgäta?

Se, älskansvärda vän, hvad bittra kval mig fräta!
Jag glömmer bort din dygd, hur trogen jag dig fann,
Och då jag hoppas bör, jag endast frukta kan.
Men vid ditt ömma bröst och dina trohets eder,
Den ömhet jag dig vist, din kärlek och din heder
Och vid *Cytherens* Gud jag heligt dig besvär
Att du min eld för dig i evigt minne bär!
Så länge dagens ljus sig i mitt öga gjuter,
Du ensam i mitt bröst min hela ömhet njuter;
Förvirrad, ömkansvärd vid minnet utaf dig

Uti ett djup af kval min själ förlorar sig.
Förgäfves, skild från dig jag mot min oro sträfvar;
Din bild, din kära bild för tankan ständigt svävar.
Jag söker sömnens lugn; där får jag dig igen
Och tror mig hänryckt se att du mig älskar än.
Men denna irring flyr — — jag all min sällhet saknar
Och mera brydd än förr till nya kval blott vaknar.

Jag evigt minnas skall den tid, de sälla dar,
Då du i detta bröst den första lågan bar,
Då, Atis, i din själ den första eld sig tände,
Och jag i samma blick en lika låga kände.
Hvem var väl mera nöjd, hvem sällare än vi?
Men alt är nu förbytt och nöjet är förbi.
Ack, skall jag än en gång det gudanöjet njuta
Att dig till detta bröst, i dessa armar sluta?
När får mitt öga dig, sin enda vällust se,
Och jag dig nya prof utaf min ömhet ge
Och gömd uti din famn förflutna nöjen smaka?
I tjusningsfulla dar! Ack, skynden er tillbaka
Och skingren mina kval och hämten snart igen
Den dyra skatt jag mist, en öm och saknad vän.
Ja, endast detta hopp min smärta stundom lindrar
Och ger mig någon tröst och mina tårar hindrar.

Så res, men åt din vän en evig hågkomst gif,
Och mins, du är för mig mer dyrbar än mitt lif.
Ej dödens köld en gång min kärlek för dig släcker,
Den öfver tidens gränts i evigheter räcker.

---

39. Fri öfversättning af K. Davids 49 psalm.

Jmfr. J. B. Rousseau. L. I. Od. III.

Församlens jordens folk och länen aktsamt öra!
Regenter, hasten er att mina kväden höra!
Och öfver världens krets en tystnad brede sig!
Jag i min tjusta själ en himmelsk låga röjer,
Som lifvar snillets eld, som hjärtats känslor höjer
Och upp till ljusets hem från stoftet lyftar mig.

Där ses en lyckans son uppå sin höghet bygga,
Sig myndig vid sin börd och sina skatter trygga,
Vid armas suckar döf, vid deras tårar kall;
Men snart förhanden är den grufveliga stunden,
Då han ifrån sin höjd, i sina laster bunden
Uti fördärfvets djup af döden störtas skall.

Hvar blifver då er makt, I stolta jordens gudar!
Ert högmod, edra slott och edra purpur skrudar
Och all den rikedom, som närt ert falska hopp?
I till en evig död i edra villor löpen,
Ty uti grafvens natt i fåfängt återköpen
Utaf den Högstes hand ett längre lefnadslopp.

I sett de största män för dödens välde falla,
Och likväl hoppens I att säkre framför alla
Och stolte af er prakt odödligheten nå?
Nej alla stoftets barn, den arma med den rika,
Ja, själf den visa är med dåren däri lika;
De skola samma väg ur tidens rymder gå.

Straxt samlas kring ert lik en arg och sniken skara
Att skifta mellan sig den skatt Ni hunnit spara,
Befuktad utaf blod och utaf enkors gråt.

Monarken vid sin död af alt det land han äger
Ett grafrum endast får till slutligt hviloläger,
Som evigt gömma skall hans höghet och hans ståt.

Förtjusta mänskoflock, af falska sken förblindad,
Tillbeden i din prakt, i smickrets snaror lindad,
Du trotsat en Försyn, du glömt din dödlighet,
Den vilda fånad lik, som i begärens yra,
Grym, hämdfull, tygellös sig själf ej mäktar styra
Och för sin framtids skick att sörja icke vet.

Då i förmätit lopp du lifvets bana mäter,
Du din förgänglighet och vägens slut förgäter,
Du med en flyktig blick på grafven knappast ser.
Du skyr förnuftets ljus, då dig ditt högmod leder,
Men under dina fjät en afgrund sig bereder,
Dit dödens arm dig snart för evigt störtar ner.

Tyranner, ärans folk, de rika och de stora,
De skola här sin ståt och all den makt förlora,
Hvarmed de ofta förr den dygdiga förtryckt.
Här båtar icke mer sin dårskap att beklaga;
En vred och rättvis Gud skall nu till hämden taga
Och gifva deras brott en gruflig ändalykt.

Må fritt en nedrig hop de höga slafviskt dyrka,
Jag dem ej frukta lärt. Jag ler åt deras styrka;
De äro människor och dödlige som vi.
Detsamma usla lif vi här i tiden andas,
Vårt stoft på samma sätt i jordens sköte blandas,
Och en och samma Gud vår domare skall bli.

---

40. Epigram.

Det är min sann ej värdt att undra,
Hvi Sverge mera folk ej har,
Fast hunger, krig och pest oss spar,
Och sällan någon mer ur riket hemligt far
(Som Vargentin bevisat har),
Då än doktorer några hundra
Beklageligen äro kvar.

41. Epigram.

Jag längre ej den fördom lider,
Att man de äldsta världens tider
Just *gyllne åldern* kalla plär;
Nej, nu då man i våra dagar
För guld får alt hvad man behagar,
Den rätta gyllne tiden är.

42. Ode öfver lagens utgifvande.

Att dock en fläkt af samma anda,
Som lifvade en Davids röst,
Uti min sång sig ville blanda
Och tända lågor i mitt bröst!
Kom hänryck mig, du helga yra,
Som styrt de forna skalders lyra,
Och lär mig deras starka slag!
Gjut din förtjusning i mitt snille;
Min skapare jag sjunga ville,
Hans allmakt, godhet och hans lag!

När Han vid tidens morgon väckte
En värld ur Chaos mörka graf,
Straxt åt ett lyckligt mänskosläkte
Han jordens herravälde gaf.
Han gaf dem kärlek för sin vilja
Och kunskaps ljus att kunna skilja
Det falska ifrån värkligt godt.
Men denna mänskan — — Gud, jag fasar,
Ifrån sin sällhet missnöjd rasar
Att störta sig i blygd och brott.

Sin skapare hon trotsa vågar,
Hon mot sin Gud förklarar krig;
Men redan hämdens åska lågar,
Hans vredes viggar tända sig.
Jag ser Tartarens eldshaf svalla,
Och brottslingen beredd att falla,
Att störtas i fördärfvets natt,
Då samma Gud, hvars hämd hon väcker,
Sin nådesarm mot henne sträcker,
Och tar i fallet henne fatt.

Hans hjärta än af kärlek brinner
Emot den ätt han skapat har,
Och människan hans tillgift vinner,
Han liksom mins att han är Far.
Men se hur hon hans nåd bemöter:
Hon föga om hans kärlek sköter,
Hon älskar endast sina brott.
Hon honom flyr och offer tänder
För gudar, som af mänskohänder
Sin varelse och gudom fått.

Men hvilken glants! — Jag ögat sluter —
Jag bäfvar — rysningsfulla syn!
Ett himmelskt sken sig kring mig gjuter,
Och Seraphimer fylla skyn.
Mer brinnande än ljusets pilar
Ur molnets sköte åskan ilar,
Och bärgen brista vid dess slag.
Jag känner jordens fästen gunga,
Och blixtens lågor kring mig ljunga,
Det är den Högstes hämdedag.

Hans äras glants ren jorden höljer,
Han vill af mänskor fruktad bli,
Då han i djupa moln sig döljer
På spitsen utaf Sinai:
Se, dessa stolta höjder bäfva,
Hur hvirflar utaf dam sig häfva,
Med eld och rök ur bärgets famn.
Han talar — Storm och åska tystnar,
Och häpnande naturen lystnar
Och skälfver vid den Högstes namn.

I jordens söner! I så djärfva
Och hädiska emot er Gud,
Nu skall hans allmakt er fördärfva,
Och blixten bli hans hämdebud:
Han ren mot er sin arm tycks höja,

Men än hans vredesdomar dröja,
Än nalkas han att göra nåd,
Att lagar för ett släkte tyda,
Som i sin yrsla vägrat lyda
Hans vilja i förnuftets råd.

Han nådigt själf vill mänskan lära
Att känna sig sin skapare,
Att högsta dyrkan, högsta ära
Och högsta kärlek honom ge.
Att öm och rättvis mot sin nästa
Med nöje främja likars bästa
Och uti godhet likna Gud,
Att älska Honom, älska andra
Och genom dygd till sällhet vandra,
Se det är summan af hans bud.

Min Gud! Med vördnad jag Dig prisar,
Din nåd emot en brottslig värld.
Din lag din helighet bevisar,
Din mildhet gör Dig älskansvärd.
Då du de argas straff bereder,
Din godhet uti flere leder
Till dygdens vänner sträcker sig.
Må fritt din allmakt lasten tukta,
Mitt hjärta vet ej af att frukta,
Min Gud, det endast älskar dig.

---

43. Tankar för mig själf.

Du blomman utaf mina dagar,
Du ungdom lifvets glada vår!
Dig åldrens sommar från mig jagar
Och tidens härjning på dig rår.
Jag på din mistning sorgligt tänker,
Då utaf dina milda skänker
Jag knappast minnet äger kvar.
Ej blixten mera hastigt brinner,
En dröm ej snarare försvinner,
Än du ifrån mig flyktat har.

Än, hänryckt af din ljufva villa,
Jag ostörd lifvets sällhet njöt,
Då ödet att mitt väl förspilla
Förrädiskt nöjets dagar slöt.
Hur mycket grymt jag sedan lidit!
Mitt lif förbi sin middag skridit,
Jag olycksfull dess afton når.
I dimmors natt min sol sig döljer,
Den grymma ängslan jämt mig följer,
Och döden flyger i dess spår.

Men hvad! — Jag för min dödsstund ryser?
Det är ju min förlossningsdag.
Tyrannen, som i purpurn lyser,
Skall en gång skördas liksom jag.
Förgäfves man hans makt berömmer
Och honom lagersirad gömmer
Uti en präktig Mausolé.
Hvad båtar stoftet att det äras?
Det skall som mitt af tiden täras,
Och grafvens matkar näring ge.

Ja, grymma! Du som lifvets dagar
Till dina likars kval förnött,
Ditt öde jag långt mer beklagar
Än dem, hvars välfärd du förödt.
Förmätne! Se den hämd och bäfva,
Som uslingen af dig skall kräfva;
Du vållat har hans olycksfall.
Hör enkans suckar dig förbanna.
De skola på ditt hufvud stanna,
Och hämdens Gud dig straffa skall;

Då jag, som med ett lättrördt hjärta
Mer dygd och mindre grymhet fått,
Som lindrat mina likars smärta
Och bjudit till att göra godt,
Förnöjd min död skall gå till möte
Att i min första moders sköte
Mot olycksstormar njuta skygd
Och lyftas till de ärans salar,
Där Gud med evig nåd betalar
En svag och ofullkomlig dygd.

44. Förtjänsten.

Ode.

— — — Pauci qvos æquus amavit
Jupiter, aut ardens evexit ad sidera virtus
Virgil.

Hvad? — Evigt ödet då den dygdiga förföljer?
Fast redan åldrens snö hans kala hjässa höljer,
Han såras af förakt, han suckar efter bröd;
Men, stärkt utaf sin dygd, han lider och välsignar
Den otacksamma bygd, som ler, då hjälten dignar
I uselhet och nöd.

Sig lik och alltid nöjd han ödets välde trotsar;
Dess hämd, dess raseri den förmur aldrig krossar,
Som dygden för sin vän uti hans hjärta bygt;
Må afund spy sitt gift och hvässa sina taggar,
Och lyckan storma till, dess svall blott honom vaggar
Att sofva mera trygt.

Vid alt dess vreda hot han ingen bäfvan röjer.
Den kala klippan lik, som sig mot molnen höjer,
Ej rädd för åskans vigg, ej mån om skogens skjul,
Han aldrig frukta lärt det vreda ödets ilar,
Men jämn och oförskräckt med hopp till himlen hvilar
På själfva lyckans hjul.

Hans hjärtas vällust är att öm vid likars tårar
Åt nöden räcka hjälp, ge kunskapsljus åt dårar,
De armas skyddsgud bli, åt oskuld läna skygd.
För världens ögon dold han världens sällhet öker.
Han glöms af lyckans folk, men sin belöning söker,
Hvar? Endast i sin dygd.

Man lyckan sällan sett förtjänst och snille akta;
Nej, truga, kryp och tigg och smickra högt och sakta
Och drif ur hjärtat ut båd' mänsklighet och blygd,
Behåll blott larfven kvar, så skall dig lyckan kröna,
Men på förtjänstens väg får du med ängslan röna,
Att du går utan skygd.

Ve er, I världens folk! Jag för ert öde ryser:
Den gnista utaf dygd, som än ibland er lyser,
Den redan slockna tycks uti fördärfvets haf,
Då dårskap njuter skygd och vinner hvad hon önskar
Och i palatsers skygd kring själfva templen grönskar
Uppå förtjänstens graf.

Hon vett och dygd beler, hon lagens bommar bryter,
Sen med förmätenhet af sina segrar skryter
Och fräck utaf sin makt sig klär i ärans skrud.

Hon trotsar himlen själf, hon med dess dyrkan gycklar;
Så den, mot lag och rätt, får helgedomens nycklar,
Som vill förråda Gud.

I äkta himlabarn! Förtjänst och dygd och ära!
Må ett fördärfvadt folk er dyrkan åter lära,
Er anda vakna snart uti min fosterbygd!
Ja himmel! lät mig än få se de sälla dagar,
Då åter Svea folk, med nit för dina lagar,
Går till sin forna dygd.

45. Skål för Kungen, Kronprinsen, Hertig Karl.

För Kungen.

Fåfängt stormen Svea hotar,
Gustaf till vår räddning gick;
Själf han strider, faran motar
Uti fasans ögonblick.
Kan en svensk sin Konung glömma?
Nej, han allas hjärtan har;
Täflom då att glasen tömma,
Skålen tillhör Sverges Far.

För Kronprinsen.

Unge Prins, som redan träder
Uti spåren af din Far!
Du i arf från dina fäder
Svears tron och kärlek har.
Gustaf Adolf lik i dygder
Deras vördnad äfven vinn!
Älska dina fosterbygder!
Lef — — Blif lycklig! Skåln är din.

För Hertig Karl.

Då på hafvets tämda bölja,
Karl, din flagga hissas opp,
Tusend glädjerop dig följa
Och förkunna Svears hopp.
Segrar dig i spåren hinne,
Fram till ärans högsta mål!
Lefve Karl i seklers minne!
Vivat — — vivat! Hjältens skål!

---

46. Fragment ur den älsta djurhistorien.

Jag läst i djurens krönika
Om dessa älsta världens dagar,
Då ännu ingen människa
I norden hunnit hemvist ta,
Då endast björnar gåfvo lagar
Som mäktige behärskare
Åt skogarnas invånare:
Jag läst, hur desse älsta tider
Ett fältslag uti skogen stått,
Men för hvad orsak? — — Lika godt!
Och till hvad ända? — Sådant smått
Min krönika om djurens strider
Så sällan referera plär.
Alt nog: kung *Björn* en väldig här
Behjärtad låter sammankalla
Och alla skogens djur befalla
Att uti härnad följa sig.
Ren dånar skogen utaf krig,
Och hjältar ifrån alla kanter

Från kärrens djup, från bärgens branter
Af alla djur, som nämnas kan,
I vredesmode tåga an.
Man självfva *Haren* väpnad fann
Att lif och blod i striden våga.
Hvad? *Haren* ock i fält vill tåga?
Kung Björn! Om jag er träffa fått,
Ers majestät jag säkert rådt
Att honom genast afsked gifva;
Men som han talte stort och bredt
Och tycktes röja något vett,
Och man ej häller förr hans fega bragder sett,
Så feck han kvar vid hären blifva
Som lätta trouppens commendeur.
Men knapt han striden börjas hör,
Förr än han andlös fältet mäter,
Sin kung, sin plikt, sin trouppe förgäter
Och sig uti en buske stjäl.
Bataillen vants dock likaväl,
Och fienden i grund blef slagen.
Nu ur sitt tysta gömsle dragen
Vår skrämda hjälte släpas fram
Att till sin väl förtjänta skam
Bli dömd och hämnad utaf lagen.
Ren fruktan isat all hans blod.
Han darrar och på målet sväfvar
Och dånad för sin dödsdom bäfvar.
Men som hans kung var vis och god
Och uti mildhet satt sin ära,
Så dömde han så mildt som rätt:
Lef! Men må aldrig du, ej någon af din ätt
I mina länder vapen bära.
Må denna dom i Svears bygd
Till eftervärldens kunskap lämnas!
Hvad är det åt att hjälte nämnas
Och icke öfva hjältars dygd.

47. Imitationer ur Anthologia Graeca.

Glömskan och minnet.

Milda Glömska! Glada Minne!
Älskansvärda syskonpar!
Råden ömsom i mitt sinne
Och förljufven mina dar!
Låten mig för evigt glömma
Mina ödens bitterhet:
Men en evig hågkomst gömma
Af mitt lifs lycksalighet!

Önskan.

Ack, vore jag den västanfläkt,
Som blyg ditt sköte finge nalkas,
Då du, på blomsterbädden sträckt,
Af aftonvindens kyla svalkas.
Nej, skönsta Cloe, vore jag
En ros af dina händer bruten
Bland dina himmelska behag
Till gudars afund innesluten.
Ja, att jag kunde gömma mig
I luftens våg, bland blomstrens anda,
Med vällukt öfverströmma dig
Och i din andedräkt mig blanda!

48. Tankar af en gammal man vid det sist förflutna årets slut.

På tidens bölja förd mot målet af mitt lopp,
Jag ren en evighet ser dagas för mitt hopp.
De sjutti ålders år jag genomlefva hunnit,
De ren i seklers djup förlorade försvunnit;
De flytt som ögnablick, och utaf forna dar
Jag vid min lefnads kväll blott minnet äger kvar.
Men *Minne,* ljufva dröm! Än i ditt trogna sköte
Jag lyckligt återförs försvundna år till möte.
Du ger mig dem igen, och jag som ung på nytt
Förgäter åldrens tyngd och smärtorne som flytt.

Välgörande försyn, som mina dagar hägnat,
Med tusen godhetsprof min glada ungdom fägnat,
Min mannaålders tid med sällhet öfverhöljt,
Och än min ålderdom med samma godhet följt!
Vid minnet af din nåd min själ en vällust njuter,
Som flödar i mitt bröst och i min sång sig gjuter.

Jag af din godhet snart ett solhvarf sluta får,
Det sista, torde ske, af mina lefnadsår!
Ren blodet i sitt lopp af ålderns kyla svalkas,
Och dagen för mig skyms, och lifvets afton nalkas.
Den sol min lefnad följt sin nedgång hinner ren,
Knapt synlig för mig mer i ett försvagadt sken.
Än vid dess matta ljus mitt öga knappast röjer
Den grafhög, benbeströdd sig där på afstånd höjer
Och visar mig den hamn, som redan öppnar sig
Uti sitt lugna sköt att snart omfamna mig.
Ja, grafven nalkas där: jag till dess möte hastar,
Men från dess portar än en blick tillbaka kastar
På de förflutna år, på alt det myckna godt

Jag af en nådig Gud så länge njuta fått.
Att minnas all hans nåd, hans rika godhets under
Försötma skall mitt lif och själfva smärtans stunder
Och i en evighet mig rika ämnen ge
Att sjunga lof på lof åt min Förbarmare.
Så, då mot västerns rymd den trötta solen ilar
Och redan dallrande på böljans yta hvilar
Att i förnyad prakt till andra världar gå,
Att nya släkters lof och deras rökvärk få,
Och nattens stjärna tänd sitt sken kring rymden skickar,
Och mörkret hotande föraktar dagens blickar,
Den trötta herden än knäböjd på klippans topp
Sitt lof vid dagens slut till himlen skickar opp;
Och då sig ljusets gud i hafvet redan döljer,
Han än med tacksamhet dess sista strålar följer,
Som honom lyst och värmt och tusen nöjen gett
Och föda åt hans jord på gröna fält beredt.
Han dagens mödor glömt, är nöjd, sitt lif välsignar,
Tils han med stilla själ i sömnens armar dignar.

Jag än med vällust mins, jag mins, o Himla-far,
Min ålders morgonstund i mina barndomsdar,
Då jag från mödor fri blott mina nöjen skötte,
Då nöjet leende vid alla steg mig mötte,
Än i en moders famn, i hennes ömma tal,
Än bland kamraters hop i tusend lekars val,
Då oskuld, eld och lif och hälsans färg mig prydde,
Och hvad mig kunde bry med ögnablicket flydde.
Hvem var väl mera glad, hvem sällare än jag?
Hvar dag för mig gick opp var mig en glädjedag.

Men lifvets vår förgick, mig hunno ungdomsåren
Med nya nöjens hop, som följde mig i spåren.
Mig väckte ärans röst, jag in i världen gick;
Mitt snille nya ljus, mitt hjärta känslor fick.
Det mig ett nöje blef att, öm för dygd och ära,
Bli nyttig i mitt kall och mina plikter lära.
Ja, helga kärlek du för kung och fosterland,

Du lade redan då mitt bröst i dina band.
Ren ynglinge jag svor, jag svor med tusend eder
Att älska Svears kung, att främja Sverges heder;
Att utan tvädräkts nit, med ren och ädel själ
Förfäkta tronens hälgd och fosterlandets väl.
Bland ynglingar af vett jag valde ädla vänner.
För dem mitt hjärta än min ungdoms ömhet känner,
Som redligt älskat mig och i sin trogna famn
Mot alla stormars hot mig unnat säker hamn.
Med dem jag lifvets kval och lifvets nöjen delte;
Men i mitt sällhetsmått ännu en lycka felte;
Vid åsyn utaf dig, odödliga Sofie!
Jag kände nytt behof att mera lycklig bli.
Din oskuld och ditt vett, den blick ditt öga sände
Uti mitt ömma bröst den helga lågan tände,
Den rena kärleks eld, som brunnit blott för dig
Och evig i mitt bröst i grafven följer mig.
Din fägring och din dygd min låga hydda prydde.
Vid dina blickars ljus bekymrens härar flydde,
Som snabba ögnablick försvunno lifvets dar,
Då se och älska dig mitt högsta nöje var.

Men, himmel, hvilket slag! Jag mins den grymma dagen,
Förskräckeliga stund, då du ifrån mig tagen,
Ett dödens offer blef — —. Jag mins din sista blick,
Hur sorglig, ömhetsfull den från ditt öga gick!
Jag mins ditt sista tal, det afsked du mig skänkte,
Då ren i dödens natt sig dina ögon sänkte,
Då än i matta slag ditt rörda hjärta slog,
Och jag den sista kyss från dina läppar tog.
Förtviflansfulla dag, o gruflig för mitt hjärta!
I hvilka känslors kval, i hvilket djup af smärta
Du sänkte detta bröst, så gladt i forna dar,
Då du, begråtna vän, min kärleks afgud var;
Än vid den tysta grift din aska innesluter
Jag hänryckt ofta står och heta tårar gjuter,
Och dina dygder mins, hur god, hur älskansvärd
Du all min ömhet fick och var min ömhet värd.

Sofie! Du är ej mer! Din frälsnings stund var inne!
Men, nej! Du lefver än, du lefver i mitt minne,
Du lefver i den son din kärlek skänkte mig.
Hans milda anletsdrag, hur likna de ej dig!
Han dig i godhet lik, i snille och i seder
Mitt hjärtas älskling är och gör ditt minne heder;
Du åt hans späda bröst de första dygder gaf
Och kärleken för mig till arf ifrån din graf.
Då han på dygdens väg i dina fotspår träder,
Han lättar mina dar, min ålderdom han gläder.

Men då jag redan höljd af sjutti vintrars snö
Den stunden nalkas ser, då jag från dig skall dö,
Min son, o fortfar än att hugna mina dagar,
Att älska ömt din far, tils himlen sist behagar
Att äfven kalla mig och i en evighet
Mig skänka nya mått utaf lycksalighet.
Då ren vid lifvets gräns mig dödens skuggor följa,
Lät vid min dödssäng än din ömma vård mig följa.
Lyck mina ögon till och hämta opp den fläkt,
Som bort med lifvet far, min sista andedräkt.
Och om du för din far, hans sista bön vill ömma,
Begraf mig vid Sofie! Lät samma jord mig gömma,
Som höljer hennes stoft, och helga denna grift
Ej åt en prålsam konst med smickrets öfverskrift!
Nej, konstnärns legda hand skall ej vår grafvård pryda.
Lät blott en sonlig tår din sorg, din ömhet tyda
Och mins den bästa far! Och då jag ej är mer,
När kärleken en gång åt dig en maka ger,
Så nalkens denna grift, dess åsyn skall er lära
Att ömhet för hvarann i själfva grafven bära.

Så skynda då till slut, o sällt förflutna år!
Jag möter redan glad den tid mig förestår.
Fast stapplande, dock nöjd, jag lifvets stigar vandrar,
Ej på min ålderdom, ej på min lycka klandrar,
Och himlen prisande i tålamod och hopp
Jag bidar dödens natt och slutet af mitt lopp.

Jag Sverges sällhet sett af Gustafs händer danad
Och vägen för hans folk af seklers ära banad
Och hjälten lagerkrönt och krönt utaf oliv
Beskydda Svears tron och ge åt snillet lif.
Jag sett hans hjältevärf och stolt utaf hans ära
Mitt hjärta blott en nåd för Sverge vill begära:
Att Gustafs höga själ må gå i evigt arf
I Vasars kunga-ätt till sensta tidehvarf!
Ja, vid det milda ljus, som hoppets fackla sprider,
Ren framåt seklerne jag ser de glada tider
Jag önskat åt mitt folk — — Gläds sälla fosterbygd,
Och njut den nåd dig skänks i dina kungars skygd!

49. Könets värde.

Uti världens första dagar,
Då vårt jordklots skapare
Stiftade naturens lagar
Och åt Adam lämnade
Hela jordens styrelse,
Ensam tung och grubblande
I naturens vida rike,
Utan maka, utan like,
Utan några tidsfördrif
Lefde han ett uselt lif;
Prydd med namn af jordens herre
(Som med konungar plär ske)
Mådde han dock mycket värre
Än hans undersåtare;
Tils en Gud förbarmande
Skapade den sköna Eva,
Som ifrån sin skapelse

Kände konsten till att lefva.
Med behagens envåldsblick
Adam straxt befallning fick
Att sitt trumpna lynne glömma
Och i mera vänligt skick
Kärleksfullt för henne ömma;
Kärleken hans hjärta lärde
Mera milda tänkesätt
Och att yrka känslans rätt
Och att njuta lifvets värde.

Evas Döttrar! Än i dag
Ägen I den rättigheten
Att med skönhetens behag
Ge åt hela världen lag
Och behärska mänskligheten.
Öfven denna ädla rätt
Till vår sällhet, till er ära
Gån att världen mildhet lära,
Mänsklighet åt Adams ätt.
Och då edra blickars makt
Oss till sällhet mäktat föra,
I förtjuste skolen höra
Skalderna vid lyrans takt
Sjunga edra segrars prakt
Och ert lof odödligt göra.

---

50. Fabel.

Den dansande björnen.

En björn, som lärt sig nätt och väl
I dants att sina tassar föra,
Sig fri ur sina kedjor stjäl
Att ett besök i skogen göra.
Där upprest, sväfvande på tå
Han öfvermodigt kring sig kikar,
Beundrad utaf forna likar
Och nöjd att deras loford få.
«Sen», säger han, «hvad artighet,
«Hvad seder, hvad belefvenhet
«Man får i stora världen lära!
«Försöken fritt, jag tror, min sann
«I dants mig ingen likna kan
«Och komma upp mot mig i ära.
En gammal björn af stränga seder
Förargad detta skrytet hör
Och ropar: «Björnar, akten eder
Att denna narr ej er förför
Och er till galenskaper leder.
Hans dantsar och hans hyckleri,
Med dem han nu vill vinna heder,
Blott vittna om hans slafveri.

*

Må himlens mildhet skydda mig
Den nedrigheten att begripa,
Hur i de storas värld de dårar skicka sig,
Som dantsa efter allas pipa.

51. Promotionsvers.

Fröjas döttrar! I som öken
Med behagens tjusningsmakt
Lagrens ära, dagens prakt
Och med edra blickar söken
Snillets söner på den stig,
Som till Pindens höjder leder,
Hjärtat tacksamt höjer sig
Vördnadsfullt att dyrka eder!

Hvem ger unga hjälten mod
Farorna att eftertrakta
Och på krigets fält förakta
Stridens åskor, spjut och blod?
Jo, det tjusningsfulla hopp
Att en gång i fridens sköte,
Efter vundna segrars lopp
Gå en skönhets famn till möte:
Hennes blick hans hjärta tänder.
Då han sina lagrar skär,
Dubbelt lycklig han dem bär,
Fästade af hennes händer.

Så till snillets ljusa höjd
Ynglingen behjärtad sträfvar
Och för inga mödor bäfvar,
Redan i det hoppet nöjd
Att en skönhet i hans spår
Mild till hans belöning flyger
Och en kvist af myrten smyger
I hans lagerkrönta hår.
Äran skall i minnets salar

Tjusa svagt hans unga bröst;
Mäktigare Fröja talar,
Hennes röst är hjärtats röst.

Skydden då de vittra yrken,
Dem er blick belönt i dag,
Och med skönhetens behag
Ynglingen till äran styrken!
Fåfängt snillets Gud sig sänker
Öfver oss från Pinden ner:
Han oss vishet endast skänker,
Nöjets gudar bo bland er.

52. Min smak.

Där man i fred får le åt dårar,
Som vända världen upp och ned,
Där löjet icke kostar tårar,
Där är jag med.
Men människor att öfvergifva,
För det de stundom villa sig,
Må misantropens nöje blifva,
Men ej för mig.

Där man med flickor gladt får leka
I oskuld följa landets sed
Och hjärtat inga känslor neka,
Där är jag med.
Men giftas, fängslas, löpa fara
Att krönas och att ångra sig,
Det kan för andra roligt vara,
Men ej för mig.

Där jag, då sjukdom börjar hota,
För doktorn vara får i fred
Och ur min flaska själf mig bota,
Där är jag med.
Men mot tinkturer att försaka
Det vin i bålen skummar sig
Till äfventyrs må andra smaka,
Men ej för mig.

53. Rikedomars bruk.

Skatter må väl döden spara
Blott till rof för arfvingar;
Nej, må himlen mig bevara
Att på gamla dar bli narr!

Skulle ödet dock mig unna
Någon gång förmögen bli,
Köper jag mig först en tunna,
Sedan något godt däri.

Hvad vill gull och skatter säga
För en själ som törstig går?
Då först vill jag pengar äga,
När man vin för pengar får.

54. Till min bäck.

Hur gläder du mig, klara bäck,
Där sorlig du i dalen susar,
Då västan ifrån närmsta häck
Lätt fläktande din bölja krusar!
Då jag af dagens bördor matt
Mig nöjd vid dina bräddar sträcker,
Du med din klara silfverskatt
Mig svalkar och mig vederkväcker.
Men då jag uti gladt kalas
Vid fylda bålar glädjen andas,
Lät aldrig då i mina glas
En droppa af ditt vatten blandas.

55. Till Apollo.

Apollo! Fåfängt du mig kallar
Att lyda dina vishets bud;
Då drufvans saft i bålen svallar,
Jag lyder endast vinets gud.
Nej aldrig mer för dina lagrar
Jag lärdomsdiger går och magrar,
Pedantisk och för nöjet kall;
Men vill du unna mig din lyra,
Än någon gång i vinets yra
Jag dig och Bachus sjunga skall.

56. Till Cloe.

Må höghet, prål och prakt förnöja svaga dårar;
Min ära är att älska dig.
En förste mig ej tål — — Hans onåd mig ej sårar
Blott du, min Cloe, älskar mig.

Med dig jag lifvets kval och lifvets nöjen delar
Och i din kärlek lycklig är.
När jag ditt hjärta har, mig ingen sällhet felar,
Jag ingen större skatt begär.

I frihet och i lugn förflyga mina dagar,
Du deras sällhet skapa kan.
En kung må vara kung: jag honom blott beklagar,
Jag lyckligare är än han

57. Epigram.

Jag hört man alltid kärleken
Som skalk i forna sagor målat;
Om det var sant jag aldrig än
Med allvar eftersinna vålat;
Men sedan Pelle börjat på
Att något närmare mig nalkas,
Jag börjat tydligen förstå
Att kärleken ej alltid skalkas.

58. De tre sönerne.

Österländsk saga.

En vis, bedagad Persian,
Den rikaste, som fans i hela Ispahan,
Emellan trenne sina söner
De skatter lika skiftade,
Som himlen velat honom ge,
Och sina barn med ömma böner
Och deras ätt välsignade.
En dyrbar diamant han sist i handen tar
Och säger: «Denna lön jag spar
«Åt den af er, som inom vissa dar
«Den dygdigaste gärning öfvar.

Den tiden gick — — och alla tre
Sig tro till lönen värdige,
Då fadren deras anspråk pröfvar:
«Jag af en obekant (den älste sonen sade)
«Hans skatter tog uti förvar,
«Och fast han ensam hos mig var
«Och inga vittnen på mig hade,
«Jag honom dock hans skatt till pricka återbar.

«Min son (var fadrens svar) du icke annat gjort,
«Än det hvar redlig man nödvändigt göra bort,
«Att icke skälm och nedrig heta;
«Du gjorde rätt — — men icke mer.

Han ren den andra nalkas ser,
Som full af hopp begär att veta,
Om han ej priset värdig är:
«Mig hela staden vittne bär

(Så talte han) «att jag med egen fara
«Ur böljans afgrund räddat har
«Ett barn, som utom mig förloradt skulle vara;
«Belöna denna dygd, min far!
«Nej (sade han), du mänska var,
«Du mänskolif då borde spara.
Sist yngste sonen visar sig,
Och dygden i hans blick ren för hans seger talar:
«Nyss (sade han) i närmsta dalar
«Uppå en dåld och ensam stig,
«Där solens brand af skuggan svalkas,
«Jag fant min ovän sofvande:
«En giftig huggorm honom nalkas
«Med öppet gap att honom döden ge;
«Jag honom väcker, ormen dödar
«Och räddar så en fiende.
Af glädje gubbens hjärta flödar:
«Dig tillhör priset (ropar han),
«Att oförrätter ädelt glömma
«Och äfven för en ovän ömma
«Den dygdige blott detta kan.

59. Stadsskvallret.

Philint är blyg och flyr de sköna,
De aldrig ses hans dyrkan röna;
Man dock i staden skvallras hör
Att han så mången mö förför.
O, hvad jag hör!
Nej tadel kan en yngling ej undgå,
Så blyg han också vara må.

Af kyskhet rodnar jungfru Lisa
Vid hvar och en skalkaktig visa;
Man dock i staden skvallras hör:
Hon är ej så'n som hon sig gör.
O, hvad jag hör!
Nej tadel kan en jungfru ej undgå,
Så kysk hon också vara må.

Fru Brita sjunger, ber och gråter,
Famntar sin man och sjunger åter;
Man dock i staden skvallras hör,
Hon älska skall en viss munsjör.
O, hvad jag hör!
Nej tadel kan en hustru ej undgå,
Så from hon också vara må.

Lysarch är gammal, torr och mager,
Sin hustrus vän, full af podager;
Man dock i staden skvallras hör,
Att han är väl hos vissa mör.
O, hvad jag hör!
Nej tadel aldrig kan en man undgå,
Så mager han ock vara må.

60. Till taeksam hogkomst af framlidne professor Joh. Henr. Lidén.

O låna mig ditt ljud, du sorgligt stämda luta,
Och lät mig hjärtats kval i dina suckar gjuta
Och klaga vår förlust! — — En vän mig lämnat har,
Som med ett skarpsynt vett gaf vishet åt sitt släkte,
Hvars dygd hos lasten själf en tyst beundran väckte.
Han är ej mera kvar.

Då smickret offer ger åt brottslingar och dårar,
Hvad blir den visas lön? Jo, tacksamhetens tårar,
Ett namn med kärlek nämndt i eftervärldens röst;
Fast utaf dödens arm åt grafven öfverlåten,
Han lefver i sin dygd, välsignad och begråten
I alla ädla bröst.

Lidén, njut denna rätt! Gå denna lön till möte!
Ren öppnas där för dig odödlighetens sköte.
Du ledes icke dit af ärorika brott,
Ej titlar, bördens prål dig denna lott beskära;
Förtjänsten följer dig och denna sanna ära:
Att du gjort världen godt.

Med nit för sanningen och snillets forsknings styrka
Naturen sände dig att vishets guden dyrka.
Hans röst förtjuste dig — — Ren i din ungdoms vår
Med mannaålderns steg du till hans tempel ilar,
Där nu i lagrens skydd din sälla skugga hvilar
Och seklers vördnad får.

Hvad eld uti din själ! Hur skarpa dessa blickar,
Dem du i tankans värld med snillets envåld skickar!
Hur ren och sanningsfull din smak förklarar sig,

Då än i glättigt skämt du mänskors dårskap målar,
Än stark och fördomsfri den kunskaps rymd bestrålar,
Som gränslöst omger dig.

Hur muntert dina steg på ljusets bana leddes,
Då ren i unga år den sjuksäng dig bereddes,
Som sist din dödsäng blef, din glada ålders graf,
Där plågor, kval och värk sig liksom sammansvära
Att uti sjutton år den lifstråd långsamt tära,
Som ändtlig tynat af.

Men dessa grymma kval, som dig så mordiskt smärta,
De hinna ej din själ — ditt snille och ditt hjärta
Ur själfva jämrens djup med styrka höja sig.
Förnöjd, dig alltid lik du som en hjälte lider,
Med dygd, med tålamod mot plågans anfall strider
Och segren kröner dig.

Ja, då af plågor tärd du sist all känsla mister,
Ditt snilles värksamhet, dess ljus dig dock ej brister.
Åt vetenskaperne och vittra tidsfördrif
Du än din lefnadskväll liksom dess morgon ägnar,
Upplyser häfderne, de lärdas yrken hägnar
Och unga snillens lif.

Hvem gaf dig detta mod att glad din smärta bära?
Jo, Gud, din Frälsare, det var hans himla lära,
Som skänkte dig din dygd, som gaf ditt hjärta tröst.
Din vördnad för hans råd, din kärlek för hans lagar
Försötma plågans stund, ge lugn åt dina dagar
Och glädjen åt ditt bröst.

Med himlen i din själ du nöjs åt dina öden
Och bidar full af hopp ett bättre lif i döden,
En hvila fri från kval i grafvens lugna famn.
Ja, detta hopp är fyldt, din hvilostund är inne.
Upp snillen! hasten er! I tidehvarfvens minne
Förevigen hans namn!

---

61. Till en ung flicka.

I blomstrande åren
Jag, Cloe, dig ser,
Skön, liflig som våren
Du skalkas och ler.
En afundsfull slöja
Ren skymmer din barm,
Och blickarna röja
Att själen är varm.
De kyssar du delar
Förtrolla mitt bröst,
Den luta du spelar
Är kärlekens röst.
Förtjusande sköna!
Hvi dröjer du då
Min kärlek att löna,
Dess offer att få?
Din tante dig väl tycker
För ung att bli fru;
Men gumman har nycker.
Var klokare du!
Njut sällheten! Skynda
Och följ mina råd
Och räds att mer synda
Mot kärlekens nåd!
Lät åren ej löpa
Förgäfves, min vän!
Du kan dem ej köpa
Med tårar igen.

62. Jag länge och troget — —

Jag länge och troget, o Fröja, dig tjänt
Och njutit din nåd framför alla;
Men med all din ynnest är föga bevändt,
Då Bacchi pokaler mig kalla.
Med hela din fägring, dess tjusande kraft
Du knapt tvänne hjärtan kan para,
Då Bacchus mig skänkt uti drufvornas saft
Af vänner en hederlig skara.

63. Lifvets sällhet.

Bröder! Len åt dessa dårar,
Som med melankolisk själ,
Under suckar, kval och tårar
Grubbla öfver lifvets väl!
Bort med gräliga besvär;
Glädjen lifvets sällhet är.

Dårskap är att glädjen häda
I en mörk filosofi;
Brottsligt att mot himlen smäda
Med förtviflans jämmerskri;
Hjärtats känsla tydligt lär:
Glädjen lifvets sällhet är.

Bröder! Följen mig i spåren!
Glad jag lifvet njuta vill.
Veten, dessa ungdomsåren
Höra endast nöjet till.
Lefva glad är mitt begär:
Glädjen lifvets sällhet är.

64. Upplysningen.

Till — --

Vid dagen af förnuftets strålar
Höj dig, Orest, ur villans natt!
Den sällhetsbild dig fördom målar,
Den får ditt hjärta aldrig fatt.
Var fri, slå fjättrarna i stycken
Och kufva dessa galna tycken,
Dem våld och list på världen lagt!
Du har ju mod, din själ har styrka;
Blygs då att hopens vanor dyrka,
Att slafviskt häda ljusets makt!

Lyft ögat! — — där se vantron tåga
Att tjusa jordens hundra folk!
I hjärtat bär hon mordets låga,
I handen fanatismens dolk.
Hon mörker öfver världen breder
Och kväfver snille, dygd och seder,
Förgudad af despoterne.
Hon följs af trälar uti spåren,
Och hennes välde, stärkt med åren,
Syns evigt för nationerne.

Men religionens fackla tändes,
Och vid dess blickar vantron flyr.
Upplysningen kring jorden sändes,
Och tankans morgonrodnad gryr.
Med dyrkan åt gudomligheten
Man gaf en blick åt mänskligheten
Och lossade förtryckets band,
Och tronerne på lagen stöddes,
Och frihet uti hjärtat föddes
Och kärlek för ett fosterland.

Förgäfves vatikanen ljungar
Och hotar, rytande af harm;
Förgäfves väpna jordens kungar
Till mörkrets värn en hatad arm.
Ren ljuset alla motstånd bryter,
Dess klarhet öfver världen flyter
Och öppnar väg för sanningen
Till furstars hof, till slafvens koja
Och krossar segrande den boja,
Som smiddes af förblindelsen.

Så skola än i våra dagar
Den sista villans skuggor fly,
Och vördnaden för dygdens lagar
Med ljusets seger blifva ny.
Ren vet regenten heligt frukta
Att med tyranners spira tukta
Det folk han lyckligt göra bör;
Och undersåten tacksam lyder
Den milda lag hans vilja tyder
Och glad för kung och frihet dör.

Bland skaror utaf millioner
Man dyrkar en och samma Gud;
Och världens hundra religioner
Besanna samma sällhets bud.
Ren glömmas dessa helga tvister

Och detta kättare-register,
Som höljt vår värld med brott och blygd.
Och sekterne försonte vandra
Med brödrakärlek mot hvarandra
Till samma mål, med samma dygd.

Ja, själfva krigets vilda söner
Hörsamma mänsklighetens röst.
Den lager hjältens hjässa kröner
Förkunnar världen hägn och tröst;
Han ryser vid det blod som strömmar,
Och ögat tåras, själen ömmar
Hvart steg han till sin ära går;
Och då han glad sin bana sluter,
Han dubbelt glad den vällust njuter
Att läka mänsklighetens sår.

Ren mildras dessa hårda seder,
Som följde våra fäders ätt,
Och ljuset öfver själen breder
Mer nit för likars helga rätt.
Ej börd, ej rikedom, ej lycka
Ge mig den rätt att dem förtrycka,
Som föddes uti kojans skygd;
Jag ser dem trampas —— Hjärtat blöder;
De äro mänskor, mina bröder,
Barn utaf samma fosterbygd.

Men folkslag! Vårdom denna låga,
Det ljus försynen skänker oss!
Och fruktom, om vi skulle våga
Att släcka dessa himlabloss!
Förvilloms ej af dessa flockar,
Dem fanatismen sammanskockar
Att störta troner, lag och rätt!
Det är ej ljuset dem förleder;
Nej, oförnuft och vilda seder
Och kanibalers tänkesätt.

Ja, njut din frihet! Stärk dess lagar,
O Sverge, o mitt fosterland!
Och fasa för de mörka dagar,
Som alstra despotismens band!
Du ljuset ser från tronen flöda,
Och dina Vasars ädla möda
Har grunden till din sällhet lagt.
Vid deras tron fäst dina öden
Och svär att heligt in i döden
Försvara dina kungars makt.

65. Det oskyldiga försvaret.

Mamma fant mig här om dagen
Ensam med en ung offcer;
Jag af häpnad blir betagen,
Rodnar och om tillgift ber.

Denna rodnad misstro väcker
Hos min mor emot min dygd;
Hennes vrede mig förskräcker,
Och min rodnad blir min blygd.

Men besinna, bästa mamma,
Hur man lätt kan vara svag!
Hade mamma händt detsamma,
Hon visst rodnat såsom jag.

66. Visa.

Bort sorg och bekymmer, då bålen är full!
Församloms dess djuplek att pröfva,
Och sjungom och drickom för flickornas skull,
Så länge vi flickor behöfva.

Se bålen han fröjdas, och flickan hon ler,
Och kärleken ler åt dem båda;
Skam vore det, bröder, att Bacchi banér,
Skam skönhetens hopp att förråda.

Nej, medan naturen välgörande mild
Oss ungdom och törst vill förunna,
Så drickom, att tiden ej blifver förspild,
Och älskom, så länge vi kunna.

67. Till hågkomst af Johan Henrik Kellgren [1].

Höj, Auras kvalda Sånggudinna,
Din djupt af suckar dämda röst
Och sjung — — och lätta ditt beklämda bröst,
Fast tårarna på lutan rinna,
Och blicken hemsk, förtviflansfull

[1]) En not i Åbo Tidning, som bl. a. erinrar om Kellgrens tidigare värksamhet vid Åbo akademi, slutar med följande ord: Vänskapen har ock skänkt hans minne dessa rader; de äro hjärtats, icke snillets gärd åt en begråten och saknad vän.

Mot denna sorgsna grafvård ilar,
Kring denna heligt dystra mull,
Där Kellgrens dyra aska hvilar.
Gå med den ömma Melpomene
Att där ditt kval med hennes blanda
Och skicka än till Eliséen
Ett offer åt din älsklings anda.

Hur tjust du förr vid Auras strand
Bar denna himmelskt stämda lyra
För första gången i hans hand!
Hur sågs du glad de första slagen styra
Och fjättra mildt med smakens band
Det unga snillets djärfva yra!
Hur stum och hänryckt mången gång
Du bad din egen luta tystna
Och smög dig uti sakta gång
Att vid najadens sida lystna
I helig stillhet till hans sång!
Och såg med hemligt öfvermod
Behagen, kärleken och löjet
Och Pindens sångmör, snillet, nöjet
Församlade vid Auras flod
Att tjusas af hans gudastämma
Och gälla bifall honom ge
Och Auras unga skald bestämma
Att hälsas skald åt gracerne!
Förtjust du honom ofta hörde
Åt tidehvarfvets dårar le,
Och endast ljusets fiende
Och last och dumhet bäfvade,
Då han satirens gissel förde.

Men dessa skaldeljud, de höras icke mer!
Nej, rysligt tyst är grafvens rike — —
Och ingen skald, din Kellgrens like,
Jag än utaf dig korad ser

Att lyran med hans snille ärfva
Och med dess eld hans rättighet
Att lagrar och odödlighet
I minnets tempel sig förvärfva.
Hvem dristar dessa toner härma
Och dessa manliga behag
Och denna bildningskraftens värma
Och dessa snillets mästerdrag,
Som stadgat svenska smakens lag
Och lockat snillen fram i dagen
Att skapa nya skaldeslag
Och nya offer åt behagen!
Nej, länge, länge skola de
Förtviflande hans kväden sakna.

Men skulle fram åt seklerne
Ännu en skald vid Auras stränder vakna
Af Kellgrens snille lågande;
Stäm då igen hans lyra färdig
Och mana honom opp att ge
En sång din gunstlings minne värdig.

68. Den villrådiga flickan.

Hvad det klappar i mitt hjärta,
Då jag Tirsis nalkas ser!
Glädjen i mitt öga ler,
Men mitt bröst betas af smärta.
Oviss hvad beslut jag tar
Vill jag fly, men stannar kvar.

Mamma ömt för mig beskrifver
Faran utaf kärleken,
Ber mig tidigt mota den;
Ren jag mig förlorad gifver,
Då jag Tirsis hviska hör:
Kärleken vår sällhet gör.

Kärlek! Kom att själf förklara
Dina känslor, dina bud!
Är du icke nöjets gud?
Kan din dyrkan vådlig vara?
Orätt kanske har min mor?
Orätt! — hjärtat Tirsis tror.

69. Sällskapsvisa.

Mer lycklig än Kresus, de Lydiers kung,
Jag sorglös vid bägaren sitter
Och sjunger och skämtar, som vore jag ung,
Och dricker så länge jag gitter.
Och ledsen vid alt det pedantiska gräl
I höglärda hjärnor regerar,
De tomma begreppen om sällhet och väl
I bålen jag realiserar.

Hvad båtar det väl en apostel af Kant
Att, blekgul af nattvak och mager,
Med eviga tvister om rätt och om sant
Beskugga upplysningens dager?
Han törstar, jag dricker, han grubblar, jag ler,

Ser sakerna rena och klara;
Han tror sig så höglärd; jag vet mycket mer,
Jag vet hur man lycklig skall vara.

Försvärjom då, bröder, de kätterske bud
Man ger oss — att grubbla och törsta,
Och resom ett tempel åt drufvornas Gud
Af fornvärldens gudar den största!
Och invid åt Fröja ett litet kapell,
Där glada prästinnor servera!
Vid bålen, hos flickan förtjusad och säll,
Hvad vill man väl önska sig mera.

70. Skål.

Till landshöfding Georgii.

Välkommen, ädla vän!
Vår ömhet för dig än
Är fast och varm.
Ja, borta eller när
Du jämt densamma är
Och trycks alt lika kär
Till vänners barm.

Af våra ungdoms dar
Hur gladt är minnet kvar
I dessa bröst!
Ren älskad i din vår
Du samma kärlek får
I dina manna-år,
Ja, i din höst.

Än tjusar oss ett hopp
Att, under årens lopp,
Få dig igen
I dessa lugna tjäll
Glad till din lefnads kväll,
Som far och maka säll
Och säll som vän.

Men om på annan strand
Din kung, ditt fosterland
Din tjänst begär,
Så lyd din plikt — men mins
Att där väl äran hins,
Att där väl lyckan fins,
Men lugnet här.

Här alltid vid vår bål
Vårt hjärta och vår skål
Förenar sig.
Se bålen fyld igen!
Men skålen? Hvems är den?
Den tillhör dig, vår vän!
I botten, dig!

71. Ord vid fru Franzéns begrafning.

En röst.

Vissnad är blomman och skördad dess stam.
Morgonen leende såg henne födas;
Middagen sorgsen om henne gick fram,
Såg hennes prakt utaf härjarn förödas.

En annan.

I naturens hulda sköte
Af behagen ammad opp,
För den sensta ålders hopp,
Flög hon grafvens natt till möte
Midt i glansen af sitt lopp.

Recitativ.

Själfva skuggan af en älskad mor
Rörd, men stum, vid hennes ankomst blöder:
Då från höjden af seraphers chor
Skuggorna af hennes späda bröder
Hasta att, med glädjen i sin blick,
Himlen i sin systers anblick njuta,
Och att henne, i förklaradt skick,
Evigt i sin syskoncirkel sluta.

En röst.

Ömhetsfull för barn och maka
Hon försvinner och går hem
Att med högre omsorg vaka,
Som en engel, öfver dem.

En annan.

Sorgsna man, du som vid båren
Öfvergifven, tröstlös står!
Hon har mognat i sin vår.
Men då smärtan prässar tåren,
Hör ur griften hennes röst:
«Dessa oupphunna åren
«Har jag sparat åt din höst.

Tillsamman.

Renad för himlen, när timmen var inne,
Hastade hon till sin Fädernes bygd!
Älskvärd och älskad för fägring och dygd
Lefver hon evigt i vänskapens minne.

72. Sällskapsvisa.

Hur lätta sitt hjärta? Hvar hämta sig tröst
I dessa förbistrade tider?
Jo, fattom i bålen och höjom vår röst
Och glömmom de mäktigas strider!
Bekymrom oss ej om en kommande dag,
Blott njutom den stund som är inne!
Och klingom med glasen i broderligt lag
Till vinets och vänskapens minne!

Snart komma de åren, då nöjenas Gud
Begabbar vår snöklädda hjässa,
Då, kalle för glädjen och sångernas ljud,
Vi tröttne att drufvorna prässa;
Då gikten oss kväljer, och doktorn i harm
Ej lotsar oss med till Cytheren,
Och flickan beställsam med svällande barm
Blott gäckar de dufna begären.

Nej, vägen till nöjets förlofvade land
Går genom de glada kalasen;
Och grumlar en motgång humöret ibland,
Så drickom och räknom ej glasen!
Men, posito, bli de för många en gång;
Välan, man sessionen då sluter,
Och slumrar så sorgfri vid brödernas sång
Och sällhet i drömmen än njuter.

73. Skräbböle hög [1]).

Ballad julaftonen 1807.

På Skräbböle fjärden sig höjer en ö.
Där bodde en jungfru så fager
Stolt Ingeborg kallad, så hvit och så rö
Och ljuflig att se som en dager.

Och ön var så härlig i fornvärldens dar,
Med löfträn och blomster bekransad,
Och spetsen af klippan en jungfrubur bar
Af murar och bålvärk kringskansad.

Här hade stolt Ingeborg valt sig en plats,
Där kullen sig sänker mot sunnan,
Och flyktat hit, ledsen ur stolta palats,
Från världen och kärleken unnan.

Som sköldmö i örlig hon kämpat så käckt
Och lansar på stridsfältet brutit,
Till marken de tappraste riddare sträckt,
Så blodet kring hjälmarne flutit.

Och hundrade kämpar de sökt hennes hand
Och sökt hennes hjärta att vinna;
Men kall och så trotsig för kärlekens band
Hon lät dem försmäkta och brinna.

Förgäfves de nalkades Skräbböle borg
Sin gäckade kärlek att hämna:
Hon slog dem så väldigt. — Med jämmer och sorg
De måste skön Ingeborg lämna.

---

[1]) Så kallas en ej långt ifrån Pargas kyrka belägen kal och stenbetäckt holme, hvars stränder äro höljde af en röd sand, som gifvit anledning till dikten.

Där dvaldes hon länge så kysk och så skön
Som månan i midnattens stunder,
Orörlig för suckar, för älskares bön,
Af fägring och hårdhet ett under.

Omsider så kom där en småsven så täck,
Han kom från de aflägsna landen
Och smög sig till bärgen så älskvärd och käck
Beväpnad med lyran i handen.

Och sjöng där så hänryckt skön Ingeborgs lof,
De hundrade segrar hon vunnit,
De hundrade kämpar i fält och i hof,
Som för henne stupat och brunnit;

Hans spel var så ljufligt, så öm var hans röst,
Den sköna hon rördes af sången,
Och kärleken tände stolt Ingeborgs bröst
För första och endaste gången.

Hon räckte åt skalden sin snöhvita hand
Och bad honom välkommen vara
Och glömma de aflägsna främmande land
Och rädas för stormarnas fara.

Han kysste så tacksamt skön Ingeborgs hand
Och svor henne trohet i döden,
Att lefva med henne i främmande land
Och dela gemensamma öden.

Han sjöng om sin sällhet i dalarnas skygd,
På höjder och klippornas spetsar;
Och sången gaf genljud från närmaste bygd,
Från hafven och stjärnornas kretsar.

Men rusig af glädje, o skräckliga stund,
Han halkar från slippriga kanten,

Och kastades krossad i bottenlös grund,
Med lyran förspillrad mot branten.

O jämmer! o fasa! Hvad rysvärda syn!
Stor smärta skön Ingeborg sårar;
Hon kan ej mer skåda åt himmelens bryn
Med ögon fördränkta i tårar.

Nej, tröstlös och mållös och blott i sin graf
Sig anande lugnet och friden,
Förtviflad hon fattar den blodiga glaf
Hon fordomdags svängde i striden.

Hon stötte den djupt i sin svällande barm,
Föll maktlös, med stålet i handen,
Och blodet så högrödt kring hufvud och arm
Flöt strömvis och fuktade sanden.

Och anden till Vallhal så änglalik flög,
Där lugnet i evighet varar.
De lades tillsammans i *Skräbböle hög,*
Som än deras aska bevarar.

Snart vissnade lunden, och kullen blef kal,
Och blommorna dogo med henne,
Och sanden betäckte den gräsklädda dal,
Som gömmer de älskande tvänne.

Ja, än af skön Ingeborgs blodröda sand
En lämning dig skänkes härinne [1])
Till hågkomst af Skräbböle ödsliga strand
Och tvänne olyckligas minne.

[1]) Medföljde som julklapp.

74. Skål åt Excellensen Armfelt 1813.

Hell! Finlands älskling, Finlands ära!
Vår far! Vår kärleks föremål!
Må vördnaden vi för dig bära
Fritt hälga dig en tacksam skål.
En dubbel lager ren dig kröner.
Den var ditt mod, ditt snille värd!
Men eklöfskransen, Finlands söner,
Den vara skall vår offergärd.

Då ren på ryktets höjda vingar
Din ära dånar hof från hof,
Lyss! Väinömöinens harpa klingar
I Finlands tysta tjäll ditt lof.

Och Auras blyga sånggudinna
Ren dina bragder tälja vet.
Var henne huld, och hon skall hinna
Med dig till din odödlighet.

75. Prolog till Stora operan Det befriade Tyskland.

Patriotisk fantasi på nyåret 1814.

Scenen är under bar himmel på bägge sidorna af Rhenströmmen.

Chorus af de allierade härarne.

Upp kämpar till strids! Upp till nya bedrifter!
Hämd kräfver en härjad, en ödelagd värld;
Hämd ropar de slagna ur ödsliga grifter;
Till hämd hvässom än dessa blodiga svärd!

En tysk härförare.

Aria.

Ja, bröder, nu är tid att hämna
Ett kränkt, ett våldfördt fosterland!
Ve den förrädiskt djärfves lämna
Sin hembygd i tyrannens hand!
Nej, ifrån Rhen alt intill Bälten
Skall rå en anda och en själ,
Och vidt kring de germanska fälten
Ej någon drista vara träl.

En grupp af ryske, engelske och svenske härförare.

Aria.

Hur skönt att i striderna våga
För bröder och likar sitt blod!
Ej döden, ej farorna fråga,
Blott fråga sin plikt och sitt mod!
Och freda palatset och kojan
Mot våldsvärkarns mordiska nyck
Och krossa den nesliga bojan,
Som smiddes af list och förtryck!

Chorus af den allierade armén.

Ja ifrån Rhen alt intill Bälten
Skall rå en anda och en själ,
Och vidt kring de germanska fälten
Mer ingen drista vara träl.

Vapenlyckan,

nedstigande ur ett stormigt moln, intager på högra Rhenstranden en tron, omgifven af hvarjehanda stridsvapen och gevär.

Recitativ.

O, hvilka ljud från forna barders tider,
Då aldrig än germanens fria jord
Fick onäpst hånas utaf våld och mord,
Då Tysklands söner, härdade i strider,
Försakade ett fegt och vekligt lif
Mot bardalekars ädla tidsfördrif.
Ren Hermans anda vaknat i hans bygder,
Germanen blygs att vara slaf
Och sina fäder lik i kraft och hjältedygder
Förtryckarns fjättrar skakat af.
Till strids, I ädle, höljde utaf ära!
Min sköld, min arm skall stå Er bi.
Odödlighet er lön skall bli,
Och utaf er skall världen lära:
Blott den är dömd att oket bära,
Som ej har mod att vara fri.

Chorus af hela allierade armén.

Blott den är dömd att oket bära,
Som ej har mod att vara fri.

Napoleon

på vänstra Rhenstranden, omgifven af sin generalstab. På något afstånd synes en fransk armé och på sidorna grupper af franska folket.

Recitativ.

Än unna mig en blick, o mäktiga Gudinna!
Ditt bistånd jag ju länge njutit har,

Och hvem bland dödliga väl var
Mer värdig att din ynnest vinna?
Hvem flere offer åt dig bar?
Du gjort mitt namn på krigets bana
Afgudadt, stort och fruktansvärdt
Och mina örnar segervana.
Bourboners tron du mig beskärt
Och mina härar strida lärt
Och fängslat lyckan vid min fana.
Men — nu i vrede du mig gäckar;
Du svikit mina stridsmäns hopp
Och hämmat mina segrars lopp.
Och ren min lyckas sol, som gick så härligt opp,
Beskuggas utaf moln och fläckar.
Ren hädes högt min politik
Af forna slafvar och vasaller,
Och Rhenförbundet sammanfaller;
Och sårade och slagna fransmäns lik
Från Niemens strand, från Borodinos slätter,
Af svärdet skördade och utaf köld och svält,
Betäcka Rysslands och Germaniens fält,
Och folken resa sig mot lidna oförrätter.
Gudomliga! Än krigets son
Din forna ynnest djärfs begära.
Var nådig! Hölj Napoleon
Med nya hjältebragders ära.
Och gif mig mod och gif mig makt
Till världens skräck rebellerna att tukta!
Må ske, de hata mig! Välan! blott de mig frukta,
Min hämd och mina segrars prakt.

Chorus af franske hertigar och generaler.

(Franska armén iakttager en djup tystnad).

Hör nådigt den store Napoleons bön!
Bevara hans krona och stater
Och alla de skatter han skänkt oss till lön
För våra vidtfräjdade dater!

Vapenlyckan.

till Napoleon och hans generaler.

I kämpar, fordom värdiga min hägnad,
Så länge till ert lands försvar
Och egna gränsors värn er tappra arm var ägnad,
Och hvarje fransman svärdet bar
Mot anarkisten, mot hvar vild barbar,
Som fosterbygdens lugn och sällhet störde
Och lagarna till trots sin broders bödel var
Och dolken i hans hjärta förde!
Men, stridsmän, sen I dristat tåga
Med rån och våld mot grannars land
Och slunga krigets vilda låga
Från Tajos intill Moskvas strand
Och våldfört kungar, störtat troner
Och sänkt misshandlade nationer
Med hån i tunga träldomsband,
Då veten, att en nidings skara
Jag aldrig än min ynnest värdig fann;
Den ej förtjänt att lycklig vara,
Som ej sin lycka bära kan.

Chorus af franska folket.

Den ej förtjänt att lycklig vara,
Som ej sin lycka bära kan.

En fransk gråhårsman.

O, Kejsare, så stor i makt och mod,
Hvad frästar dig att högre ära hinna?
Till detta lof: att hälsas mild och god,
Än fattas i din minnesstod;
Vinn hjärtan! det är mer att vinna,
Än vinna länder, dränkta uti blod!

Chorus af franska folket.

(Samfäldt af männer och kvinnor).

Napoleon står därunder tankfull, stödjande sig på sin värja.

Männerne (trotsande).

Ren kärnan utaf landets söner
I dina strider offrats opp;
O, spar vårt blod! Hör folkets böner!
Fred är vår önskan, fred vårt hopp!

Kvinnorna (gråtande).

O, gif oss åter, våra söner
Och hämma våra tårars lopp!
Du är ju Far! Hör folkets böner!
Fred är vår önskan, fred vårt hopp!

Chorus af franska armén.

O, spar vårt blod! Hör folkets böner!
Fred är vår önskan! Fred vårt hopp!

Freden.

Nedstigande i ljusa skyar öfver Rhen mellan bägge arméerna.

Recitativ.

Med smärta, jordens folk, jag edra nödrop hör.
Vid fasan af det krig, som edra fält föröder
Och blomman af er ätt förstör
Och snart er världsdel till en öken gör,
O, hvad jag lider! Hvad mitt hjärta blöder!
Men — minnens krigare! I ären alla bröder,
Europa är ert fosterland!
Må då ett allmänt, fredligt brödraband
Förena edra spridda stammar!
Och kväfvom med gemensam hand
En tjuguåra härnads brand,
Som än förfärligt vild kring edra hyddor flammar
Vid miljoners klagoljud!
Regenter! I olivens skrud

O nalkens mig, och lånen än ert öra
Åt fridens och försonlighetens bud!
Med tjusning jordens folk ert fredsförbund skall höra,
Och än en blidkad, nådig Gud
Förgäta världens brott, och världen lycklig göra.

Alexander

sträckande i de allierades namn olivkvisten åt franska hären.

Recitativ.

O, fransmän! Hören, friden vinkar oss
Att hälsa lyckligare tider!
Förenoms! Släckom krigets bloss!
Och lyktom dessa bistra strider!
För likars rätt att heligt ömma,
Att hämd och oförrätter glömma
Min ära och min vällust är!
Att världen ur betryck förlossa
Och despotismens bojor krossa,
Se där de segrar jag begär!
Och du, gudomliga, som lugn åt världen bjuder,
Med välbehag tag våra böner opp!
Fred! Fred, från alla jordens trakter ljuder!
Fred är vår önskan! Fred vårt hopp!

Chorus af allierade och franska arméerne.

Fred är vår önskan! Fred vårt hopp!
Fred är vår önskan! Fred vårt hopp!

Napoleon (förbittrad).

Aria.

Nej, fransmän, nej tyskar, tartarer!
Förgäfves i ropen på fred!
Min arm vet att tukta barbarer,
Må lyckan än vara mig vred!

Och vuxen de anfall och öden,
Som hota min krona med fall,
Jag, trotsande faror och döden,
Min ära odödliga skall.

Vapenlyckan

Recitativ.

Förmätne! Stolt utaf din forna lycka,
Af mord och plundring aldrig mätt,
Du drömmer än dig äga rätt
Att jordens folk beskatta och förtrycka.
Du trotsar än på dina härars mod,
Och känslolös för uslas tårar
Du badar dig i deras blod
Och deras dödsskrän dig ej sårar.
Men räds! — Hör hämden närmar sig!
Din medgångstimma är förliden.
Var vis! Betänk dig! Hylla friden!
Och världen skall välsigna dig.

Napoleon (häftigt).

Aria.

Nej aldrig! Fritt vidriga öden
Må hota min krona med fall;
Mitt mod, öfver tiden och döden,
Mitt minne odödliga skall.

Vapenlyckan.

Aria.

Du djärfs mitt välde förolämpa.

Den allierade arméns härförare.

Men vet, med svärdet för ditt bröst,
Med fasan utaf hämdens röst

Ditt vilda mod vi skole dämpa
Och friden, friden till oss kämpa
Till våldets trots, till världens tröst.

Chorus af allierade armén.

Hans vilda mod vi skole dämpa
Och friden, friden till oss kämpa
Till våldets trots, till världens tröst.

76. Epigram.

Herr pastor! Gud bevare er!
Hur öfverdådigt ni brillerar,
Kalaser på kalaser ger
Och jämt de nådiga i socknen inviterar.
Min vän, var pastorns svar, jag gör min tjänst ni ser,
Och stoppar munnen till uppå de Saducéer.

77. Tröst till min gamle vän.

Glömd! Förskräckeliga öde!
«Hällre dväljas bland de döde
«Än som lefvande bli glömd!
«Hällre som ett noll betraktad,
«Ja, fast gäckad och föraktad,
«Än till mänskors glömska dömd!

Bästa Truls, hur slapt du dömmer!
Ren dig världen glömt och glömmer,
Mins knapt mer att du är till!
Trött du lifvets stig ren mäter,
Sjutti vintrars is förgäter
Och dig öfverlefva vill!

Nej, blif vis — till lugnet ila,
Dig från dina storvärk hvila,
Staten kan dig mista nu.
Knorra ej på slemma tider;
Belisarer, Aristider
Blifvit glömde liksom du!

78. Till grefve Aminoff* vid hans frus död.

Den 30 december 1821

Sorgsna vän! Jag med dig gråter,
Din förlust är öm och stor;
Hon ej mera kommer åter
Från de sälla andars chor;
Blickar dock så huld tillbaka
På sitt fordom glada hem,
Där hon lämnat barn och maka,
Tåras och välsignar dem
Och så hjärtligt för dem ömmar,
Gjuter tröst i deras själ,
Hälsar dem i stilla drömmar,
Vakande för deras väl.

Kväf då sucken! Glöm din smärta!
Snart är pröfningsstunden all;
Än en gång vid hennes hjärta

Du dig salig finna skall.
Bida tåligt detta möte,
Lugn din lefnads afton hinn!
I odödlighetens sköte
Blir hon evigt, — evigt din.

79. Slutet af tacksägelsen för friherrinnan v. Haartman.

Ja, där hvilar hon så roligt
Slumrande vid grafvens brädd,
Och Guds englar så förtroligt
Lägra sig kring hennes bädd,
Vänligt henne handen räcka
Vid den sista timmans slag,
Hastande att henne väcka
Till en härligare dag;
Och med dem den frälsta anden
Redan flytt från jordens grus
Till vår goda Faders hus
I de sälla himlalanden.

80. Önskan!

Min doktor strängt beordat mig
Att i min sjukdom vin ej dricka.
O Bachus! Jag anropar dig,
Uti min nöd då hjälp mig skicka,
Att doktorn må besinna sig!
Men om han med en höglärd mine
Förbudet ej vill ta tillbaka,
Så gif att vattnet må mig smaka
Som allra bästa vin!

---

81. Gamla modet. Till en gammal god vän.

Alt sen fader Noaks tid
Blef det mode att dricka;
Gud ske lof! Vi än i frid
Oss därefter skicka.
Moden komma, moden gå,
Men en klämma då och då,
Friskande upp blodet,
Aldrig blir ur modet.

Men då vi om gamla dar
Här förtroligt glamma,
Vet du väl att farfars far
Tänkte just detsamma,
Och befant sig väl däraf,

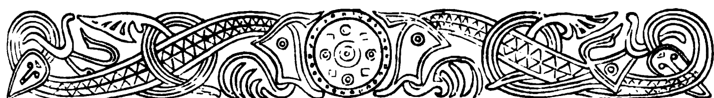
Hvilar roligt i sin graf,
Med exempel lärde:
Klämman har sitt värde.

Gammalmodig liksom han
Älskar jag min klämma,
Och med gubben, salig man,
Höjer jag min stämma:
Gamla goda smakens skål!
Skål för den, som klämman tål,
Och som man för alla
Står, då mesar falla!

82. Promotionsvers.

O, I väna syskon af behagen,
Som med edra blickars milda glans
Spriden ljus och glädje öfver dagen
Höjen värdet af vår lagerkrans,
Ren oss snillets gud sin lyra bjuder
Till ert lof — men hvem kan styra den?
Ostämd hon i mina händer ljuder.
Sångens samljud jag ej lärde än,
Men då hjärtat utaf vördnad lågar
För den ynnest I oss velat te,
Tacksamheten utan anspråk vågar
Er vår vördnads tysta offer ge.
Ej blott hoppet att en lager vinna
Lyfter ynglingen till Pinden opp.
Bifallsblicken af en älskarinna
Tjusar mera ljuft hans unga hopp.
Tunga, mulna vore lifvets dagar,

Om ej skönheten och kärleken
Gifvit dygden sina milda lagar,
Denna ljufva känsla för en vän.
Att er aktning en gång värdig röna
Skall vårt hjärtas högsta önskan bli.
Kärlek för det goda och det sköna
Summan är af vår filosofi.

Ur Läseöfning för mina barn.

Till den unga läsaren.

Var villig och flitig att sköta din bok,
Så blir du med tiden beskedlig och klok.
Du lär dig att känna och vörda din Gud,
Att göra hans vilja och älska hans bud,
Att söka i dygden ditt yppersta väl,
Den ädlaste prydnad för hjärta och själ,
Att älska din nästa, förlåta hans fel,
Bli öm mot den usla och nöjd med din del,
Att aldrig förskräckas af motgång och nöd,
Men trösta på Herren i lif och i död.

Korta tänkespråk för barn.

Mitt barn! Då dig går väl, var glad och tacka Gud,
Hans godhet lockar dig till lydnad för hans bud.

*

Gläds då din far och mor hans vilja för dig tyda
Och lyd och tveka ej, om du hans bud bör lyda.

*

Ett barn, som ej tar an föräldrars ömma råd,
Med riset vänjas bör ifrån sitt öfverdåd.

*

Tänk hvad du tala vill, förr än du något säger;
Den talar aldrig klokt, som icke orden väger.

*

Fly lögn i alt ditt tal, var redelig och sann,
Och mins att lastens svek för Gud ej döljas kan.

*

Du bör ej vänja dig att öfver andra klaga,
Då de den godhet ha att dina fel fördraga.

*

Lät bli att uslingen och krymplingen bele;
Du vet ju icke själf hvad än med dig kan ske.

*

Var öm vid likars nöd och rörs vid uslas smärta,
Ty den, som mänska är, bör ha ett mänskohjärta.

*

Men går din nästa väl, och du ser honom nöjd,
Så var med honom glad och deltag i hans fröjd!

*

Förlåt din broders fel; hvad kan dig hämden båta?
Att fela mänskligt är, gudomligt att förlåta.

*

Förliklig, öm och huld mot dina syskon var,
Ty samma blod ni ärft af samma mor och far.

*

Det anstår ej ett barn att egensinnigt vara,
Försmå de gamlas råd och sina fel försvara.

Begär ej öfverflöd, men nöjs med hvad du fått,
Ty endast den är rik, som nöjes med sin lott.

*

Låt andras laster ej till odygd dig förföra;
Det minskar ej ditt fel att andra illa göra.

*

Hvar fjäril, minsta mask, som sig i stoftet rör,
Med lifvet känsla fått, du den ej plåga bör.

*

Af kläderna man falskt om mänskors värde dömmer,
Ty ofta purpurns glans det värsta hjärta gömmer.

*

För högmod akta dig, ty högmod gör dig blygd;
Men vill du ärad bli, sök äran i din dygd.

*

Var måttlig; det är nog att du kan hungern stilla;
Af klifs och öfverflöd far hälsan alltid illa.

*

Att skratta åt en ann har alltid straff med sig.
Du har på ryggen dem, som skratta högt åt dig.

*

Lär artigt skicka dig; med vett och goda seder
Du allas kärlek får och eget väl bereder.

*

Af faror, olycksfall låt ej förfära dig;
Med mod i nödens stund man säkrast räddar sig.

*

Med ordning och besked din kallelse förrätta,
Så spar du mycken tid, och sysslorna bli lätta.

*

Ja nyttja tiden rätt och tidens värde känn;
Så snart han en gång flytt, fås han ej mer igen.

Tacksamhet emot Gud.

Fadren.

Glöm ej i alla dina dagar
Hvad godt af Gud du njutit har!
Du är hans barn, ty lyd hans lagar
Och älska honom som din far!

Barnet.

Ja, mycket godt du unnat mig,
O Herre, som en nådegåfva;
Ty vill jag gärna tjäna dig
Och med min hörsamhet dig lofva.

Mänsko-kärlek.

Gud är själfva kärleken,
Hjärtligt god emot oss alla;
Vill du då hans barn dig kalla,
Var som han en mänskovän:
Öm för dina bröders bästa
Öfva godt emot din nästa.

Må vid dina likars nöd
Ömhet i ditt hjärta vakna!
Hjälp den usla, kläd den nakna,

Bryt den hungriga ditt bröd!
Gud mot den sig vill förbarma,
Som har godhet för den arma.

Den rätta sällheten.

Älska Gud, hans vilja lyda,
Vara med sin lycka nöjd,
Lifvets väg med dygder pryda
Är vår sällhets största höjd.

Den sanna äran.

Vet, en ungdoms högsta ära
Är att redligt frukta Gud,
Vördnad för föräldrar bära,
Lyda gärna dygdens bud.
Ja, ett barn af goda seder
Och ett artigt väsende
Gör sig själf den största heder,
Heder åt föräldrarne.

Det goda beslutet.

Med hvarje dag jag äldre blifver,
Ty vill jag äfven hvarje dag
Beflita mig med större ifver
Att lefva efter Guds behag,
Förbättra mina många fel
Och mina ringa dygder öka
Och uti Herrans fruktan söka
Mitt nöje och min bästa del.

I alt hvad gagneligt kan vara
Jag träget mig förkofra vill
Och ingen flit och möda spara
Att uti visdom växa till;
I skolan gärna mig bege
Att vett och goda seder lära
Och vård om mina plikter bära
Och älska mina lärare.

Vid åsynen af en usling.

Gud bevare mig att le,
Då jag får en usling se.
Tiggarn, som på krycka går,
För sitt öde icke rår.

Fast jag sunda lemmar fått
Och en bättre sällhets lott,
Jag ej mer förtjänat den
Än den lytta uslingen.

Tårar och medlidande
Vill jag åt den usla ge;
Jag ju en gång blifva kan
Lika ömkansvärd som han.

Vid faran af elaka exempel.

Mycket ondt jag ser och hör;
Mig, o Gud, bevara,
Att ej ondskan mig förför
I sin lömska snara!

Det lydiga barnet.

Uti mina barndomsår,
Då jag själf ej än förstår
Att mitt eget väl bevaka,
Vill jag utan öfverdåd
Gärna följa andras råd
Och all envishet försaka.
Fromhet, ödmjukhet och lydnad
Skola bli min ungdoms prydnad.

Det stadiga barnet.

Länge har jag barnslig varit,
Tiden gått i lek förbi;
Nu då barnaåren farit,

Är det tid att stadig bli,
Att i vett och visdom växa,
Vänjas vid ett nyttigt lif.
Nu skall sysslan och min läxa
Bli mitt bästa tidsfördrif.

Morgonpsalm.

O gode Gud! Jag nalkas dig
Och dig med glädje prisar;
Du som en far ju älskar mig
Och mig alt godt bevisar.

Du mig bevarad, frisk och nöjd
Ur sömnen vakna låter
Och med den nya dagens fröjd
Din nåd mig skänker åter.

Välsigna Herre mig i dag,
Att jag, ditt namn till ära,
Må lefva efter ditt behag
Och goda seder lära.

Lär mig att nyttja tiden väl
Till mitt och andras bästa
Och älska dig af all min själ
Och som mig själf min nästa.

Afton-psalm.

Ren tröttnar kropp och sinne,
Och hvilans tid är inne,
Men först, o Himla-far,
Låt mig din godhet lofva
Och sedan roligt sofva
Och hvila sött i ditt förvar!

Du har mig hälsan unnat
Att jag med glädje kunnat
Fullända dagens lopp.
Du velat mig bevara
Från sorger nöd och fara
Och hägnat mig till själ och kropp.

Ack! Kom att än beskydda
I natt min lugna hydda
Från alla olycksfall!
Uti din hägnad tagen
Jag med den nya dagen
Din nåd sen åter lofva skall.

Bön före måltiden.

Gud! För dina nådehåfvor
Vare dig af hjärtat pris!
Kom att hälga dessa gåfvor
Och välsigna du vår spis,
Att vi efter dina lagar
Dina skänker njuta må
Och i alla våra dagar
Dagligt bröd utaf dig få.

Bön efter måltiden.

Gode Gud! Dig vare ära
För den spis du unnat mig!
Må jag af din godhet lära,
Himla-far, att älska dig!
Lät mig födan aldrig fela!
Gör mig öm vid nästans nöd,
Att jag gärna måtte dela
Med den hungriga mitt bröd!

Uppmuntran till Guds lof.

Herre Gud! Hvem är din like
Uti vishet och i nåd?
Stort och härligt är ditt rike,
Undransvärda dina råd!
Kunde jag, o Gud, då glömma
Att ett tacksamt lof dig ge?
Nej, jag evigt vill berömma
Dig min Far och Frälsare.

Tacksägelse för goda föräldrar.

O Gud! Din nåd mig unnat har
Den allra bästa mor och far,
Som hjärtligt ömma för mitt väl
Och vårda mig till kropp och själ,
Med mat och kläder mig förse
Och dygder åt mitt hjärta ge.

För denna nåd dig vare pris
Och lät mig blifva from och vis,
Att far och mor mig älska må
Och mycken hugnad af mig få!
Beskydda nådigt dem och mig
Och lät min bön behaga dig.

Daglig skolebön.

Gud! Din godhet vare ära
Att du nådigt unnar mig
Dygd och nyttig visdom lära
Och att tidigt känna dig!
Gif mig nåd att flitig vara
Och att nyttja tiden rätt!
Lär mig känna lastens fara!
Gör mig dygden ljuf och lätt!

Men om jag emot dig felar,
Yr och barnslig glömmer dig
Och min nästa förfördelar,
Gif mig nåd att bättra mig!
Lät mig af din godhet njuta
Barnarätt med barnanamn
Och min dag med glädje sluta,
Somna roligt i din famn!

Barna-psalm.

Samloms, barn, att lofva Gud!
Må vårt bröst af andakt brinna!
Äfven våra späda ljud
Skola upp till himlen hinna.
Höjom hjärta själ och tunga
Att den Högstas ära sjunga!

Han har gjort oss mycket godt,
Som en far han om oss lagar;
Lifvet vi af honom fått,
Hälsa, nöjen, glada dagar.
Han oss lärt sin hälga vilja
Och att dygd från odygd skilja.

Med sitt ljufva fadersnamn
Vill han oss till dygden kalla,
Öppnar oss sin nådesfamn,
Bjuder salighet åt alla.
Må hans kärlek oss då röra
Att hans bud med nöje göra!

Nyttjom lifvets glada vår
Oss till gagn och Gud till ära!
Ungdomstiden snart förgår,
Evigheten är oss nära.
Timmarna, som snart förlöpa,
Stå ej mer att återköpa.

Täflom då att alla dar
Fram på dygde-vägen hinna,
Att en älskad mor och far
Måtte hugnad af oss vinna,
Med välsignelser oss nämna,
Då de en gång världen lämna.

Jesus är vår barndoms vän;
Han ej kan vår svaghet glömma;
Nej, han skall förlåta den,
Faderligen för oss ömma.
Han för synder, nöd och fara
Med sin nåd oss skall bevara.

Kärleksrike Frälsare!
Hör vår bön och dig förbarma!
Gif oss din välsignelse
Och var nådig mot oss arma!
Evigt vilje vi dig prisa,
Evig lydnad dig bevisa.

Ur Tidsfördrif för mina barn.

De oskyldiga barnen.

Två små artiga barn, en bror och en syster, hade af sina kära föräldrar fått den sorgfälligaste uppfostran. De älskade ock därföre sin goda far och mor på det ömmaste och gjorde sig ett nöje af att alltid omtala och berömma deras godhet emot sig. Till uppmuntran och belöning för dessa beskedliga barnen plägade föräldrarna stundom göra dem hvarjehanda små skänker. Således hade nu den lilla flickan fått sig en docka och gossen en väl utstofferad häst af träd att rida uppå.

Vid det de med mycken förnöjelse betraktade dessa sina leksaker, började de tillika att sjunga:

Systren.

Min vackra docka! Se den här!
Ack vet du hvad den är mig kär?

Brodren.

Än ser du denna stolta häst?
Den mig behagar allra mäst.

Systren.

Min sköna docka, du!

Brodren.

Min stolta Brunte, du!
Jag fått dig af min goda far.

Systren.

Och mamma dockan gifvit har.

Båda.

Ack, hvar fins en sådan mamma?
Sådan pappa ingen har.
Vi med glädje dem hörsamma;
De oss skänka alla dar
Böcker, kläder, mat och dricka,
Nöjen utaf många slag.

Systren.

Jag vill bli den bästa flicka!

Brodren.

Och den bästa gosse jag!

Den öfverdådiga bocken.

Fabel.

Det var en gång en ung och envis bock.
Förgäfves man med hot och lock
Vill honom bättre seder lära.
Han föddes vintern öfver väl,
Och hade ej till någon klagan skäl,
Men kunde ej sin lycka bära;
Ty ett, tu, tre han med ett ystert hopp
Sig ut ifrån sin kätta kastar

Och ut åt hala isen hastar
Och mäter den i öfverdådigt lopp
Och stolt utaf sin vighet skryter,
Tils han i språnget dimper kull
Och bräker sen så jämmerfull,
Då han i fallet benet bryter.

Modren, en förståndig get,
Sörjande på stranden stannar
Och sin yra son så bannar:
«En gång för din envishet
Skulle du olycklig blifva,
Då du aldrig akt vill gifva
På din moders ömma råd.
Mins, att för ditt öfverdåd
Du ditt straff med rätta lider!

«Ack min mor! (den stackarn kvider)
Om jag vetat hur det svider,
När man benet bryter af,
Jag visst bättre tagit vara
På de råd min mor mig gaf
Och mig mödan kunnat spara
Att på detta falska haf
Kasta mig i sådan fara.

Yra gossar! Er jag ber,
Gifven akt uppå min saga!
Utan bannor, utan aga
Låten villigt rätta er!
Då I öfverdådigt springen
Och åt alla faror len,
Om I bryten arm och ben,
Säkert ömkar eder ingen.

Den fattiga gubben.

Saga.

En gråhårs man i brist och nöd
Tog i sin hand sitt sista bröd,
Skar suckande en kant däraf.
Den åt sin lilla son han gaf,
Som hungrig vid hans sida stod.
«Nej, pappa, sad' han, var så god
«Och denna skifva återtag
«Och spara den; — nog väntar jag
«Ännu en stund, — och sörj ej mer!

Hans far på honom tårögd ser
Och honom ömt i famnen tar,
Och mins så rörd att han är far,
Och honom än ett stycke skär,
Men hvilken syn! — hvad trillar där
Ur brödet ner? — «Ack se hvad hop
«Af silfvermynt! (var gossens rop),
«Nu pappa bröd ju köpa kan?

«Ack nej, min son! det går ej an,
(Sad' fadren) «först jag veta vill
«Hvem dessa pengar höra till.
«Du ej en enda röra får,
«Förr än jag först till bagarn går;
«Han, som oss detta bröd har sålt,
«Skall säga, om han däri dolt
«De silfvermynt, som ligga där;
«Fast fattig, jag dock redlig är.

Han gick — på skatten gossen såg,
Men lät den ligga, där den låg!

Nu bagarn kom i stugan in.
«Den skatten (sad' han) är ej min;
«En mänskovän det var i går
«(Hans namn jag icke säga får),
«Som detta bröd själf till mig bar
«Och sade: Då en fattig karl,
«Betryckt och utan understöd,
«Begär af Er till köps ett bröd,
«Gif honom denna kakan då!
«Jag lofte, och jag gjorde så;
«Jag kände Er, jag gaf Er den.

«Välsignad denna mänskovän!
(Brast gubben ut). Från ögat rann
En glädje-tår. — Så fortfor han:
«Min son! Ack, lefde än din mor,
«O, hvad min glädje vore stor!

«Gud lefver ju! (var gossens svar)
«Så sörjom ej, min bästa far!

Med höflighet vinner man alt.

Ofta hade lilla Didrich blifvit påmint af sin far att med höflighet bemöta alla människor, äfven de ringaste; men han tog så litet vara på dessa förmaningar, att han sluteligen blef hatad af alla för sitt högmod och fick mer än en gång därföre lida allehanda förtretligheter.

Fadren bjöd länge till att med ömma och kloka föreställningar rätta detta felet hos sin son och berättade ibland annat en gång för honom följande

Fabel.

På ryggen af en modig häst
En liten bröms sig en gång fäst.
Förifrad hästen slog och fräste,
Och öfvermodigt stolt den lilla brömsen snäste;
Men brömsen svarte leende:
«Ack, kära du, din vrede spara!
«Du ser ju, jag är utan fara,
«Och räds ej för din hotelse.

Hästen ändtlig flat och stilla
Lilla brömsen vackert ber.

«Ser du nu (så sad' den lilla),
«Då du goda ord mig ger,
«Sticker jag ej mer.

Fadren ville därmed erinra honom, huru man med höflighet och goda ord alltid vinner mer än med pock och högmodiga befallningar.

Men Didrich var beklageligen ej af dessa goda och böjliga barnen, som låta rätta sig af vänliga påminnelser. Föräldrarna måste då taga den utvägen att med skarpa förebråelser och stundom äfven med riset söka dämpa hans stolta och högmodiga sinne; hvarjämte de förbjödo alla, som i huset voro, att någonsin göra Didrich till viljes, så snart han ej på höfligt och artigt sätt anmodade dem därom.

Alla hans kamrater sammansatte sig äfven att ej vidare umgås med den högmodiga Didrich, tils han lärt sig att blifva höfligare i sitt uppförande emot dem.

Didrich, som således i tid fick erfara, att man ej med högmod och sturskhet kommer fort i världen, måste nu efter hand ändra sitt lynne och uppförande, blef artig och vänlig emot alla människor, fick därigenom deras kärlek och tillgifvenhet och öfvertygades sålunda till slut af egen erfarenhet, *att man med höflighet vinner alt.*

Den sena våren.

I ett stilla hushåll på landet bodde en gång tillsammans några eniga och beskedliga syskon. Under de kulna och mörka vinterdagarna hade deras far och mor så ofta lofvat dem för deras beskedlighet allehanda oskyldiga sommarnöjen, att de nu dageligen och med mycken otålighet längtade efter vårens ankomst. Redan instundade den 1 maji; men än var luften mycket kulen och marken alldeles snöbetäckt. De äldre barnen samlade sig då en ruskig dag kring sina smärre syskon, roade dem så godt de kunde med allehanda små lekar och sjöngo sedan för dem följande visa, som äldsta bror Robert nyligen vid sina lofstunder sammansatt:

Hvad våren långsamt nalkas!
Det är så kulit än;
Jag tror han med oss skalkas,
Och kommer ej igen.

Ren kölden bort försvinna,
Och luften blifva varm,
Och snön i strömmar rinna,
Och fukta jordens barm;

Ren borde solen drifva
Och locka gräset opp
Och trädens safter lifva
Och öppna blommans knopp;

Men frost och snö och isar
Oss göra än besvär,
Och vintern nog bevisar,
Att han är herre här.

Det är väl äfven roligt
Om vintern då och då
Att leka så förtroligt
Och stundom snöboll slå;

Och än på kälka åka,
Så snön ikring en yr,
Och sen vid brasan språka
Om sina äfventyr.

Men våren! Ack, den våren!
Den är dock gladare!
Hvad kan i ungdomsåren
Oss mera nöje ge

Än få i gräset springa,
Och höra gökens rop
Och kring en majstång svinga
I muntra syskons hop.

Fast solen redan höjer
Sin dageliga gång,
Likväl än våren dröjer,
Och vintern är så lång.

Än lilla syster Bolla!
Hon önskar visst dess slut,
Som får till godo hålla
Att aldrig slippa ut.

Där sitter hon så fången
Uti sin lilla stol;
När skall hon första gången
Få se en sommarsol?

Och än i gräset sitta,
Än åter ta ett hopp?

Och efter siskan titta
I björkens högsta topp?

Som vi, så lär hon önska
Att våren nalkas må,
Att skogen snart må grönska,
Och ängen blommor få.

Där skall hon med oss lalla
Uti sin blomsterskrud,
Och näjden återskalla
Af våra glada ljud.

Sällskapsvisa.

Gossar! Njutom barna-åren,
Innan de ifrån oss fly!
Sorgfri vare ungdoms-våren,
Fri för gräl och hufvudbry!
Än vi leka, än vi sjunga,
Än på fältet springa kring,
Än oss svänga i en gunga,
Än i dansen, ring om ring.

Dåre den som ville sörja!
Blott den glade han är säll.
Dagen vi förnöjde börja,
Lika glada se dess kväll.
Skyndom dit åt blomsterparken;
Samloms sen på åkern, där
På den gräsbeklädda marken,
Bröder, samloms alla där!

Hurtigt hattarna från pannan!
Ingen ängslig, ingen rädd!
Och med armen om hvarannan
Tumlom om i gräsets bädd!
Mes är den som skulle kvida,
Om han än en blånad fick!
Skam att icke leken lida,
Sen man med i leken gick!

Där en vacker fjäril flyger;
Ren han sig i gräset satt.
Sakta jag mig ditåt smyger,
Kniper honom i min hatt.
Men, se där hans vackra hona
Hon väl sörja lär sin man?
Än om jag dem skulle skona,
Fast jag bägge fånga kan?

Lyssnen! Hören lärkan drilla
Sina toner upp i skyn.
Lyften ögat, sen den lilla
Snart förloras för vår syn.
Ömsom starka, ömsom ömma
Äro hennes ljufva slag.
Om vi hennes sång berömma,
Mer hon sjunger, hoppas jag.

Lilla lärka, nedstig åter,
Nalkas oss ifrån din höjd!
Himmelskt skön din stämma låter,
Och din röst är bara fröjd.
Låt vårt larm dig ej förstöra;
Sjung din visa än en gång!
Gärna, gärna vi dig höra!
Skön, min lilla, är din sång!

Sakta, gossar! Låt oss lyssna!
Stojen icke, häjden er! —

För ert skrål hon måste tystna —
Harm! — nu sjunger hon ej mer!
Yra pojkar! Hvems var felet?
Jöns nu aldrig tiga kan,
Sen som Pelle kom i spelet,
Lika skrålande som han.

Sättom oss på denna linda,
Som så sköna blomster har;
Här i kapp vi skole binda
Kransar åt vår goda far.
Ack, hvad skall väl pappa säga,
Då han får vår gåfva se?
Bröder! Om han den vill äga,
Han ett famntag oss skall ge.

Men, kamrater, kvällen nalkas,
Solen lyser ren så matt,
Stjärnan tindrar, luften svalkas,
Tagom af hvarann god natt!
Nu en smörgås väl skall smaka,
Och vår hvila rolig bli;
Men i morgon här tillbaka,
Gossar, mangrant samlas vi!

Fredriks goda uppsåt.

Aldrig mer i mina dagar,
Hända hvad mig hända kan,
Jag på lilla Gustaf klagar;
Öfverdådig är väl han,
Slog mig illa härom dagen;
Men då jag till pappa gick
Och beskref hur jag var slagen,
Ris den stackars Gustaf fick.

Hvad det sved uti mitt hjärta,
Då han skrek och slängde sig,
Och jag kände lika smärta,
Som om slagen träffat mig.
Om han skulle fela åter,
Är han ju min bror och vän!
Gärna jag hans fel förlåter,
Nog blir han beskedlig än.

Hermelinen och hennes dotter.

Fabel.

En gång i en foderlada
Vistades en hermelin,
Högst försiktig, nätt och fin,
Som sig lärt af andras skada
Att för gillret akta sig.
Hon en enda dotter hade,
Hvit som snö och snabb och vig.
«Du i tid bör lära dig,
(Hon en gång till henne sade)
«Att i klokhet likna mig.
Än du icke världen känner,
Kattens ilska, gillrets svek,
Faran utaf falska vänner,
Och kamraters yra lek.
Du är vacker, ung och yster,
Du i världen synas vill.
Misse ger dig namn af syster,
Hundra hannar bjuda till
Att med smicker, list och ränker
Dig förföra från din mor;
Men om du beskedligt tänker
Och din mor på orden tror,
Dig för misses konster vakta,
Att han ej en vacker natt
Kommer smygande så sakta,
Och då du ej vet dig akta,
Dig behändigt griper fatt».

«Ack, min mamma, ingen fara!
(Var den yra dottrens svar)
Misse aldrig elak var,

Och, hvad mera, jag ju har
Snabba ben att mig bevara.
Aldrig, aldrig han mig tar».

Så hon skryter. — Men hvad hände
Kort därefter vår mamsell?
Jo, då hon en månljus kväll
Stjälandes, så tyst och snäll
Bort åt nästa lada rände
För att där i gladt kalas
Roa sig med lek och ras,
Misse henne såg och kände,
Glömde all sin artighet,
Och försåtligt henne spände
Och till döds på stället bet.

Barn! Då än I unga ären,
Lyden gärna goda råd,
Och af andras öfverdåd
Sedighet och lydnad lären!

Julaftonen.

Vilhelms och Lottas föräldrar hade om julaftonen efter gammal vana, ihågkommit sina barn med allehanda små skänker, öfver hvilka dessa goda barnen hade all orsak att hjärteligen fägna sig. Likväl syntes ej Vilhelm vara så munter, som hans syskon det gärna önskat. «Hvad fattas dig, Vilhelm?» sade därför Lotta till honom, «är du ej nöjd med dina julklappar?»

Vilhelm. Ack jo, ganska nöjd! Jag har visst fått mer än jag förtjänt, och just därföre är jag så illa till mods, att jag ej kan vara så tacksam mot mina goda föräldrar,

som jag borde vara. Vi hafve ju ej annat än vår lydnad och beskedlighet, hvarmed vi kunne betala dem för all deras godhet emot oss, och likväl göre vi så ofta dem emot.

Lotta. Ack, så är det! Vi fela visst dageligen på mångahanda sätt. Och fast jag stundom föresätter mig att bli bättre, så glömmer jag dock snart igen alla mina goda beslut; och gör likaväl sådant, som jag sedan ångrar, och ej bort göra.

Vilhelm. Och mycket, som vi bort göra, lämne vi ogjordt.

Lotta. Men ändock hålla våra föräldrar så mycket af oss och ledsna aldrig vid att göra oss godt.

Ja, så goda föräldrar lära ej många andra barn hafva, svarade Vilhelm med en rörd och stapplande röst; tårarna stego honom härvid i ögonen, och han kunde ej på långa stunden säga ett ord; men småningom hämtade han sig, och började efter en stund att sjunga:

Hur skola vi vår kärlek visa
Emot vår goda mor och far
Och, som sig bör, den godhet prisa,
Som vi få njuta alla dar?

Jag blygas må, då jag betänker
De gåfvor vi i afton fått.
Se dessa kosteliga skänker!
Vi ej förtjänt så mycket godt.

Se denna bok, så präktigt bunden!
Och dessa vackra kopparstick!
Och där den lilla täcka hunden!
Och lilla ickorn där så kvick!

Och denna feta lagårdsgumma,
Så nöjd hon står i koft och kjol!
Hör ljudet af min sköna trumma
Och denna klingande fiol!

Då vi ej något kunna gifva
Åt denna goda mor och far,
Vi skola bjuda till att blifva
Beskedligare alla dar.

Fadren, som oförmärkt afhört samtalet Vilhelm och Lotta emellan äfvensom Vilhelms sång, kom nu gladlynt och vänlig in i rummet, där barnen voro församlade och höllo som ifrigast på att betrakta sina julgåfvor. De små barnen voro därvid utom sig af glädje; men Vilhelm och Lotta syntes mer allvarsamma och tankfulla, hvaraf fadren tog sig anledning att efterfråga orsaken därtill.

Vilhelm, med bekymrad uppsyn, började då att för sin far, äfven som nyss förut för sin syster, tillstå, huru missnöjd han ofta var med sig själf och med sitt uppförande mot sina goda föräldrar. «Om pappa visste», sade han, «huru mycket jag felar pappa och mamma emot, så skulle han kanske aldrig gifvit mig så många och vackra julklappar.»

Fadren. Dina fel och barnsligheter glömmer jag gärna, då jag vet att du uppriktigt och af alt allvare vill rätta dem.

Vilhelm. Men, ehuru jag ock vill rätta dem, så tycker jag ändock att jag ej blir bättre; stundom felar jag af oförstånd, stundom af hastighet och öfverilning, stundom glömmer jag alla mina goda föresatser, och stundom åter har jag hvarken håg eller krafter att uppfylla dem. Ack, bästa pappa, huru skall jag bära mig åt att bli bättre?

Fadren. Var, mitt barn, så uppmärksam du någonsin vara kan att fly det onda och göra det godt är; gif akt på goda exempel och glöm ej därunder att flitigt be Gud om nåd och bistånd att dageligen tillväxa i dygd och nyttiga kunskaper, så hjälper väl han dig att småningom bättra dina fel och att dageligen blifva alt beskedligare.

Vilhelm. Om jag bara rätt kunde be Gud därom! Efter pappa lärt oss så många andra vackra böner, så är väl pappa än så god och lär oss, huru vi böra be Gud om nåd och krafter till det som godt är.

Fadren. Jo, min gosse, om du ej med dina egna ord kan göra det, så lägg på minnet följande lilla bön! Du plär ju alltid snart fatta de små verser jag läser för dig:

Vi väl borde af alt hjärta
Lyda dig, o gode Gud!
Och det gör oss mycken smärta,
Då vi glömme dina bud
Och vår far och mor bedröfva,
När vi gå från dygdens stig;
Men ditt bistånd vi behöfva,
Himla-far, att likna dig!

Värdes oss din nåd då unna!
Du ju ömhet för oss bär,
Att oss dagligt bättra kunna,
Bli så goda som du är.
Lät vår vandel dig behaga!
Må din vilja af oss ske!
Och af kärlek mot oss svaga
Våra brister öfverse!

Vilhelm. Tack, min bästa pappa, för denna vackra julklapp; den är väl mer värd, än alla de andra jag fått i afton! Och, hör du Lotta, nu skole vi snart lära oss dessa verser utantill, så att vi väl minnas dem, då vi hålla våra morgon- och afton-böner. Den gode Guden hjälper oss väl sedan att bli beskedligare än vi härtils varit.

Lotta. Ja, jag skall be pappa än några gångor läsa denna bön för oss, så lära vi väl oss den.

Fadren. Gärna, mina barn, vill jag göra det. Gud låte den bli välsignad på er, till er förbättring och dageliga tillväxt i alt hvad godt är.

Vår-visa.

Våren kommer sent omsider.
Hvad den våren dock är skön!
Ren hvad värma solen sprider!
Hvad den marken ren är grön!
Sippan öppnar sina knoppar,
Ängen kläds i blomsterskrud,
Dufvan glad kring slaget hoppar,
Pysslar vänligt om sin brud.

Masken vaknar ur sin dvala,
Lilla fjäriln lefver än,
Och du sällskapslika svala
Nalkas våra hus igen.
Ren sitt kucku göken skriker,
Grodan börjar med sitt snack,
Och den trefna myran fiker
Så beställsam kring sin stack.

Löjan spritter där i bäcken,
Gäddan plaskar i sin vass,
Och i skygd af täta häcken
Gillrar fiskarn ut sin kass.
Där på gälet bonden trampar,
Sjungande i plogens spår,
Manar idogt sina kampar
Och sin ärfda jord besår.

Milda vår, hvad du mig gläder!
Ger mig liksom lif på nytt!
Glad jag dina nöjen kväder;
Vintren har då en gång flytt!
Ren nog länge fick man sitta

Innom hus, så tung och stel,
Tordes knapt ur dörren titta,
Innan näsan fick sin del.

Heissa! — Glade vi förgäta
Dessa bistra vinterdar!
Gossar, ut att fältet mäta!
Luften är så blid och klar.
Flickorna i blomsterkransar,
Parvis, efter landets sed,
Svänga ren i lätta dansar;
Hvem vill då ej vara med?

Ren ger Gud oss sol och värma!
Nu i tröjan, lätt och vig,
Får man än i leken svärma,
Än i solen masa sig.
Gud ske lof för dessa tider!
Våren är vår bästa vän!
Upp, kamrater! Dagen lider,
Skyndom oss att njuta den!

Barnen och insekterna.

Då jag en klar och vacker sommardag spatserade ut åt landet, såg jag en hop små barn roa sig i gröngräset med flerehanda lekar och små oskyldiga upptåg. Ibland alla andra fäste lilla Lisette min synnerliga uppmärksamhet, icke för det hon var vackrare än de andra, ty många vackra barn äro rätt oartiga, utan för det hon visade sig mer ömsint och godhjärtad än hennes leksyskon. Sedan hon sprungit sig trött och varm, satte hon sig på en tufva i skogslunden, blef i detsamma där varse en liten vacker

fjäril eller sommarfågel, på hvilken en rofgirig sparf så begärligt lurade från spitsen af en nära stående hög sten, och började så med sakta och menlös röst att sjunga:

Lilla fjäril, se dig om!
Hör du sparfvens kvitter?
Kom till mig, min lilla, kom!
Se hvar bofven sitter!

Hör du ej mot denna sten
Honom näbben slipa?
Där han lurar på dig ren,
Hoppas dig få knipa.

Nyss född du ej än förstår
Hvart du flykten spänner;
Jag uppå mitt sjunde år
Världen bättre känner.

Ingen fjäril är så nätt,
Nej, min lilla, ingen,
Där du sväfvar vig och lätt
Med förgylda vingen.

Vackra fjäril, kom till mig!
Jag dig ömt vill akta,
Så försiktigt gömma dig,
Gömma dig så sakta.

Ja, var aktsam, jag dig ber!
Kom till mig, min tippa!
Då det ej är fara mer,
Skall du från mig slippa.

Fjäriln hörde med nöje på den menlösa flickans sång, flaxade en stund vänligen kring henne och satte sig ändteligen på hennes hand, liksom hade han velat tacka henne för den goda varning han af henne undfått. Med mycken

förnöjelse betraktade Lisette det lilla vackra kräket och de många skiftande färgor, som prydde dess vingar, och fägnade sig icke litet däröfver, att den snåla och listiga sparfven ej fått uppsluka en så skön sommarfågel. Efter en stund var åter all fara förbi, och då lät hon, efter sitt löfte, fjäriln oskadd flyga hvart han ville.

Men så mycket nöje jag hade af den ömsinta Lisettes vackra förhållande, så hjärteligen oroade mig Wolmars obarmhertighet emot ett annat lika så oskyldigt kräk, en liten vacker och glänsande skalmask, som utan att göra någon illa eller veta af någon fara i all stillhet sökte sig födan å bladet af en hasselbuske. Den lättsinnige Wolmar kunde dock ej lämna honom i fred, utan fattade i honom med mycken hårdhet, knöt en fin silkesända om hans lilla ben och, då han ville frälsa sig ur sin plågares händer, ryckte honom så häftigt tillbaka, att foten fastnade vid silkesändan, hvaraf den arma masken jämmerligen kvaldes, liksom beklagande sig öfver Wolmars obarmhertighet. I detsamma kom den goda Lisette tillstädes, ömkade sig öfver den sprättlande masken och sade tillika ganska allvarsamt åt Wolmar: «Än om du, min kära Wolmar, vore i maskens ställe, hvad skulle du väl tycka därom, att man ryckte benet af dig? Tänk hvad smärta det arma, oskyldiga kräket nu måste lida för ditt öfverdåds skull! Gud har skapat masken med känsla så väl som oss och vill ej att någon skall plågas och vara olyckelig».

Wolmar rördes ganska mycket af denna Lisettes ömma erinran, ångrade att han så illa handterat den stackars masken och lofvade att aldrig mer ifrån den dagen vara så lättsinnig och känslolös.

Det uppriktiga barnet.

En gång hände lilla Vilhelm den olyckan att under sina föräldrars utevaro sönderslå ett mycket vackert dricksglas. Penningar hade han ej att köpa ett annat, och ovisst var det, om maken en gång kunnat fås för penningar. Bedröfvad såg han på de kring golfvet strödda glasskärfvorna, och visste nu ej huru han skulle hjälpa saken.

Att förtiga min olycka, tänkte han, går icke an, ty då kunde någon annan få skulden därföre; nej, utan så snart föräldrarna komma hem, skall jag bekänna mitt fel. Om jag ock blir agad därföre, så har jag förtjänt mitt straff; men så kan jag ock få förlåtelse, då jag försäkrar, att jag ej med uppsåt eller af öfverdåd vållat denna skada.

In på aftonen kommo föräldrarne hem. Straxt var Vilhelm färdig att med försagd uppsyn och ödmjuka åtbörder säga till sin mor: «Söta mamma, bli ej ond på mig, då jag bekänner ett förseende, som jag i dag oförvarandes begått»!

«Nej, min Vilhelm,» sade modren, «om du ej uppsåteligen gjort det som ondt är, så vet du att jag gärna förlåter dig. Men hvad illa har du då gjort i dag?»

Vilhelm. Jag var törstig, och tog då till det vackra slipade glaset med förgylda kanterna för att hämta mig vatten. I detsamma stupade jag öfver tröskeln, och glaset gick sönder.

Modren. Det var visst en ledsam händelse med det sköna glaset, som du vet att pappa tyckte så mycket om! Du hade ju hällre kunnat välja ett annat; men saken kan nu ej mer hjälpas; tag dig bättre till vara en annan gång!

Vilhelm lofvade med glädje att framdeles vara aktsammare, kysste väl tie gångor sin mors händer och tänkte i detsamma för sig själf: «Visst var det ju nu bättre, att jag frivilligt och uppriktigt bekände mitt fel; annars hade jag aldrig kunnat vara så nöjd till sinnes, som jag nu är».

Den goda modren erinrade honom därpå än ytterligare hur vackert det är för barn att vara uppriktiga och tillstå sanningen, äfven då de felat, hvarigenom de snarast kunna få både rättelse och äfven förlåtelse för sina fel, och slöt sin förmaning med följande berättelse, hvaraf Vilhelm tydeligen kunde lära huru fult det däremot är att dölja en begången förseelse, hur man därigenom förhärdar sig i ondskan, gör sig själf olyckelig och äfven oftast skadar oskyldiga medmänniskor.

«Adolfs föräldrar», sade hon, «voro en gång bortreste hemifrån. Endast en gammal trogen betjänt, vid namn Johan, hade de lämnat hemma till Adolfs vård och äfven förtrott honom alla nycklarna till huset. Under det han en dag höll på att städa sin husbondes kammare, erinrade han sig i detsamma någon angelägenhet, som i trädgården bort uträttas, sprang så skyndsamt dit och glömde i bråskan nyckeln i kammardörren. Adolf kom straxt efter att tala vid Johan i något ärende och fann kammarn öppen, men betjänten vara bortgången.

Nu hade hans far, som var en stor älskare af blomster, åtskilliga sköna blomkrukor stående på ett bräde högt upp i sitt kammarfönster. Adolf fick lust att bese dem något närmare, klättrade sig upp i fönstret och ville hålla sig fast vid det brädet, som krukorna stodo uppå. Men som han tog för starkt däruti, så lossnade brädet från spikarna, och alla de vackra blomkrukorna föllo stupande Adolf öfver hufvudet ner i golfvet och gingo i tusende stycken.

Där stod nu Adolf förvånad och visste ej hvad råd han skulle påfinna. Flere gångor sprang han än ut och ropade på Johan, än in att betrakta de kringströdda blomstren och de sönderslagna krukorna. Men Johan hördes ej till, och Adolf var lämnad ensam till sin ängslan och förskräckelse.

Ändteligen föll honom den trösten in, att efter han var allena i rummet, då olyckan hände, så torde hans far ej få veta, att han vållat densamma, och således icke häller kunna tilltala honom för hans oaktsamhet. Straxt beslöt den lilla bofven att förtiga sin illgärning, smög sig så oför-

märkt ur rummet, läste dörren igen efter sig och låddes ej mer veta af hela händelsen.

Knappast hade han åter hunnit tillbaka i skolkammaren, förrän Johan kom tillstädes och föräldrarnas vagn i detsamma kom rullande på gården, då hans far genast skyndade i sin kammare. »Ack! Hvad lär han nu väl säga», tänkte den förskräckta Adolf för sig själf, då han får se sina sköna blomsterkrukor så förstörda och sönderslagna? Om han visste att jag gjort detta mästerstycke, skulle det säkerligen ej bekomma mig mycket väl. Men till all lycka såg ju hvarken Johan eller min far, huru brädet nedföll. Jag skall väl ock akta mig att tillstå det, om man än skulle fråga mig därom».

Så obeskedlig föresats följde nu den illpariga Adolf, under det han snart därpå hörde sin far med mycken häftighet banna den oskyldiga Johan för sina förstörda blomkrukor. Han försäkrade väl sin förbittrade husbonde mycket ödmjukt om sin oskuld och föregaf att antingen ett starkt väderil, eller någon råtta eller något häftigt buller å gatan kunnat omstörta de i fönstret uppstälde krukorna (ty på något bofstycke af den lilla Adolf, kunde hans misstankar omöjeligen falla). Men alla dessa gissningar förekommo hans husbonde endast som tomma undanflykter, och så orimmeliga, att han i hettan straxt afskedade Johan ur sin tjänst, efter han aldrig plägade tåla någon lögnare uti sitt hus.

Med ondt samvete och bäfvande uppsyn inkom ändteligen Adolf att hälsa på sina hemkomna föräldrar och fick då med mycken häpenhet höra, att den trogna Johan var bortkörd ur huset för ett fel, som han icke begått, och att han med mycken sorg och tårar i ögonen nyligen var bortgången. Redan var Adolf på vägen att yppa hela tillgången; ty det sved honom i hjärtat, att han skulle vara orsaken till den beskedliga Johans olycka, hvilken i hela huset varit så länge och allmänt älskad. Men han fruktade för sin uppretade fars vrede, och därföre förblef han hällre en hårdnackad lögnare, än att han genom sanningens bekännande skulle blottstält sig för ett välförtjänt straff.

Man gick därpå till aftonmåltiden; men den ängsliga Adolf hade alldeles ingen matlust. Han lade sig därföre genast till sängs; men hans illgärning och den ärliga Johans förvisande ur den tjänst han så länge och redeligen innehaft sväfvade beständigt för hans tankar och oroade honom så mycket, att han hela natten ej fick någon sömn. «Hvart skall väl nu den stackars Johan taga vägen», tänkte han, «då han så i halfva året blifvit skild från sin tjänst? Och hvem vill nu taga till sig en i så olaga tid afvist betjänt? Fattig är han dessutom och har ingen ting att lefva af; och, hvad mest grämer mig, han är oskyldig till den skada, hvarföre man straffat honom. Jag borde ju bekänna mig som brottslig, då den beskedliga Johan kanske kunde få återkomma i sin tjänst? Nu lider han oskyldigt för min skull, har kanske ingen mat och intet boningsställe och ingen som bryr sig om honom! Ack, den arma och olyckeliga Johan»!

Med dessa föreställningar plågades hans oroliga samvete hela natten öfver; men följande morgonen var han dock lika ihärdig i sitt förra fula beslut att ej omtala sitt fel. Och så förflöto hela 8 dagarne, utan att han orkade hvarken äta eller sofva. De bittraste förebråelser oroade honom jämnt och samt; hans förra glada humeur var alldeles borta; själfva hans uppsyn blef förvirrad och underlig, och ingen begrep hvad som fattades den nedslagna Adolf.

Ändteligen beslöt hans bekymrade far att rådfråga en läkare, som bodde midt öfver gatan och annars dageligen plägade gå i huset, men nu på 8 dagar varit utrest åt landet. Straxt efter hemkomsten bjöd han honom till middag för att få rådgöra med honom om Adolfs förmenta sjuklighet. Under det man spisade, saknade doktorn den gamla Johan, som annars alltid plägade passa upp vid bordet, och frågade hvarest han nu var? Fadren berättade då, hur han varit nödsakad att skilja sig vid honom för det gemena strecket han spelt honom med blomkrukorna, och än mer för det han ej velat tillstå sanningen och uppriktigt bekänna hur därmed tillgått.

Doktorn. Var ni då öfvertygad därom, att han och ingen annan vållat denna olycka?

Fadren. Ja, hvem annan än han kunde väl hafva gjort mig detta puts? Han hade nyckeln till min kammare; ingen hund eller katt finnes i gården; brädet var väl fastspikadt vid fönsterkarmen, och fönsterhakarne voro äfven väl förvarade. Säg själf, om jag då borde eller kunde misstänka någon annan än honom?

Doktorn. Ja, saken synes väl nog misstänkelig för den stackars Johan; men jag tror ändock att han är oskyldig, och att någon, som ni ej en gång kan gissa på, förstört er plantering?

Fadren. Jag förstår er ej, herr doktor! Har ni då någon upplysning att gifva mig?

Doktorn. Lät oss litet tåla tiden, så tror jag denna gåtan snart skall upplösa sig.

Under detta samtal hade Adolf utstått en gräselig ångest, och doktorns uppmärksamma ögnakast hade jämt varit fästade på honom. Han härdade nu ej längre ut därmed, utan skylde därpå att han mådde illa och bad om lof att få gå ifrån bordet. Föräldrarna ansågo detta som ett nytt bevis på hans sjuklighet och bådo honom gå att lägga sig, tils doktorn på eftermiddagen hunne komma att se efter honom.

När måltiden ändteligen var förbi, och doktorn med Adolfs föräldrar återkommit i fadrens kammare, berättade han för dessa sina vänner, huru han den förenämnde dagen, näst förr än de hemkommit ifrån sin landtresa, hade från sitt hus sett den lilla Adolf klänga sig upp i sin fars fönster, hvarvid han burit sig så oförsiktigt åt, att det omtalta brädet med blomkrukorna fallit öfver honom. Men som doktorn samma afton rest ur staden, hade han ej förr än nu varit i tillfälle att yppa denna ledsamma olyckshändelse.

Föräldrarne blefvo vid denna upptäckt mycket bekymrade såväl öfver deras hårdsinta son, som så länge och envist kunnat dölja sin förseelse, som öfver den oskyldigt bortvista betjänten, och kunde ej så i hast sansa sig hur saken nu borde hjälpas. De begrepo emellertid nu lätteligen or-

saken till Adolfs ängslan och nedslagenhet, och doktorn åtog sig att på tjänligt sätt bringa honom till erkänsla och ånger öfver sitt fel.

Under tiden hade Adolf i sin kammare uthärdat en grufvelig ångest. «Säkert,» sade han för sig själf, «vet doktorn af hela tillgången, efter han under hela måltiden såg på mig med så skarpa ögon? Och nu lär han väl ren sagt åt min pappa, att jag och ingen annan sönderslagit hans blomkrukor och snart lär jag väl få mitt förtjänta straff? Ack, hvad jag är olyckelig! — Hvad råd? — Hur vill jag väl nu urskulda mig? — Jag är ju den olyckligaste!» Han gick i sin vånda väl femtio gångor öfver sitt kammargolf, suckade, gret och vred sina händer och fruktade hvart ögnablick för sin fars ankomst. Redan hörde han någon nalkas i förstugan, låset knarrade, dörren öppnades, och doktorn steg in i rummet med en allvarsam, men medlidande uppsyn.

«Hvad fattas dig, min kära Adolf?» sade han. «Du är så blek, du darrar, du har gråtit! Hur står nu till med dig»?

Adolf, häpen och förvirrad, kunde ej svara ett ord härtill. Doktorn bad honom då komma till sig, tog honom vid handen, och tilltalte honom sålunda: «Adolf! jag har alltid ansett dig för en beskedlig gosse och äfven därför hållit mycket af dig; men nu har du ju blifvit en elak och förhärdad bof.»

Adolf. Ack, herr doktor! Jag har visst begått en ganska elak gärning, och jag är värd det svåraste straff. Men kanske är jag redan nog straffad af den faseliga våndan jag dessa dagar varit uti? Hvarken dag eller natt har jag haft någon ro, och jag är än utom mig af ångest och förebråelser.

Doktorn. Och likväl har du så länge dolt ditt fel för dina föräldrar? Och kunnat se den redeliga Johan oskyldigt förvisas ur sin tjänst? Och veta att han nu lider förakt och armod och kanske hunger för din skull?

Adolf. Ja, visserligen har jag gjort illa, altför illa! Nog ämnade jag straxt bekänna min förseelse; men jag var så rädd att bli straffad därföre. Och då jag sedan eftersinnade,

att jag var ensam i rummet, när olyckan hände, så trodde jag mig säkrast kunna undgå all olägenhet, om jag stälde mig okunnig om hela saken.

Doktorn. Hvad du denna gången tänkt mycket orätt! Vet du ej, att du har en god far, som gärna förlåter de fel, dem du ångrar och för honom öppenhjärtigt bekänner. Han hade säkert tillgifvit dig äfven denna förseelse, om du bedt honom därom och lofvat att framdeles vara aktsammare. Dessutom bör man aldrig inbilla sig, att en elak gärning länge kan bli dold. Vittnen därtill finnas ofta, då man minst förmodar dem; således såg jag från mitt fönster ganska väl huru du bar dig åt i din pappas kammare, och kanske flera från gatan sågo detsamma? Men om också ingen människa sett det, visste du dock ej att Gud, den allseende Guden, var hos dig, han, som nödvändigt afskyr och straffar alt hvad ondt är, och att ditt eget samvete dessutom aldrig kunde lämna dig utan förebråelser?

Adolf. Nej, alt detta tänkte jag ej uppå. Hundrade gångor har jag väl sedan ämnat tillstå min vanart, men — — Ack, mina goda föräldrar! Hvad lära de väl nu tänka om mig? Jag förtjänar ej mer deras kärlek! Ack, om jag bara denna gången kunde få förlåtelse! Aldrig, aldrig — —

Han kunde ej säga mer; tårarna strömmade honom ur ögonen, och snyftning på snyftning gjorde det för honom omöjligt att vidare säga ett ord.

Doktorn. Väl, min Adolf! Din ånger försonar dina brott, och jag kan försäkra dig, att din far och mor än äro färdige att tillgifva dig dem. Följ mig! Jag vill till det bästa bemedla hela saken.

Adolf. Ack, jag blyges att mer visa mig för så goda föräldrar!

Med bäfvande steg följde nu Adolf med doktorn i sin fars kammare. Vid åsynen af sina bedröfvade föräldrar brast han åter ut i en häftig gråt, slog ned ögonen och visste ej hur han skulle framstamma sin bekännelse och bön om tillgift. Men fadren förekom honom däri: «Nå, min Adolf,» sade han med en rörande ton, «aldrig hade jag trott dig om så mycken och ihärdig elakhet! Du lär väl själf redan

förstå hur illa du handlat både emot mig och den redeliga Johan? Att först göra illa och sedan så illparigt och så länge dölja sitt brott, utan att en gång röras af en oskyldig och beskedelig människas olycka, — detta röjer ju, min Adolf ett så ondt hjärta, att jag och din mor måste både sörja och blygas öfver en så vanartig son!»

Adolf. Ack, min far, af innersta hjärta är jag bedröfvad öfver mitt obeskedliga uppförande. Min far har visst orsak att både hata och straffa mig; men om dock min far denna gången ville förlåta mig, aldrig skulle jag mer förgå mig så illa.

Fadren. Ja, min gosse, nog vet du, att jag alltid är färdig att förlåta, då jag ser att du ångrar dina förseelser och lofvar att framdeles bättra dig. Du hade således ej bort frukta att genast för mig uppenbara och afbedja din första ovarsamhet, då du kullstjälpte blomkrukorna. Därigenom hade du ock undgått att öka din brottslighet med andra än svårare fel. Men hur vill du väl tillfredsställa den stackars Johan, som lidit så mycket oskyldigt för din skull?

Adolf. Jag vill på det ödmjukaste be min far, att han får komma till oss igen, och så vill jag äfven be honom om förlåtelse i mina föräldrars och alt husfolkets närvaro, efter han genom mitt förvållande blifvit så oskyldigt utskämd, och dessutom gärna ge honom alla de penningar jag samlat i min sparbössa till en liten ersättning för det han nu en hel vecka kanske lidit nöd eller åtminstone nödgats tära på egna med svett och möda samlade medel.

Föräldrarne sågo nu på Adolf med nöjdare blickar, och han, däraf öfvertygad om deras godhet och förlåtelse, sprang med glädje sin fader i famnen, kysste många gångor sina hulda föräldrars händer och gaf dem de uppriktigaste löften att aldrig hädanefter genom sina fels fördöljande gifva dem orsak till sorg och missnöje.

För att göra denna Adolfs försoning äfven som hans glädje fullkomlig skickade fadren än samma eftermiddag att uppsöka den så oförskyldt misshandlade Johan och att återbjuda honom i sin tjänst, hvilket anbud han äfven med glädje emottog, då han fick höra rätta sammanhanget af

den ledsamma händelsen och infann sig än samma afton att förrätta sina vanliga göromål.

Adolf höll ock ärligen hvad han lofvat för att tillfredsställa den redeliga Johan, som således snart glömde den oförrätt han lidit och sedermera alltid fortfor att älska både Adolf och sitt herrskap med gammal kärlek och tillgifvenhet.

Adolf bättrade sig ock ifrån den dagen så märkeligen, att hvarken hans föräldrar eller den uppmärksamma doktorn någonsin mer behöfde förebrå honom hans förbehållsamhet eller något förtigande af sina fel. Då han än någon gång felade, var det en tröst och tillfredsställelse för honom, att genast få tillstå hvad illa han gjort och att därpå afbedja sin förseelse, då han ock alltid kunde göra sig försäkrad om sina föräldrars tillgift.

Det lätta rytteriet.

Karl.

Upp ryttare! Bröder! Församlen er här!
Ren hästarna vänta: där stå de, se där!
Fritt ilen åt fältet i högsta galopp,
Jag trotsar er alla, jag hinner er opp.

Fredrik.

Den raskaste kampen den väljer jag mig;
Hur gnäggar han, gossar, hur bröstar han sig!
Och fast jag än rider i starkaste traf,
Jag lofvar er, bröder, han slår mig ej af.

Gustaf.

Hör den, hvad han skryter! Jo, nu är han karl;
Men mins du, min gubbe, hur rädd du väl var,
Då Jöns här om dagen dig satte på lek
Att rida på Snoppen, hur fasligt du skrek?

Fredrik.

På Snoppen, det tror jag, den ystraste häst,
Som fins uti stallet; det vet jag väl bäst;
Det var för en tid sen, då kusken så när
Själf dumpit i backen, så rask han ock är.

Karl.

Och det var så farligt? kan tänka! din mes!
Jag Snoppen nog ridit, ej bättre häst ges;
Han dansar väl stundom och gör sina språng,
Men häjdas så lätt båd' till lunk och till gång.

Robert.

Ja, rätt att den pojken blir utskämd och hädd,
Som bäfvar för faran, är kvinlig och rädd.
Hvem ville väl vara bland bussarna sämst?
Upp hurtigt, kamrater! Kung den som är främst!

Karl.

Ja upp, mina gossar, i flygande hast
Och passen på tygeln och sitten väl fast!

Allesamman.

Ja, nu är det färdigt; vi skynde åstad
Försiktigt, men hurtigt och alla i rad.

Man bör undfly elakt sällskap.

Bättre är att ensam vara,
Än att onda sällskap ha;
De oss kunna lätt bedra,
Leda oss i lastens snara.

Karl och Edla voro två väl uppfostrade syskon. Sällan behöfde deras föräldrar afslå någon deras begäran; ty det de anhöllo om var gemenligen alltid så artigt och godt och deras sätt att begära så beskedligt, att man med nöje gjorde dem till viljes. Och då det någon gång hände, att de ej vunno sin önskan, blefvo de däröfver aldrig onde eller misslynte, utan tänkte för sig själfva: Våra goda föräldrar, som så mycket älska oss, förstå väl bättre än vi att sådant ej är oss nyttigt; annars skulle de väl säkert och gärna unnat oss hvad vi bett dem om.

En dag voro föräldrarne utbjudne till en vän på landet. De hade gärna tagit sina barn med sig; men då nu ej var rum för dem i vagnen, så måste de denna gången blifva hemma i en gammal mosters sällskap, som mycket höll af dessa beskedliga barnen.

Förr än föräldrarne afreste, frågade Edla sin mor: «Få vi ej i dag be kusinerna Berndt och Ulla till oss?»

«Därtill får ni ej lof», svarade modren, «utan roen er nu själfva bäst ni kan; i morgon är jag åter helt visst hemma hos er».

«Mins du ej, Edla», sade Karl, «att pappa redan lofvat oss att emellertid få leka i trädgården»?

Edla. Ja, du har rätt; vi skola nu göra vår lilla trädgård färdig, och när pappa och mamma i morgon komma hem — —

Karl. Ja, då skola vi bjuda dem att se på vår plantering; och hvad pappa då skall roa sig åt vårt arbete!

Fadren. Ja, jag vill visst med nöje se därpå, om jag tillika får höra, att ni skickat er beskedligen under vår bortavaro.

Föräldrarna reste nu bort, och Karl och Edla voro under tiden så nöjsamt sysselsatte, att de ej en gång kommo ihåg Berndt och Ulla.

När nu föräldrarne följande dagen kommo hem, sprungo barnen med glädje att möta dem, berättade att de mått väl och bådo sin far och mor att se på sin lilla trädgård, som nu var alt färdig. De gjorde ock barnen häruti till viljes och berömde deras flit och ordentlighet i sin lilla anläggning.

«Men», sade modren därpå till Edla, «huru föll det dig i går in att vilja bjuda Berndt och Ulla till er»?

Edla. Jo, efter vi skulle bli ensamma hemma, och vi ej mer hafva kusin Axel att roa oss med.

Modren. Ja, Axel var en beskedlig och älskvärd gosse, som jag gärna såg i ert sällskap; men känner du Ulla och hennes bror?

Edla. Jo, vi sågo ju dem för en vecka sedan, då vi med mamma voro på besök hos deras föräldrar.

Modren. Ja, nog vet jag att ni sett dem; men jag menar om ni känner dem till deras seder, och om de äro så beskedliga som Axel var?

Edla. Därom tviflar jag ej. Ulla var ju så ganska artig och bad mig ofta komma till sig eller ock begära af mamma lof att vi finge skicka efter henne till oss.

Karl. Och Berndt var lika så munter och egen mot mig och berättade mig ibland annat, hur många lekar han kunde.

Edla. Ja, det var skada, att vi så liten stund fingo vara i deras sällskap.

Modren. Skulle ni då önska, att de någon gång finge komma till er? (Barnen tego härvid, ty de voro ej säkra därom, huruvida deras mor ville tillåta dem detta nöjet eller ej.) «Om det roar er, vill jag i morgon eftermiddag, emedan jag då är helt ensam hemma, skicka efter dem, er till sällskap?

Karl och *Edla.* Skönt, skönt! Hvad det skall bli roligt i morgon! Tack, bästa mamma för detta goda löftet!

Modren. Ja, låt se om ni nu får så roligt, som ni väntar er?

Karl och *Edla.* Visst, visst! Därmed är ingen fara; vi skola nog roa oss!

Följande morgonen lät modren bjuda Berndt och Ulla till sig på eftermiddagen; och budet återkom snart med det svaret, att de helt säkert skulle komma. Redan var klockan 3 slagen, och än syntes ej de med så mycken otålighet väntade gästerna. Än sprang Karl än Edla till fönstret: «Komma de ej ren? — Synas de ej ren där borta på gatan? — Ack, hvad de dröja! — Hvad det redan blir sent! — Kanske komma de ej häller?» — Ändteligen hette det: «Nu komma de».

Karl och Edla sprungo dem med glädje till mötes, emottogo dem med mycken fägnad och artighet och förde dem genast i trädgården, där deras goda mor hade i skuggan af en sval och tät häck låtit anrätta för dem ett litet bord med några talrickar bär och litet bakelse att därmed fägna sina främmande. Edla ledde Ulla, och Karl höll Berndt vid handen. Men knapt hade de hunnit sätta sig och talas vid några ord, förr än det hette: «Låt oss först spatsera omkring i denna vackra trädgården, nog hinna vi sen med trakteringen». Och så bröt sällskapet genast upp.

«Ack», sade Ulla, som gick med Edla, «hvad här fins mycket sköna blomster»!

«Aj», ropade Edla i detsamma, «spring ej upp på sängarna och trampa ej så där ner de vackra växterna!» Men det var då redan gjordt, som gjordt var.

Ulla. Och hvad de lära lukta väl?

Edla. Söta Ulla! låt dem för all ting vara orörda! Vår pappa tycker ej därom, att vi afbryta de vackraste blommorna.

Men Ulla hade då redan tagit af dem hela handen full och svarade helt obekymrad: «Lappri, lappri! Det är ju ej så farligt!»

Edla ville nu börja att åter jämna sängen, som Ulla

nedtrampat; men Ulla hindrade henne och sade: «Sådant hör ju trädgårdsmästaren till; han har ej annat att göra».

Edla. Men pappa är ej nöjd med sådant förfarande.

Ulla. Bevars hvad hon är sedig! Här får man ju ej röra sig en gång? Kom till oss, så skall ni få se hvad friheter vi tage oss. Vår pappa tycker väl ej häller så mycket om att se sina blomstersängar trampade och plundrade; men hvad bry vi oss därom? Nog lär han få veta hvem som gjort det?

Edla. Då kan han ju misstänka någon oskyldig?

Ulla. Så mycket bättre för oss! Ofta hafva vi hört och hjärteligen lett, då han bannat trädgårdsmästarn, för det han ej bättre aktat blomsterkvarteren.

Edla. Stackars karl! Och sådant kan ni skratta åt? Än om han någon gång säger åt er far, att just ni förtjänt dessa bannor?

Ulla. Sådant hafve vi ej att frukta före, ty han vet nog att vi känne hans snatterier, och huru han dageligen på eget bevåg ger bort sallat, gurkor och andra grönsaker ur trädgården utan att därföre göra någon redo för föräldrarna.

Edla. Och sådant yppar ni ej för er far?

Ulla. Nej, därföre veta vi nog att akta oss, ty nu få vi göra i trädgården hvad vi vilja; och dessutom, så snart bär och frukter blifva mogna, låter han oss äta däraf så mycket vi behaga, utan att han säger därom något åt vår pappa.

Edla häpnade, då hon hörde den obeskedliga Ulla så tala, och såg bekymrad kring sig, om någon till äfventyrs hört hennes oartigheter. Hon var ock redan just i beråd att föreställa henne hennes obeskedlighet, då Berndt i detsamma, stojande och i fullt galopp, kom springande till dem.

Edla frågade genast: «Hvar är Karl? Hvar har han blifvit?»

Berndt. Med den stackarn är ej mycket bevändt. Där borta i ett hörn har han skapat till en så kallad trädgård och planterat där allehanda små träd och växter. Jag kunde ej annat än skratta åt dessa uselheter och ryckte i det-

samma upp en hop af hans plantor, hvarvid äfven några trädstammar blefvo rubbade. Häröfver blef han nu så misslynt och illa till mods, som hade just någon stor olycka händt honom.

Edla än rodnade, än bleknade vid denna Berndts berättelse. «Men hvar är då Karl?» frågade hon än en gång.

Berndt. Jo, där lämnades han att återplantera hvad jag uppryckt. Det är ej värdt att fråga efter den grälen. Icke ett kersbär en gång ville han tillåta mig att gripa till. Därmed hade ju ingen fara eller synnerlig skada varit?

«Ja», sade härvid hans syster Ulla, «med denna fina mamsellen kommer man lika så litet till rätta. Äfven dessa blommor ville hon ej unna mig». (I detsamma slängde hon dem ifrån sig med förakteliga åtbörder och så fula ord, att man ej bör upprepa dem.) «Är det ej sant, Berndt,» fortfor hon, «annorlunda pläga vi göra?»

Berndt var färdig att svara henne, då Edla i detsamma sade: «Jag rår ej därföre, att vi måste neka er de friheter ni här velat taga er. Vår goda far är alltid så misslynt, då hans blomster-parterre eller fruktträn plundras, och vi vilje aldrig göra honom emot. Låt oss nu gå in i löfsalen, så skola vi där hitta på några lekar att roa oss med».

Berndt. Må göra, efter det ej vill lyckas med våra nöjen i trädgården. Men hvilken lek skole vi då börja med?

Edla. Säg själf hvilken ni tycker mest om. Bror Karl har sagt mig, att ni känner så många artiga lekar.

Berndt. Ja, däri har han rätt; ni har väl någon gunga till hands?

«Hvad det skall bli lustigt», ropade straxt den yra Ulla; «men då skall Karl vara med; jag vill springa efter honom», — och i detsamma for hon af i fyrsprång att uppsöka honom.

Edla berättade emellertid för Berndt, att de ej hade någon gunga.

Berndt. Därmed är ingen fara; vi kunna ju snart göra oss en sådan? Se där står en bänk, och där utanföre porten ligger några plankor. Mera behöfs ju ej.

Edla. Men vi hafve ej någon till hands att hjälpa oss med denna anstalt.

Berndt. Åh! Trädgårdsmästarn är väl ej för god därtill? Jag skall straxt befalla honom komma hit.

Edla. Nej, han har annat att göra; honom få vi ingalunda besvära därmed.

Berndt. Nå, så kunna vi ju själfva göra det?

Edla. Men ser du ej hur dessa plankor, som ligga där i mullen, äro både smutsiga och tunga; vi skulle därmed bara skämma våra kläder; lät oss hällre hitta på något annat sätt att roa oss.

Berndt. «Sådana dumheter»! (så utbrast nu den förtretade och oartiga gossen,) här tycks i dag bli rätt ledsamt! — — men, ack se där äro ju en hop tomma blomkrukor; dem skola vi ställa där upp på bänken, och sedan skall det bli rätt nöjsamt att kasta dem fulla med små sten, som ligger här på sandgångarna. Hvad det skall klinga i de tomma krukorna: *ting! kling! klang!*

Edla. Tro ej, kära Berndt, att trädgårdsmästarn lär ge oss lof därtill! Krukorna kunde ju snart spräckas eller sönderslås, och dessutom — —

I detsamma hörde man på afstånd Karl klaga: «Aj, aj! Mitt hufvud, mitt hufvud!»

Edla, som kände hans röst, skyndade sig straxt att se efter hvad honom fattades, då hon fann honom gråtögd vid sin lilla trädgård, hållande om sitt hufvud med båda händerna. Bredvid honom stod Ulla, som skrattade så hjärteligen och med full hals, att hon knapt hölls på fötterna.

På tillfrågan fick Edla veta, att då den öfverdådiga flickan ren på långt håll sett Karl stå framlutad öfver sin trädgård för att åter nedsätta de blomstånd Berndt för honom uppryckt, hade hon sakta och oförmärkt smygt sig bakom honom och därpå så häftigt skuffat till honom, att han fallit framstupa mot trädgårdsmuren och därvid stött sig ett blodsår och en stor bulnad i hufvudet.

Den oartiga Ulla berättade om detta sitt upptåg med mycken förnöjelse, utan att det minsta bry sig hvarken om Karls tårar eller det sår hon tillfogat honom. Edla var där-

emot mycket rörd öfver sin brors olycka, tog honom vid handen och frågade medlidande, om det gjorde mycket ondt?

«Gif dig tillfreds», svarade den tåliga Karl, «det blir väl småningom igen bättre».

Ulla. Så tror äfven jag, och man bör vänja sig att tåla skämt. Nog har jag ofta fått sådana, om ej värre stötar, men ändock aldrig så där jämrat mig.

Emellertid hade barnen åter samlats i löfsalen. Medömksam såg Edla på sin stackars bror och var nu alldeles icke mer vid godt lynne. Men Berndt och Ulla låto ej det minsta bekomma sig och kunde omöjeligen hålla sig stilla, ej en gång under det de förtärde den välfägnad, som för dem var anrättad; utan sedan de i största hast och med mycken snålhet tömt de framsatta talrickarna, ville de åter ut att svärma kring trädgården.

Karl och Edla, redan halfledsna vid sitt oroliga sällskap, föreslogo ändteligen andra stillare tidsfördrif, såsom att berätta för hvarandra artiga sagor eller sjunga någon vacker visa eller att betrakta de mångahanda sköna teckningar af djur, fiskar och fåglar, som deras far skänkt dem att rita efter o. s. v. Men sådana nöjen voro ej den ostyriga Berndt och Ulla i smaken, hvarföre de ej häller förr voro nöjde, än de fingo Karl och Edla med sig att leka blindbock i lusthuset.

En liten stund gick härmed beskedligen till; men Berndt kunde ej länge hålla sig i styr; ty då Edla nu gick med förbundna ögon, sträckte Berndt foten för henne, så att hon föll däröfver, stötte sig illa och ref tillika hela stycket af sitt fina nya förkläde. Berndt och Ulla skrattade hjärteligen åt detta bofstycke; men Edla blef däraf än mer nedslagen, i synnerhet för sitt förklädes skull, ty hon var en mycket ordentelig flicka och höll alltid sina kläder i bästa skick.

Karl ville nu ej mer fortfara med denna leken, och Edla bad äfven att man måtte upphöra därmed, då deras mor i detsamma kom i trädgården. Edla och Karl voro däröfver ganska glade; men Berndt och Ulla, som fruktade

att ej nu vidare få öfva sitt vanliga självsvåld, låto förstå, att de numera ville förfoga sig hemåt.

«Nå, mina barn,» sade modren, när hon kom närmare, «har ni nu fägnat väl edra främmande och haft roligt af deras sällskap?»

«Ganska roligt, min goda faster», svarade Ulla, med tillgjord glättighet, «men nu få vi ej längre dröja kvar, emedan mamma varnade oss att vid denna tiden åter vara hemma».

Modren. Om så är, så gör ni väl att ni lyder er mor, och då vill jag ej en gång be er att längre göra vårt sällskap.

Berndt och Ulla togo straxt därpå afsked, och Karl och Edla följde dem ett stycke på gatan, hvarunder Berndt och Ulla än en gång bjödo dem att med det första komma till sig och lofvade dem att de då skulle få mycket roligt.

«Nej», sade Karl, vid det han med sin syster gick tillbaka åt trädgården, «jag begär väl aldrig mer lof att gå till dessa så självsvåldiga kusiner». Mamma lär nog känt dem, efter hon ej gärna ville tillåta oss hafva sällskap med dem.

Edla. Ja, jag är just ledsen på mig själf, för det jag så enträget bad mamma därom. Om hon dock skulle få veta af alla deras oartigheter! Aldrig hade jag kunnat tro dem om sådant. Om du hört alt hvad Ulla sade mig?

Karl. Än, om du visste hur ovettig Berndt var, och hvad fula namn han gaf mig, då jag ville hindra honom att upprycka mina blommor? Ack, min lilla vackra trädgård, som nu står alldeles förstörd! Hvad skall väl pappa säga därom? Och då jag åter ville nedsätta den sköna rosenbusken, som min far skänkte mig på min födelsedag, stötte Ulla mig omkull däröfver, så att den nu är alldeles sönderbruten! Och det lilla vackra äppelträdet!

Edla. Är äfven det fördärfvadt?

Karl. Ja, de största grenarne äro lösbrutne, och de tre högröda äpplen det nu bar för första gången, dem ref han åt sig och uppåt dem, så att jag ej fick smaka en bit däraf.

Edla. Och du var så from och tillät honom alt detta?

Karl. Hvad ville jag väl göra? Nog nekte jag honom; men därom brydde han sig ej, utan ju mer jag nekte, dess mer förtret gjorde han mig.

Under detta samtal voro de redan återkomne till sin mor i löfsalen, hvarest hon nu frågade dem, huru nöjde de varit med sina främmande?

Edla. Jag är just flat både för dem, som ej voro så artiga, som jag trodde, och äfven för mig själf, som så mycket längtade efter deras besök.

Modren. Du ser således nu, att jag hade goda skäl att afhålla er ifrån dessa oartiga barnens umgänge, dem jag altför väl kände; men efter ni dock en gång så gärna ville se dem hos er, och jag i dag var i tillfälle att hafva uppsikt öfver er, så biföll jag denna er begäran, på det ni själfve måtte komma i tillfälle att se deras vanart; ty ni må ej tro, att jag i dag lämnat er här på egen hand; jag har där bakom hasselhäcken hört och sett alt hvad ni haft er före och kom nu hit just för att göra slut på edra lekar. Ni har således ej haft så roligt, som ni väntade er?

Karl och Edla tego härvid och närmade sig helt skamflata till sin goda mor, som ytterligare sade till dem: «Skulle ni ej haft långt roligare, om ni i dag varit ensamme hos er mamma eller om ni roat er med hvarandra här i trädgården? Ni ser således, att hvad jag nekar er, det är er icke nyttigt. I synnerhet äro elaka sällskaper farliga för barn; dem måste ni alltid akta er före. Vill ni än att jag framdeles skall skicka efter Berndt och Ulla?»

«Nej, nej», ropade de bägge barnen; «långt hällre äre vi ensamme hemma hos vår goda pappa och mamma. En så ledsam eftermiddag önske vi oss aldrig mer».

Katten. Den gamla och unga råttan.

Fabel.

Katten.

Kom, lilla råtta! Fatta mod!
Jag är mot dig så huld och god,
Om du en kyss mig ville gifva!

Gamla råttan.

Min dotter, lät ej narra dig!

Katten.

Se dessa nötter ger jag dig;
De skola alla dina blifva,
Blott du en kyss mig ville gifva!

Unga råttan.

Hur vänligt katten bjuder mig!
Hör mamma?

Gamla råttan.

Lät ej narra dig!

Katten.

Och denna sköna sockerkaka,
Hur läcker skall ej den dig smaka!

Unga råttan.

Om fara blir jag aktar mig;
Jag går?

Gamla råttan.

Nej, lät ej narra dig!

Unga råttan.

Han ju så vänlig uppsyn har?

Gamla råttan.

Dess snarare han dig bedrar!
Nej, akta dig!

Katten.

Kom, kom, min lilla!

Unga råttan.

Jag går — — —

Gamla råttan.

Gå ej! Han dig förför!

Unga råttan.

Jag går — — Aj! aj! Hvad han mig gör!
Aj! Mamma hjälp! Han gör mig illa!
Han dräper mig! jag dör! jag dör!

Gamla råttan.

För sent! Jag dig ej hjälpa kan,
Då du ej goda råd tog an.

Man bör lära sig i tid att dämpa sina begär.

Denna varning hade lilla Jakob ofta fått af sin far; men beklageligen hade han ej däraf gjort sig den nytta han bordt, utan alt hvad som förekom honom vackert, ville han nödvändigt hafva, och äta alt hvad som smakade honom, och roa sig äfven med de oartigaste och farligaste lekar, som han såg andra självsvåldiga gossar hafva för sig, utan att eftersinna hvad skada och olägenhet han därigenom kunde råka uti.

En dag spatserade han med sin far vid en åbrädd, där en gubbe höll på att meta fisk. «Hvad de fiskarna äro dumma», sade han till sin far, «som låta så där narra sig!

«Ja, masken smakar dem så väl,» sade fadren; «således få de för sin snålhets skull hålla till godo att fastna på kroken. — Men är du väl klokare, min gosse,» fortfor han, «då du ofta lika så snålt äter allehanda klifs och sötsaker, hvaraf du får ondt i din mage och således skadar din hälsa? Har icke jag ofta varnat dig att ej låta smaken narra dig, och likväl är du ej stort försiktigare än fiskarne?»

Sedan Jakob en stund besinnat sig på denna jämförelse, flatnade han öfver sin obetänksamhet och beslöt hos sig själf att aldrig mer ifrån den stunden gifva sin far orsak till en sådan erinran.

Under det de vidare gingo vägen fram, sade fadren till honom: «Vill du, min gosse, höra en liten historie, hvaraf du ytterligare kan lära, huru angeläget det är att i tid blifva herre öfver sina begär?»

Jakob. Altför gärna, om min far vill vara god och berätta mig den.

Fadren. Jag kände för flera år tillbaka en gosse i grannskapet, som hette Hans. Ifrån barnaåren ren var han mycket snål, och en oförståndig amma, som hans föräldrar

hade i huset att sköta honom, vande honom dageligen än mer vid den oseden att förtära allehanda klifs och det som läckert var. Härigenom blef hans smak så fördärfvad, att han aldrig ville äta någon mat, som icke var väl sockrad och söt; och så snart han hade för sig några sötsaker, förtärde han däraf så snålt och omåtteligen, att han däraf oftast mådde ganska illa.

Förgäfves varnade hans föräldrar honom att i tid bortlägga denna fula ovanan, medan han än var i sina föräldrars hus, och innan han genom sin snålhet kunde ådraga sig svårare olägenheter; men han mente att därmed vore ingen fara och bemödade sig således aldrig att blifva herre öfver sin böjelse.

I sitt tolfte år förlorade han sina föräldrar, hvarefter han kom till en förmyndare, i hvars hus man nyttjade en ganska tarflig matordning, och där den snåla Hans således kom ganska mycket till korta.

Men hvad gjorde han då? Så länge han hade en styfver kvar af sina handpengar, köpte han sig dageligen russin, fikon och allehanda konfekt hos sockerbagarn, tils pungen blef alldeles tom. Emellertid blef hans begär alt starkare, och det var honom numera nästan omöjligt att tvinga sin smak.

Han började därpå att dels sälja, dels pantsätta både böcker och kläder och hvad annat smått han ägde; och då sluteligen ej häller detta knep mer gick an, så vidtog han den gemena utvägen att bestjäla sin förmyndare och välgörare, som väl ofta saknade än mer än mindre af sina penningar, men kunde omöjeligen misstänka Hans för en så skändelig vanart.

Det dröjde dock ej länge, innan detta hans snatteri blef bekant; och som Hans med skäl fruktade att därföre blifva både utskämd och straffad, rymde han en natt bort på ett skepp, som då låg färdigt att segla åt Ostindien.

Men han undgick dock ej häller där sitt välförtjänta straff; ty sedan skeppet lyckeligen anländt till en af de fruktbaraste orter i den världsdelen, och Hans där kommit i land, åt han, oaktadt det öfriga skeppsfolkets varningar, så snålt

och mycket af de läckra frukter honom där på alla sidor mötte, att han genast föll in i en svår och hetsig sjukdom, som efter några dagar ändade hans lif.

Således fick han dyrt plikta för det han ej i sin barndom vant sig vid att dämpa ett uppväxande begär eller att neka sin smak den förnöjelse, som ändteligen förde honom i fördärf och olycka.

Denna berättelse stadgade än mer hos lilla Jakob det goda beslutet, att aldrig låta begären råda öfver sig, på det han ej af dem måtte förledas till laster och de skändeligaste utsväfningar.

Han var redan under detta samtal med sin far återkommen hem och hade äfven beskedeligen gjort redo för sina vanliga eftermiddagsläxor, då fadren, för att pröfva hans ståndaktighet i sin goda föresats, vägrade honom att på de lofstunder han nu hade kvar af dagen roa sig med den lilla nya vagnen han nyligen af sin far till skänks erhållit.

«Hvarföre» frågade Jakob med bedröfvad uppsyn, «nekar pappa mig detta nöjet? Pappa har ju själf gifvit mig vagnen att leka med?»

Fadren. Alldeles rätt, min gosse; men jag vill ock, att du med liknöjdt sinne skall kunna försaka detta dig så kära tidsfördrif. Jag har lust att se, om du är så mycket herre öfver dig själf.

Jakob hade nämligen först för par dagar sedan fått den lilla nya vackra vagnen, och den var honom därföre nu så kär, att han vid hvarje ledig stund skyndade sig att draga densamma kring gården, ja, så att han knapt gaf sig ro att sitta stilla under måltids-timmarna.

Jakob. Men hvarföre skall jag ej i afton få leka med min vagn?

Fadren. Du bör vänja dig att stundom, och då omständigheterna så fordra, vara ett nöje förutan, som du annars så mycket älskar och sätter värde uppå.

Jakob. Men i detta nöjet är ju ej något ondt?

Fadren. Däri har du väl rätt; men också lofliga nöjen böra med måtta och försakelse njutas, att de ej af vana må blifva ett nödvändigt behof för oss, då de lätteligen

kunna tillskynda oss hvarjehanda olägenheter. Intet behof t. ex. tyckes vara naturligare och ljufvare att tillfredsställa än en brännande törst. Men äfven denna i sig själf så oskyldiga njutning kan genom obetänksamhet blifva ganska vådelig både för hälsa och lif. Du mins väl hur det nyligen gick med unga Lisette, som af blott oförsiktighet att med iskallt källvatten släcka sin törst, sedan hon sprungit sig varm och svettig, ådrog sig först en hetsig feber och ändteligen döden. Förgäfves hade man varnat henne för faran af ett sådant oförstånd och bett henne att bida åtminstone en stund, tils hon litet hunnit svalka sig; hon var ej van att styra sina begär, brydde sig således ej om andras råd, utan blef i sin muntraste ålder ett offer för sin öfverilning och envishet.

Jakob. Jag skall länge minnas denna bedröfveliga händelse! Hvad den stackars Lisette många gångor på sjuksängen lär ångrat den vattudrycken?

Fadren. Utan tvifvel! Men därmed återtas ej en gjord gärning. Den som ej i tid lärt sig att vara herre öfver sig själf, att umbära, då så påfordras, äfven de oskyldigaste behof och att alltid tänka på följderna af våra njutningar, den får ofta och länge umgälla sin obetänksamhet.

Den unga och vackra Lisettes olyckliga öde skulle väckt än mer medlidande, om hon ej själf i så mångahanda afseenden vållat sin olycka. Fadren ville göra hennes exempel äfven som hennes fel lärorika och varnande för andra lika så oförståndiga och självkloka af hennes jämnåriga och skref därföre öfver henne följande grafskrift:

Lisette en envis flicka var,
En flicka utan seder,
Som åt sin goda mor och far
Ej gjorde mycken heder.

Hon flög och larmade och skrek,
Var yster utan höfva,
Och det var hennes hvardagslek
Att tusen pojkstreck öfva.

Hon alltid sågs så röd och varm
Kring fält och backar hoppa,
Och svetten ned för hals och barm
I stora pärlor droppa.

En dag, så rörd och het hon är,
Hon kalla källan nalkas,
Och kan ej styra sitt begär
Att af dess vatten svalkas.

Förgäfves brodren, lilla Lars,
I detta utrop brister:
«Lisette! Hvad gör du? Gud bevars!
«Så där du lifvet mister!

«Lisette! För Guds skull drick ej mer!»
Men glas på glas hon tömmer
Och åt sin broders varning ler
Och lif och hälsa glömmer.

Nu kvällen kom: till sängs hon gick,
Ren ondt i bröstet kände;
Om natten hon en feber fick,
Så eldhet pannan brände.

Och pulsen höjdes, hjärtat slog,
Från ögat sömnen flydde.
Ren ångrade hon bittert nog
Att hon sin bror ej lydde.

På doktorns råd en febersaft
Man henne ville gifva;
Hon skriker «nej» af all sin kraft
Och vill ej hulpen blifva.

Med tårar modren henne ber:
«Var snäll och lyd min flicka!

Hon svarar: «nej, det icke sker,
«Jag kan ej galla dricka.

Modren.

«Du annars dör, säg icke nej!
«Se hur din mamma gråter!

Lisette.

«Jag har ju sagt: det gör jag ej,
Jag mig ej tvinga låter.

Hon envis var; det blef därvid;
Hvad hände? Jo, som sades,
Att efter åtta dagars tid
Hon kall i jorden lades.

Den goda modren bittert gret.
Det henne ömmast rörde,
Att öfverdåd och envishet
Lisette i grafven förde.

Gossen och fjäriln.

Henrik hårom dagen
Uti gröna hagen
Fick en fjäril se.
«Flyg till mig, min lilla!
«Sätt dig ner så stilla!
Börjar han att be.
Men på lätta vingar
Fjäriln högt sig svingar
Undan Henriks syn.
Gossen, yr och trägen,

Springer oförvägen,
Kikar upp mot skyn;
Då uti sin ifver
Han ej varse blifver,
Hvar ett dike gick;
Plumsar in, och gråter,
Kryper opp så våter
Och med sorgsen blick
Smög sig sina färde
Och af skadan lärde
Bättre för sig se,
Springa alltid sakta,
Sig för faran akta,
Och bli klokare.

Hvem tror en lögnare.

En höstdag, då det var kallt och fuktigt väder, hade Ludvig så länge sprungit ut i fria luften, att han om aftonen, när han kom hem, kände sig däraf må mycket illa. Han beklagade sig då för sin mor, som genast gaf honom några goda droppar i sött vin att därmed uppvärma hans förkylda mage, hvaraf han ock efter några timmar blef fullkomligen frisk. Men då dropparne eller fastmer det söta vinet hade smakat honom mycket väl, begärdte han än en gång in däraf, hvilket dock hans förståndiga mor afslog; ty mycket vin, sade hon, är ej nyttigt för barn, och dessutom bör man ej för ro skull nyttja medikamenter, emedan man därigenom så vänjer sig vid dem, att de ej hjälpa, då man är sjuk och värkeligen behöfver dem.

Ludvig förnyade väl än en gång sin begäran, men fick åter samma afslag. Då tänkte han för sig själf: jag skall

väl framdeles vara slugare för att ändock få fram hvad jag vill.

Några dar därefter kom han således åter in till sin mor med sorgelig uppsyn, satte sig lutande på en stol och tog sig med ömkeliga åtbörder om magen. «Hvad fattas dig, min gosse», sade modren, «efter du har dig så där illa?» «Jag är åter sjuk i min mage», svarade han, «just som sist; om mamma dock ville vara så god och än en gång gifva mig af de goda dropparna!» Modren trodde Ludvigs föregifvande och gaf honom dem med litet vin därtill. Ludvig var nu rätt nöjd däröfver, att han kunnat narra sin mor, (ty den bofven mådde rätt bra, fastän han gjorde sig så sjuk) och, hvad än värre var, beslöt han inom sig att väl oftare bruka samma knep.

En tid därefter kom Ludvig åter ihåg dropparna och vinet, och straxt var han igen helt oförmodadt sjuk och färdig att beklaga sig för sin mor. Men nu blef hans uppförande misstänkeligt. «Hör Ludvig!» sade därföre hans mor, «jag tror du har bara bofstreck för dig? Var uppriktig! Är det ej så, att det söta vinet smakar dig, och därföre vill du åter narra mig att ge dig in droppar däruti? Tillstå att så är, så vill jag hällre ge dig litet vin, om du ber mig vackert därom, än att du skall vänja dig vid osanning».

«Bevars, jag skulle så förställa mig», sade den illistiga bofven med en bekymrad uppsyn, «och narra min goda mamma! Nej, så elak kunde jag väl aldrig vara. Ack, om mamma visste hur det kniper mig i magen, så skulle mamma visst skynda att ge mig in. I detsamma drog han så ömkeligen ihop sig, kved och betedde sig så jämmerligen, att modren ändteligen lät öfvertala sig än en gång att göra honom till viljes.

Således lyckades än en gång Ludvigs bedrägeri; men nu borde straffet komma.

Följande dagen blef han värkeligen sjuk. Redan mot middagen kände han sig må något illa, men som han med sina syskon fått lof att på eftermiddagen roa sig i gröngrä-

set, så lät han ej märka sig, för att ej bli tvungen att lämnas hemma.

Emellertid hade hans mor yppat för sin man, eller Ludvigs far, de misstankar hon fattat om hans föregifna sjuklighet, och föräldrarne höllo som bäst på att tala om detta hans bedrägeri, då Ludvig i detsamma hemkom ifrån sin promenade.

Fadren frågade honom då, om han haft roligt. «Så där», svarade Ludvig, «allenast jag ej haft så ondt i hufvudet och i magen. Jag vet ej hvad som nu igen kommit åt mig; jag orkade ej stort leka med de andre barnen.»

Modren (med en allvarsam uppsyn.) Du gör just vana af, min Ludvig, att vara sjuk?»

Ludvig. Ack, mamma! Aldrig har jag mått så illa som nu.

Också brann han mycket het i ansiktet, och ögonen voro ganska matta; men föräldrarne trodde sådant härröra af för mycken och häftig rörelse. Därföre sade ock fadren: «Du bör vänja dig att tåla litet ondt; kom ihåg, du är redan stora gossen!»

Ludvig (gråtande). Aj! Men det tar mig så hårdt; jag orkar ej mer vara uppe

Fadren. Så gå och lägg dig och kinka ej; det går väl öfver.

Ludvig. Om dock pappa först ville ge mig något in!

Fadren (förtretad.) Kanske åter af de där dropparna med det söta vinet? Men vet, min gubbe, att detta narri ej alltid skall lyckas dig! Gå nu straxt och lägg dig innan kvällsvarden; ty den som är sjuk, orkar ju ej äta, så hoppas jag du skall vara frisk i morgon igen.

Denna fadrens befallning och den allvarsamma ton, hvarmed han framförde den, förekom väl Ludvig något oväntad, men som han visste att det ej var att narras med hvad hans pappa befalte, så tog han vackert god natt af sina föräldrar och gick upp i skolkammarn, där han hade sin säng näst till informatorns. Med tårarna i ögonen klädde han af sig och lade sig med stark hufvudvärk och mycken plåga i underlifvet, men med än svårare bedröfvelse öfver

sin fars förmenta hårdhet. Sömn fick han alldeles icke. Redan slog klockan tolf, och alt låg än Ludvig och beklagade sig, likväl så sakta som möjligt var, på det han ej skulle väcka sin informator, som längesedan var insomnad, men ändteligen vid midnattstiden vaknade och hörde Ludvigs ängslan.

Denna beskedliga mannen, som ofta sörjt öfver Ludvigs fula böjelse att ljuga, sedan han förgäfves bjudit till att hos honom rätta denna vanart, trodde äfven som fadren i början, att hela hans opasslighet åter var diktad; men då han nu märkte honom värkeligen må illa, steg han upp och gaf honom in några tjänliga läkemedel, som han hade till hands, af hvilka Ludvig äfven genast fick den lindring, att han en timma därefter roligt insomnade.

Då han om morgonen vaknade, var hufvudvärken mykket lättad, och han kände sig må vida bättre än aftonen förut. «Men», sade han bekymrad till informatorn, «nog lär pappa nu åter tro, att hela min sjukdom var tillgjord, då jag så snart blifvit bättre? Om dock informatorn ville vara god och försäkra både honom och min mamma därom, att jag värkeligen var sjuk!

Informatorn. Ja, kära Ludvig, du må skylla dig själf därföre, att din far ej kunnat sätta tro till ditt föregifvande, sedan du så ofta med dina lögner vågat bedraga honom, och det har varit ett rättmätigt straff för dig, att du ej, ehuru sjuk, fick in af de goda dropparna, då du flere gångor förut missbrukat din mors godhet att gifva dig dem. Så få alla lögnare omsider plikta för sina osanningar. Också då de säga sant, tror man dem ej af fruktan att blifva bedragen.

Ludvig. Ack, om min far nu ej vore ond på mig, så skulle jag aldrig mer med någon osanning förtörna honom!

Informatorn. Jag skall bjuda till att gifva honom bättre tankar om dig, än han härtils haft, och berätta honom din goda föresats att hädanefter alltid hålla dig vid sanningen. Jag hoppas, att du ock redeligen uppfyller denna din låfven?

Informatorn höll ock ord med hvad han låfvat, så att fadren ifrån den dagen började anse Ludvig med helt andra

ögon och hålla af honom, för det han nu aldrig sade annat än hvad som sant var.

Ludvig å sin sida vinnlade sig ock alt hvad han kunde att aflägga den fula ovanan att ljuga. Man glömde snart hans barndoms förseelser, och Ludvig blef med tiden en ordhållen och hederlig man.

Den arga Jöns.

Dumma Jöns i vredesmod
En gång på en landsväg stod
Och sin häst förtvifladt dängde.
Vid hvart slag, som piskan tog,
Hästen argt tillbaka slog,
Stampade och svantsen svängde,
Tils han ledsen tog en sats,
Slog af Jöns, så Jöns i pussen
Hufvudstupa fick sin plats
Och bröt benet i den skjussen.

Gosse! Lär i tid att styra
Vredens ifver i ditt bröst!
Vild uti passionens yra
Hör du ej förnuftets röst.

Det är ej det lyckligaste att få göra som man vill.

Anton. Ack, min far! Om jag ren vore fullvuxen och så stor som min pappa!

Fadren. Hvarföre önskar du det, min gosse?

Anton. Då hade ingen mer att befalla öfver mig, utan jag finge göra alt hvad jag ville.

Fadren. Och det tror du vore så roligt?

Anton. Ack, ja visst! Förträffeligt!

Fadren. Än du Jeana! Hvad menar du? Skulle du, äfven som Anton, tycka om att fritt få göra alt hvad dig lyster?

Jeana. Det vore visst en kostelig sak!

Anton. Hej, Jeana! Du och jag, hvad vi då skulle roa oss!

Fadren. Må ske, mina barn! I morgon skolen I efter er önskan få full frihet att göra alt hvad er behagar.

Anton och *Jeana* (hoppande af glädje). Vi få i morgon göra alt hvad oss behagar.

Fadren. Ja, det skall ni få, och hvarken jag eller er mamma eller någon annan i huset skall hela dagen hafva något att befalla öfver er.

Anton och *Jeana.* Skönt, skönt! Det skall bli oss en lustig dag!

Fadren. Få se huru nöjda ni blir därmed? Kommen nu ihåg, att i morgon frågar ingen i hela huset efter er eller hvad ni tar er före.

Morgondagen kom. I det stället att barnen alltid förr blifvit väckte omkring klockan 7, sofvo de nu till inemot 10, då de ändteligen af sig själfve vaknade, gäspande och dufne af det de sofvit så länge.

Men de mornade sig ändteligen, då de ihågkommo, att de den dagen skulle få göra alt hvad de ville, klädde

så på sig i största hast och gjorde sig en god frukost af det bästa och läckraste som fans i matskåpet.

«Men hvad skole vi nu göra?» sade Anton.

Jeana. Hvad annat än leka hela dagen?

Anton. Ja, men hvad lekar först?

Jeana. Lät oss bygga korthus.

Anton. Sådant lappri må små barn roa sig med!

Jeana. Nå, så lät oss löpa blindbock!

Anton. Ja, det var klokt! Du och jag på tu man hand?

Jeana. Eller kasta kägel där på den nya banan.

Anton. Vet du ej att jag ren är alt ledsen därvid?

Jeana. Så hitta då du på något roligare!

Anton. Vet du hvad? Vi skola rida på käpp rundt kring backarna hela dagen.

Jeana. Fy! Hur passar det sig för en flicka! Nej, det kan jag ej göra.

Anton. Välan, lät oss leka forman; du skall vara häst, och jag kusken.

Jeana. Ja, så att du åter skall få slå mig med piskan i ansiktet som i går? Nej, jag tackar för sådana lekar!

Anton. Nog vet du, kära Jeana, att jag ej gjorde det med vilja.

Jeana. Må så vara; men det gjorde ändock rätt ondt; jag vill ej mer försöka det.

Anton. Nå, hvad vill du då att vi skola roa oss med? Lät oss leka jaga: jag är jägarn och du haren.

Jeana. Du är dig så lik! Alltid kommer du fram med dina pojkknep; men tro ej att jag är så enfaldig och låter narra mig.

Anton. Så leker jag ej häller med dig, må du veta!

Jeana. Och jag ej häller med dig, må du veta!

Ledsne åt hvarandra, satte de sig nu i hvar sin knut, hängde läppen och talte ej på långa stunden ett ord med hvarannan.

Redan slog klockan 11. Blott en timma var således än kvar af den vackra förmiddagen, då Anton ändteligen

vände sig till sin syster och sade: så kom då och kasta kägel, som du för en stund sedan ville.

Jeana. Ja, må göra! Men du är mig fem russin skyldig, sedan vi kastade i går; dem måste du först betala mig.

Anton. Tro ej att jag är så enfaldig och betalar i dag, hvad jag blef skyldig i går.

Jeana. Hvarföre ej?

Anton. För det att ingen i dag har att befalla öfver mig.

Jeana. Men om jag säger åt pappa, så måste du betala mig dem.

Anton. I dag har ej häller pappa någon makt öfver oss.

Jeana. Så spelar jag ej!

Anton. Låt bli, låt bli! Intet skall jag tvinga dig.

Åter en stund harm och bedröfvelse och åter hvar i sin knut. Anton hvisslade, och Jeana gnolade på en visa, tils Anton fick rätt på sin piska och började smälla därmed, under det Jeana i tysthet talade några ord med sin docka.

Tiden led, och af hela förmiddagen, som skulle bli så rolig, var endast en stund öfrig att roa sig på. Anton lika ledsen vid piskan, som Jeana vid dockan, suckade djupt då han såg på uret att klockan redan led emot tolf, seende tillika på sin syster med bekymmersam uppsyn, tvehågse om han emellertid skulle säga henne något ord eller ej.

Ändteligen bröt Jeana tystnaden: «Rättnu är det middag», sade hon, «kom då Anton, och lek en stund, innan man ber oss in att äta; jag skall nu bli din häst».

Anton. Godt! Det hade du kunnat genast göra. Se här äro tömmarna; tag nu tygeln i munnen!

Jeana. Hvarföre just i munnen? Kan du ej binda dem om armarna på mig?

Anton. Du förstår ju ej hur man skall vara häst. Har du ej sett att man alltid sätter betslet i munnen på hästen, när man skall ut och köra, och att tömmarna sedan äro fästade vid betslet?

Jeana. Men du skall veta, att jag ej är någon häst!

Anton. Det vet jag väl; men du bör dock nu bära dig så åt, som om du vore det.

Jeana. Det är alldeles icke nödigt.

Anton. Alltid vill du vara så slug, kära Jeana! Gör nu som jag säger, och tag betslet i munnen.

Jeana. Nej, i munnen tar jag det visst icke.

Anton. Så lät då bli! Jag vill ej mer leka med dig!

Jeana. Och intet häller jag med dig!

Och så blef det igen lika så tyst och ledsamt som nyss förut. Anton i det ena hörnet sökte åter upp sin bortkastade piska, och Jeana i det andra tog igen till sin docka; men ingendera hade roligt. Anton suckade; Jeana började gråta, och till slut gret Anton med.

Nu var det middag, och fadren kom redan in för att fråga dem, om de nu hade lust att komma till bords. «Men», sade han, «hvad fattas er mina barn?», då han såg dem bägge gråta i hvar sin vrå af kammarn.

«Just ingen ting!» svarade de, torkade oförmärkt tårarna ur ögonen och följdes så åt i matsalen.

Deras föräldrar hade den dagen några bjudna främmande hos sig, således flere rätter än i hvardagslag och äfven vin på bordet.

«Mina barn», sade fadren, vid det måltiden började, «om jag i dag hade något att befalla öfver er, skulle jag ej tillåta er att äta af alla dessa rätter eller att dricka något vin, emedan sådant ej är för er hälsosamt; men nu måste ni få göra som er behagar, då jag ej har något att säga öfver er.»

Både Anton och Jeana läto äfven tydeligen märka, att de voro sine egne herrar. Än befalte de ett, än ett annat af alla fat som på bordet stodo och drucko friskt sitt måltidsvin ur fulla glas.

Äfven deras mor lät dem nog tydeligen förstå, att en sådan omåttlighet ej skulle bekomma dem mycket väl; men de hade nu full makt att göra och låta som de ville, och hvarken far eller mor kunde genom några befallningar inskränka deras frihet.

Ändteligen steg man från bordet. Bägge barnens magar voro omåtteligen öfverlastade, och af det myckna vinet de druckit vimlade hela rummet för deras ögon.

«Kom Jeana!» ropade den rusiga gossen och drog i detsamma sin syster med halft våld ner åt trädgården. Men fadren, som märkte att det ej stod rätt väl till med dem, följde dem i hamn och häl för att oförmärkt gifva akt på deras förehafvande.

Genom trädgården flöt en liten å, och i denna ån låg en liten båt, med hvilken Anton hade stor lust att roa sig.

«Men mins du ej», sade Jeana, «att sådant är oss förbjudit?»

«Förbjudit?» svarade Anton. «Vet icke du, att vi i dag hafva lof att göra alt hvad vi vilje?»

«Ack ja, det är sant,» sade Jeana, räckte handen åt sin bror och hoppade med honom jämnfota i båten.

Fadren följde dem alt tätt i spåren, dock utan att barnen blefvo honom varse; och som han visste att ån ej var mycket djup, och således hoppades att snart kunna få upp dem, om de ock genom sin oförvägenhet föllo därin, så lämnade han dem sin frihet att rusta med båten hur de ville.

Med mycken beställsamhet bjödo nu barnen till att göra båten loss; men den var så väl fastgjord, att de ej kunde vinna sin afsikt.

«Så lät oss då gunga därmed», ropade den ostyriga Anton och började i detsamma att vinka båten åt båda sidorna, så mycket han förmådde.

Men detta nöjet räckte ej länge, ty vid det båten hastigt och ojämnt svängdes af och an, tumlade de yra barnen hufvudstupa i ån och ropade redan jämmerligen om hjälp, då fadren i största hast ilade till deras räddning, drog dem helt våta upp ur vattnet och ledde dem gråtande och bestörte upp i huset igen, där de hela den öfriga dagen mådde ganska illa så väl af sitt frosseri vid bordet som sitt så oförmodade kalla bad i trädgården, tils de ändteligen under ganska elakt lynne trötte och ledsne insomnade.

Följande morgonen kom fadren till deras säng och frågade hur de den natten sofvit?

«Alldeles icke bra», svarade de illamående barnen med ängslig röst; «vi hafve ingen ro haft, utan ganska ondt både i magen och hufvudet.»

«Det gör mig ondt om er, stackars barn,» sade den goda fadren; «men sedan ni nu redan nog fått plikta för ert oförstånd, hoppas jag att ni snart blir friska igen, och då vill ni väl åter hafva samma frihet som i går att göra alt hvad er behagar?

«Åh nej! nej! ingalunda!» ropade bägge barnen hvar om annan.

«Men hvarföre ej?» frågade fadren. «Ni tyckte ju i går så mycket om att vara edra egna herrar?»

«Ja, så oförståndiga voro vi,» svarade Anton.

«Ack ja, rätt dumma och oförståndiga,» sade Jeana.

Fadren. Vill ni då ej numera i dag och framdeles njuta samma frihet?

Anton och *Jeana.* Nej, bästa pappa! Då vi lyda våra föräldrar och följa deras råd, så är det för oss mycket bättre och roligare.

Fadren. Så har jag alltid trott. Men är det då nu ert fulla allvare att gärna och utan gensägelse göra mig till viljes?

Anton och *Jeana.* Jo, gärna! Pappa håller ju så mycket af oss; hvarföre skulle vi då ej lyda honom?

Fadren. Nå väl! Se här ett rhabarberpulver för er hvardera. Det smakar väl illa, men är nu för er ganska tjänligt och hälsosamt; ni måste således genast taga in däraf, om ni vill göra mig till viljes.

Anton och *Jeana.* Ack den elaka rhabarbern!

Anton. Men pappa har ju befalt det, och vi böre utan motsägelse lyda honom. Se här, Jeana, så gör jag! (hvarvid han på en gång sväljde ner hela pulvret.)

Jeana följde snart hans exempel. Pulvren gjorde sin värkan, och Anton och Jeana voro följande dagen åter lika friska som tillförene.

Med lydnad och undergifvenhet fortforo de sedan alltid att förtjäna sina föräldrars godhet, sedan de af egen erfarenhet lärt sig, att det ej är nyttigt eller rådeligt för yra och oförståndiga barn att få göra och låta efter eget godtycke.

Fredriks morgonpsalm.

Du hör ju gärna himlafar
Att vi ditt lof förkunna;
Du älskar oss, du makten har
Att mycket godt oss unna.

Ty bär jag glad min bön för dig
Och sjunger dig till ära.
Ack, värdes nådigt höra mig
Och mig min bön beskära!

Ny är din godhet alla dar
Mot dina barn och vänner.
Vi äre små och du vår far,
Som bäst vår svaghet känner.

En rolig sömn du gifvit mig.
Jag frisk och munter vaknat,
Då mången sjuk, olyckelig
I natt all hvila saknat.

Med mat och dryck till öfverflöd
Du velat mig försörja,
Då många små i hungersnöd
Med tårar dagen börja.

Föräldrar du, o Gud, mig gett,
Som mig med omsorg lära
Att växa uti dygd och vett
Och lefva dig till ära.

Må de med hvar förnyad dag
Ny hugnad af mig vinna

Och, om det så är ditt behag,
Den högsta ålder hinna!

Då skall jag, mera vis och from,
Dem mera glädje gifva
Och än på deras ålderdom
Af dem välsignad blifva.

Samvetet.

Min gosse! Var alltid beskedlig
«Och munter med höfva och mått,
«I alt ditt uppförande redlig
«Och nitisk för alt som är godt!
«Gör aldrig uppsåtligen illa;
«En domare bor i ditt bröst,
«Som aldrig en odygd kan gilla;
«Lyd heligt hans varnande röst!
«Vik aldrig från dygdernas bana,
«Men var om ditt samvete mån!
Så hördes en fader förmana
Sin enda, sin älskade son.

En dag, ren för länge tillbaka,
Klas ensam i trädgården kom,
Fick lust att på kirsbären smaka,
Kröp lutad och såg sig så om,
Om någon hans knep skulle röja,
Men innan sin afsikt han nått,
Begynte ren samvetet höja
Sin röst att ogilla hans brott.
Klas rodnar och blyges och lydde,
Lät kirsbären vara i fred,

I fyrsprång ur trädgården flydde
Och undvek så frästelsen med
Och lugn i sitt samvete kände.
Tillfredsstäld han mötte sin far,
Sitt elaka uppsåt bekände
Och samvetets varnande svar.

«Min son!» lydde gubbens förmaning,
«Följ alltid ditt samvetes bud
«Och vörda dess heliga aning;
«Dess lag är en röst ifrån Gud.

Djupt fästade Klas i sitt minne
Den varning hans far honom gaf,
Och redlig, med samvetsgrant sinne,
Han vandrade intill sin graf.

Det nöjda barnet.

Nöjd och glad jag alltid är,
Glad af alt mitt hjärta,
Ler åt lifvets små besvär,
Dansar bort dess smärta.

Sällheten hvar dag är ny,
Nya mina nöjen.
Dagarna som timmar fly
Under lek och löjen.

Må jag till min ålders kväll,
Nöjd med mig och andra,
Lika munter, lika säll,
Lifvet genomvandra!

Och med oskuld i min själ
Mina plikter öfva,
Alltid öm om uslas väl,
Som min hjälp behöfva!

Och då sen min mor och far
Mig sin kärlek skänka,
Jag på lyckligare dar
Aldrig mer vill tänka.

Zelis.

Ämnet till detta sorgespel är Alexanders mildhet emot Darii fångna gemål och famille efter slaget vid Issus, en liten stad i Cilicien. Anledningen är förnämligast tagen af Curtii Rufi Historia Alexandri M. L. III. C. 12. Den som därmed vill jämnföra detta försök, finner lätteligen huru litet jag följt och kunnat följa själfva den historiska sanningen, och att det mesta är af egen uppfinning. Jag har trott mig till denna frihet berättigad, dels af den tragiska skaldekonstens art, som ej gärna, om den i alt skall blifva rätt rörande och lämpad efter konstens många och grannlaga reglor, tål att så noga bindas vid själfva händelserna, att en skald ej har lof att därmed göra de ändringar, som ämnet och ändamålet fordra; dels ock af så väl äldre som nyare mästares efterdöme i denna delen, som alltid besannat detta Horatii uttryck:

Pictoribus atqve poëtis qvidlibet audendi semper fuit aequa potestas.

Hor. De Arte Poëtica.

PERSONER.

Zelis, Darii gemål.
Statira, Darii prinsessa.
Cyrus (Mentor), en persisk prints och guvern. i Issus.
Jason, en persisk fältherre.
Thirza (Fatme), Statiras förtrogna.
Araspes, Darii lifdrabant.
Alexander, kung i Macedonien.
Hephästion, hans förtrogna.

Scenen är i staden Issus och drottningens palats.

I AKTEN.

I scenen.

Cyrus. Jason.

Cyrus.

Då våra glada bröst af hopp och väntan låga,
Att snart Darius se från striden återtåga,
I prakt och segerståt med rika lagrar krönt,
Sen Grekers stolta prints hans hämnd och vrede rönt,
Då jag den dagen nått, som skall min sällhet göra,
En täck och älskad brud i mina armar föra,
Mig än en mild Försyn den ynnest velat te
Att dig, min trogna vän, vid dessa stränder se.

Jason.

Ja, Gudar! Hvad besvär, hvad skiftens mängd jag pröfvat,
Sen plikt och ärans bud din åsyn mig beröfvat.
Sen jag med Memnons här åt Grekers kuster gick,
Jag aldrig önska torts det glada ögonblick
Att än en saknad vän i dessa armar sluta;
Nej, att en blodig hämnd af deras städer njuta,
Beherska deras land och trotsigt folk förströ,
Förakta farors hot och segra eller dö,
Det varit Jasons värf, till slikt min åtrå brunnit,
Men sen med Memnons död mitt glada hopp försvunnit
Att se de Grekers land vårt välde underlagdt
Och deras högmod stäckt af våra härars makt,
Jag tagit det beslut att Lesbi stränder lämna,
Att Cilicien återse, på Alexander hämna
Den tappre Memnons fall och visa för min prints
Att än ett persiskt blod i dessa ådror fins.
Af dessa anslag styrd jag Issi murar hinner,
Där jag med glädje än min trogna Cyrus finner,
Men harmsen höra får, att ren från dessa slott
Darius med sin här mot Alexander gått.
Af ödet nekas tycks att vid min konungs sida

För folk och fosterland och persers frihet strida.
Nej, Cyrus, än är tid, än till Darii här
Jag vägen taga vill.

Cyrus.

Din ifver fruktlös är.
Ren då sig solens ljus i österns rymder tände,
Och dagen början tog, ett bud från hären lände,
Som oss den tidning gaf, att ren på krigets fält
De persers höfvidsmän sin här till drabbning stält.
Man våra troppar märkt af ädel längtan brinna
Att möta grekers här, att stupa eller vinna,
Och persers tappra prints, som dem till slaktning ledt,
Man full af mod och hopp i spitsen tåga sett.
Snart tör ett väntadt bud oss stridens utgång båda,
Och du hans segerstråt vid dessa stränder skåda.

Jason.

Du då förvissad är, att inom Issi vall
Vår förste än i kväll af segren ledas skall.

Cyrus.

Ja, himmel! Men min Gud! Du häpna tycks, du tvekar?

Jason.

Förgäfves för en vän jag till den oro nekar,
Som smärtar detta bröst. Du känner Jasons själ,
Mitt nit för kung och folk och fosterlandets väl.
Kan jag då njuta lugn? Bör ej mitt hjärta ömma,
Då om dess själfbestånd en strid, en slump skall dömma,
Då tusend mänskors lif, tron, ära, frihet, lag,
På farligt vågspel satt, kan krossas i ett slag.
Törhända ödet ren Darii välde lyktat,
Vår här från stridens fält förströdd och slagen flyktat.
Ren torde, ack min Gud! den stolta grekers drott
Med mord och nederlag åt dessa stränder gått.
Mig ej af farors hot ett fåfängt sken förfärar;
Men sen jag känna lärt de grekers tappra härar,

Den prints, den hjältars tropp, som dem i striden för,
Min oro billig är. Jag alt befara bör.
En här från flera år i vapenbragder öfvad,
I mödor och besvär och krigets skiften pröfvad,
Till uppsyn vilddjur lik, i bistra vapen klädd,
Ej skrämd af dödars hot, för inga motstånd rädd,
Ej mån att sig med guld och veklig prydnad hölja,
Men att en älskad kung i alla faror följa,
Vid jämna segrar van. — En så beskaffad här
Af hjältar mötas bör, så lätt ej kufvad är.
Och än hvad höfvidsmän! En prints i striden färdig
Bland dessa kämpar främst sitt folk, sin ära värdig,
Af mod och vishet styrd, hvars namn så kändt som stort
Europas vördnad har och Asiens bäfvan gjort.
Jag än med oro mins den olycksälla dagen,
Då vid Granikens strand vår här till rygga slagen
Sin feghet gälda fick med tusend dödas blod
Och ömkligt offer blef för Alexanders mod.
De segrar Memnons tropp på Greklands kuster vunnit
Ej än vårt forna lof, vår ära hämna hunnit.
De grekers blotta namn soldaten modfält gör.
Han forna modet mist och mer ej segra tör.
Döm själf om utan skäl jag denna tvekan hyser.

Cyrus.

Hvad! Är det Jasons tal? Han för en fara ryser,
Som han allena ser. Det mod, den hjältehåg,
Som eldat Jasons bröst och aldrig faran såg,
Nu all sin styrka mist. Du grekers mod berömmer,
Men om Darii här, min vän, hur blindt du dömmer.
Du i de persers bröst all mandom slocknad tror.
Nej än den forna art hos våra härar bor.
De än med stolt förakt sin ovän möta våga,
Då de sin konung se själf främst i striden tåga.
Det Alexander är, som grekers styrka gör;
Jag om vår tappra prints det samma hoppas tör.
Han, honom lik i mod, en större härsmakt äger.
Ja, gudar, hvilken syn, då ur sitt vida läger

Darii raska här, i stolt och modigt skick
Med blanka vapen prydd mot Alexander gick!
Nyss dagens starka bloss sitt ljus kring världen sträckte,
Då skyar utaf folk de vida fälten täckte.
Uppå en upphöjd vagn, af guld och purpur höljd,
Darius tåga sågs af sina stridsmän följd.
Hvad eld, hvad majestät uti hans uppsyn blänkte!
Hans blick fördubbladt mod åt våra troppar skänkte.
Man Alexander ren i hoppet slagen såg,
Och för Darii fot Europa kufvad låg.
Af själfva Greklands folk en rask och talrik skara
Med våra härar följt att deras sak försvara.
Den med ett persiskt nit Darii vapen bär
Och ensam trotsa kan de Macedoners här.
Om vid Granikens strand Darii tropp förstördes,
Den af Darius själf till slaktning icke fördes,
Af fega höfvidsmän med föga vishet ledd,
Mer på en hastig flykt än till en strid beredd.
Han segren från sig gaf. Än är ej tid att frukta.
Det persers konung är, som skall de greker tukta,
Vårt välde styrka ge, en trotsig skara slå
Och krönt af segrens hand till hjältars ära gå.
Min vän så fatta mod, lätt hopp ditt bröst bemanna.

Jason.

Må himlars milda Gud din glada spådom sanna
Och nådigt skona mig att se så osäll dag,
Som än beryktad blef af persers nederlag!
Förr må mig grekers svärd i dödens natt fördjupat
Och jag bland slagnas tal på Lesbi kuster stupat,
Än jag med maktlös harm ett ömkligt vittne blef,
Hur grekers stolta drott vårt välde till sig ref.
Men någon nalkas tycks. — Det Zelis är jag skådar.

Mentor.

Hvad viktigt äfventyr så brydsam uppsyn bådar!

Jason.

Jag fasar!

2 scenen.

Cyrus, Jason, Zelis, Statira, Thirza.

Zelis.

Sen jag er länge sökt, jag får er här igen,
I persers kloka råd och tappra höfvidsmän.
Hvad oro, ack min Gud, mitt skrämda hjärta sårar!
Mitt hopp förloradt är. Ja, flyten mina tårar,
I tolken bäst mitt kval.

Cyrus.

Min drottning, hvilken röst!
Hvad sorg! Hvad olycksslag, som smärtar Zelis bröst.
Då alt ert trogna folk af idel glädje lågar
Och för er sällhet ber, ni er med oro plågar.

Zelis.

Jag äfven mesta skäl till oro äga tör.
Ert tal jag ej förstår.

Cyrus.

O, himmel, hvilket tal! Jag häpen Zelis hör.
Sin höjd er lycka nått. — Hvad ondt kan er besvära?
Er Gudars mildhet krönt med majestät och ära.
En rik och mäktig prints till tronens höjd er ledt
Och er med kronans prakt sin hand och hjärta gett.
Ert hof med kunglig ståt af guld och purpur siras,
Bland tusend skilda folk ert namn med vördnad firas.
Alt om er vida makt, er höghet vittne bär.
Befallen! I en blick er vilja åtlydd är.
Än med fördubbladt mått er sällhet ökad blifver,
Då honom segerkrönt er himlen återgifver;
Hans ära, hans beröm ni närmast dela bör.

Zelis.

Hans flykt, hans nederlag mig äfven ömmast rör.

Cyrus.

Ack, Gudar skydden oss! Hvad hör jag Zelis tala
Om flykt, om Persers fall?

Zelis.

Nyss i en lindrig dvala
Af sömnens tunga makt mitt öga tillyckt blef,
Då mig min bildnings kraft åt stridens slätter dref.
Jag vida näjder såg af mord och grymhet höljas
Och hopar utaf lik i blodets vågor sköljas,
Alt härjas, alt förgås för svärdets raseri,
Och tusend raska män fördärfvets offer bli.
Än för en mordisk arm Darii härar falla,
Än såg jag grekers blod kring marken strömvis svalla,
Tils sist vår strödda här med ömkligt rop och gny
Af segrarns hämnd förföljd ur striden tycktes fly.

Jason.

Ack, grymma förebud!

Zelis.

Men hvad min oro ökte:
Jag bland vårt flydda folk Darius fåfängt sökte.
Då, men min Gud hvad syn, jag sist förvånad såg
Hans vagn, som blodbestänkt på fältet krossad låg.
Af kval och kärlek tärd jag hit förtviflad rusar,
Då ur ett öppnadt bröst den sista bloden frusar.
Knapt mer en ömklig blick jag af hans ögon njöt,
Då dem i dödens natt ett evigt mörker slöt.
Han andlös för mig låg. I detta kval jag vaknar,
Förvirrad och förskräckt alt mod, all sansning saknar.
Ja, än min skrämda själ en valplats tyckes se
Af dödas mängd beströdd och höljd af krigets ve.
Mitt folk för svärdet sträckt, min prins, min maka slagen,
Mig själf vid segrens vagn i järn och fjättrar dragen,
De persers rika land förhärjadt och förbrändt
Och detta Issi slott i grus och aska vändt.

Jason.

Mitt mod, o himmel stärk! Jag kan mitt kval ej stilla.

Cyrus.

Låt ej en fåfäng syn min drottning er förvilla.
Ett bildnings kraftens spel, som på en slump beror,
Ert hopp förtaga kan? Och Zelis drömmar tror?
Nej, andra förebud förgäfves hjärtat lyder,
Än dem oss sakens art och eftertankan tyder.
Hvad likhet? Zelis själf bäst känner persers här,
Att den för grekers folk ur striden flykta lär.
I själf oss segren spått, förnuftets röst så dömmer.
Nu Zelis faran tror, då hon om faran drömmer.
Kan väl en himlars Gud, som skyddar lag och rätt,
En rättvis seger ge åt en så brottslig ätt?
Kan han för rån och våld och vinningslystnad strida?
Nej, straff och undergång dess öfvermod skall lida.
Er syn, dess fasa glöm! Känn persers öfvermakt.

Zelis.

Med hvilka kval, min Gud, du detta bröst belagt.
Jag ville Mentor tro, min dröm, min sorg förgäta.
Men står det i min makt? Mig tusend plågor fräta.
Jämt för min häpna syn vår ofärd bildad står;
Jag vet det är en dröm, men om mig själf ej rår.
Min Gud, mitt kval förlåt, jag kan det ej försaka.
Det är ju fosterland, mitt folk, en älskad maka,
Som mig om hjärtat är. Jag är ej saklöst svag.
Din hjälp jag hoppas bör, men fruktar dina slag.
Jag lugn ej njuta kan; nej drifven af min plåga
Jag går att om min syn de persers visa fråga,
Hvad hopp mig återstår, hvad ondt jag frukta bör.
Kom, Jason, följ mig åt! Jag ser mitt kval dig rör.
I Cyri trogna vård jag dig, min dotter, lämnar.

3 scenen.

Cyrus. Statira. Thirza.

Cyrus.

I dag, då persers drott min kärlek kröna ämnar
Och man med kunglig prakt den högtid tillredd ser,
Som oss förena skall, ni knapt en blick mig ger.
Ack, grymma, ren är tid att all din hårdhet sluta.
Din hand mig ämnad är; lät mig ock hjärtat njuta.
Din ömhet jag förtjänt, sin höjd min sällhet når,
Då du med nöjda steg i dessa armar går.
Men Gudar! Hvad jag ser; kan jag dig ej beveka?
Mig detta glada hopp din uppsyn tyckes neka.
Jag fåfängt älska lär?

Statira.

Hvad! är det Cyrus' tal?
Han sina tankar bryr med vekligt kärleks kval.
Då för din kung, ditt folk ditt hjärta borde ömma,
Du endast sucka kan, du vågar äran glömma.
I nesa och förakt din kärlek störtar dig.
Du är ej hjälte mer. Hur törs du älska mig?
Nej, Cyrus, kväf din eld, dess lågor dig förnedra.
Vill du mig värdig bli, ditt namn ditt minne hedra,
Gå! Blif din drottnings stöd, försvara Issi slott
Och här en fristad gif åt din och persers drott!
Gå, lifva folkets mod, församla våra härar!
Men du mitt råd försmår, vårt fall dig ej förfärar.
Ditt mod förgäfves dig så mycken djärfhet ger.
Nej, af din kärlek tjust du faran icke ser.
Du svag, du håglös är uti din blindhets villa.

Cyrus.

Ja Gudar! Jag är svag, din dom jag nödgas gilla.
Jag långt för denna stund Statira glömma bort.
Ja, ren ditt stolta bröst mitt hat dig värdig gjort,
Men än af lika eld mitt ömma hjärta brinner.

Statira, tro dock ej du mig så slafvisk finner,
Att jag min kung, mitt folk, min ära skulle glömt.
Så grymt, så hånligt tal mig sårar alt för ömt.
Nej, för min fosterbygd mitt hjärta evigt lågar,
Men om detsamma bröst Statira dyrka vågar,
Mån det mig brottslig gör? Du hällre däraf ser,
Hur högt du älskad är, hvad vördnad jag dig ger.
Må ej en fåfäng dröm ditt hjärtas lugn förstöra.
Ren tycks mig förebud af persers seger höra.
Min sällhet, himmel! än dock ofullkomlig är,
Om du ej lindra vill det ömma kval mig tär.
Statira du beveks! Jag ser dig suckar gjuta.
Men hon min åsyn skyr, *(för sig själf)*
Hvad bör jag häraf sluta?

Statira.

Hör opp att detta bröst med fåfäng kärlek bry,
Ditt hat mig hällre gif, min åsyn evigt sky!
Du älskar utan hopp, du bör din ömhet spara.
Mitt hjärta är ej gjordt att mot din kärlek svara.
Det dig ej älska kan.

Cyrus.

Förmätna, det är nog;
Mitt kval ditt nöje gör. Men, grymma, har du fog
Att med så djärft förakt min ömma trohet löna?
Din stolthet ren förtjänt att Mentors vrede röna.
Statira, fly min hämnd! Det bröst nu vördar dig
Kan snart mot all din köld med grymhet väpna sig.
Du stolt, du högsint är. Du redan glömma hunnit,
Att du din äras höjd af mina händer vunnit.
Sin glans, Statira, har af Mentors hjältemod,
Och för att vinna dig jag vågat lif och blod.
Jag från en krossad tron en stolt tyrann fördrifvit
Och i Darii hand de persers välde gifvit.
Jag kungars ättling är. Om jag ej spiran för,
Min börd, min värdighet mig tronen närmast gör.
Du dock mig hata kan, min kärlek du förskjuter.

Statira, älska mig; du än min ömhet njuter.
Betänk, du mig ännu vid dina fötter ser.
Ett afslag i en blick min vrede lågor ger.
Du tiger, du 'mig skyr! Att ej din stolthet ryser!
Den harm, det öfverdåd uti din uppsyn lyser,
Mig säger mer än visst hvad du i hjärtat bär.
Välan, jag hämnas skall, jag oförrättad är.
Jag mer ej skymfas tål. — Statira snart skall lära
Att för mitt välbehag en mera aktning bära.
Ditt högmod kufvas skall. Gråt, trotsa, suckar gjut,
Du fåfängt bjuder till att mildra mitt beslut.
Jag dig med tvungna steg till templets borg skall föra
Att där för Gudars tron det helga löftet göra.
Du tvungen, om ej nöjd skall räcka mig din hand,
Och himlen vittne bli till vårt föreningsband.
Darii segertåg vår bröllopsprakt skall öka.
Ren templet siradt är och offrens eldar röka.
Du känner mitt beslut. Lyd! Strid ej mot ditt väl!

Statira.

Hvad värdigt hjältevärf för Cyri höga själ.
Han genom hot och våld ett hjärta söker vinna,
Som ej bevekas kan att honom älskvärd finna.
För dina nöjens skuld, ditt högmods raseri
Min sällhet och mitt lugn ett offer skulle bli.
Hvad vilda tankesätt så nesligt uppsåt röjer.
Men jämt i öfvervåld din grymhet sig förnöjer.
Kan väl så gudlös själ, som tronens hälgd förstör
Och med förrädisk arm regenter störta tör,
Mer mild och mera öm uti sin kärlek vara?
Din harm jag trotsa djärfs, kan du Statira spara?
Jag skyr, jag hatar dig. Du all min stolthet tål.
Förgör mig, släck din hämd! Fyll upp ditt grymhets mål!
I mord du öfvad är, du däraf vällust njuter,
Med ett förrädiskt gift du Ochi dagar sluter.
Nyss Arses för ditt svärd till dödens rike for.
Med slika nidingsvärk du mig behaga tror?
Förgäfves du ditt nit för kung och folk berömmer

Du med så vacker larf fördömda anslag gömmer.
Du sätter kungar till och ymsom dem förgör,
Alt som regentens art din egen fördel rör.
Barbar, min åsyn sky! Du all min fasa väcker.
Mig en så brottslig famn, men döden ej förskräcker.
Du fåfängt. — — Men, min Gud, hvad ömt, hvad heligt band
Darius har befalt; jag rår ej om min hand.
Han är min far, välan jag skall hans vilja lyda.
Jag går; mig Thirza följ att mig till offret pryda.
Till templets helga rum jag Cyrus följa bör.

(Till Cyrus)

Tag, grymma, tag min hand, mig till din högtid för!
För hög, för ädeltänkt att dig mitt hjärta lämna,
Jag dig, min far, min kung uti mitt blod skall hämna.
Jag själf mig straffa skall och med ett mordiskt spjut
I Gudars helgedom min anda gjuta ut.
Gå, Cyrus, vänta mig! Gör Gudens altar färdigt!
Jag hoppas offret blir ditt namn, ditt hjärta värdigt.

(Hon går.)

4 scenen.

Cyrus (ensam.)

Fly, djärfva, ren är tid, för långt din stolthet går.
Hvad ondska, hvilka brott hon djärft mig förebrår.
Hon med förbittrad själ om mina anslag dömmer,
Mig endast brottslig ser; men i sin ifver glömmer
Hvad hon mig skyldig är, sin ära, all sin prakt.
Min kärlek hon försmår, min höghet och min makt.
Hon dem ej dela vill, hon alt förakta vågar.
Så högsint öfverdåd mitt stolta sinne plågar.
Jag går, jag hämnas skall. Men Gudar! Hvilken röst!
Det mänskligheten är, som talar i mitt bröst.
Om jag ej hoppas kan att hennes hjärta vinna,
Bör jag i hennes kval ett mordiskt nöje finna?
Jag saklöst offra kan så rent, så dyrbart blod
Åt mina lustars våld, min harm, mitt öfvermod?

Må vid så grymt beslut mitt hårda hjärta bäfva!
Men rår jag om min hämd, kan jag min ifver kväfva,
Då Asien vörda vet min vilja för sin lag,
Och förstars väl och makt beror på mitt behag.
Statira ensam törs mot mina anslag strida,
Och jag med stilla själ så skriand skymf skall lida.
Hon mig beherska skall? Jag hennes hot fördrar.
Nej, af en kvinnas hand jag aldrig lagar tar.
Jag i min vrede går att hennes stolthet bryta.
Må fritt Statiras blod vid Gudars altar flyta!
Men för så grufligt steg mitt hjärta fasa bär.
Alt nog! Jag lydas skall, mitt högmod det begär.

2 AKTEN.

1 scenen.

Zelis. Statira.

Zelis.

Mig utan uppehör ett osällt kval förföljer.
Man smickra vill mitt hopp, man stridens utgång döljer.
Men fåfängt! Ren min själ med fasa ser förut
Darii nederlag, hans flykt, vårt väldes slut.
Bland våra visas tal jag tröst förgäfves söker.
Det mörka svar jag får min oro mera öker.
Den sorg, den häpenhet i deras uppsyn rår,
Mig mer än deras tal vår vissa ofärd spår.
Ej mer mitt muntra folk sin forna glädje andas.
Jag deras tårar ser med mina tårar blandas.
En allmän fasa rår kring Issi vida slott.
Om våra härars flykt man säkert kunskap fått.
Bland slika tankars kval mitt häpna sinne sväfvar.
Men, Gudar, hvem jag ser! Jag vid hans ankomst bäfvar.
Araspes! Himmel hjälp, mitt hopp förloradt är.
Han om vår undergång oss säker tidning bär.

2 scenen.

Zelis. Statira. Araspes.

Araspes.

Fly Zelis! Fräls ert lif! Ren är vår härsmakt slagen,
För svärdet offrad upp, förströdd, tillfångatagen.
De grekers vilda prints med segren i sin hand
Mot dessa Issi slott i vrede tågar an.
Fast följd af segrarns folk, jag ändtlig utväg funnit
Att båda dig vårt fall.

Zelis.

Har ock din kung då hunnit
Ur faran rädda sig? Säg, är han mera till?
Du gråter, det är nog, jag mer ej veta vill.

Araspes.

Jag honom länge såg med döden vid sin sida
Förtviflad, full af mod mot grekers härar strida.
Alt för hans anfall vek, förströddes eller dog,
Och grekers häpna folk till flykten redan tog —
Då deras djärfva prints med hjälpen till dem hastar,
Han sig ett vilddjur lik bland våra troppar kastar
Och till den stolta vagn, som persers förste bar,
Med svärdet uti hand en blodig väg sig skar.
Vi genast som en mur oss kring vår konung sluta,
Beredda för hans väl att sista blodet gjuta.
Ny hetta striden fick. Bland dödar, mord och blod
Man ömsom vek och vann, och segren oviss stod.
Till sist af krigets gny Darii hästar skrämda,
Uti sin yra fart af tygeln fåfängt tämda
Jag vilda rasa såg kring fältet af och an,
Då från min skrämda syn han i en blick försvann.
Jag striden öfverger och mellan spjut och pilar
Förvånad och bestört kring vida näjden ilar
Att rädda persers kung; han ren förlorad var;
Jag fruktar för hans lif[1]).

[1]) I marginalen är antecknadt: *Obs.! manteln.*

Zelis.

Min maka!

Statira.

Ack, min far!

Araspes.

Vår här ren skingrad är. Min drottning, se er fara!
Oss hota mord och brand. Ert egit lif förvara!
Än vägen öppen är att segrarns grymhet sky.
En blick, så är det sent.

Statira.

Min mor, ja låt oss fly!
Araspes följ oss åt! Men himmel! kan ni tveka.
Ack, fräls ert dyra lif! Låt tårar er beveka!

Zelis (till Araspes.)

Gå, båda opp mitt folk, slut stadens portar till!
Till sista droppen blod jag mig försvara vill.

Araspes.

Min drottning, hvad beslut!

Zelis.

Jag ej för faran ryser,
Så länge Issi vall ännu de hjältar hyser,
Som drista följa mig

Araspes.

Alt motstånd fåfängt är.
Ni eldar segrarns hämd.

Zelis.

Jag ej hans nåd begär.
Mitt lif mig plåga gör. Jag vill det värdigt sluta.
Gå! Lyd!

Araspes.

Välan, du skall bli lydd. Jag nöjd mitt blod vill gjuta
Till värn för Zelis lif. Min kung jag hämna skall,
Och mig en ära bli att krossas i hans fall.

3 scenen.

Zelis. Statira.

Statira.

Jag fasar! Himmel hjälp! Hvad oförvägen ifver,
Hvad raseri, min mor, ert stolta sinne drifver.
Med våld och väpnad arm ni högsint möta tör
En prints af segren stolt, hvars harm ni blidka bör,
Som från ett blodigt slag i hämd och vrede tågar.
Ni ej hans grymhet ser, ni honom trotsa vågar.
Och, Gudar, med hvad makt? Jo, med en usel här,
Som för hans blotta namn en dödlig fasa bär,
Då han af lyckan följd de härars mängd förstörde,
Dem nyss Darius själf till strids mot honom förde.
Hvad ohördt öfverdåd! Vid Issi svaga vall
Ni med en liten tropp hans framgång mota skall.
Hvad så förtvifladt råd mitt kval, min ängslan öker,
Ni er fördärfva vill, ni döden blindtvis söker.
Mitt olycksmått är fyldt. En huld och ömsint far
Med all min äras höjd jag nyss förlorat har,
Och än en älskad mor jag lika grymt skall mista?
Må så bedröflig dag för mig ock bli den sista!
Ack, Zelis följ mitt råd! För en så stolt tyrann
En dold och hastig flykt oss endast rädda kan.
Fly, sökom Indens folk, att där vår jämmer sluta
Och i ett ostördt lugn den enda vällust njuta
Att åt Darii stoft i tysthet tårar ge
Och med ett högt förakt åt lyckans skiften le.
Ja, skyndom! Glöm din hämd! Men, Zelis, ack du dröjer.
Du rörs ej af mitt tal. Vår ofärd dig förnöjer.

Vid dig, det ömma bröst du för din dotter bär
Och dessa tårars flod jag heligt dig besvär,
Sätt ej ditt dyra lif uti så öppen fara!
Du ju en dotter har; dig åt Statira spara!
Uti en ödemark, af värld och mänskor glömd,
Jag än är lycklig nog i dina armar gömd.

Zelis.

Ack, be mig icke mer! Hör opp med dina tårar!
Du rågar blott mitt kval, du mera grymt mig sårar.
Min hämd besluten är, den intet hinder tål;
Darius stupat har, och jag är hans gemål.
Hvad brott du rår mig till! Jag Issus skulle lämna
Och ej i grekers blod min slagna maka hämna?
Af neslig fruktan rörd jag faran skulle sky,
Och då jag strida kan, från vapnen vekligt fly.
Nej, känn de tänkesätt, den dygd mitt sinne hyser.
Då äran kallar mig, jag ej för döden ryser.
Mitt hjärta, lif och blod, alt hör Darius till,
Alt åt hans dyra stoft jag äfven offra vill.
Jag liknöjd skulle se vår ära trampad blifva,
De grekers stolta prints vår spira till sig rifva,
Mitt folk i bojor läst, mitt dyra fosterland
Betvingadt och förtryckt af så tyrannisk hand.
Ack nej, hvar enda blick jag lifvet mera njuter
Uti en evig blygd mitt namn, mitt minne sluter.
Och än, om ära, plikt jag djärft ur hågen slog,
Och evigt åtal värd till flykten nesligt tog,
Hvad sällhet kunde väl så brottsligt hjärta smaka.
Beröfvad all min dygd, min tron, min ömma maka,
Af ängslan, samvetsagg och ständig ledsnad tärd
Jag snart förtviflad gick till skuggors mörka värld.
Jag fasar vid ditt råd — — men ren ett härsrop ljuder,
Som eldar opp mitt mod och mig till vapnen bjuder.
Mitt folk församladt är att lyda Zelis röst.
Jag går, och världen snart skall känna Zelis bröst.
Statira flykta må! Lät faran dig förfära!

Behåll ett skamligt lif, glöm dina fäders ära!
Hölj med så neslig fläck Darii dyra namn!
Hans ofärd öfverlef!

Statira (kastar sig i hennes famn.)

Nej, Zelis, i din famn
Af dig i striden förd jag lika dygd vill andas.
Med dig jag stupa skall, ditt blod med mitt förblandas.
Jag än dig värdig är. *(Thirza möter dem i det de vilja gå.)*

4 scenen.

Zelis. Statira. Thirza.

Thirza.

Nej, fåfäng är er flykt.
Ren innom stadens vall de grekers härar ryckt.

Zelis.

Hvad, Gudar! Och mitt folk dem icke möta vågat!

Thirza.

Jo, med beväpnad arm de till vår räddning tågat.
Den här till ert beskydd i Issus öfrig låg
Jag i förtvifladt mod kring Jason samlas såg.
Till våra murars värn han dem med Cyrus ledde
Och skräck och nederlag kring alla sidor bredde.
Han länge grekers folk från våra fästen höll,
Tils höljd af blod och sår han själf för svärdet föll.
Vår här förkrossad blef, man murens portar sprängde.
Då en beväpnad mängd sig djärft i staden trängde,
Gråt, suckar, mord och blod, alt vimla om hvarann
Och undan segrarns hämnd sig ingen rädda kan.
Jag hoptals mänskor såg med mordisk ifver dräpas,
Dem svärdets grymhet skont i järn och bojor släpas,
Palatser tändas an, det stolta Issi prakt
I grus och aska gå för lågans bistra makt.
Snart tör mot dessa slott den vilda segrarn rasa.
Ack, himmel skydda oss!

Statira.

O jämmer! o hvad fasa!
Men där Araspes syns.

5 scenen.

Zelis. Statira. Thirza. Araspes.

Zelis (till Araspes.)

Du än i lifvet är?
Hur står i staden till? Hvad bud du till oss bär?

Araspes.

Er död är viss, min Gud! Mig mod och mål försvinner.
En talrik mördarflock till dessa rum snart hinner.
Jag deras anslag såg, då jag en lönväg tog,
Som dold för deras syn till denna boning drog.
Förgäfves på ditt bud din hämd jag främja sökte.
Af våra härars blod ren vida marken rökte,
Och Issus itändt var.

Zelis.

Jag då den stunden nått,
Som rågat mina kval och mina plågors mått.
Jag nyss på Persers tron af hundra folkslag vördad
Min makt nu krossad ser, min ömma maka mördad
Och, hvad mig ömmast rör, ohämnad af min hand,
Mitt folk, ja kanske snart mig själf i segrarns band.
Åt så förtviflad sorg af ödet öfvergifven
Och för dess raseri ett ömkligt ämne blifven
Jag döden blott begär. Det är då sådant skygd
I, höga Gudar, gen en arm och värnlös dygd!
I er hvad grymhets höjd, i mänskors kval förnöjen,
Dem upp till ärans spits, till makt och välde höjen,
Och för att störta dem med mera grufligt fall
I genast reden till den blixt dem krossa skall.
Jag ej om skonsmål ber, jag trotsar edra lågor.

Slån, krossen i en blick, förkorten mina plågor!
Må blott de grekers kung uti sitt raseri
Af eder åskas hämd ock en gång slagen bli!
Må han — — Men innan kort vår dödsdom oss förkunnas.
Den blick mig återstår bör åt Statira unnas.
Min dotter! nalkas mig, i denna famn dig slut
Och af en älskad mor den sista ömhet njut!
Af mig du lifvet fått, jag skall dig äfven lära
Att dö, att för dess slut ej skräck, ej fasa bära.
Möt trotsig segrarns svärd och visa med ditt mod,
Att du en ättling är af persers kungablod.
Dölj innom dig ditt kval, lät ej en suck frambryta,
Och ingen veklig tår ur dina ögon flyta.
Dö värdigt!

Statira.

Ack, min mor, jag våra bödlar ser.
Jag ren af fasa dör *(dånar i Thirzas armar.)*

6 scenen.

Zelis. Statira. Thirza. Araspes. Hephästion. Vakt.

Hephästion (till vakten.)

Mitt folk! Gån! döljen er!
(till Zelis)
Min drottning!

Zelis.

Håll, barbar, du än min jämmer öker.
Du med ett gäckfullt tal mitt kval fördubbla söker.
Gör hvad dig är befaldt! Njut hämd!

Hephästion.

Er ifver spar!
Min kung —

Zelis.

Jag vet, dig sändt att sluta våra dar.
Lyd! Gjut ett hatadt blod!

Hephästion.

Nej! Gudar!

Zelis.

Hvad! du ryser?
Är det det mannamod en grekers hjälte hyser?
Du tvekar, svaga själ! Räck hit den dolk du bär,
Jag själf — —

Hephästion.

Ni irrar er; man ej ert blod begär.
Så grym, så känslolös min kung i striden rusar,
Då vreden svärdet för och äran hjärtat tjusar,
Så mildt, så ädeltänkt han segren nyttja vet,
Och mot ett värnlöst folk bevisa mänsklighet.
Om på ett trotsigt land han sig i vrede hämnar,
Han dock dess kungahus all ynnest visa ämnar.
Ert lif beskyddadt är utaf hans ädelmod.

Zelis.

Hvad, grekers vilda prints ej gjuter Zelis blod!
Sen han vår tron förstört, vårt väldes grundval brutit,
Af persers nederlag ett mordiskt nöje njutit,
Ciliciens vida fält med slagna kroppar höljt,
Och längst åt Issi strand en flyktig här förföljt,
Kring själfva Zelis slott med mord och lågor ströfvat,
Alt möjligt öfvervåld uppå mitt folk föröfvat,
Och åt hans öfvermod Darius offrad är,
Hvad ömhet bör jag tro han då för Zelis bär?
Af hämd och raseri mitt bröst mot honom lågar,
Hans död jag svurit har, och mig han skona vågar.
Men nej, af Zelis död hans hämd ej mättad var.
Han mig, hvad mera grymt, till evig träldom spar.

Statira (vaknande ur sin svimning.)

Hvad? Ser jag Zelis än? Skall jag från döden väckas
Att se så älskadt lif vid mina fötter stäckas,
Att själf ett offer bli för mördarhopens spjut.
Nej, himmel, än min syn i evigt mörker slut!

Zelis.

Ja dö! Statira dö! Oss ödet jämt förföljer.
Man skonar våra lif, men oss med nesa höljer.
Sky en förhatlig nåd, ett nesligt träldoms band,
Som oss förvaradt är af segrarns grymma hand.

Hephästion.

Hur hårdt, hur obetänkt ni om min kung törs dömma.
Han i sin lycka vet vid likars ofärd ömma.
Känn Alexanders själ, hur långt hans mildhet går!
Ni ej er frihet blott, ert lif förvaradt får.
Han än er äras prakt, er glants er åter skänker
Och som en ömsint son er jämt bemöta tänker.
Den vördnad grekers folk i alla samkväm ger
Sin hjälte och sin kung han dela vill med er.
Ni segerherren lik i majestät och ära
Som drottning aktas skall. Ack, kan ni mer begära.
Er dotter, all er ätt och edra visas Råd
På lika utmärkt sätt skall röna segrarns nåd.
Så sällsynt mildhet njut! Var tröstad! Glöm er smärta.

Statira.

Min mor! Hvad värdigt prof af ömt och ädelt hjärta.
Vår ovän för vårt väl så mycken ömhet bär.
Jag glömma kan det hat jag honom skyldig är.

Zelis.

Min dotter! Hvad! Din dygd du ren förgäta ämnar.
Du döf för ärans röst åt segrarns nåd dig lämnar.
Nyss för de grekers svärd din far på fältet dör,
Och ren med deras kung du dig försona tör.

Nej, må han mig min tron med all dess ära unna,
Skall dock hans ädelmod mitt hat ej kväfva kunna.
Jag jämt i honom ser en äredryg tyrann,
Och hvad mig retar mest, min makas baneman.
Hans gunst mig föga rör, man ej med mildhet vinner
Ett bröst, som blott af hämd och otamd vrede brinner.
Barbar! Nej gjut mitt blod; hvar blick jag lefva får
Du Zelis frukta bör, ditt lif i fara står.

Hephästion.

Hör opp! Er ifver styr! Ni kan hans vrede väcka.

Zelis.

Den döden trotsa djärfts, kan ej din kung förskräcka.

Hephästion.

Med så förmätit mod ni själf ert väl förstör.

Zelis.

Att hämnas eller dö min enda sällhet gör.
Men himmel! det är han. Jag kan mig mer ej styra.
Jag tänds, jag hänryckt förs i raseriets yra,
Min själ af vrede full hans åsyn ej fördrar.
Nej Gudar!

7 scenen.

Alexander. Hephästion. Vakt.

Alexander.

Hvad för mig till flykten Zelis tar?
Du henne om min nåd ej säker kunskap gifvit?

Hephästion.

Ack jo! Ert ädelmod jag mer än nog beskrifvit,
Men på så otamdt bröst er mildhet föga rår,
Hon talar blott om hämd och all er nåd försmår.
Ert lif hon hota törs; ni bör er ömhet spara.

Alexander.

Nej, Zelis orsak har att så min nåd besvara.
Jag hennes ofärd vållt. Mig Zelis hata bör,
Men snart på hennes harm min mildhet segra tör.
Må hon min undergång med retad hämd besluta,
Dess flere godhetsprof hon af min hand skall njuta,
Tils vunnen af min nåd hon sist förgäta skall
Sin tron, Darii död och persers olycksfall.
Men mån med lika köld Statira äfven hörde
Det bud du om min gunst till deras kunskap förde.

Hephästion.

Nej, mindre hög och stolt, med mera dygdig håg
Utaf ert ädelmod jag henne röras såg.

Alexander.

Att världen med mitt mod min mildhet måtte prisa,
Jag då utaf min nåd förnyadt prof vill visa.
Statira äga skall mitt hjärta med min hand
Och mig i ära lik behärska Asiens land.
Om persers stolta kung min vrede nödgats röna,
På gruset af hans tron skall jag hans dotter kröna.
När med Darii ätt man mig försonad ser,
Mig persers vunna folk en villig lydnad ter.

Hephästion.

Min kung! Med sådan dygd ni evig ära hinner,
Men mån ni lika lätt på Zelis stolthet vinner?
Af så förtviflad själ man alt befara bör.
Och till ert egit fall er mildhet tjäna tör.

Alexander.

Hvad! För så maktlös harm jag vekligt skulle rysa,
Så fega tänkesätt kan ej mitt hjärta hysa.
Jag faran icke ser. Om än mitt ädelmod
Jag dyrt betala fick med egit lif och blod,
Må för så värdig dygd jag fritt ett offer blifva,

Blott mig en efterverld det stora lof kan gifva,
Att jag en hjältes plikt mig värdigt uppfylt har,
Och hjältars minne värd fått sluta mina dar.
Gå då, mitt budskap blif, till Zelis kunskap lämna
Den ära du mig hör åt hennes dotter ämna.
Så oförmodad gunst dess vrede stilla tör.
Jag går, du bland mitt folk mig åter träffa bör.

3 AKTEN.

1 scenen.

Zelis (ensam).

Han krossat persers tron, Darius är ej till,
Och nu han Zelis hat så lätt försona vill.
Nej, alt hans ädelmod skall ej min vrede stäcka.
Jag i tyrannens blod min hämdelust skall släcka.
Nåd, mildhet, farors hot, alt svagt, alt fåfängt är
Att hindra mitt beslut; min maka hämd begär.
Men Zelis sansa dig! Hvart leder dig din ifver?
Du ej din vanmakt ser; dig vreden endast drifver.
Du i tyrannens våld och innom Issi vall,
Där han sin härsmakt har, på honom hämnas skall.
De flesta af ditt folk, som nyss hans härar trotsat,
En öfverlägsen makt vid dessa murar krossat.
Hvem dela vill din hämd, sen Jason stupat har,
Och Cyrus, om ej död, tyrannens bojor drar?
Nej, se ditt öfverdåd. Den tröst du än kan njuta,
Är att ett osällt blod med egna händer gjuta.
Men Gudar! ser jag rätt? Hvad, Cyrus? Det är han.
Han lefver, han är fri, än Zelis hoppas kan.
Hans ömhet för min ätt, hans kärlek för Statira
Skall mig ett medel bli att rycka persers spira
Utur tyrannens hand.

2 scenen.

Zelis. Cyrus.

Zelis.

Dig då en gudamakt
Ännu till Zelis tröst ur faran oskadd bragt.

Cyrus.

Det segrarns mildhet är, som mig min frihet gifvit.
Sen jag utaf hans folk i striden fängslad blifvit,
Jag viss om grekers fall knapt lämnat detta slott
Och af min kärlek tjust det helga templet nått,
Där till min bröllopsfest man offrens eldar tände,
När om vårt nederlag ett bud från striden lände.
Då jag om vårt försvar och Zelis räddning brydd
Beslöt att våga alt till våra murars skydd.
Jag mante upp vår här; man stadens portar stängde,
Och hopar utaf folk med mig till muren trängde.
Men fåfängt! Själf ni vet hvad utgång striden tog.
Jag slutlig fången blef, för svärdet Jason dog.
Mig segrarns ädelmod ur banden nyss förlossat.
Men, himmel, då jag ser de persers välde krossadt,
Darius i sitt blod, hans maka, all hans släkt
Från persers spira stängd, min makt min ära stäckt,
På Alexanders välbehag min hela välfärd väga,
Och alt mitt hopp förstördt att mer Statira äga,
Min frihet och mitt lif för mig en börda är,
Och som mitt högsta väl jag döden blott begär.

Zelis.

I slika tänkesätt ditt stora hjärta lyser,
Men för Statira än du lika ömhet hyser?
Du älskar henne än?

Cyrus.

Hon om min kärlek rår,
Så länge i mitt bröst ett ängsladt hjärta slår.

Men snart sin undergång de persers rike hunnit,
Och med Darii död min forna glants försvunnit.
Jag älskar utan hopp, hon hör mig mer ej till.

Zelis.

Du henne vinna kan, blott du mig tjäna vill.

Cyrus.

Hvad! Kan ni om mitt nit den minsta tvekan bära?
Ni känner Cyri själ, min kärlek och min ära.
Befall, jag färdig är.

Zelis.

Du med förtvifladt mod
Då faror möta kan och våga lif och blod
För mig, till Zelis tjänst?

Cyrus.

Då mig Statira ämnas
Och Zelis vill bli lydd, kan någon fara nämnas,
Som jag ej trotsa bör? Se här min arm.

Zelis.

Välan,
Kom offra åt min hämd Darii baneman.

Cyrus.

Hvem?

Zelis.

Grekers vilda kung.

Cyrus.

Min drottning!

Zelis.

Hvad, du bäfvar?
Ren för din skrämda själ tyrannens vrede sväfvar,
Hans hämd —

Cyrus.

Mig föga rör; mitt lif jag offrar lätt.
Men Zelis fräls er själf, er dotter och er ätt.
Ni till ett visst fördärf så dyra lif vill lämna.
Hvad sätt, hvad möjlighet att nu Darius hämna,
Då persers häpna folk i segrarns bojor går,
Och han med fruktad makt om dessa murar rår,
Där han vid minsta steg kan våra anslag veta?
Nej, Zelis, akten er att honom fruktlöst reta.
Än aldrig dödars hot mitt bröst förfärat har,
Men då min drottnings lif, Statiras dyra dar
För segrarns raseri i öppen fara sväfva,
Jag detta hjärtat känt för första gången bäfva.
Från så förtvifladt råd jag eder hindra bör.

Zelis.

Nej! Cyrus, känn mitt mod, och mina anslag hör!
Mig till så vådligt steg ej blott förtviflan drifver.
Min hämd, med Cyri hjälp, så snart som möjlig blifver.
Ren grekers stolta kung af sina segrar djärf
Och säker för mitt hat tycks främja sitt fördärf.
De flesta af den här du nyss såg fältet hölja
Kring Issi vida kust vårt spridda folk förfölja.
Än nyss en talrik hop åt Damas tågat har
Att plundra persers skatt, som där förvarad var.
De få han hos sig valt att Issi slott försvara
Ej minsta äfventyr af persers folk befara.
Med gladt och dristigt mod de vapnen öfvergett
Och innom våra hus sig säker sömn beredt.
En gynnsam gudamakt oss denna stund tycks ämna
Att på en stolt tyrann de persers ofärd hämna.
Den tropp utaf vårt folk, som än i Issus fins,
Med mod och vishet styrd skall krossa grekers prints.
Blott med behjärtadt bröst du mig din hjälp vill läna,
Till våra anslags skygd skall nattens mörker tjäna.
Gå! Röj ditt hjältemod, min aktning värdig blif,
Räck vapen åt mitt folk, dem hopp och djärfhet gif.

I spitsen för min här jag själf mig ämnar sätta
Att i tyrannens blod min hämndelystnad mätta.
De söfde grekers hop åt svärdet offras skall,
Och persers kungatron uppresas ur sitt fall.
Ej straff, ej plågors hot kan detta bröst förfära.
Ju större faran är, ju större blir vår ära.
Gå, värkställ mitt beslut! Sen först för våra svärd
De grekers hjälte blödt, du blir Statira värd.

Cyrus.

Men om för Zelis arm hans blod ock skulle rinna,
Kan ni för grekers hämd nog säker fristad finna?
De af hans vilda här, som nyss till plundring gått,
Snart åter samla sig att nalkas Issi slott.
Då är ert hopp förstördt, för deras bittra ifver
Ni själf med alt ert folk ett säkert offer blifver.
Betänk hvad steg ni tar!

Zelis.

Mitt anslag fattadt är,
Och dina fega råd ej Zelis mer begär.
Du fruktar mitt beslut, du skyr så värdig fara.
Välan åt segrarns nåd ett vekligt lif förvara.
Jag till hans undergång än medel finna tör;
Mitt mod ej hinder tål och inga inkast hör.
Blott jag uti hans död min maka kunnat hämna,
Jag mina plikter fylt, jag nöjd mitt lif vill lämna.
Så värdig eftersyn Statira följa skall
Och segra eller dö i mitt och persers fall.
Du är ej henne värd, djärfs du för henne ömma?
Gå, usla, från min syn att henne evigt glömma.
Gå, sök hos grekers folk ett armt och nesligt skygd,
Förgät din kungaätt, din ära och din dygd!

3 scenen.

Zelis. Cyrus. Hephästion.

Hephästion.

Jag på min förstes bud, min drottning, er besöker.
Mot persers kungahus han än sin ynnest öker.
Han glömmer hämdens rätt, han ger er stolthet till,
Och med fördubblad nåd er aktning vinna vill.
Sitt hjärta, all sin makt och tron och persers spira
Han genast färdig är att dela med Statira.
Än skall i kväll —

Zelis.

Alt nog! O djärfhet! hvad jag hör!
Darii baneman så dristigt anslag för?
Då än af persers blod hans grymma händer röka,
Han oförväget djärfs Statiras kärlek söka.
Nej! Han oss skona bör för så förmäten nåd.

Hephästion.

Bemöt min konungs gunst med mindre öfverdåd!
Ju mer med ädelmod han ert betryck vill lisa,
Ju mera stolt förakt ni för hans nåd tycks visa.

Zelis.

Ja, Gudar, hvilken nåd han godhet nämna kan!
Ett anbud värdigt blott så äredryg tyrann.
Han Zelis smickrad tror af så föraktlig ära;
Men fåfängt — — Till din kung du detta svar kan bära.
Den i Darii blod Ciliciens slätter sköljt
Och persers vida land med rån och plundring höljt,
Kan ej af Zelis hand en älskad dotter vinna.
Hon än för dygdig är att för din konung brinna,
Att heta hans gemål. Med persers kungablod
Hon mera stolthet ärft.

Hephästion.

Med maktlöst öfvermod
Ni fåfängt bjuder till för honom lagar tyda.
Ni känner hans beslut; ni tvungen är att lyda.
Statira, i hans våld, hans vilja vörda får.

Zelis.

Nej, grymma, än som mor jag om min dotter rår.
Förr skall med detta stål jag hennes dagar stäcka,
Än hon uti hans famn sin ära skulle fläcka.

Hephästion.

Förmätna, var beredd att vörda hans behag!

4 scenen.

Zelis. Cyrus.

Cyrus.

Hvad, grekers stolta kung Statira älska vågar?
Förgäfves då, min Gud, mitt bröst för henne lågar.
Mån hon väl vägra kan att blifva hans gemål?
Jag fruktar hennes dygd så farligt prof ej tål.
Kan hon med stolt förakt den äras höjd förskjuta
Att dela segrarns tron, att världens dyrkan njuta?
Nej! Jag ej hoppas bör. Än mer: hon hatar mig.
Ert löfte fåfängt är.

Zelis.

Hur kan hon älska dig,
Då du ej hjärta har att henne värdig vara.
Men, Cyrus, jag dig vill för hennes ömhet svara.
Jag rår om hennes hand. Statira hör dig till,
Blott i tyrannens blod din kung du hämna vill.

Cyrus.

Välan! Han stupa skall; mitt bröst ren vreden tänder.
Ni trygt kan anförtro er hämd i Cyri händer.

Hans stolthet straffas bör. Jag, Gudar, skulle se
Statira i hans famn sitt hjärta honom ge!
Och persers kungaätt så gruflig nesa lida!
Nej, förr uti hans bröst ett mordiskt spjut skall svida.
Må fritt hans död bli min, jag dock den äran vann
Att för Statira dö och straffa en tyrann.
Vid dagens Gud jag svär, för mig hans blod skall rinna.

Zelis.

Hvad! — — Än i Cyri bröst jag hjältars mod ser brinna.
Förenom då vår hämd. Gå, samla hop den här,
Som än af persers folk i Issus öfrig är.
Lär dem med hjältemod att segrarns vrede trotsa,
Att ur förtryckets band sitt fosterland förlossa
Och hämna persers kung. Gå! Våga blod och lif!
Var snar! Men framför alt ditt värf i tysthet drif!
Jag för Statira först mitt anslag ärnar tyda.
Hon sig bekväma skall att Zelis vilja lyda,
Att dig sitt hjärta ge.

Cyrus.

Hvad sällhet! Ja, jag går
Att henne värdig bli.

5 scenen.

Zelis (ensam.)

Mitt kval då lindring får.
Jag snart i segrarns bröst ett dödligt stål kan sänka
Och åt min makas stoft så värdigt offer skänka.
Hans skugga blidkad blir, jag hämna kan hans fall,
Och snart i Zelis hand hans spira lysa skall.
Mitt bröst ej frukta kan. Jag hällre döden söker
Än ett föraktligt lif, som mina plågor öker.
Men i så vådligt värf jag framgång hoppas tör.
Sen först tyrannen själf vid våra fötter dör,
Och Issus hör oss till, jag persers band skall krossa

Och ur sitt slafveri vår fångna här förlossa,
Dem mod och vapen ge, till nya strider gå,
Förstöra grekers makt och deras troppar slå.
Med Alexanders fall jag halfva segren vunnit.

6 scenen.

Zelis. Statira. Thirza.

Statira.

Hvad, Gudar! Än min mor sin harm ej stilla hunnit?
Betänk hans ädelmod; det ren försona bort
Det våld, den oförrätt oss stridens utgång gjort.

Zelis.

Mitt barn! För slika råd mig skona!
Hans mildhet aldrig kan så rättvist hat försona.
Darius mördad är. All ynnest han mig ter
Mig ej ur dödens djup min maka återger.
Af så förhatlig hand jag ingen gunst vill njuta.
Mitt mod mer retadt blir att hans fördärf besluta.
Jag jämt densamma är, och af hans ädelmod
Jag vapen endast får att i hans egit blod
Mitt tryckta fosterland, min ätt, min maka hämna.

Statira.

O himmel! Att ni kan förutan rysning nämna
Så djärft, så gudlöst råd? Hvad brott ni öfva tör?

Zelis.

Jag lyder blott min plikt. Darius hämnas bör.

Statira.

Ni söken segrarns död, och han er lifvet gifvit.

Zelis.

Men för hans öfvermod min maka offrad blifvit.

Statira.

Min far i striden föll.

Zelis.

Ja, då till vårt försvar
Mot segrarns våld och rån han våra vapen bar.

Statira.

Ni då hans ädelmod, all mänsklighet vill glömma?

Zelis.

Och du för en tyrann så nesligt vågar ömma.

Statira.

Tyrann? Nej för hans mildhet blott jag aktning bär.

Zelis.

Så vekligt tänkesätt din ätt ej värdigt är.
Darii dyra blod i dina ådror rinner,
Och nu hans baneman så lätt din aktning vinner.
Du för en skyvärd nåd din plikt förråda kan.
Nej, lär af detta bröst att hata en tyrann.
Jag nyss till hans fördärf en lycklig utväg funnit.
Då ur de grekers våld jag Cyrus återvunnit,
Han sig till segrarns fall med mig förenat har.

Statira.

Så gruflig föresats kan anstå en barbar,
Som uti mord och brott en långlig öfning njutit
Och egna kungars blod kring tronen ofta gjutit,
Men att min mor —

Zelis.

Än mer. Jag med ett säkert hopp
Att dig till maka få hans vrede eldat opp.
Af dessa tankar förd han ren tillhopa kallar

De få utaf mitt folk dem innom Issi vallar
Tyrannens grymhet skont. Jag själf snart färdig är
Att med beväpnad arm, i spitsen för min här
Mot grekers stolta kung min hämd i värket ställa,
Hans spridda härar slå, hans tron, hans välde fälla,
Min spira återta och åt ett kufvadt land
Dess forna sällhet ge, då sist Statiras hand
För Cyri hjältemod en äskad lön skall blifva.

Statira.

Hvad! Åt så nedrig själ ni vill er dotter gifva!
Nej, Gudar, förr mitt lif!

Zelis.

Min vilja lydas bör;
Du ej så billigt val för första gången hör.
Darius fordom ren din hand åt Cyrus ämnat.
Än mera, sen hans arm din far så värdigt hämnat,
Din kärlek han förtjänt. Jag ej på annat sätt
Hans trohet löna kan, hans ömhet för vår ätt.

Statira.

När ödet blidkadt är, mig Zelis än förföljer.
Åt en, hvars blotta namn min själ med fasa höljer
Hon grymt mig offra vill. Det då den huldhet är,
Det ömma modersbröst ni för er dotter bär.
Af persers kungablod förrädarns arm än röker,
Och nu med nya brott han mig behaga söker,
Sen han ett mordiskt järn i segrarns hjärta sänkt,
Som nyss af ädelmod åt honom lifvet skänkt.
Statira med sin hand hans grymhet skulle löna;
Nej må jag förr ert hat och all er vrede röna,
Må förr en våldsam död förkorta mina dar,
Än jag den minsta del i edra anslag tar.
Den hämd min döda far af våra händer kräfver
Ej mänsklighetens röst, dess ömma känslor kväfver.
Hur kan jag hata den, som med så mycket godt

Så ömsint mildrat har vårt ödes hårda lott?
Men vore det min plikt ert råd i värket ställa,
Att nåd och ädelmod med grymhet vedergälla,
Mig själf, min kärlek ge åt en så vild barbar,
Som blott med mord och våld min hand förvärfvat har,
Så tvingen, Gudar, mig att hällre brottslig vara.

Zelis.

Statira! Hvad du djärfs att en tyrann försvara,
Bestrida mitt beslut, min hämd mig förebrå.
Rys, usla! Du ej vet hur långt min harm kan gå.
Du delar segrarns brott; du djärfs min vrede trotsa.
Välan du den förtjänt; dig samma slag tör krossa.
Gå, vörda grekers kung! Hans nåd, hans ömhet njut,
Din kärlek honom gif, dig i hans armar slut!
Han dig ej skydda kan, dig Zelis hämd skall finna,
Ditt blod med hans förendt vid mina fötter rinna.
Jag är ej mer din mor. Min arm ej skona kan
Det bröst, som älska tör Darii baneman.

7 scenen.

Statira. Thirza.

Thirza.

Statira, er betänk! Ni Zelis reta vågar,
Ni ser hvad raseri i hennes hjärta lågar.
Hon lyder blott sin harm, ni henne frukta bör.

Statira.

Ett tomt och maktlöst hot mig, Thirza, föga rör.
Jag segrarn söka skall, till honom tidning bära
Om hennes grymma råd och hans försvar begära.

Thirza.

Ni på så grufligt sätt er mor förråda vill?

Statira.

Ack, har jag än en mor? Hon hör mig mer ej till.
Bör hon min vördnad få? Kan jag som dotter ömma
För den sin modersplikt så grymt mot mig kan glömma?
Bör jag med villigt mod för hennes raseri
Och Cyri vilda famn ett ömkligt offer bli?
Hon blind uti sin hämd mot mig af vrede brinner.
Då mera mänsklighet jag hos min ovän finner,
Jag trygt hans skydd begär. För ett förrädiskt fall
Och Zelis vilda hat jag honom varna skall.
Än kan hans ädelmod för straffet henne spara.
Ja, skyndom! Än är tid; jag mota bör vår fara.
Jag går — — Men ren mot oss jag honom nalkas ser.

8 scenen.

Alexander. Hephästion. De förra.

Alexander.

Prinsessa! För er syn sig grekers förste ter.
Om drifven af min plikt och håg till hjältars ära
Mot persers tappra kung jag nödgats vapen bära,
Med deras nederlag min vrede blidkad är.
Nu blott mitt ädelmod en seger än begär.
Jag vet Statiras bröst bör vid min åsyn rysa.
Men, Gudar, tör jag väl det glada hopp än hysa
Att på så rättvist hat med nåd och mildhet rå?

Statira.

Ert ädelmod förtjänt att all min aktning få.
Kan jag väl känslolös vid all er ömhet vara?
Ni mildhet öfva loft; välan mitt lif försvara;
Mig själf, mitt lif och väl jag i er vård förtror.
Ert skydd mig gif!

Alexander.

Mot hvem?

Statira.

Mot Zelis.

Alexander.

Mot er mor?
Hvad grymhet hennes hämd emot Statira väpnar?

Statira.

Vid tankan blott däraf mitt ömma hjärta häpnar.
Hon åt en vild barbar, som genom tusend brott
Och svek och kungamord hos henne insteg fått,
Till högsta grymhets lön sin dotter offra ämnat,
Sen han Darii död på er förrädiskt hämnat.
Ni själf förlorad är, mitt väl min frihet såld,
Om ni ej hindrar snart så grufligt öfvervåld.
För Cyri famn mig fräls! Ren med förtviflad ifver
Han stämplar ert fördärf.

Alexander (med häftighet.)

Än vreden Zelis drifver?
Och Cyrus till mitt fall sin arm så trolöst länt?
För nåd och ädelmod de alt mitt hat förtjänt.
Jag äfven hämnas kan.

Statira.

Min prints! Lät er försona!
Hon är likväl min mor, för hämden henne skona.
På mera fogligt sätt ni hindra kan ert fall.

Alexander.

Än som Statiras mor min nåd hon njuta skall.
(Till Hephästion.)
Gå, håll mitt folk tillreds; var snar; tag noga vara
På alla Zelis steg; men hennes lif förvara
För härens öfvervåld. *(Han går)*

9 scenen.

Alexander. Statira. Thirza.

Alexander (till Statira).

Var säker om mitt skygd.
Ert ädla tänkesätt, er ömhet och er dygd
Statira redan värdig gjort att Asiens spira bära.
Tag då mitt tillbud an. Mitt välde och min ära
Med er jag dela vill. Statira med min hand
Mitt hjärta äga skall, min krona och mitt land.
Men hvad; jag ser ert bröst vid detta val kan tveka?
Bör väl en grymsint mor min kärlek er förneka.
I dessa armar höljd, för Cyri anslag fri
Ni säker trotsa kan alt Zelis raseri.
Er kallar ärans lag att persers sällhet göra.
Glöm ej så helig plikt.

Statira.

O Gud, hvad får jag höra!
Hvad höjd af ädelmod! Då af min egen ätt
Jag tryckt och hotad är med våld och oförrätt,
Och jag åt en barbar till ömkligt rof förvaras,
Af grekers milda kung mitt lif och väl försvaras.
Än mer, han af sin hand Statira anbud gör.
Jag häpnar, jag ej vet hvad jag er svara bör.
Min plikt — — Men mot er nåd mitt bröst sig fåfängt sluter,
Jag vins utaf er dygd, ni ren min ömhet njuter.
Statira älskar er —

Alexander.

Jag värd Statiras hand?
Välan! Så slutom snart så sällt föreningsband.
Min här af segren tänd mig ren från Issi vallar
Till nya härnadståg och nya strider kallar.
Ni snart från persers tron skall världen lagar ge
Och hundra vunna folk vid edra fötter se.
Man straxt med kunglig ståt det gudahus skall sira,

Där jag med er i kväll min bröllopsfest skall fira.
Jag ren åt templet går, där jag er bida vill.

Statira.

Min prints, gå, fyll mitt hopp! Min kärlek hör er till.

4 AKTEN.

1 scenen.

Zelis. Cyrus.

Zelis.

Är hären ren tillreds? Säg Cyrus har jag hopp
Att snart mig hämnad se?

Cyrus.

Ja, ren en utvald tropp,
Beredd vid minsta vink att er befallning följa
Och er utaf sitt lif ett villigt offer hölja,
Hos mig församlad är. Jag knapt ert anslag nämt,
Än de med enig röst tyrannens död bestämt.
Med trots för all hans makt de blott af åtrå låga
Att snart till hans fördärf med mig och Zelis tåga,
Att med så hatadt blod befukta Issi vall
Och i hans undergång bereda grekers fall.
Hans folk, kring staden spridt, i nöjens famn sig sänker
Och af sin seger tjust på faran föga tänker.
Alt gynnar vårt beslut. Ni snart ert forna land
Som drottning äga skall, och jag Statiras hand.
Befall hvad stund ni vill, han för vår arm skall falla.

Zelis.

I blicken. Gå! Var snar att hit tillhopa kalla
Mitt folk.

2 scenen.

Zelis. Cyrus. Araspes.

Araspes.

Det är beställdt. Vår hämd för länge dröjt.
Alt hopp förloradt är. Man våra anslag röjt.
Den tropp oss följa loft sig skingrar, skräms och tvekar,
Det spridda, segrarns folk, som nyss i lust och lekar
En säker tid förnött, sig åter samlat har,
I hast till lägret flytt, och ren till vapnen tar.
Man säkert om vårt råd tyrannen kunskap gifvit.

Cyrus.

Hvad! Han vårt uppsåt vet?

Zelis.

Vi då förrådda blifvit
Åt grekers raseri och segrarns vilda harm?
Men Gudar genom hvem? Må för en mordisk arm
Bland tusend plågors kval jag fritt min lefnad sluta.
Af så förrädisk själ jag hämd likväl skall njuta.
Dess falskhet straffas skall. Araspes du ej vet,
Hvem hos tyrannen röjt så vådlig hemlighet?

Araspes.

Att jag så grufligt bud till Zelis måste bära!
Ack, det er dotter är, som glömsk af dygd och ära
Tyrannen räddat har.

Cyrus.

O Gudar, hvad jag hör!
Statira?

Zelis.

Ack, mitt barn! Du då min ofärd gör.
Men himmel! Bör jag tro hon mig förråda ämnat?

Åt den barbarens hat hon trolöst skulle lämnat
Sin mor? Araspes, nej, du orätt kunskap fått.

Araspes.

Än mer, hon älska djärfs de grekers vilda drott.
Man ren med hast begynt det helga templet sira,
Där han i kväll ännu skall vigas vid Statira.

Zelis.

Jag ryser.

Cyrus.

O hvad brott! Statira skänka kan
Sitt hjärta och sin tro åt en så stolt tyrann?
Förgäfves då mitt bröst för henne ömhet burit,
Och jag Darii ätt så helig trohet svurit.
För alla kärleks prof Statira af mig rönt,
Hon mig med högt förakt och ständig stolthet lönt.
För ert och hennes väl jag tusend faror trotsat.
Än mer. Sen grekers kung vårt väldes grundval krossat,
Och jag mig frälsad sett utaf hans ädelmod,
Jag för så trolös själ har vågat lif och blod.
Att vinna hennes hand och att Darius hämna
Mitt mod ej tvekat har att sig förtvifladt lämna
Åt nya äfventyr. Min Gud! Mitt vittne var,
Hvad lön jag för mitt nit, min trohet skördat har.
Ej blott åt straff och kval hon mig förråda vågar;
Hon än för en tyrann af brottslig kärlek lågar.
Hon älskar grekers prints. I den barbarens famn
Statira skymfa törs sin heder och sitt namn.
O höjd af trolöshet!

Zelis.

Ditt öde Zelis sårar.
Hvad känslor i min själ! Ack, döm af dessa tårar,
Af dessa suckars mängd, de sista jag förär
Åt ett förloradt barn, hvad kval jag hos mig bär.
Jag fasar — — Men min Gud! De stunder oss förlöpa

Vi fåfängt med vårt kval, med tårar återköpa.
Hvart ögnablick är dyrt. Kom! Skyndom! Hjälte var!
Än Cyrus, än är tid att stäcka segrarns dar.
Sen vi mot en tyrann vår hämd så vida drifvit,
Och han om våra steg, vårt uppsåt kunnig blifvit,
Vi ren hans hämd förskylt. Förgäfves af hans nåd
Du skonsmål vänta kan för så förtvifladt råd.
Nej, fåfängt! Skyndom blott att oss ur faran rycka,
Att snart en väpnad arm uti hans sköte trycka.
Oss lyckan gynna tör. Gå muntra opp den här,
Som till hans undergång af dig församlad är.
Araspes jämte dig så viktigt värf skall sköta.
Gån — — lären persers folk att oförfäradt möta
De grekers vilda harm och straff och dödars hot.
I templets hälgedom, vid offerbordets fot,
Där han sig föresatt att med Statira knyta
Ett lyckligt äkta band, hans blod för oss skall flyta.
(till Cyrus)
Gå! Utför mitt beslut! Din kung, ditt fosterland,
Din kärlek hämd begär, och hämd utaf din hand.

Cyrus.

O Gudar! Då sitt mål mitt stolta högmod hunnit,
Och jag en värdig lön för all min grymhet vunnit,
Jag majestätets dyrd, dess hälgd förgäfves kränkt
Och med regenters blod vår kungatron bestänkt,
På dess och rikets fall min egen välgång fotat.
Det straff, den hämdeblixt mitt hufvud länge hotat
Mig snart förkrossa skall. Jag ren den afgrund ser,
Dit mig en rättvis Gud i blicken störtar ner.
Från all min höghet skild, mitt välde och min heder
Mig än till nya brott en osäll kärlek leder.
Jag med förrädisk själ dens undergång beredt,
Som ett förvärkadt lif af nåd mig återgett.
Mitt straff jag värdig är. Och hämden mer ej dröjer.
Man känner mina brott och mina anslag röjer.
Jag segrarns hat förskylt och för hans raseri
Mitt lif bland plågors mängd ett offer snart tör bli.

Men Cyrus! Skall du dö, må du som hjälte falla!
Må först de grekers blod vid mina fötter svalla
Och hämma ditt fördärf, tils sist för deras svärd
Du når en blodig död, ditt namn, ditt hjärta värd.
Jag går — — Men, himmel, där han redan mot oss tågar.

Zelis.

Jag ryser, o min Gud! Hvad mig hans åsyn plågar.
Jag ville honom sky; men nej, han har ju rätt
Att känna Zelis dygd, det mod, de tänkesätt
Dem han förgäfves sökt med tvungen mildhet vinna.
Gån — — Snart vid templets vall jag vill er återfinna.

3 scenen.

Alexander. Zelis. Vakt.

Zelis.

Hvad, djärfva, än bestänkt af våra härars blod
Du Zelis möta törs med så förhärdadt mod?
Sen du bland persers folk med mord och örlig ströfvat,
Vår här till spillo gett, min maka mig beröfvat,
Mig från min spira skilt, mitt fosterland förstört
Och sist ett älskadt barn till evig blygd förfört.
Du ej min åsyn skyr; nej af det kval mig sårar,
Af mina smärtors mängd, min ängslan, mina tårar
Du vällust njuta vill. Gå, se mig aldrig mer!
Din blick mer än ditt svärd mig dödlig fasa ger.

Alexander.

Hvad oro i min själ ert tal, min drottning, sprider.
Jag deltar i det kval ert tryckta hjärta lider.
Med håg för vapenbragd jag fått ett ömsint bröst,
Som rörs af likars nöd och mänsklighetens röst.
Jag hastat till ert fall, jag är er afsky värdig,
Men sen jag segrat har, ni ser mig lika färdig
Att lisa ert betryck. Jag ädelmodigt vet
Behjärta er förlust, ert ödes vidrighet.

Med ära och med prakt och alla lyckans skänker
Ni i er välmakt ägt jag Zelis hugna tänker.
Hvad ni er mista trott uti Darii fall,
Uti mitt ädelmod ni återvinna skall.
Det lof, den ärans höjd jag än mig önskar hinna,
Är att så rättvist hat med mildhet öfvervinna.
Mitt namn mer kändt och stort så värdig seger gör,
Än all den härars mängd jag i min hämd förstör.
Men, Zelis, har jag hopp? Mån väl er vreda ifver
Af mina mildhets prof, min ömhet mildrad blifver?

Zelis.

Nej, fåfängt! Hoppas ej min vrede blidkas kan.
Jag evigt hata bör Darii baneman.
Hvad, grymma! Båtar mig din mildhet, all den ära,
Den toma höghets glants, du söker mig förära,
Sen för ditt raseri min maka fallen är,
Och du med blodig arm hans vunna spira bär?
Tro ej med falska sken du kan min syn förblinda
Och dig på svikfull grund en retad släkt förbinda.
Nej, vördå Zelis dygd! Jag född af hjältars ätt
Så lätt ej glömma kan tyranners oförrätt.
Jag inser dina råd, din afsikt, dina ränker.
Du ej af ädelmod en hatad nåd mig skänker.
Nej! Dig i alla värf ditt blotta högmod styr.
Att känd och prisad bli du inga medel skyr.
Nåd, mildhet, mord och våld du ömsom öfva söker,
Blott du ditt lof och namn och dina segrar öker.
Om lag och likars rätt dig känd och helig var,
Och du af mänsklighet den minsta känsla bar,
Hvad tvång dig då förmått att persers land föröda
Och millioner lif för svärdet saklöst döda,
Till krig och folks fördärf från egna riken fly,
Och världens fasa bli med mordiskt vapengny?
Darius aldrig än ditt ärfda rike härjat,
Med strömmar utaf blod de grekers slätter färgat.
Ej minsta oförrätt af persers kung dig skett.
Din äretörst då blott på detta tåg dig ledt.

Att på en blodig tron förtrycktas offer skörda
Du utan fasa djärfs ditt häpna släkte mörda.
Du har dock mänsklighet, du söker likars väl.
O djärfhet, se den blygd! Rys gudförgätna själ!
Sök aldrig med din nåd hos Zelis insteg vinna!
Må dina segrars prakt till jordens ända hinna,
Begraf en krossad värld i lågor, grus och blod,
Du här dock finna skall ett obeherskadt mod!

Alexander.

För mild, för ädeltänkt att såras af den ifver,
Den obetänkta harm ert kvalda hjärta drifver,
Jag mig mot alt ert hat med godhet väpna vill
Och rörd af ert betryck er stolthet gifva till.
Men Zelis! På hvad skäl kan ni väl misstro bära
Till mina löftens hälgd, min ömhet och min ära?
Af brottsligt högmod tänd ni mig blott rasa tror;
Nej, känn mitt tänkesätt; min själ för öm och stor
Att för triumfers glants en värklig ära glömma
Och för att fruktad bli en kufvad världsdel dömma
Till härjning och fördärf ej vördar annan Gud
Än dygd och kungaplikt och mänsklighetens bud.
Om persers slagna drott, som nyss sin spira vunnit,
Ej än de grekers land med örlig sköfla hunnit,
Från äldre tider ren af edra kungars ätt
Vi ofta lida fått förakt och oförrätt.
Vi våra städer sett af edra härar brända,
De rika Greklands fält i öde platser vända,
En plundrad värnlös hop till skymf och plågor förd
Och templens hälgedom förhädad och förstörd.
Att då så grymt förtryck på edra riken hämna
De grekers harmsna folk mig velat öfverlämna
Sitt kraf, sin hämderätt. Så ärofullt beslut
Jag som mitt folks försvar är nödgad föra ut
Att för sitt öfvermod ett trolöst släkte straffa
Och värn och säkerhet för våra gräntsor skaffa.
Om i så rättvist krig jag persers tron förstör,
Er forna kungastam ni endast skylla bör.

Darius stupat har, men höljd af hjältars ära,
Då han mot grekers kung sin klinga dristat bära.
Men om på krigets fält min hämd man rasa sett,
Jag ömtänkt öfva vill den rätt mig segren gett.
Om jag ert välde stäckt, jag än med Asiens spira
Och all dess forna glants Darii ätt vill sira.
Statira om min hand, min vunna tron skall rå,
Som drottning jämte mig de persers dyrkan få.
Döm själf: kan jag min nåd, min mildhet längre sträcka,
Och bör så ädelt val ej Zelis vrede släcka?
Er dotter än i kväll af mig till maka nämd
Vår frid befästa skall och kväfva Zelis hämd.

Zelis.

Din stolthet gräntslös är. Jag af ditt tal kan lära
Att för tyranners nåd en evig afsky bära.
Då mig den största gunst du i ditt tycke ter,
Du mitt betrykta bröst den största fasa ger.
Statira din gemål? Min dygd och ära rysa.
Förmätna, du ej blygs så djärfva tankar hysa?
Då i Darii blod din arm än badad är,
Hans dotter oförsynt till maka du begär.
Jag dig ett älskadt barn till offer skulle räcka
Och med så gruflig skymf vår dyra ätt befläcka?
Så länge i mitt bröst jag detta hjärta för,
Med så förmätet hopp du dig ej smickra bör.
Sen du i mord och brott af lyckan gynnad blifvit,
Och hon ett krossadt folk åt dig till sköflings gifvit,
Du mer ej tygla kan ditt djärfva öfverdåd.
Du alt dig anstå tror. Med en föraktlig nåd
Du Zelis binda vill, så lätt min ifver kväfva.
Barbar! Nej, känn mitt mod och för min vrede bäfva!
Din gunst du spara kan; nej hällre döden gif!
Mitt hat, min hämdelust bör släckas med mitt lif.

Alexander.

Än harm, än häpenhet er stolthet hos mig väcker.
Er ej min mildhet rör, min hämd er ej förskräcker.

Med otamdt öfvermod ni hastar på ert fall,
Men fåfängt; alt ert hat ert väl blott främja skall.
Till trots för all er harm skall ni min ynnest röna.
Jag går att som min brud Darii dotter kröna.
Vår kärlek fastställd är, Statira älskar mig,
Och fåfängt mot mitt val er vrede reser sig.
Ert uppsåt motadt är; jag all er ilska känner,
Ert anslag mot mitt lif och edra fega vänner.
Ni njuter dock min nåd, jag Zelis välfärd gör.
Döm om i ädelmod ni mig ej likna bör.
Men templet väntar mig; ren offrens lågor brinna.
Jag vid min återkomst er mera blid tör finna.

4 scenen.

Zelis (ensam).

Fly, grymma till ditt fall! Gå att ett offer bli
För ditt förmätna mod och Zelis raseri.
Af kval och saknad tärd jag annan drift ej lyder
Än den en hälgad plikt, min hämdetörst mig tyder.
Den skänk, min döda vän, du än af mig begär
Jag i din oväns blod med glädje dig förär.
Djärfs ett förrädiskt barn din helga ätt förnedra,
Skall jag, som din gemål, dig mera värdigt hedra,
Förgöra en tyrann, hans stoft kring fälten strö,
Ej hot, ej faror sky, dig hämna eller dö.
Men, Gudar, än hvad sorg mitt klämda hjärta kväljer!
Min dotter mig förrådt. Hon dygd och ära säljer
För en föraktlig gunst; hon trohet svärja tör
Åt den, hvars undergång hon endast söka bör.
Mitt barn! Om detta namn du än dig värdig finner,
Är det Darii blod i dina ådror rinner?
Och jag din mor? Min Gud! Jag ryser! O hvad skam,
Jag ett så skyvärdt lif till världen burit fram.
Du djärfs de grekers kung till altarfoten följa,
Med persers kungaskrud en brottslig hjässa hölja?
Du utan skräck och blygd den tron bestiga kan,

Som hyser jämte dig Darii baneman?
Hans öde du förtjänt! Min harm dig borde dömma
Till lika rättvis hämd! Men, Gud, jag kan ej glömma
Att du min dotter är? Nej, straffom en barbar!
Mitt barn jag skona bör.

5 scenen.

Zelis. Araspes.

Araspes.

Han templet hunnit har
Att med Statira snart det helga bandet knyta.
Ren är vårt folk tillreds att inom borgen bryta.
Kom! För er härsmakt an!

Zelis.

Ja, skyndom! För min arm
Tyrannen stupa skall och släcka Zelis harm.

5 AKTEN.

1 scenen.

Statira. Thirza.

Statira.

Hvar är jag? O min Gud! Hvad utväg skall jag välja?
Förtviflan, skräck och hopp mitt hjärta ömsom kvälja.
Jag lyda vill min plikt; Darius hämnas bör.
Men våld på mitt beslut min ömhet genast gör.
Bör jag för en tyrann af neslig kärlek ömma?
Han stäckt Darii lif; men, himmel, kan jag glömma
Hans nåd hans ädelmod? Jag rörs, jag mänska är,
Och fåfängt af min hand min fader hämd begär.
Men, Gudar, till hvad steg min svaghet mig förleder!

Jag lasten smickra djärfs, jag trampat dygd och heder.
Jag älskar grekers kung, jag åt hans hämd förrådt
En öm och dygdig *(gråtande)* mor. O fasa! O hvad brott!
Jag blygs! Jag är ej värd att dagens strålar njuta.
Nej ett så brottsligt blod min egen arm skall gjuta.
Jag Zelis söka vill. Hon mig förlåta tör,
Då jag i tårar sköljd vid hennes fötter dör.

2 scenen.

Alexander. Statira. Thirza. Vakt.

Alexander.

Ni dröjer, följoms åt! Man ren åt himlens gudar
Bestämda offer tändt. Mitt folk i glädjeskrudar
Kring templet samladt står. Kom fyll min önskans mål.
Min kärlek, öm och ren, ej längre uppskåf tål.
Ni gråter! Hvad jag ser! Hvem vållar dessa tårar?
Kom följ mig! Tag min hand, förgät det kval er sårar!
Er sällhet väntar er.

Statira (för sig själf.)

Min Gud hvart skall jag fly?
Jag ryser vid hans tal.

Alexander.

Hvad, hon mig tyckes sky!
Statira, sansen er! Sen ni er tro mig gifvit
Och till vår bröllopsfest ren templet siradt blifvit,
Ni mig ej följa vill? Ni tvekar? Dröj ej mer!
Kom! Skyndom!

Statira.

Jag ej kan.

Alexander.

O himmel! Hvad jag ser!
Ni då de löften glömt dem nyss er kärlek gjorde?
Statira trolös?

Statira.

Ja, jag dem förgäta borde.
Jag hör er mer ej till.

Alexander.

Hvad hör jag? Ack, min Gud!
Hvem tvingar er?

Statira.

Min dygd, min plikt och ärans bud.
Om jag, då mig min mor till brud åt Cyrus dömde,
Af fasa för hans famn mig själf, min heder glömde,
Begärte ert beskydd, och ni min ömhet vann,
Min dygd dock segrar sist. Jag er ej älska kan.
För edra härars svärd sitt blod Darius gjutit,
Ni våra fält förödt, ni persers välde brutit.
Er nåd, ert ädelmod jag dock beundra tör.
Ni är min aktning värd, men jag er hata bör.
Jag Zelis dotter är. Jag hennes dygd bör hysa.

Alexander.

Ni delar Zelis brott? Bör ej ert hjärta rysa
För så förrädiskt steg? Nej, himmel, jag ej tror
Statira likna vill så grym, så brottslig mor.
Ni äger mera dygd; gif mig er ömhet åter!
Jag er ej hata kan; er svaghet jag förlåter.

Statira.

Nej, hällre straffa mig! Er hämd jag värdig är.

Alexander.

Ack, än mitt bröst för er för mycken ömhet bär.
Än smickrar mig mitt hopp, jag skall Statira vinna.
Er tro, er dygd — —

Statira.

Hör opp att för Statira brinna.
Jag ändrar ej beslut. Det blir mitt största brott
Att jag ett ögnablick djärfts älska grekers drott.

Alexander.

Statira!

Statira (för sig själf.)

Ren hans blick min vissa ofärd tyder.

Alexander.

Ni en förrädisk mor i hennes anslag lyder.
Ni räds ej för min hämd! Hvart syfta edra råd?

Statira.

Att straffa mig och dö.

Alexander.

O vilda öfverdåd!
Er stolthet skymfar mig. Min höghet och min ära
Af så förmätit mod en rättvis hämd begära.
Jag borde — — Men mitt bröst än för Statira ömt,
Då det sig hämna skall, sin vrede redan glömt.
Ert afslag, all er köld kan ej min låga släcka.
Lät då mitt ädelmod er kärlek återväcka.
Statira, än en gång jag om er ömhet ber.
Beveks! Kom fyll mitt hopp; jag evigt älskar er.

Statira.

Om ni mig lyda vill — —

Alexander.

Hvem hällre än Statira?

Statira.

Er kärlek evigt glöm! Skänk persers tron och spira
Åt dem er älska kan. Jag aktar mer min dygd

Än all er kronas glants och Asiens rika bygd.
Som hjälte ni förtjänt Statiras maka blifva.
Jag ville älska er och er min ömhet gifva.
Men då jag utan brott min drift ej följa tör,
Jag er ej värdig är, ni mig förskjuta bör.
Tänk ädelt! Vinn er själf! Vill ni min önskan kröna,
Lät Zelis ert beskydd till sensta tider röna!
Jag bägges hat förskylt. Er afsky evigt värd
Jag hastar till mitt straff att dö för hämdens svärd.

3 scenen.

Alexander. Vakt.

Alexander (utom sig.)

Statira! Ack, hon flyr. Vid hennes tal jag fasar.
Förtviflan henne styr. Hon till sin ofärd rasar.
Nyss kårad till min brud hon nu min hand försmår.
Hon trolös? Nej, min Gud, hon om sig själf ej rår.
Förvirrad och bestört, förledd af Zelis ifver
Hon än af ånger tärs, än ömhet hjärtat drifver.
Hon ville älska mig — — Mig hennes öde rör.
Ack, skyndom! Från fördärf Statira räddas bör.
Kom! Men hvad ovant ljud? Förvillar mig mitt öra?
Af stridsrop och gevär ett dån mig tyckes höra,
Som nalkas mer och mer.

4 scenen.

Alexander. Hephästion. Vakt.

Alexander.

Hvad larm? Hvad vapengny?

Hephästion.

Vårt folk ren segrat har, och Zelis troppar fly.

Alexander.

Hon då för all min nåd mig så förskylla ämnat?

Hephästion.

O öfverdåd! Min kung nyss hälgedomen lämnat,
Då en beväpnad mängd mot templet rusar an.
Förgörom, var dess rop, vår konungs baneman!
Knapt hördes detta ljud kring Gudens boning ryta,
Än de med mordisk arm sig inom borgen bryta.
Den tropp utaf vårt folk, som vård vid porten höll,
För deras raseri till rygga genast föll.
Sig Zelis oförskräckt bland spjut och vapen mängde
Och fram i störtadt lopp till altarfoten trängde,
Beredd att offra er för ett förrädiskt stål,
Beröfva er er brud och hämna sin gemål.
Men då vid offrens bord hon er förgäfves sökte,
Det vilda raseri i hennes själ sig ökte.
Till nya mord och brott förtviflan henne för,
Och Gudens häpna präst vid hennes fötter dör.
Där offret trampadt låg, hans altar nederbrutit
I strömmar utaf blod dem persers vildhet gjutit.
Den helga elden släcks, alt härjas, alt förstörs,
Tils sist en modig tropp med mig i striden förs.
Mot oss i eldad harm å nyo Zelis rusar.
Förtviflan svärdet för, man stupar, bloden frusar.
Af slagnas jämmerskri ett ömkligt buller väcks,
Och templets vida grund af döda kroppar täcks.
Hon vågar alt — Tils sist för våra härars ifver
De persers styrka vek; själf Zelis fängslad blifver.
Men då hon bland vår här ren nalkas dessa slott
Att offras åt er hämd för så förrädiskt brott,
Mot oss med häpna steg Statira ängslig hastar
Och sig i ömkligt skick till Zelis fötter kastar,
Af kval och ånger tärd kring hennes knän sig slöt,
Om hennes ömhet bad och bittra tårar göt.
Då hon ett blottadt spjut ur vaktens händer rycker,
Och det med våldsam fart i dottrens sköte trycker.

«Dö! (lydde hennes ord); dö usla! I ditt fall
«Jag ditt förräderi, din kärlek straffa skall.
Till marken blodbestänkt det unga offret dignar
Och än uti sin död den grymma hand välsignar,
Som stäckte hennes lif.

Alexander.

Statira? Ack, min Gud!
Statira är ej mer? Hvad slag! Hvad olycksbud!
(Till vakten,)
Och Zelis vilda arm — — Gån! Min befallning hören
Och hit i fjättrar läst de persers drottning fören
Att dö för detta svärd. *(De gå.)*

5 scenen.

Alexander. Hephästion.

Alexander (med häftighet.)

Hon med ett härdadt bröst
Mot tårar, mänsklighet, naturens ömma röst
I gudlöst raseri en dygdig dotter mördar,
Som ömhet för mig hyst, hvars dygd jag evigt vördar.
Till hämd jag äger rätt. Hon ej med alt sitt blod
Försona kan sitt brott, sitt vilda öfvermod.

Hephästion.

Af den, hvars stolta själ nyss döden trotsa torde,
Ej mindre grymhets prof min konung vänta borde.
Mot alt ert ädelmod hon visar stolt förakt.
Er mildhet blott er själf i dödlig fara bragt.
Ett bröst, som så af hämd och trolös vrede brinner,
Med nåd och foglighet ni ej till rätta vinner.
Skall grekers makt bestå, er spira fruktad gör
Och straffa utan nåd den er bekriga tör.
Ett obeifradt brott snart tusend andra föder,
Tils för en mordisk dolk min dyra kung än blöder.
Förstör så brottsligt lif, betänk ert egit väl!

Alexander.

Hvad hör jag? O hvad råd! Hvad fasa i min själ!
Jag för min säkerhet min mildhet nödgas glömma
Och persers kungablod till straff och nesa döma.
Mitt hjärta ömma tycks. Jag, Zelis baneman?
Hon värnlös för mig dö? Nej, det ej hända kan.
Mig hennes öde rör. Jag ville Zelis skona,
Men, himmel, bör jag väl min hämd så lätt försona?
Ej nog, hon mitt fördärf så gudlöst stämplat har,
Hon än förrädiskt stäckt Statiras dyra dar.
Min vrede återtänds, jag bör dess eld ej kväfva.
Känn, grymma, känn min hämd och för ditt öde bäfva!
Fördärfvet väntar dig; du af mitt ädelmod
Ej nåd mer vinna kan för så förrädiskt blod.
Hon nalkas — — men hvad syn!

Hephästion.

Min kung er ömhet spara
Och lät så trolös själ ett värdigt straff förfara!

6 scenen.

Alexander. Hephästion. Zelis stridsklädd och fängslad. Vakt.

Alexander.

Rys, usla, för ditt brott! Till trots för all min nåd
Ni rasar utan skräck i vildsint öfverdåd.
Ni mig förfölja djärfs, naturens rätter kränka
Och i er dotters bröst en mordisk klinga sänka.
Den i sitt öfvermod så grymt förtrampa tör
Dygd, ömhet, mänsklighet, min hämd blott röna bör.

Zelis.

Din hämd? Tro ej ditt hot kan detta bröst förskräcka.
Barbar! Nej skynda dig mitt usla lif att stäcka.
Att lefva blir mitt straff, kan jag ej utväg se
Att åt min makas stoft ditt blod till offers ge.

Alexander.

Fördömda raseri! Uti er hämdeyra
Ni mig än trotsa törs? Ni kan er harm ej styra.
I lastens kedjor läst ni lika stolt och djärf
Blott hastar på ert straff, er nesa och fördärf.

Zelis.

Må lasten nesa dra; jag räknar för en ära
Att för så värdigt steg tyranners bojor bära.
Jag blyges vid er gunst, ert hat mig heder gör.

Alexander.

Ni af er vilda själ er djärft berömma tör.
En dygdig dotters blod af edra händer gjutit,
Mitt lif af er förföljdt, sen ni min ynnest njutit,
Det Zelis ära är. — — Förmätna, se er blygd!

Zelis.

Förmätna! Släck din hämd, men vörda Zelis dygd!
Mitt bröst, som evig tro min slagna maka svurit,
Ej för er öfvermakt, er vrede fasa burit.
Er mildhet på min dygd ej minsta intryck gjort.
Hvar blick jag lifvet ägt jag er förfölja bort.
Jag trogit lydt de bud min plikt mig föreskrifvit.

Alexander.

Men för er grymma arm Statira offrad blifvit.
Hon ej er ofärd vållt. Hvad vildhet leder er,
Då ni ett dygdigt barn så gruflig bane ger?

Zelis.

Hon dygdig? Ack, min Gud, då hon dig älska vågar.
Sitt öde hon förtjänt — — Jag ej naturen frågar,
Då äran har befalt — — Döm blott af detta slag,
Hur högt jag vörda lärt min plikt och ärans lag.
Man innom Gudars borg er grymma fest beredde,
Och ren kring luftens fält sig offrens lågor bredde,

Till ert föreningsrum ni redan tågad var,
Då jag med väpnad arm åt templet vägen tar
Att där ett dödligt stål uti ert hjärta trycka
Och ett förloradt barn ur edra armar rycka.
Men sen en omild Gud er frälst för Zelis hand,
Förvirrat mina råd, och jag i edra band
Ej annan utväg fann att rädda hennes ära,
Jag hällre svärdet såg så lastfullt lif förtära
Och straffa hennes brott, än hon uti din famn
Med evig nesa höljt Darii ätt och namn.

Alexander.

Ni om er dotters dygd förvända tankar hyser
Och blind uti er harm ej vid er grymhet ryser.
Hon mig sin kärlek loft.

Zelis.

Hvad mera grufligt brott;
Mitt barn, Darii blod djärfts älska grekers drott.

Alexander.

Men då min sällhets höjd jag hänryckt hinna tänkte
Och tjust uti mitt hopp min hand Statira skänkte —

Zelis.

Min Gud!

Alexander.

Förvirrad, ångerfull sin tro hon återtar
Och till sitt fall förtviflad från mig far.

Zelis.

Hvad hör jag? Hon sin blygd till slut dock varseblifvit
Och din förmätna gunst ett rättvist afslag gifvit?

Alexander.

Jag vid så trolöst steg all Zelis ilska rönt,
Men sen ert råd hon lydt, ni henne värdigt lönt?

O grymhet! Brott på brott ni i er ifver öfvar.
Ni glömmer ni är mor; naturens drift ni döfvar.
Ett ömt och älskadt barn, hvars oförstälda bröst
Sig än ej härda lärt mot mänsklighetens röst,
Men dock till ert behag sin ömhet öfvervinner,
En grym och blodig död i edra armar finner,
Då hon er nåd begär.

Zelis.

Jag fasar! Gud, hvad kval!
Af ängslan, raseri och plågoandars tal
Mitt arma hjärta slits. Jag ren en försmak känner
Utaf de afgrundsstraff, som kvälja lastens vänner.
Stäck ett förhatligt lif! Det är den enda nåd
Du mer mig visa kan.

Alexander.

Nej för ert öfverdåd
Ni värdigt straffas bör. Statira hämd skall njuta.
Min arm vid motstånd van ej värnlöst blod kan gjuta.
Ert lif jag spara vill. Lef! Gå att straffad bli,
Att kväljas af er själf i ändlöst raseri.
Må hämdens vreda gud er stolta själ förfära
Och bittra samvetsagg så brottsligt lif förtära!
(Till vakten.)
Gån! Lossen hennes band! Se, Zelis, på hvad sätt
Er ovän hämnas lärt förakt och oförrätt!
Men, usla, söken straxt er för min åsyn gömma,
Att jag ert namn, ert brott för evigt måtte glömma.
Flyn! Se mig aldrig mer! Gå utaf plågor tärd,
De ondas fasa bli och dygdens afsky värd.

Zelis.

Ja, sen ur dessa band ni mig min frihet gifvit,
Mitt lif uti mitt våld af er ock lämnadt blifvit,
Ni skall mig mer ej se. Jag skynda vill mitt fall,
Och med min dotters blod mitt egit flyta skall.
Om ni min harm, mitt hat för all er nåd förfarit,

Betänk min helga plikt, den hämd jag skyldig varit
Åt persers slagna kung. Förlåt mig mina brott
Och ömma vid mitt fall mitt ödes hårda lott!
Jag går — *(rusar ut med häftighet.)* Men, himmel, hvad! Sig
där Statira visar.
Hvart vill jag fly. Jag dör, mitt blod ren fasan isar.

7 scenen.

De föregående. Statira stödjande sig på Thirza och med ett blodigt spjut i handen.

Alexander.

Statira!

Zelis.

Ack, mitt barn!

Statira.

Min mor, er klagan spar!
Jag af så värdig arm förnöjd min bane tar.
Er vrede jag förtjänt, mitt blod ni rättvist gjutit,
Men förr än mig mitt straff i dödens mörker slutit,
Jag velat Zelis se. Jag än er gunst begär,
Ja, kanske i min död er mera värdig är.
Om jag för grekers kung af lastbar ömhet brunnit,
Jag sist med dristigt mod på all min svaghet vunnit.
Jag kväft så brottslig eld, jag brutit mina band
Och ren förtviflad for att med min egen hand
På detta kvalda bröst en straffbar låga hämna,
Då jag vid Zelis knän mitt usla lif fick lämna.
Och kunde än ert barn er ömhet återfå,
Hur nöjd jag då min död till mötes skulle gå.
Må ej ert tunga hat mig in i grafven följa?
Lät glömskan mina brott, men ej min ånger hölja!
Njut i försynens skygd ett långt och lyckligt lif
Och till de sensta dar mitt minne tårar gif!

Zelis.

Jag fasar! Ack, min Gud, mig ur mitt kval förlossa
Och sänd din hämdeblixt att detta bröst förkrossa!

Statira.

Ack, prints, hvars ädelmod jag så ovärdigt lönt,
Var nöjd! Ni hämnad är. Ett rättvist straff jag rönt.
Lef att bland persers folk en evig ära hinna
Och lät en älskad mor ert skydd, er ömhet vinna!
Lef! Men min häpna själ mig redan öfverger,
Och nya världars rymd sig för mitt öga ter!
Sig ren en dödlig köld kring mina ådror sprider.
Ack, hvilka smärtors mängd, o Gud, mitt hjärta lider!
Jag tärs af dödens kval, jag ängslas, jag förskräcks.
Hur långsamt, ack, hur svagt mitt usla lif då släcks.
(Gör ett fåfängt försök att stöta darten i sitt bröst.)
Jag själf förgäfves mer dess plågor lykta söker.
Nej! Zelis, detta stål, som af mitt blod än röker,
Å nyo i mitt bröst med ökad styrka för
Och stäck mitt kval!

Zelis (förtviflad.)

Jag hämnat dig och dör.
Räck hit! *(Slår sig darten i bröstet.)*

Alexander.

O fasa!

Statira.

Ack, min Gud! Hvad! Ser jag Zelis stupa!
(Hon hindras af vakten i sitt fall.)
Jag rys, o himmel mig i dödens natt fördjupa!
Min syn af mörker höljs; jag mattas mer och mer.
Jag dignar — —

Thirza.

Det är gjordt. Hon mer ej dagen ser.

Alexander.

O grymhet! O hvad syn! Mitt ömma hjärta bäfvar.
Förvirrad i mitt kval jag utan sansning sväfvar.
Statira från mig ryckt; där Zelis i sitt blod.
Hvad blir mitt råd? O Gud! Jag saknar makt och mod.
Kom följ mig att mitt namn och mina segrars ära
Från en förhatlig kust till andra folkslag bära,
Mot ödets vidrighet bland vapnen söka tröst
Och glömma det betryck, som tär ett såradt bröst,
Att världen nya prof af hjältedygder gifva
Och printsars eftersyn i nåd och mildhet blifva.

Innehåll.

Jakob Tengströms porträtt

och namnteckning (i bref till Speranski af 22 mars 1812).

Förord.

Lefnadsteckning.

Vitterhetsarbeten.

Valda Dikter.

Ur Läseöfning för mina barn.

Ur Tidsfördrif för mina barn.

Rättelser.

Sid. VI rad. 5 ned. *står:* Holbergs komedier *läs:* Holbergs Moraliske fabler.
» XC » 1 ned. *står:* Förh. och upps. 11 *läs:* Förh. och upps. 12.
» 262 » 14 » *står:* förfört. *läs:* förfört,

SVENSKA LITERATURSÄLLSKAPETS

hittills utgifna skrifter:

			Fmf.
Tom	I.	**H. G. Porthans bref till M. Calonius 1,** utg. af W. Lagus. — 341 + 68 sid. stor 8:o	8: —
„	II.	***Förhandlingar och Uppsatser 1.** (Längre uppsatser af Estlander, Lagus och Schybergson). — 62 + 112 s. 8:o	2: 50
„	III.	**Finlands territoriala församlingars ålder, utbildning och utgrening intill 1885 års utgång,** af K. G. Leinberg. — 159 sid. liten 8:o	3: —
„	IV.	**Borgareståndets Protokoll vid Borgå landtdag 1809,** utg. af Elis Lagerblad. — 411 sid. stor 8:o	8: —
„	V.	**H. G. Porthans bref till M. Calonius 2,** utg. af W. Lagus. — 263 + 106 sid. stor 8:o	8: —
„	VI.	***Förhandlingar och Uppsatser 2.** (Längre uppsatser af Estlander, Frosterus, Lagus m. fl.). — 44 + 268 s. 8:o	3: 75
„	VII.	**Ordbok öfver estländsk-svenska dialekterna,** af A. O. Freudenthal och H. A. Vendell. — 328 sid. stor 8:o	6: —
„	VIII.	***Historiskt-politiska anteckningar af H. F. Adlercreutz. 1743—1796,** utg. af Elis Lagerblad. — 185 sid. liten 8:o	3: —
„	IX.	***Förhandlingar och Uppsatser 3.** (Längre uppsatser af Th. Westrin, Freudenthal, Schybergson m. fl.). — 40 + 318 sid. liten 8:o	4: —
„	X.	***Reseanteckningar af P. J. Bladh och C. F. Hornstedt,** utg. af J. O. I. Rancken och Elis Lagerblad. — 176 sid. 8:o	3: —
„	XI.1.	**Åbo akademis studentmatrikel,** af W. Lagus. 1. — 50 + 108 sid. stor 8:o	4: —
„	XI.2.	**Åbo akademis studentmatrikel,** af W. Lagus. 2. — 123 sid. stor 8:o	4: —
„	XI.3.	**Åbo akademis studentmatrikel,** af W. Lagus. 3. — 157 + 46 sid. stor 8:o	4: —
„	XI.4.	**Åbo akademis studentmatrikel,** af W. Lagus. 4. — 224 sid. stor 8:o	2: —
„	XI.5.	**Åbo akademis studentmatrikel,** af W. Lagus, 5. — 248 sid. stor 8:o	2: —
„	XI.6.	**Åbo akademis studentmatrikel,** af W. Lagus, 6. — 241 sid., hvartill register 50 sid. stor 8:o	2: —
„	XII.	**Vöråmålet, ljud- och formlära, ordlista med register, språkprof,** af A. O. Freudenthal. — 200 sid. liten 8:o	3: 50
„	XIII.	***Förhandlingar och Uppsatser 4.** (Längre uppsatser af Schybergson, Hultin, Vendell m. fl.). — 34 + 136 s. 8:o	3: —
„	XIV.	**De finska klostrens historia,** af K. G. Leinberg. — 509 sid. liten 8:o	4: —
„	XV.	***Helsingfors stads historia från 1640 till stora ofreden,** af Erik Ehrström. — 171 sid. liten 8:o	3: 50
„	XVI.	***Åbo universitets lärdomshistoria. 1. Medicinen,** af L. W. Fagerlund och Robert Tigerstedt. — 216 sid. liten 8:o	3: 50
„	XVII.	***Åbo universitets lärdomshistoria. 2. Juridiken,** af Axel Liljenstrand. — 94 sid. liten 8:o	2: 50
„	XVIII.	***Förhandlingar och Uppsatser 5.** (Längre uppsatser af Frosterus, Schybergson, Leinberg, Nordmann m. fl.). — 45 + 218 sid. liten 8:o	3: 50
„	XIX.	***Åbo universitets lärdomshistoria. 3. Historien,** af M. G. Schybergson. — 168 sid. liten 8:o	3: —
„	XX.	***Förhandlingar och Uppsatser 6.** (Längre uppsatser af Gustafsson, W. Lagus, Elfving m. fl.). — 108 + 121 sid. liten 8:o	2: 50

Obs. De med * utmärkta tomerna hafva utdelats åt *alla* medlemmar, de öfriga endast åt stiftare.

Tom XXI. **Katalog öfver den svenska literaturen i Finland** samt därstädes utkomna arbeten på främmande språk 1886—1890. Uppgjord af H. Bergroth. — 175 sid. liten 8:o . . . . 3: —

„ XXII. **Finska prästerskapets besvär och Kongl. majestäts därpå gifna resolutioner.** Från slutet af 1620-talet intill stora ofredens slut. Samlade af K. G. Leinberg. — 474 sid. stor 8:o . . . . 8: —

„ XXIII. ***Åbo universitets lärdomshistoria. 4. Teologin, förra delen,*** af Herman Råbergh. — 187 sid. liten 8:o 3: —

„ XXIV. ***Förhandlingar och Uppsatser 7.*** (Längre uppsatser af J. E. Strömborg, R. Hausen, P. Nordmann m. fl.) — 72 + 137 sid. liten 8:o 2: 50

„ XXV. **Bondeståndets Protokoll vid Borgå landtdag 1809,** utg. af Elis Lagerblad. — 282 sid. stor 8:o 5: 50

„ XXVI. ***Åbo universitets lärdomshistoria. 5. Filologin,*** af I. A. Heikel. — 334 sid. liten 8:o 3: 50

„ XXVII. **Johan Henrik Kellgrens Bref till Abraham Niclas Clewberg,** utg. af Henrik Schück. — 39 + 136 + 19 sid. stor 8:o 4: 50

„ XXVIII. ***Förhandlingar och Uppsatser. 8.*** (Längre uppsatser af E. Lagerblad, E. W. Bergman, C. G. Estlander, R. Hausen och M. G. Schybergson) — 47 + 288 sid. liten 8:o 3: 75

„ XXIX. **Östgötalagen med förklaringar,** af A. O. Freudenthal. — IV + 280 sid. liten 8:o 4: 50

„ XXX. ***Förhandlingar och Uppsatser. 9.*** (Längre uppsatser af E. Lagus, V. Söderhjelm, G. Cygnaeus, A. Hultin och P. Nordmann.) — 50 + 336 sid liten 8:o 3: 75

„ XXXI. **Jöns Buddes bok. En handskrift från Nådendals kloster,** utgifven genom O. F. Hultman . . . . 5: —

„ XXXII. ***Åbo universitets lärdomshistoria. 6. Naturalhistorien,*** af Otto E. A. Hjelt. — IV + 446 sid. liten 8:o 4: 75

„ XXXIII. ***Raseborgs slotts historia,*** af Torsten Hartman. — 155 sid. liten 8:o 2: 75

„ XXXIV. ***Förhandlingar och Uppsatser. 10.*** (Längre uppsatser af G. Cygnæus, K. G. Leinberg, C. G. Estlander och E. Lagus). — 82 + 194 sid. liten 8:o. 3: —

„ XXXV. **Katalog öfver den svenska literaturen i Finland samt arbeten af inhemska författare på främmande språk 1891—1895.** Uppgjord af Yrjö Hirn. — 266 sid. liten 8:o 3: 50

„ XXXVI. ***Förhandlingar och Uppsatser. 11.*** (Längre uppsatser af Ivar A. Heikel, G. Frosterus och Yrjö Hirn). — 69 + 216 + 33 sid. liten 8:o . . . . 3: —

„ XXXVII. ***Åbo universitets lärdomshistoria. 7. Matematiken och fysiken,*** af K. F. Slotte. — 293 sid. liten 8:o . . 3: 50

„ XXXVIII. **Bref från Henrik Gabriel Porthan till samtida,** utgifna af Ernst Lagus. — 360 sid. stor 8:o . . . . 8: —

„ XXXIX. ***Förhandlingar och Uppsatser. 12.*** (Längre uppsatser af Carl v. Bonsdorff och Hj. Appelqvist). — 71 + 192 + 11 sid. liten 8:o . . . . 3: —

„ XL. **Prästeståndets protokoll vid Borgå landtdag jämte Handlingar rörande landtdagen,** utgifna af Elis Lagerblad. — 586 sid. stor 8:o . . . . 10: —

„ XLI. ***Finlands svenska vitterhet. 1. Jakob Tengströms vittra skrifter i urval med en lefnadsteckning,*** af M. G. Schybergson. — CLIX + 280 sid. liten 8:o . . . 4: 50

